TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

HALDUN TANER'İN ÖYKÜLERİNDE NEDENLEME

Berrin ÖZCAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2015

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

HALDUN TANER'İN ÖYKÜLERİNDE NEDENLEME

Berrin ÖZCAN

Danışman: Doç. Dr. Yeter TORUN ÖĞRETMEN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2015

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Türk Dili Ana Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Doç. Dr. Yeter TORUN ÖĞRETMEN
(Danışman)

Üye: Doç. Dr. Muna YÜCEOL ÖZEZEN

Üye: Doç. Dr. Faruk YILDIRIM

ONAY
Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.
…../…../2015

Prof. Dr. Yıldırım Beyazıt ÖNAL
Enstitü Müdürü

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ETİK BEYANI

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. 30 /01 / 2015

Berrin ÖZCAN

ÖZET

HALDUN TANER'İN ÖYKÜLERİNDE NEDENLEME

Berrin ÖZCAN

Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı
Danışman: Doç. Dr. Yeter TORUN ÖĞRETMEN
Ocak, 2015, 281 sayfa

Bu çalışmada, Haldun Taner'in *Kızıl Saçlı Amazon, Şişhane'ye Yağmur Yağıyordu/ Ayışığında "Çalışkur", Onikiye Bir Var/ Sancho'nun Sabah Yürüyüşü/ Gülerek Ölmek* ve *Yalıda Sabah* adlı öykü kitaplarındaki neden bildiren yapılar belirlenmiş, belirlenen yapılar biçimbilgisel özelliğine göre sınıflandırılmış, anlam ilişkilerine, kullanım sıklığına ve yerine göre değerlendirilmiştir.

Çalışma Giriş, Haldun Taner'in Öykülerinde Nedenleme, Tablolar-Grafikler ve Sonuç bölümlerinden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde kuramsal bilgiler başlığı altında neden ve nedenleme kavramları farklı boyutlarıyla ele alınmıştır. İkinci bölümde ise inceleme ve açıklamalar yer almaktadır. Bu bölümde neden bildiren yapıların her biri özelliklerine göre sınıflandırılmış ve her madde için açıklamalar yapılmıştır. Neden bildiren yapılar neden-sonuç sırasına göre değerlendirilmiştir. Son bölümde ise elde edilen verilerden yola çıkarak tablolar-grafikler oluşturulmuş ve bütünsel bir değerlendirme yapılmıştır.

Anahtar kelimeler: Nedenleme, nedenleme kipliği, Haldun Taner, neden-sonuç cümleleri, yapı-anlam ilişkisi.

ABSTRACT

CAUSATION IN HALDUN TANER'S STORIES

Berrin ÖZCAN

Master Thesis, Department of Turkish Language and Literature
Supervisor: Assoc. Prof. Yeter TORUN ÖĞRETMEN
January, 2015, 281 pages

In this study of Haldun Taner's books of stories, *Kızıl Saçlı Amazon*, *Şişhane'ye Yağmur Yağıyordu / Ayışığında "Çalışkur"*, *Onikiye Bir Var / Sancho'nun Sabah Yürüyüşü / Gülerek Ölmek*, and *Yalıda Sabah*, the structures that inform the causes are identified, categorized by their morphological features, and evaluated according to relationships of meanings, frequency of use, and location.

The study consists of four sections: Introduction, Causation In Haldun Taner's Books, Tables-Graphics and Conclusion. In the first, various dimensions of the concepts of cause and causation are considered under the heading "Theoretical Knowledge". Analyses and explanations are included in the second section. In that section, the structures that inform the causes are categorized each according to its features, and explanations are given for each item. Those structures are subjected to a cause-effect assessment. And in the last section, tables-graphics are created and an evaluation is made based on the data obtained.

Keywords: Causation, causation modality, Haldun Taner, cause-effect clauses, structure and semantics.

ÖN SÖZ

Bu çalışma, neden-sonuç ilişkisi kuran (nedenleme) yapıları, anlam ve işlevden yola çıkarak belirlemek ve nedenleme işaretleyicilerini ortaya koymak, Haldun Taner'in öykülerindeki nedenleme kipliğinden yola çıkarak Türkçe hakkında bazı genellemelere ulaşabilmek ve bu konuda bir farkındalık yaratmak amacıyla yapılmıştır.

Neden, nedensellik ya da nedenleme farklı disiplinlerce önemli kabul edilen kavramlardır. Fakat dil bilgisel açıdan üzerinde fazla durulmamıştır. Bu inceleme bu konuda yapılan bütünlüklü ilk çalışma olma özelliği taşımaktadır.

Tezimizde, Cumhuriyet döneminin önemli yazarlarından Haldun Taner, Türkçenin genel kullanımını örneklemesi açısından tercih edilmiştir. Neden-sonuç ilişkilerinin kolay tespit edilmesi için kısa yazınsal metinler olan öyküler seçilmiştir.

Öncelikle bana böyle özgün bir konuyu öneren, çalışmamın her aşamasında bana yol gösteren, desteğini hiçbir zaman esirgemeyen ve sürekli yanımda olan değerli hocam Doç. Dr. Yeter TORUN ÖĞRETMEN'e teşekkür ederim. Ayrıca gerek ders aşamasında gerekse tez çalışmamda, emeği geçen bütün öğretmenlerime, arkadaşlarıma ve aileme teşekkürü bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET ..... **iii**
ABSTRACT ..... **iv**
ÖN SÖZ ..... **v**
KISALTMALAR VE SİMGELER ..... **xvi**
TABLOLAR LİSTESİ ..... **xix**
GRAFİKLER LİSTESİ ..... **xx**
TARANAN ESERLER ..... **xvii**

BÖLÜM I
GİRİŞ

1.1. Çalışmanın Tanıtımı 1
1.1.1. Amaç 1
1.1.2. Önem 1
1.1.3. Kapsam 1
1.1.4. Sayıltı 1
1.1.5. Malzeme 2
1.1.6. Yöntem 2
1.2. Kuramsal Açıklamalar 3
1.2.1. Neden Kavramı 3
1.2.1.1. Felsefede Neden Kavramı 3
1.2.1.1.1. Tanım 3
1.2.1.1.2. Nedensellikle İlgili Terimler 7
1.2.1.1.2.1. Nedensel Etki 7
1.2.1.1.2.2. Nedensel Mesafe 7
1.2.1.1.2.3. Nedenlerin Çokluğu İlkesi 7
1.2.1.1.2.4. Nedensel Düzenlilik İlkesi 8
1.2.1.1.2.5. Nedenselliğin Doğrultusu 8
1.2.1.1.2.6. Nedensel Süreç 8
1.2.1.1.2.7. Nedensel İndirgeme 8
1.2.1.1.2.8. Nedeni Olmayan Neden 8
1.2.1.1.3. Nedensellikle İlgili Teoriler 9

1.2.1.1.3.1. Nedensel Algı Teorisi 9
1.2.1.1.3.2. Nedensel Bilgi Teorisi 9
1.2.1.1.3.3. Nedensel Eylem Teorisi 9
1.2.1.1.3.4. Nedensel Gönderim Teorisi 10
1.2.1.1.3.5. Nedensel Determinizm 10
1.2.1.1.3.6. Nedensel Materyalizm 10
1.2.1.1.3.7. Nedensel Varlık Anlayışı 10
1.2.1.2. Dilde Neden Kavramı 11
1.2.1.2.1. Dil Biliminde Neden Kavramı 11
1.2.1.2.2. Dil Bilgisinde Neden Kavramı 12
1.2.1.2.2.1. Neden Durumu 15
1.2.1.2.2.2. Amaç-Sonuç ve Neden-Sonuç İlişkisi 17
1.2.1.2.2.3. Kiplik Bağlamında Nedenleme 17
1.2.2. Nedenleme 18
1.2.3. Neden-Sonuç İlişkisinde Zincirleme 18

BÖLÜM II
HALDUN TANER'İN ÖYKÜLERİNDE NEDENLEME

2.1. Neden Göstergesine Dayalı Nedenleme 19
2.1.1. Eklerle Bildirilen Nedenleme 19
2.1.1.1. Ad Durum Ekleri 19
2.1.1.1.1. Ayrılma Durumu 20
2.1.1.1.1.1. Sözcük/Sözcük öbeği +Ayrılma Durumu Eki 20
2.1.1.1.1.2. Eylem+-mAk +Ayrılma Durumu Eki 23
2.1.1.1.1.3. Eylem+-mA +Ayrılma Durumu Eki 24
2.1.1.1.1.4. Eylem+-mA+ İyelik Eki +Ayrılma Durumu Eki 24
2.1.1.1.1.5. Eylem+-Xş +İyelik Eki +Ayrılma Durumu Eki 25
2.1.1.1.1.6. Eylem+ -AcAk+ İyelik Eki+ Ayrılma Durumu 26
2.1.1.1.1.7. Eylem+-DXk +İyelik Eki +Ayrılma

Durumu Eki 26
2.1.1.1.1.7.1. Eylem+-DXk+ 1. Teklik Kişi İyelik Eki+Ayrılma Durumu Eki 26
2.1.1.1.1.7.2. Eylem+-DXk+ 3. Teklik Kişi İyelik Eki+Ayrılma Durumu Eki 27
2.1.1.1.1.7.3. Eylem+-DXk+ 1. Çokluk Kişi İyelik Eki+Ayrılma Durumu Eki 36
2.1.1.1.1.7.4. Eylem+-DXk+ 3. Çokluk Kişi İyelik Eki+Ayrılma Durumu Eki 37
2.1.1.1.1.8. İşaret Adılı+Ayrılma Durumu Eki 38
2.1.1.1.2. Yönelme Durumu 40
2.1.1.1.2.1. Sözcük/Sözcük öbeği +Yönelme Durumu Eki 40
2.1.1.1.2.2. Eylem+ -mA +Yönelme Durumu Eki 40
2.1.1.1.2.3. Eylem+-mA +İyelik Eki +Yönelme Durumu Eki.. 41
2.1.1.1.2.4. Eylem+-Xş +İyelik Eki +Yönelme Durumu Eki... 41
2.1.1.1.2.5. Eylem+-DXk +İyelik Eki +Yönelme Durumu Eki... 42
2.1.1.1.2.6. Eylem+-AcAk+ İyelik Eki +Yönelme Durumu Eki... 44
2.1.1.1.2.7. İşaret Adılı +Yönelme Durumu Eki 44
2.1.1.1.3. Bulunma Durumu 44
2.1.1.1.3.1. Sözcük/Sözcük öbeği+ İç +İyelik Eki +Bulunma Durumu Eki 45
2.1.1.1.3.2. Sözcük/Sözcük öbeği+ Karşı +İyelik Eki +Bulunma Durumu Eki 45
2.1.1.1.3.3. Eylem+-DXk +İyelik Eki +Bulunma Durumu Eki. 45

2.1.1.1.4. Eşitlik Durumu 45
2.1.1.2. Eylemsi Ekleri 46
2.1.1.2.1. Ortaç Ekleri 46
2.1.1.2.1.1. -An 46
2.1.1.2.1.2. -DXk 50
2.1.1.2.1.3. -mXş 50
2.1.1.2.2. Ulaç Ekleri 50
2.1.1.2.2.1. -A 51
2.1.1.2.2.2. -ArAk 51
2.1.1.2.2.3. -DXkçA. 53
2.1.1.2.2.4. -XncA 54
2.1.1.2.2.4.1. Olumsuz eylem + -XncA 54
2.1.1.2.2.4.2. Olumlu eylem + -XncA 55
2.1.1.2.2.5. -Xp 64
2.1.1.2.2.6. -Xp …-AlI 68
2.1.1.2.2.7. -ken 68
2.1.1.2.2.8. -r …-mAz 69
2.1.1.3. Kip Ekleri 69
2.1.1.3.1. Koşul Eki 69
2.1.1.3.2. Gereklilik Eki 71
2.1.1.4. Soru Eki 72
2.1.1.4.1. Eylem + -DX + (Kişi Eki) + mX 72
2.1.1.4.2. Eylem + -mAz + mX 73
2.1.1.4.3. Eylem + -yor + mX 74
2.1.1.4.4. Eylem + -AyIm + mX 74
2.1.1.4.5. Ad + mX 74
2.1.1.4.6. Sözcük/Sözcük Öbeği + değil + mi 74
2.1.2. Sözcüklerle Bildirilen Nedenleme 75
2.1.2.1. Adlarla Bildirilen Nedenleme 75
2.1.2.1.1. Âdet 75
2.1.2.1.2. Bahane 76
2.1.2.1.3. Gerek 76
2.1.2.1.4. Gerekçe 76
2.1.2.1.5. Hikmet 77

2.1.2.1.6. İcap 77
2.1.2.1.7. İnat 78
2.1.2.1.8. Karşılık 79
2.1.2.1.9. Köken 79
2.1.2.1.10. Lazım 79
2.1.2.1.11. Neden 79
2.1.2.1.12. Niçin 80
2.1.2.1.13. Sebep 80
2.1.2.2. Zarflarla Bildirilen Nedenleme 84
2.1.2.2.1. Asıl Zarflarla Bildirilen Nedenleme 84
2.1.2.2.1.1. Gayriihtiyarî 84
2.1.2.2.1.2. Hürmeten 84
2.1.2.2.1.3. İhtiyaten 85
2.1.2.2.1.4. İlla 85
2.1.2.2.1.5. Lütfen 85
2.1.2.2.1.6. Neden 86
2.1.2.2.1.7. Nedense 93
2.1.2.2.1.8. Nereden 94
2.1.2.2.1.9. Niçin 95
2.1.2.2.1.10. Niye 96
2.1.2.2.1.11. Özellikle 98
2.1.2.2.1.12. Tesadüfen 99
2.1.2.2.2. Zarfımsılarla Bildirilen Nedenleme 99
2.1.2.2.2.1. Çaresiz 99
2.1.2.2.2.2. İnadına 100
2.1.2.2.2.3. Mahsus 101
2.1.2.2.2.4. Ne 101
2.1.2.2.3. Zarflıklarla Bildirilen Nedenleme 101
2.1.2.2.3.1. İster İstemez 102
2.1.2.2.3.2. Ne Demeye 103
2.1.2.2.3.3. Ne Diye 103
2.1.2.2.3.4. Ne Hikmetse 104
2.1.2.2.3.5. Ne Hikmettir 105
2.1.2.2.3.6. Sebepli Sebepsiz 105

2.1.2.3. Eylemlerle Bildirilen Nedenleme. 105
2.1.2.3.1. Basit Eylem 105
2.1.2.3.1.1. Gelmek… 105
2.1.2.3.1.2. Gerektirmek 106
2.1.2.3.1.3. Gereksizleşmek 106
2.1.2.3.1.4. Göstermek 106
2.1.2.3.1.5. İstemek 107
2.1.2.3.2. Anlamca Kaynaşmış-Deyimleşmiş Birleşik Eylemler. ... 107
2.1.2.3.2.1. Âdet Edinmek 108
2.1.2.3.2.2. Âdet Olmak 108
2.1.2.3.2.3. Bahane Bulmak 108
2.1.2.3.2.4. İcap Etmek 109
2.1.2.3.2.5. İleri Gelmek 109
2.1.2.3.2.6. Sebep Olmak 110
2.1.2.3.2.7. Yol Açmak 110
2.1.2.4. Bağlaçlarla Bildirilen Nedenleme 111
2.1.2.4.1. Asıl Bağlaçlarla Bildirilen Nedenleme 111
2.1.2.4.1.1. Ama 111
2.1.2.4.1.2. Böylece. 112
2.1.2.4.1.3. Çünkü 113
2.1.2.4.1.4. da/de 117
2.1.2.4.1.5. Ki 120
2.1.2.4.1.6. Madem 127
2.1.2.4.1.7. Mademki 129
2.1.2.4.1.8. Meğer 129
2.1.2.4.1.9. Nitekim 130
2.1.2.4.1.10. Ve 133
2.1.2.4.1.11. Ya 134
2.1.2.4.1.12. Yoksa 136
2.1.2.4.1.13. Zira 137
2.1.2.4.2. Bağlacımsılarla Bildirilen Nedenleme 139
2.1.2.4.2.1. Bak 139
2.1.2.4.2.2. Bari. 139
2.1.2.4.2.3. Belli ki 140

2.1.2.4.2.4. Binaenaleyh 140
2.1.2.4.2.5. Böylelikle 141
2.1.2.4.2.6. Değil mi ki 141
2.1.2.4.2.7. Demek 142
2.1.2.4.2.8. Demek ki 143
2.1.2.4.2.9. Dolayısıyla 143
2.1.2.4.2.10. Güya 144
2.1.2.4.2.11. Hasılı 145
2.1.2.4.2.12. Öyle ki 146
2.1.2.4.2.13. Sanki 146
2.1.2.4.2.14. Velhasıl 147
2.1.2.4.2.15. Zaten 147
2.1.2.4.3. Bağlaçlıklarla Bildirilen Nedenleme 148
2.1.2.4.3.1. Baktı ki 148
2.1.2.4.3.2. Belli bir şey ki 148
2.1.2.4.3.3. Bu Bakımdan 149
2.1.2.4.3.4. Bu Durumda 149
2.1.2.4.3.5. Bu İtibarla. 149
2.1.2.4.3.6. Bu Sayede. 151
2.1.2.4.3.7. Bu Suretle 151
2.1.2.4.3.8. Bu Yüzden 151
2.1.2.4.3.9. Bundan Dolayı. 153
2.1.2.4.3.10. Bundan Kerli 154
2.1.2.4.3.11. Bundan Ötürü 154
2.1.2.4.3.12. Bunun İçin 156
2.1.2.4.3.13. Bunun Üzerine 157
2.1.2.2.3.14. Hiç Değilse 159
2.1.2.2.3.15. Ne de olsa 159
2.1.2.2.3.16. Ne var ki 160
2.1.2.2.3.17. O Halde 160
2.1.2.4.3.18. Ondan Ötürü 160
2.1.2.4.3.19. Onun İçin 160
2.1.2.4.3.20. O Zaman 161
2.1.2.5. İlgeçlerle Bildirilen Nedenleme 163

2.1.2.5.1. Beri 164
2.1.2.5.2. Diye 164
2.1.2.5.2.1. Eylem Cümlesi+ diye..... 164
2.1.2.5.2.1.1. Bildirme Kipleriyle Çekimlenmiş Eylem+ diye. ..... .164
2.1.2.5.2.1.1.1. Eylem + -DX + Kişi Eki + diye 165
2.1.2.5.2.1.1.2. Eylem + -mXş + Kişi Eki + diye 165
2.1.2.5.2.1.1.3. Eylem + -yor + Kişi Eki + diye 166
2.1.2.5.2.1.1.4. Eylem + Geniş zaman çekimi+ diye..... 167
2.1.2.5.2.1.1.4.1. Eylem + -(A)r + Kişi Eki + diye..... 167
2.1.2.5.2.1.1.4.2. Eylem + -mAz + Kişi Eki + diye..... 168
2.1.2.5.2.1.1.5. Eylem + AcAk + Kişi Eki + diye 169
2.1.2.5.2.2.2. Tasarlama Kipleriyle Çekimlenmiş Eylem+ diye 170
2.1.2.5.2.2.2.1. Emir Çekimi + diye. 170
2.1.2.5.2.2.2.2. Eylem + -AyIm + diye 170
2.1.2.5.2.2.2.3. Eylem + Ø + diye.... 171
2.1.2.5.2.2.2.4. Eylem + -sXn + diye. 171
2.1.2.5.2.2.2.5. Eylem + -AlIm + diye 175
2.1.2.5.2.2.2.6. Eylem + -Xn + diye 175
2.1.2.5.2.2.2.7. Eylem + -sXnlAr + diye 175
2.1.2.5.2.2.2.2. İstek Çekimi + diye . 176
2.1.2.5.2.2.2.3. Koşul Çekimi + diye 176

2.1.2.5.2.2. Ad cümlesi + diye 177
2.1.2.5.3. Dolayı 178
2.1.2.5.4. Dolayısıyla 179
2.1.2.5.5. Göre 180
2.1.2.5.6. Hasebiyle 181
2.1.2.5.7. İçin 180
2.1.2.5.7.1. Sözcük/Sözcük Öbeği + için 182
2.1.2.5.7.2. Eylem + -mA + İyelik Eki + için 183
2.1.2.5.7.3. Eylem + -mAk + için 184
2.1.2.5.7.3.1. Olumlu Eylem + -mAk + için 184
2.1.2.5.7.3.2. Olumsuz Eylem + -mAk + için 195
2.1.2.5.7.4. Eylem + -AcAk + 1. Teklik Kişi İyelik Eki + için..... 197
2.1.2.5.7.5. Eylem + -DXk + İyelik Eki + için. 197
2.1.2.5.7.5.1. Eylem + -DXk + 1. Teklik Kişi İyelik Eki + için..... 198
2.1.2.5.7.5.2. Eylem + -DXk + 2. Teklik Kişi İyelik Eki + için..... 198
2.1.2.5.7.5.3.Eylem + -DXk + 3. Teklik Kişi İyelik Eki + için..... 199
2.1.2.5.7.5.4. Eylem + -DXk + 1. Çokluk Kişi İyelik Eki + için..... 205
2.1.2.5.7.5.5. Eylem + -DXk + 3. Çokluk Kişi İyelik Eki + için..... 205
2.1.2.5.8. İle 206
2.1.2.5.8.1. Sözcük/Sözcük Öbeği + ile 206
2.1.2.5.8.2. Eylem + -mA + (İyelik Eki) + ile 209
2.1.2.5.8.3. Eylem + -mAk + ile 210
2.1.2.5.9. Kadar 210
2.1.2.5.10. Karşı 210
2.1.2.5.11. Kerli/Kelli 211
2.1.2.5.12. Mebni 211
2.1.2.5.13. Mucibince 211

2.1.2.5.14. Mukabil 212
2.1.2.5.15. Ötürü 212
2.1.2.5.15.1. Sözcük/Sözcük Öbeği + -DAn + ötürü 212
2.1.2.5.15.2. Eylem + -mA + İyelik Eki + -DAn + ötürü. 213
2.1.2.5.15.3. Eylem + -DXk + İyelik Eki + -DAn + ötürü 214
2.1.2.5.16. Sebebiyle 214
2.1.2.5.17. Sonra 214
2.1.2.5.18. Üzere 215
2.1.2.5.19. Üzerine 216
2.1.2.5.20. Yüzünden 217
2.1.2.5.21. Zaman 218
2.1.3. Kalıplaşmış Söz Öbekleriyle Bildirilen Nedenleme 219
2.1.3.1. Âdet Yerini Bulsun Diye 219
2.1.3.2. Baktı Olmayacak 219
2.1.3.3. Durduğu Yerde 220
2.1.3.4. Laf Olsun Diye 220
2.1.3.5. Ne …k Yemeye 221
2.1.3.6. Ne Olur Ne Olmaz 221
2.1.3.7. Yüzü Suyu Hürmetine 221
2.2. Neden Göstergesiz Nedenleme 222
2.2.1. Eylem Cümlesi 222
2.2.1.1. Basit Çekimli Eylem 222
2.2.1.1.1. Eylem + -DX 222
2.2.1.1.2. Eylem + -mXş 226
2.2.1.1.3. Eylem + Şimdiki Zaman Kipi 229
2.2.1.1.3.1. Eylem + -yor. 230
2.2.1.1.3.2. Eylem + -mAktA 232
2.2.1.1.4. Eylem + -AcAk 232
2.2.1.1.5. Eylem + Geniş Zaman 232
2.2.1.1.5.1. Eylem + -(A)r 233
2.2.1.1.5.2. Eylem + -mAz 236
2.2.1.1.6. Emir Cümlesi 237
2.2.1.1.6.1. Emir 2.T.K. (Ø) 237

2.2.1.1.6.2. Emir 1.Ç.K. (-AlIm)..... 237
2.2.1.2. Birleşik Çekimli Eylem..... 238
2.2.1.2.1. -mXştX..... 238
2.2.1.2.2. -yordu..... 240
2.2.1.2.3. -(A)rDX..... 241
2.2.1.2.4. -AcAktI..... 242
2.2.1.2.5. - yormuş..... 242
2.2.1. Ad Cümlesi..... 243

BÖLÜM III
TABLOLAR VE GRAFİKLER

3.1. Tablolar..... 249
3.1.1. Neden Bildiren Ad Durum Eklerinin Kullanım Sıklığı..... 249
3.1.2. Neden Bildiren Eylemsi Eklerinin Kullanım Sıklığı..... 250
3.1.3. Neden Bildiren Soru Ekinin Kullanım Sıklığı..... 250
3.1.4. Neden Bildiren Adların Kullanım Sıklığı..... 251
3.1.5. Neden Bildiren Zarfların Kullanım Sıklığı..... 251
3.1.6. Neden Bildiren Eylemlerin Kullanım Sıklığı..... 252
3.1.7. Neden Bildiren Bağlaçların Kullanım Sıklığı..... 252
3.1.8. Neden Bildiren İlgeçlerin Kullanım Sıklığı..... 254
3.1.9. Neden Bildiren Kalıplaşmış Söz Öbeklerinin Kullanım Sıklığı..... 254
3.1.10. Neden Göstergesiz Nedenleme Örneklerinin Kullanım Sıklığı..... 255
3.1.11. Neden Göstergesinin Kullanım Sıklığına Göre Dağılımı..... 256
3.1.12. Neden Göstergesi Tercih Durumuna Göre Dağılım..... 257
3.1.13. Neden Göstergesinin Kullanım Sıklığına Göre Ayrıntılı Dağılımı..... 257
3.2. Grafikler..... 262
3.2.1. Neden Bildiren Eklerin Kullanım Sıklığı..... 262
3.2.2. Neden Bildiren Ad Durum Eklerinin Kullanım Sıklığı..... 262
3.2.3. Neden Bildiren Eylemsi Eklerinin Kullanım Sıklığı..... 263
3.2.4. Neden Bildiren Soru Ekinin Kullanım Sıklığı..... 263
3.2.5. Neden Bildiren Adların Kullanım Sıklığı..... 264
3.2.6. Neden Bildiren Zarfların Kullanım Sıklığı..... 264
3.2.7. Neden Bildiren Eylemlerin Kullanım Sıklığı..... 265

3.2.8. Neden Bildiren Bağlaçların Kullanım Sıklığı..... 266
3.2.9. Neden Bildiren İlgeçlerin Kullanım Sıklığı..... 268
3.2.10. Neden Bildiren Kalıplaşmış Söz Öbeklerinin Kullanım Sıklığı..... 268
3.2.11. Neden Göstergesiz Nedenleme Örneklerinin Kullanım Sıklığı..... 269
3.2.12. Neden Göstergesinin Kullanım Sıklığına Göre Dağılımı..... 270
3.2.13. Neden Göstergesi Tercih Durumuna Göre Dağılım..... 270

BÖLÜM IV

SONUÇ

4.1. Sonuç..... 271

KAYNAKÇA..... 275
ÖZGEÇMİŞ..... 280

KISALTMALAR

ADS : Atasözü ve Deyimler Sözlüğü (Türk Dil Kurumu)

Bşk. : Başkurtça

Ç.K. : Çokluk Kişi

D. E. : Durumu Eki

E. : Eylem

GTS : Güncel Türkçe Sözlük

K.E. : Kişi Eki

Kırg. : Kırgızca

Kzk. : Kazakça

Özb. : Özbekçe

Tat. : Tatarca

T.K. : Teklik Kişi

Trkm. : Türkmence

TS : Türkçe Sözlük

Uyg. : Uygurca

SİMGELER

A : a, e

X : ı, i, u, ü

D : d, t

I : ı, i

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Neden Bildiren Ad Durum Eklerinin Kullanım Sıklığı 249
Tablo 2. Neden Bildiren Eylemsi Eklerinin Kullanım Sıklığı 250
Tablo 3. Neden Bildiren Soru Ekinin Kullanım Sıklığı 250
Tablo 4. Neden Bildiren Adların Kullanım Sıklığı … 251
Tablo 5. Neden Bildiren Zarfların Kullanım Sıklığı 251
Tablo 6. Neden Bildiren Eylemlerin Kullanım Sıklığı..... 252
Tablo 7. Neden Bildiren Bağlaçların Kullanım Sıklığı 252
Tablo 8. Neden Bildiren İlgeçlerin Kullanım Sıklığı 254
Tablo 9. Neden Bildiren Kalıplaşmış Söz Öbeklerinin Kullanım Sıklığı 254
Tablo 10. Neden Göstergesiz Nedenleme Örneklerinin Kullanım Sıklığı..... 255
Tablo 11. Neden Göstergesinin Kullanım Sıklığına Göre Dağılımı 256
Tablo 12. Neden Göstergesi Tercih Durumuna Göre Dağılım 257
Tablo 13. Neden Göstergesinin Kullanım Sıklığına Göre Ayrıntılı Dağılımı 257

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1. Neden Bildiren Eklerin Kullanım Sıklığı 262
Grafik 2. Neden Bildiren Ad Durum Eklerinin Kullanım Sıklığı 262
Grafik 3. Neden Bildiren Eylemsi Eklerinin Kullanım Sıklığı 263
Grafik 4. Neden Bildiren Soru Ekinin Kullanım Sıklığı 263
Grafik 5. Neden Bildiren Adların Kullanım Sıklığı 264
Grafik 6. Neden Bildiren Zarfların Kullanım Sıklığı 264
Grafik 7. Neden Bildiren Eylemlerin Kullanım Sıklığı 265
Grafik 8. Neden Bildiren Bağlaçların Kullanım Sıklığı 266
Grafik 9. Neden Bildiren İlgeçlerin Kullanım Sıklığı 268
Grafik 10. Neden Bildiren Kalıplaşmış Söz Öbeklerinin Kullanım Sıklığı 268
Grafik 11. Neden Göstergesiz Nedenleme Örneklerinin Kullanım Sıklığı 269
Grafik 12. Neden Göstergesinin Kullanım Sıklığına Göre Dağılımı 270
Grafik 13. Neden Göstergesi Tercih Durumuna Göre Dağılım 270

TARANAN ESERLER

1 Taner, Haldun (2009), *Kızıl Saçlı Amazon*, Bütün Hikâyeleri-1, 7. Baskı, Ankara: Bilgi Yayınevi.

2 Taner, Haldun (2006), *Şişhane'ye Yağmur Yağıyordu/ Ayışığında "Çalışkur"*, Bütün Hikâyeleri-2, 10. Baskı, Ankara: Bilgi Yayınevi.

3 Taner, Haldun (2009), *Onikiye Bir Var/ Sancho'nun Sabah Yürüyüşü/ Gülerek Ölmek*, Bütün Hikâyeleri-3, 9. Baskı, Ankara: Bilgi Yayınevi.

4 Taner, Haldun (2008), *Yalıda Sabah*, Bütün Hikâyeleri-4, 8. Baskı, Ankara: Bilgi Yayınevi.

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Çalışmanın Tanıtımı

Bu çalışma, Türkiye Türkçesi alanında dil incelemesi yapan bir tez çalışmasıdır. Çalışmada, nedenleme kipliği ele alınmıştır.

1.1.1. Amaç

Bu çalışma, neden-sonuç ilişkisi kuran (nedenleme) yapıları, anlam ve işlevden yola çıkarak belirlemeyi ve nedenleme işaretleyicilerini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

1.1.2. Önem

Türkiye Türkçesinde günümüze kadar anlam bilgisi ve biçim bilgisi ile ilgili birçok çalışma yapılmıştır. Fakat neden-sonuç ilişkili cümle yapılarını belirleyen bütünlüklü bir çalışma yapılmamıştır. Bu çalışma, neden-sonuç ilişkisi kuran (nedenleme) yapıları, anlam ve işlevden yola çıkarak belirleyecek ve nedenleme işaretleyicilerini ortaya koyarak bu konuda bir farkındalık yaratacaktır.

1.1.3. Kapsam

İncelememiz, Haldun Taner'in öykülerindeki nedenleme yapılarının değerlendirilmesiyle sınırlandırılmıştır. Neden bildiren yapılar (ek, sözcük, sözcük öbeği vd.), biçimbilgisel özelliğine, anlam ilişkilerine, kullanım sıklığına ve neden-sonuç sırasına göre bağlam doğrultusunda incelenmiştir. Çalışmadan elde edilen bulgularla, Türkçedeki nedenleme yapılarıyla ilgili birtakım genellemelere ulaşmak mümkün olacaktır.

1.1.4. Sayıltı

Tezimizde, öykü kitabı tercih etmemizin nedeni, neden ve sonuç bildiren yargıların takibini yapmamızın kolay olacağını ve nedenleme işaretleyicilerinin çeşitliliğiyle karşılaşabileceğimizi düşünmemizdir.

1.1.5. Malzeme

Çalışmanın malzemesini, Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı için önemli yazarlardan biri olan Haldun Taner'in *Kızıl Saçlı Amazon, Şişhane'ye Yağmur Yağıyordu/ Ayışığında "Çalışkur", Onikiye Bir Var/ Sancho'nun Sabah Yürüyüşü/ Gülerek Ölmek* ve *Yalıda Sabah* adlı 4 ayrı öykü kitabı oluşturmaktadır. Bu öykü kitaplarının ilkinde 25, ikincisinde 14, üçüncüsünde 11, dördüncüsünde 7 öykü olmak üzere toplam 57 öykü vardır.

1.1.6. Yöntem

Bu çalışmada *nedenleme* terimi, neden-sonuç ilişkisini kapsayan üst bir terim olarak kullanılmış ve nedenleme, bir *kiplik* olarak değerlendirilmiştir.

İnceleme bölümündeki örnekler eğik yazılmıştır. Neden bildiren sözcük, sözcük öbekleri ve cümleler kalın; sonuç ifadesi ise altı çizili gösterilmiştir. Örnek cümlelerden sonra hangi öykü kitabından alındığı ve sayfa numarası ayraç içinde verilmiştir. Metin bağlamında dolaylı çıkan bazı neden ve sonuç ifadeleri tarafımızdan eklenip köşeli ayraçla verilmiştir.

Nedenleme yapıları belirlenirken, yapıların alt anlam ve işlev katmanları inceleme kapsamına alınmıştır. Alt anlam ve işlev katmanı, derin yapıya göre belirlenmiştir. *Üretici Dönüşümsel Dil Bilgisi*nde cümleler iki açıdan incelenmiştir: Derin ve yüzey yapı. Derin yapı, *bir cümlenin temelinde bulunan bütün anlam ögelerinin bütününüdür* (Hengirmen, 2007, s. 370). Bazı yapılarda nedenleme birincil anlam (yüzey yapı) olurken, bazılarında daha alt katmanlarda (derin yapıda) bulunmaktadır. Örneğin, *çünkü* bağlacıyla kurulan bir cümle yüzey yapıda neden bildirir ancak *ile* bağlacıyla oluşturulan her örnek yüzey yapıda neden bildirmeyebilir.

Nedenleme yapılarını, neden göstergesi kullanılma durumuna göre en genel haliyle iki başlık altında topladık. Neden göstergeli bölümde neden, *ekler, sözcükler* ve *sözcük öbekleri*yle sağlanmıştır. Neden göstergesiz bölümde ise neden yapısını verecek herhangi bir neden göstergesi kullanılmadığı için neden cümleleri sadece kiplerine göre sınıflandırılmıştır.

İncelemede elde edilen veriler tablolar ve grafikler bölümünde verilmiştir. Değerlendirme ve sonuç bölümünde tablo ve grafiklere göndermelerde bulunulmuştur.

1.2. Kuramsal Açıklamalar

Çalışmamızda ilk olarak *neden* kavramına değindik. *Neden* kavramı, kaynaklarda ad olarak "Bir olayı ve durumu gerektiren, doğuran başka olay veya durum"; zarf olarak "bir olayı doğuran önceki bir olay" biçiminde tanımlanmıştır (TS, 2005, s. 1463; Hançerlioğlu, 2007, s. 359). Bu bağlamda nedende iki olay/durum söz konusudur. Birinci olay/durum *neden ifadesi*ni, ikinci olay/durum *sonuç ifadesi*ni oluşturmaktadır. Sonuç ifadesine sorulan "*neden?"* sorusu bize önceki bir *neden ifadesi*ni vermektedir. Çalışmanın inceleme bölümündeki örnekler, bu doğrultuda incelenmiştir.

1.2.1. Neden Kavramı

1.2.1.1. Felsefede *neden* kavramı

1.2.1.1.1. Tanım

Felsefede *neden/nedensellik* kavramı karşımıza bir ilke olarak çıkmaktadır. Felsefecilerin bazıları olay ve durumlar arasında nedensellik ilişkisinin varlığını kabul etmiş, bazıları ise arka arkaya gelen olay ve durumlar arasında bir nedenin olmadığını, doğanın kuralının belli bir diziyle işlediğini belirtmişlerdir. Bu tartışma göz önünde bulundurulduğunda, *nedensellik* ilişkisi içinde, felsefede *neden* kavramı (İng. cause-reason; Fr. cause-raison; Lat. causa-ratio; Alm. ursache-grund.) *gerçek* ve *mantıksal neden* olmak üzere iki grupta değerlendirilmiştir.

Gerçek neden, kendi içinde üç anlam ayrımına sahiptir:

1. *Bir olayın gerçek nedeni, bir varlığı veya olayı etkileyen, oluşturan, doğuran şey, sebep, gerekçe, illet; → etkinin bağlılaşık kavramı; gerçek etkilere ve değişmelere yol açan etkileme* (TS, 2005, s. 1463; Frolov, 1997, s. 351; Akarsu, 1998, s. 131; Güçlü, 2003, s. 1026; Hançerlioğlu, 2007, 359; Bolay, 2009, s. 262; Cevizci, 2010, s. 1142). Etkiyle karşılıklı ilişki içindeki neden, bu ilişkinin sonucunun var olmasına katkıda bulunur. Cevizci, neden-sonuç arasındaki ilişkiyi şöyle tanımlar: "Bir neden bir sonuca yol açar, bir sonucu ortaya çıkarır. N ortaya çıkıyor ve S onu takip ediyorsa, bunlardan N neden, S de sonuçtur ve ikisi arasındaki ilişkiye *nedensellik ilişkisi* adı verilir" (Cevizci, 2010, s. 1142). Akarsu (1998), nedensellik ilişkisiyle ilgili "A, B'nin nedenidir." dendiğinde, "A'nın varoluşu B'nin varoluşunun nedenidir." ifadesini kullanır (s. 131). *Gerçek neden*in birinci anlamı için Güçlü şu örneği verir: Ateş

yakıldığında yükselen dumanın nedeni, ateştir; duman ateşin etkisi ya da sonucudur denir. Ateş-duman örneğindeki ilişki, nedensellik ilişkisidir. Neden-sonuç kavramlarının tanımından çok bu ikilinin ilişkisinin niteliği (yani nedensellik) önemlidir (Güçlü, 2003, s. 1026).

Tarihsel açıdan, *neden* teriminin açıklayıcı yönü nedeniyle geniş bir kullanımı vardır. Bu nedenle filozoflar farklı açıklamalar yapmıştır.

Aristoteles'ten önce felsefede Miletliler'in maddi neden, Empedokles'in etken neden, Platon'un ise biçimsel neden üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir (Cevizci, 2010, s. 1143). Aristoteles *gerçek neden*i dört ayrı anlamda kullanır:

a. Biçimsel neden (causa formalis): Biçim veren neden.
b. Özdeksel-içeriksel neden (causa materialis): Gerçekte bulunan özdeksel neden; özdeksel koşul; etkilemenin, temeli, değişmeyen özdeği; kendisinden bir şeyin oluştuğu şey.
c. Etkileyici/etken neden (causa efficiens): Başlangıçta bulunan edici, yapıcı, etkileyici neden, eseri oluşturan neden.
d. Ereksel neden (causa finalis): Bir son, erek güden neden, eserin yapılma amacını bildiren neden. (Akarsu, 1998, s. 131; Güçlü, 2003, s. 1026; Bolay, 2009, s. 262).

Örneğin; bir masanın meydana gelişinde; kereste, maddi neden; keresteye masa biçimi verilmesi, biçimsel neden; mobilyacı, etken neden; masanın yemek için yapılması, ereksel nedendir (Bolay, 2009, s. 262).

Yakın dönemde nedenin yalnızca etken ve ereksel neden anlamı kalmıştır. Etkileyici/etken neden, bir başka olayı doğuran, bir olayı ya da bir eylemi yaratan varlığı göstermek için; ereksel neden de, bir edimi gerçekleştirmek üzere güdülen ereği göstermek için kullanılır (Akarsu, 1998, s. 131; Bolay, 2009, s. 262, s. Hançerlioğlu, 2007, 359). Olayları ereksel nedenlerle açıklayan bilim, teleolojidir. Teleolojiye göre, nedensellik, ereklere ulaşmayı mümkün kılan nedensellikte görülür. Modern bilimin doğması, ereksel nedeni doğa bilimlerinin, özellikle de fiziğin dışına atmıştır. Aristotelesçi düşünce biçimine karşı çıkılması ve niteliksel yaklaşımla ereksel açıklama yerini niceliksel ve mekanik açıklamaya bırakmıştır. Böylece günümüzde neden dendiğinde tümüyle etken neden anlaşılmaktadır (Cevizci, 2010, s. 1143).

Descartes, felsefenin bilgeliğe ulaşmada 5 yolundan birinin ve en keskininin asıl nedenleri aramak olduğunu belirtmiştir (Vikipedi, Descartes). Diyalektik mantık sistemi içinde bir kategori olarak neden, ilk olarak Hegel tarafından ele alınıp işlenmiştir. Hegel'den sonra, burjuva filozoflar, nedene genel mantık açısından bakmışlardır. (Frolov, 1997, s. 351).

Metafizik *neden*i, *bir varlığın meydana gelişine yüklenen her sıfat, her özellik* olarak görür (Bolay, 2009, s. 262). Metafiziksel nedensellikte, Tanrı dünyanın ve irade eylemlerinin nedenidir (Cevizci, 2010, s. 1146).

Nedensellik bağlamında Hume'dan önceki geleneksel görüş, nedenselliği ontolojik bir kategori olarak alır. 17. yüzyıldan itibaren ise, nedensellik epistemolojik bir kategori olarak değerlendirilir. Modern empirizme göre nedensellik yalnızca epistemolojik (ona ilişkin algı ve bilgimiz) ile ilgilidir (Cevizci, 2010, s. 1146).

John Locke, nedenselliğin olgusal olmakla birlikte, beş duyu organıyla kanıtlanamayan bir önerme olduğunu ileri sürmüştür. Locke'dan sonra Berkeley ve Hume da salt zihinsel bir ürün olarak nedenselliği savunmuşlardır.

Empirist (deneyci) felsefe *neden*i, *bir olayın sabit öncüsü, kendisinden önce gelen olay* olarak belirler. (Ama bu, onu meydana getiren olay değildir). Bu neden onun bir yasasına özdeş veya yasanın özel bir durumudur (Bolay, 2009, s. 262). Deneyci felsefeyi doruk noktasına ulaştıran David Hume, her sonucun bir nedeni olduğu ve her etkinin bir nedeni bulunduğu düşüncesiyle sonradan Çağrışımcılık olarak bilinen akımın öncülüğünü yapar. Hume, aklı, mantığı ve nedenselliği izlenimlere dayandırır. Ona göre zorunlu bağlantı anlamlı değildir. Hume, nedensellik ilkesinin temelinin deneyim olduğunu ve bu deneyimlerden yola çıkarak yaptığımız kestirimlerin ancak tümevarım yöntemiyle olabileceğini savunur (Denkel, 1996, s. 175; Cevizci, 2010, s. 1147). Hume'a göre doğa yasalarının olumsallığı, bu yasalara zorunluluk yüklemeyi engeller (Güçlü, 2003, s. 1026). Hume, nedensellikte bağımlılık yaklaşımını benimser. Söz konusu bağımlılıkta, nedensellik farklı olaylar arasındaki mekânsal-zamansal bir süreklilik, ardışıklık ya da sabit birliktelik ilişkisiyle değerlendirilir. Mekânsal-zamansal süreklilik, neden sonucun süreklilik ilişkisi içinde olduğu; ardışıklık, zaman içinde sonucun nedeni izleyeceği; sabit birliktelik, aynı nedenlerin düzenli olarak aynı sonuçlarla var olacağı anlamına gelir. Böylelikle Hume neden ile sonuç arasında bir bağ olmadığını ifade eder (Cevizci, 2010, s. 1146).

Rasyonalizme göre, nedensellik deneyimden bağımsız (a priori) bir düzenleyici ilkedir. Bu nedenle bilimin sonucu değil, ön kabulüdür. Leibniz ve Kant, bu kapsamda

*yeter neden ilkesi*ni savunur. Kant'a göre, nedensellik, deneyimden türemez, yalnızca deneyimle doğrulanabilir (Cevizci, 2010, s. 1147).

Pozitivist anlayış *neden*i, *bir olayı meydana getiren, fakat bilinemez kalan şey* olarak tanımlar (Bolay, 2009, s. 262).

Wilhelm Scherer, nedenselliğin tarihi temellendirmek için yapıldığını, olayların kesin ve inanılır bir biçimde henüz araştırılmadığını belirtir. Konuların makul ve anlaşılır bir biçimde sınıflandırılmadığı için tarihçilere olayların nedenlerini araştırma görevi yükler. Ayrıca Scherer, tarihin neden ve etkilerin art arda dizildiği aralıksız bir dizi olarak görülmesi gerektiğini düşünür (Maren, 1995, s. 11, 12).

Marcus Aurelius Carus, nedenselliği nesnenin neden-sonuç ilişkisi olarak değerlendirmiştir (Maren, 1995, s. 11).

Marxçı görüş, *neden* ve etki diyalektiğine ilişkin olarak, olguların seçimi ve yorumunda nesnel biçimde gerçekliğin çözümlendiğini ve gerçeği temellendiren salt biçimlerin nedenleri dışarıda bıraktığını öngörür. Gerçek nedenin, bir şeyin özünün, hareket ve gelişmelerinin bir yasası olarak kendi iç çelişkilerinin açığa konmasıyla anlaşılabileceğini savunur (Frolov, 1997, s. 351).

19. yüzyıl İngiliz düşünürü Mill ise, bilinçli eylemle sonuçlanan nedensellik için *etken (fail) neden*, cansız nesneler arasındaki nedensellik için ise *fiziksel nedensellik* terimini kullanmıştır.

2. *Bir özün, bir varlığın olanağının varlık koşulu olarak varlık nedeni, var olma nedeni* (Lat. Ratio essendiratio possibilitatis). Ancak burada olgusal olay henüz söz konusu değildir, böyle bir olay için gerçek neden (causa) olması zorunludur (Akarsu, 1998, s. 131; Bolay, 2009, s. 262). Ortaçağ düşüncesi veya Skolâstikler, bir şeyin varoluş nedenine *causa fiendi* (oluş nedeni) demektedirler (Cevizci, 2010, s. 1143).

3. *Hareket nedeni, kımıldatıcı neden, güdü (motif). İsteme eyleminin ruhsal nedeni.* (Akarsu, 1998, s. 131).

Mantıksal neden (sebep) de dört anlam ayrımını üzerinde taşımaktadır.

1. Kendisinden, başka bir yargının, başka bir önermenin, başka bir kavramın zorunlukla çıktığı yargı, önerme ya da kavram. Temel, dayanak, gerekçe (Bağlılaşık kavramı: sonuç=consecutio) (Akarsu, 1998, s. 131; Bolay, 2009, s. 262).

2. Doğrulayıcı neden, doğrulama, gerekçe: Bir şeyi haklı göstermek üzere öne sürülen kanıt (Bu kanıt iyi olmayabilir de.) (Akarsu, 1998, s. 131; Bolay, 2009, s. 262).

3. Bilgi nedeni (ratio cognoscendi): Bir şeyin bilinmesini sağlayan neden. Ortaçağ düşüncesi veya Skolâstikler, bir şeyin gerçeğinin temelini oluşturan nedene

causa cognoscendi (bilgi nedeni) adını vermişlerdir (Cevizci, 2010, s. 1143). Örneğin, termometrenin yükselmesi ısı artışının saptanması için bilgi nedenidir; termometre ısının yükselmesinin gerçek nedenini açıklamaz, yalnızca onun bilinmesinin nedenidir (Akarsu, 1998, s. 131; Bolay, 2009, s. 262).

4. İlk neden: Tanrı (Bolay, 2009: 262). Metafiziksel nedensellikte, Tanrı dünyanın ve irade eylemlerinin nedenidir ve İlk neden (Tanrı), istediği her şeyi özgürce yaratabilir (Cevizci, 2010, s. 1146). Nedene teleolojik (ereksel) yaklaşım bir kıyıya atılacak olursa, bilimsel ya da felsefi hiçbir görüş, bir şey, madde ya da tözün bir neden tarafından yoktan meydana getirilebilmesini kabul etmediği için nedenin yarattığı şey, eskiden beri var olan bir şey ya da maddede gerçekleşen bir değişmedir (Cevizci, 2010, s. 1142). Teleolojiye göre, ilk neden, ereksel nedendir. Doğadaki her şey bir Tanrı'nın erek ve niyetlerine gönderimle açıklanabilir (Cevizci, 2010, s. 1504).

Neden kavramının, felsefenin en temel konularından biri olduğu felsefede çok geniş ve farklı boyutlarda ele alınmıştır. Mantık, felsefe ve dil birbiriyle ilişkilidir. Biz çalışmamızda, *neden*i dilsel açıdan değerlendirip dilin neden bildirme işlevi üzerinde durduk.

1.2.1.1.2. Nedensellikle ilgili terimler

1.2.1.1.2.1. Nedensel Etki

Felsefede, kendi içindeki değişmeyi başlatan nedene *içkin neden*, başka varlıkta değişmeye yol açan ya da değişmeyi sağlayan nedene *aşkın neden* denir (Cevizci, 2010, s. 1143). Aşkın nedenin dilde yansıması ettirgenlik eklerinin neden işlevinde karşımıza çıkmaktadır. Dil bilgisel neden kavramı bölümünün sonunda konuya ilişkin açıklama yapılmıştır.

1.2.1.1.2.2. Nedensel Mesafe

Neden ile sonuç arasında başka bir ara ögenin olmadığı nedene *yakın neden*, neden ile sonuç arasında ara ögelerin bulunduğu nedene *uzak neden* denmektedir (Cevizci, 2010, s. 1143).

1.2.1.1.2.3. Nedenlerin Çokluğu İlkesi

Bir sonucun birden fazla nedeni olduğunu ya da bir nedenin farklı zamanlarda birden fazla sonucunun olduğunu dile getiren ilkedir (Cevizci, 2010, s. 1143).

1.2.1.1.2.4. Nedensel Düzenlilik İlkesi

Aynı nedenlerin aynı sonuçları doğuracağını, aynı sonuçların nedenlerinin de aynı olduğunu savunan, böylelikle geleceğin de geçmiş gibi olacağını dile getiren ilkedir (Cevizci, 2010, s. 1143).

1.2.1.1.2.5. Nedenselliğin Doğrultusu (İng. direction of causation; Fr. direction de la causalité)

Nedenselliğin yönü veya akışının ileriye doğru olmasıdır. Nedenselliğin zamanla ilişkili olması ve nedenin sonuçtan zaman açısından önce gelmesi, nedenselliğin yönünün zamanın yönü olduğu bilgisini doğrular. Birçok düşünür, nedenlerin sonuçlardan önce olmasını, nedenselliğin kurucu özelliği olarak değerlendirmiştir. Bu nedenle, geriye dönük bir nedensellikten söz etmek mümkün değildir (Cevizci, 2010, s. 1144).

1.2.1.1.2.6. Nedensel Süreç (İng. causal process; Fr. procès causal)

Nedensel süreç, pek çok bilim düşünürüne göre, nedeni sonuca bağlayan ve nedensel etkiyi ileten mekanizma olarak tanımlar. Bu tanımla, nedensel süreç, mekanik yaklaşımın temel bir ögesidir (Cevizci, 2010, s. 1144).

1.2.1.1.2.7. Nedensel İndirgeme (İng. causal reduction; Fr. réduction causal)

İndirgeme, felsefi anlamda bir teorinin başka bir teoriyle (epistemolojik olarak daha basit, temel, ilksel bir teoriyle) açıklanmasıdır. Nedensel indirgemede, indirgenen ile kendisine indirgenilen arasında nedensellik ilişkisi bulunmaktadır (Cevizci, 2010, s. 859). Cevizci (2010), nedensel indirgemeye örnek olarak, bir rengin belli bir dalga boyundaki ışığa indirgenmesini vermiştir (s.859).

1.2.1.1.2.8. Nedeni Olmayan Neden

Bütün evrenin nedeni olan, evreni yaratan Tanrı ya da özgür iradeye *nedeni olmayan neden* denir. *Nedeni olmayan neden*, başka olay veya durumlara neden olan, ancak kendisi nedensel bir eylemin ürünü olmayan, nedensellik dizisi dışında olan nedendir. Bu görüşe karşı çıkan, nedeni olmayan neden kavramının çelişik olduğunu dile getiren ilkeye nedenler dizisinde sonsuzca *geriye gidiş ilkesi* adı verilmektedir.

Geriye gidiş ilkesi, evrende mutlak bir nedenselliğin hüküm sürdüğünü, olayların oluşturduğu nedensellik dizisinin zaman içinde bir başlangıcı olmadığını, nedensellik dizisinde sonsuzca geriye gidilebileceğini, evrendeki tüm varlık ya da olayların nedensellik zincirinde bulunduğunu öne sürer. Bu ilke, kendisine neden olunmamış bir İlk nedenin söz konusu olamayacağını savunur. (Cevizci, 2010, s. 1143).

1.2.1.1.3. Nedensellikle ilgili teoriler

1.2.1.1.3.1. Nedensel Algı Teorisi (İng. causal theory of perception; Fr. théorie causal de la perception)

İnsandan bağımsız olarak var olan maddi nesnelerin, duyu verilerinin temelini ya da nedenini oluşturduğunu ileri süren anlayıştır. Bu anlayış, insan zihninin dışında var olan nesnelerin, insanın duyu organlarını harekete geçirdiğini öne sürer (Cevizci, 2010, s. 1144).

1.2.1.1.3.2. Nedensel Bilgi Teorisi (İng. causal theory of knowledge; Fr. théorie causal de la connaissance)

İnsanın doğal çevresini *neden*, insandaki bilgiyi de bir *sonuç* olarak değerlendiren bilgi anlayışıdır. Her türlü bilgiyi, insanın doğal ya da toplumsal çevresinin zihindeki yansıması olarak görür. Bu görüş bilgiyi, inanan ile onun inandığı olgu arasında nedensel bir ilişki biçiminde tanımlar. Bilgiyi bir çeşit haklılandırma olarak nitelendirir. Buradaki haklılandırma anlayışı içsel değil dışsal etkenlere dayanır. Çünkü burada kişinin nedensel ilişkinin gerçekleştiğini bilmesi gerekmez (Cevizci, 2010, s. 1144).

1.2.1.1.3.3. Nedensel Eylem Teorisi (İng. causal theory of action; Fr. théorie causal de l'action)

Herhangi bir eylemin, kendinden önceki bir inanç, anı, istek vb. zihinsel olay veya edim tarafından oluşturulduğunu savunan eylem görüşüdür. Bir eylemi açıklamak için ona neden olan zihinsel olayları belirlemek gerekmektedir. Bu görüşü öne süren D. Davidson, bir eylemi ortaya çıkaran mutlaka bir ilk neden bulunduğunu belirtir. İlk nedenin iki bileşeni vardır: Eylemin yanında olma tutumu ve eylemin beklenen amaca

götüreceğine yönelik inanç. Bu iki bileşen, eylemin nedeni ya da gerekçesidir. Bu görüşe, G. Anscombe, S. Hampshire ve L. Wittgenstein karşı çıkmaktadır (Cevizci, 2010, s. 1145). Cevizci (2010), nedensel eylemin günümüzde en çok kabul gören eylem teorisi olduğunu belirtir (s.1145).

1.2.1.1.3.4. Nedensel Gönderim Teorisi (İng. causal theory of reference, Fr. théorie causal de la reference)

Bir adın semantik değerini o adın göndermede bulunduğu birey ya da onunla özdeşleştirilen anlamın karşıladığını savunan görüştür. *Nedensel anlam görüşü* olarak da bilinir. Bu görüşte, bir konuşmacı bir sözcüğü, ilgili sözcüğün kullanımını iletişim zincirine nedensel olarak uygun bağladığı zaman doğru kullanmış sayılır (Cevizci, 2010, s. 1145).

1.2.1.1.3.5. Nedensel Determinizm (İng. causal determinism; Fr. deteminisme causal)

Dünyanın, olup biten her şeyin bir nedeni olması gerektiğini, yeryüzünde hiçbir şeyin nedensiz olmadığını, her şeyin nedensel yasalara göre ortaya çıktığını savunan nedensellik ilkesi tarafından yönetildiği görüşüdür. Bu görüş, nedenselliğin evrensel olduğunu kabul eder. Bir olay ya da durumu anlamanın onun nedensel ilişkilerini anlamak olduğunu savunan görüşe *nedenselcilik* de denir (Cevizci, 2010, s. 1145).

1.2.1.1.3.6. Nedensel Materyalizm

Zihni ve zihinsel olay veya durumların, maddenin bir etkisi ya da sonucu olarak yorumlayan anlayıştır (Cevizci, 2010, s. 1074). Bu durumda madde nedensel bir öge olarak algılanır.

1.2.1.1.3.7. Nedensel Varlık Anlayışı

Herakleitos, Aristoteles ve Leibniz gibi düşünürler tarafından benimsenen, *yeter neden ilkesi*ne dayanan dinamik varlık anlayışıdır. Bu anlayış, değişimi, her şeyin bir nedeni olması gerekliliğini savunan *yeter neden ilkesi*yle açıklar. Varlığın salt varoluşunun hiçbir şeyi açıklamadığını, değişimlerin nedenini veremediğini dile getirir (Cevizci, 2010, s. 1148).

1.2.1.2. Dilde *Neden* Kavramı

Dilde *neden* kavramı, hem dil bilimi hem de dil bilgisi açısından değerlendirilmiştir.

1.2.1.2.1. Dil Biliminde *Neden* Kavramı

Dil biliminde *neden* kavramı daha çok göstergenin *nedenliliği* veya *nedensizliği* çerçevesinde ele alınmıştır. Berke Vardar, bu terimleri şöyle açıklamıştır:

Nedenli (Alm. motiviert, Fr. motive, İng. motivated), nedenlilik taşıyan, bir nedene bağlanabilen, açıklanabilen; *nedensiz* (Alm. unmotiviert, Fr. immotive, İng. unmotivated) ise nedenlilik taşımayan, bir nedene bağlanamayan olarak tanımlanmaktadır (Vardar, 2002, s. 146; Hançerlioğlu, 2007, s. 359). *Nedenli* göstergeler dilde bulunan başka ögelerle açıklanabilen birimlerdir. Örneğin, *ekmekçi* sözcüğünün *ekmek* ve *+çi* anlambirimleriyle açıklanabildiği ölçüde dilsel açıdan *nedenli* sayılabileceği; dil göstergesinin ise ilkece *nedensiz* olduğu vurgulanmıştır (Vardar, 2002, s. 146).

F. de Saussure, göstereni gösterilenle birleştiren bağın nedensiz olduğuna dikkati çekmiş, bundan dolayı da dil göstergesini *nedensiz* saymıştır (Saussure, 2001, s. 59).

Nedenlilik (Alm. motiviertheit, motivierung, Fr. motivation, İng. motivation) kavramı, *gösterenin ilgili olduğu gösterileni (anlamını) açıklayıcı nitelikler sunması, bu yönden saydam olması* olarak tanımlanmıştır. Dil göstergesi, ilkece *nedenlilik* taşımaz; ancak bileştirme, türetme, vb. yollardan oluşturulan birimleri açıklayıcı ögeler saptanabilir. Bu yüzden de *nedenlilik* salt görece ve ikincil nitelikli bir olgu olarak karşımıza çıkar. Nedenlilik biçimbilimsel nedenlilik ve anlamsal nedenlilik olarak değerlendirilir. Biçimbilimsel nedenlilik, *ekmek* ve *+çi* ögeleriyle açıklanabilen nedenlilik, anlamsal nedenlilik ise yansıma sözcüklerde karşımıza çıkan nedenliliktir (Vardar, 2002, s. 146).

Nedensizlik (Alm. arbitrarität, Fr. arbitraire, İng. arbitrariness) kavramı ise, *gösterenle gösterilen arasında doğal, zorunlu bir iç bağ bulunmaması durumu; hiçbir nedene dayanmama durumu* olarak tanımlanmıştır (Vardar, 2002, s. 146; Hançerlioğlu, 2007, s. 359). Berke Vardar (2002), *nedensizlik*le ilgili "Émile Benveniste gibi kimi dilbilimciler, Ferdinand de Saussure'ün savunduğu *nedensizlik* (/nedenlilik) ya da buyrultusallık (/simgesellik) ilkesini, dış gerçeklikle gösterge ilişkisi düzleminde onaylamış, fakat gösterilenle gösteren ilişkisi ve dilin işleyiş düzleminde yadsımışlardır.

Çünkü nedensiz bir seçim sonucu gösterge dile katıldıktan sonra onun ögeleri arasında zorunlu bir bağ kurulur. Ne var ki Saussure'ün bu olguya oluşum açısından yaklaştığını, yoksa dilin işleyiş düzleminde gösterenle gösterilenin zorunlu olarak birbirini çağrıştırdığını belirttiğini de unutmamak gerekir." bilgilerini paylaşmıştır (s. 146, 147).

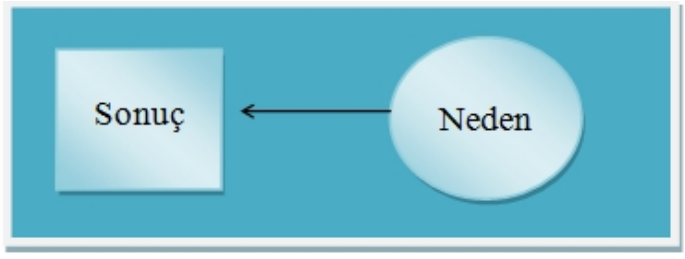
Bu çalışma, göstergenin nedenliliği ya da nedensizliğiyle ilgili olmayıp nedenleme terimi çerçevesinde, anlamsal ve işlevsel ölçütlerle belirlenen Türkçedeki neden-sonuç ilişkili yapıları içermektedir.

1.2.1.2.2. Dil Bilgisinde *Neden* Kavramı

Dil bilgisinde *neden* kavramı, neden-sonuç ilişkisi kuran cümleler kapsamında ele alınmaktadır. Bu cümleler, bildirilen yargılardan birinin *neden*, diğerinin *sonuç* olabilecek biçimde kurulmasıyla oluşur. Dil bilgisi kitaplarında farklı düzeylerdeki (ek, sözcük ve sözcük öbekleri gibi) dil birimlerinin neden ifade ettiği belirtilmektedir. Cümle düzeyinde verilen neden-sonuç açıklamalarına bakıldığında:

Neden-sonuç cümleleri, bazı kaynaklarda *neden cümlesi* ve *sonuç cümlesi* olarak iki farklı biçimde ele alınır (Mehmedoğlu, 2001, s. 170, 194, 215; Banguoğlu, 2004, s. 583, 584). *Neden cümlesi*nde neden bildiren yapı, *sonuç cümlesi*nde ise sonuç bildiren yapı (her zaman neden bildirmemekle birlikte) ön plandadır.

Alaeddin Mehmedoğlu, *Türk Dilinde Bağımlı Birleşik Cümle Söz Dizimi*'nde nedenlemelerle ilgili olarak, neden bildiren bağımlı birleşik cümlede, yardımcı cümlenin temel cümledeki hareketin veya yargının nedenini bildirdiğini; "*ne için?, niye?, ne sebebe?, neye göre?"* sorularından birine cevap oluşturduğunu, temel ve yardımcı cümlenin birbirine *ki, çünki, ona göre ki* bağlaçları ve bağımlılık tonlamasıyla bağlandığını belirtmektedir. Neden bildiren bağımlı birleşik cümlelerin genellikle sonuç+neden sıralamasıyla kullanıldığını söylemektedir. Bu nedenle, bu tür cümleleri şematik olarak aşağıdaki gibi göstermiştir:

Temel ve yardımcı cümlesi birbirine *ki, çünki, ona göre ki* gibi bağlaçlar ve bağımlılık tonlamasıyla *sonuç+neden* sıralamasıyla bağlanan cümleler tersine çevrildiğinde; yardımcı cümle, *ortaç öbeği+için* ilgeciyle neden zarflığını oluşturmaktadır.

Mehmedoğlu (2001), sonuç yardımcı cümleli bağımlı birleşik cümlenin de neden bildirdiğini ve önce temel cümlenin (neden cümlesi), sonra yardımcı cümlenin (sonuç cümlesi) kullanıldığını belirtmektedir (s. 194).

Tahsin Banguoğlu, *Türkçenin Grameri*'nde *neden cümlesi*ni *yargılardan birinin diğerinin gerçekleşme nedenini veren cümle* olarak tanımlar. Bu cümlelerin neden bağlaçlarıyla, ulaç ekleriyle, ilgeçlerle ve herhangi bir neden göstergesi kullanılmadan (bağlamsızlık) oluşturulduğunu belirtir. Örnek olarak aşağıdaki cümleler verilmiştir:

Yüksel, ***ki yerin bu yer değildir.***
Parayı beğenmedi, ***çünkü daha çok bekliyormuş.***
Allaha sığın şahs-ı halimin gazabından, ***zira yumuşak huylu atın çiftesi pektir***.
Aramadığın için *sana dargınmış*.
Ödemede geciktiğimden dolayı *mahcubum*.
Camcı gelmeyeceğine göre *başkasını arayalım*.
O yalnız kalamaz, ***korkar.***
Uğramam bahçelerin semtine, ***gülden yandım***.

Banguoğlu (2004), sonuç cümlesi olarak verdiği yapının ise genellikle neden cümlesinin tersine çevrilmiş biçimi olduğunu ve sonuç cümlesinin bağlaçlarla kurulabileceği gibi neden göstergesiz olarak da kurulabileceğini bildirmektedir. Örneklerinde şu cümleler vardır:

İstememişsiniz, *getirmemişler*.
Yağmur yağdı, *böyle oldu*.
Yorgan gitti, *kavga bitti*.
Vaktinde almadık, *kömürsüz kalacağız*.
Ben oyun sevmem, bu sebeple *buluşamıyoruz*.
Aramamışsın, bunun için *sana dargınmış*.
Ödemede geciktim, bundan dolayı *mahcubum*.
Camcı gelmiyormuş, öyleyse *başkasını arayalım*.

Oynayamadılar, çünkü *yağmur yağdı*.
Yağmur yağdı, bunun için *oynayamadılar* (s. 560).

Emel Huber (2008), Türkçede *neden* göstermek için çok değişik dilsel olanak bulunduğunu belirtmiş ve aşağıdaki örnekleri vermiştir:

Grev var. *Otobüsler işlemiyor*.
Grev var, onun için *otobüsler işlemiyor*.
Grev var, o nedenle *otobüsler işlemiyor*.
Otobüsler işlemiyor; ***grev var da.***
Grev olduğu için *otobüsler işlemiyor*.
Grev olduğundan *otobüsler işlemiyor*.
Grev nedeniyle *otobüsler işlemiyor*.
Grev yüzünden *otobüsler işlemiyor*.
Grev *otobüslerin işlememesine* ***neden oldu***.
Grev *otobüslerin işlememesine* ***yol açtı***.
Otobüslerin işlememesi ***grevden ötürü.***
Otobüslerin işlememesi ***grevden kaynaklanıyor***.
*Otobüslerin işlememesi****nin nedeni grev.*** (s. 70).

Yukarıda verilen örnekler, dilde neden bildirmek için seçimlik yapıların çokluğunu göstermesi bakımından dikkat çekicidir.

Dil bilgisel olarak bir diğer yaklaşım da, Türkçedeki geçişli eylemlerin nedensellik açısından değerlendirilmesidir. Shibatani, Türkçedeki ettirgenlik eklerinin biçimbilgisel bir neden göstergesi olduğunu belirtir. Örn. *öl-dür-* eyleminde, birinin ölümüne neden olma (Shibatani, 2002, s. 2; Tooley, 1997, s. 164); *koş-tur-* eyleminde, birinin koşmasına neden olma; *ye-dir-* eyleminde birinin yemesine neden olma; *oku-t-* eyleminde birinin okumasına neden olma söz konusudur. Bu nedensellik, ettirgenlik eki almamış geçişli eylemlerde de geçerlidir. Örn. y*ırt-, del-, kır-, dil-, yak-, sakla-* ve *aç-* eylemleri sözlükbilimsel olarak bir nesne üzerinde değişikliğe neden olmaktadır (Shibatani, 2002, s. 2). Bu yaklaşım, tezimizin kapsamı dışındadır. Bu nedenle ayrıntılı değerlendirilmemiştir.

1.2.1.2.2.1. Neden Durumu

Dil bilgisi kitaplarında, *neden* kavramıyla ilgili karşımıza çıkan diğer dikkat çekici nokta ad durumları içinde *neden durumu*na yer verilmesidir.

Türkçede *neden* bildirmek için durum ekleri kullanılmaktadır. Geleneksel dil bilgisi çalışmalarında ad durumunun sınıflandırılması daha çok yapısal ya da yüzeysel ölçütlere dayandırılmaktadır (Üstünova, 2002, s. 39). Bu nedenle, ad durumlarının belirlenmesinde ve adlandırılmasında çeşitlilik söz konusu olmaktadır. Örneğin; ayrılma durumu eki için *ayrılma, çıkma, uzaklaşma* gibi terimlerin yanında yabancı dillerdeki karşılığı (*ablatif*) da kullanılabilmektedir. Bu adlandırmalarda anlamsal özelliklerin bulunduğu derin yapı göz ardı edilmektedir. Ayrıca bu eklerin, yapısal veya yüzeysel ölçütler dışında anlamsal bir değerlendirmeyle başka işlevlere sahip oldukları görülmektedir. Örnek gösterdiğimiz ayrılma durumu ekinin neden bildirme işlevi birçok araştırmacı tarafından ele alınmıştır (A. Buran, Z. Korkmaz, M. Ergin, J. Eckmann, G. Sev, M. Hengirmen, T. N. Gencan, Y. Çotuksöken, E. Boz, G. Karaağaç, M. Özkan). Ancak az sayıda araştırmacı (G. Karaağaç, C. Alyılmaz, T. Gülensoy, H. Y. Ersoy, M. Öner, R. Öztürk, O. Mert, F. Ersoy), bu eke neden durumu kategorisinde yer vermiştir.

Mehmet Hengirmen (2007), Türkiye'de anlam bilimi çalışmalarının yetersiz olduğundan, bugüne kadar çıkarılan dil bilgisi kitaplarında anlam bilgisine genellikle değinilmediğinden söz etmektedir (s. 379). Son zamanlarda yapıların anlamsal ve işlevsel özellikleri araştırmaları artmaktadır. Bu doğrultuda ad durum ekleriyle yapılan sınıflandırmalarda anlam ve işlev temel alındığında bir çeşitlilik ortaya çıkmaktadır.

Gramerciler arasında ad durumlarıyla ilgili bir düşünce birliği yoktur. Bu konuda yapılan araştırmalar, bu konudaki farklı görüşleri ortaya koymuştur. Biz, çalışmamızın konusu içinde olan neden durumu üzerinde durduk.

Bazı araştırmacılar, ad durum eklerinin farklı işlevleri arasında neden bildirme işlevinden söz etmekte, bazı araştırmacılar ise neden durumunu ayrı bir kategoride vermektedir. Ad durumu sınıflandırmasında neden durumuna yer veren araştırmacılar şunlardır:

Günay Karaağaç (2013), *Dil Bilimi Terimleri Sözlüğü*'nde ad durumları içinde *neden durumu (causative)* kategorisine yer vermektedir. Bu kategoride neden bildiren yapı *ad+neden durumu* biçiminde belirtilmekte ve cümledeki eylemin hangi nedenle gerçekleştiğini göstermektedir. *Neden durumu*, ayrılma durumu eki olan *+DAn, +A*

ekleriyle ya da *için, üzere, dolayı, ötürü* gibi ilgeçlerle sağlanmaktadır (s. 34, 49, 243, 340, 593, 732, 872, 884).

Rıdvan Öztürk (2010), ad durumları içinde *neden durumuna (sebep hali)* yer verir. Neden durumunun *için* ilgeciyle ya da *yönelme durum eki*yle yapıldığını belirtir (s. 53).

Tuncer Gülensoy (2000)'un ad durumları sınıflandırmasında dokuz durumdan biri *neden bildirme durumu*dur (sebep gösterme hali) ve *çun/çün* ilgeciyle yapılır (s. 386-388).

Habibe Yazıcı Ersoy (2007), *Türk Lehçeleri Grameri'*nde, *neden durumu (sebep hâli)* kategorisine yer vermektedir. Yeni Uygur Türkçesinde *üçün* ilgeciyle, Başkurt Türkçesinde *ūsūn* ilgeciyle neden durumu oluşturulmaktadır (s. 378, 768).

Mustafa Öner (2007), *neden (sebep) durumunu* ad durumları içinde gösterir, ayrılma durumu eki olan *+DAn'ı*n bu durumu da karşıladığını belirtir (s. 710).

Cengiz Alyılmaz (1994), ad durum eklerini *neden durumunun (sebep hali)* da bulunduğu on dokuz başlık altında inceler (s. 50-51).

Osman Mert (2002), yirmi başlık altında sınıflandırdığı ad durumları içinde *neden durumuna (sebep hâli)* da yer verir (s. 17-193).

Fevzi Ersoy (2007), ad durumlarında *neden durumu (sebep hali)* kategorisine de yer vermektedir. Çuvaş Türkçesinde *+şĬn* ekinin neden durumu işlevinde kullanıldığını belirtmektedir (s. 1307).

Türkçenin farklı sahalarında neden durumu ayrı kategoride yer almıştır. Bu da bize Türkçenin geneli için bir neden durumu kategorisi olduğunu göstermektedir.

1.2.1.2.2.2. Amaç-Sonuç ve Neden-Sonuç ilişkisi

Amaç bildiren cümlelerle neden bildiren cümleler akrabadır. *Çok çalış ki kazanasın. = Kazanmak için çok çalış* (Banguoğlu, 2004, s. 584). Amaç-sonuç ve neden-sonuç cümleleri arasındaki ilişki, dil bilgisi kitaplarında açıkça gösterilmemiş, sadece amaç ya da neden bildirdiği belirtilmiştir (Mehmedoğlu, 2001, s. 194, 198).

İncelememizde gördük ki amaç bildiren yapılar aynı zamanda neden de bildirmektedir. Başka bir ifadeyle, amaç cümleleri, neden cümlelerinin alt kümesidir.

1.2.1.2.2.3. Kiplik Bağlamında Nedenleme

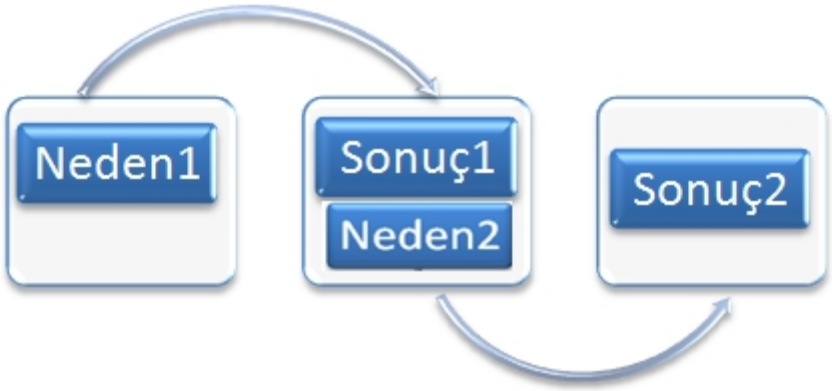
Türkçede kip ve kiplik arasında bir ayrım yapılmamış, bu iki kullanım kip başlığı altında incelenmiştir (Benzer, 2012, s. 112). Oysa kiplik anlambilimle, kip ise biçimbilimle ilgili kavramlardır (Demir, 2008, s. 17). Kip, kipliğin ifadesini sağlayan biçimbirimsel kategoridir. Kiplikler, kip dışında farklı dil bilgisel işaretleyicilerle de bildirilebilir (Bybee, 1995, s. 2). Nedenleme kipliği, şimdiye kadar araştırmacılarca incelenmemiştir. Tezimizde, nedenleme kipliğinin dildeki işaretleyicileri belirlenmiştir.

1.2.2. Nedenleme

Nedenleme, dil bilgisi kitaplarında ve terim sözlüklerinde daha çok neden-sonuç cümleleri kapsamında değerlendirilmektedir. Terim olarak *nedenleme* sözcüğünü yalnızca Beşir Göğüş (1998) kullanmış ve *Anlatım Terimleri Sözlüğü*'nde "Anlatımda bir görüşü, savı, nedenlerini ve sonuçlarını göstererek açıklama yolu (Fr., İng. causation)" biçiminde tanımlamıştır (s. 92). Bu çalışmada neden-sonuç ilişkili cümleler için *nedenleme* terimi kullanılmış ve *nedenleme* bir kiplik olarak değerlendirilmiştir.

1.2.3. Neden-Sonuç İlişkisinde Zincirleme

Nedenleme bildiren yargılar birbirine geçmiş biçimde karşımıza çıkabilmektedir. Bir nedenleme cümlesinin sonuç kısmı, bir başka sonucun nedeni olabilmektedir.

Aşağıdaki ilk örnekte görmek eyleminin sonucu üzüntüdür, üzüntü aynı zamanda tırnak yemek eyleminin nedenidir.

Necla ***onun böyle kendinden geçercesine çalıştığını gördükçe,*** ***üzüntüden*** *tırnaklarını yiyor (1, 23).*

Sabrım taştı, ***oğlanın sırtına vurdum.*** *Şaşırdı (4, 77).*

Ben, Allah'ın sersemi, kendini beğenmişi, ben sporcu eskisi, ben gözü çöplükte deniz aslanı, ***sizlerin korkulu bakışlarınızdan*** ***bir kat daha şahlanarak*** *kendimi sulara attım (3, 181).*

İyi ki uzakta, Karabük'teler. ***Hiç değilse gözü görmüyor,*** *gönlü katlanıyor (4, 34).*

O, vazosunu övdükçe, ***vazocuk da "Al beni" diye gözümün içine içine baktıkça*** *yan çizmişimdir (3, 75).*

BÖLÜM II

HALDUN TANER'İN ÖYKÜLERİNDE NEDENLEME

Çalışmamızda neden bildiren 2570 örnek belirlenmiştir. Bu örneklerin 2226'si neden göstergeli, 344'ü neden göstergesizdir.

2.1. Neden Göstergesine Dayalı Nedenleme

İncelediğimiz öykü kitaplarında neden bildirmek için ek, sözcük ve sözcük öbekleri kullanılmıştır. Tespit edilen ek, sözcük ve sözcük öbeklerinin bazılarının temel işlevinin neden bildirmek olduğu; bazılarının da temelde neden bildirme amacıyla kullanılmadığı fakat derin yapıda neden işlevinin olduğu görülmüştür. Belirlediğimiz 2226 örnekte neden göstergesi kullanılmıştır.

2.1.1. Eklerle Bildirilen Nedenleme

Eklerin temelde iki işlevi vardır: sözdizimsel işlev ve anlamsal işlev (Boz, 2013, s. 7). Bu çalışmada, eklerin anlamsal işlevlerinden nedenleme üzerinde durulmuştur. Nedenleme işlevi kimi zaman eklerin temel işlevi kimi zaman da alt işlevi olabilmektedir. İncelememizde 683 örnekte nedenlemenin ekler aracılığıyla sağlandığı belirlenmiştir. Eklerin bulunduğu sözcük ya da sözcük öbeği, neden bölümünü oluşturmuş ve genellikle cümle ögesi olarak *Zarf Tümleci* görevini üstlenmiştir (Mehmedoğlu, 2001, s. 96).

2.1.1.1. Ad Durum Ekleri

Türkçede ad durum ekleri, temel işlevlerinin yanında farklı işlevlerde de kullanılabilmektedir. İncelediğimiz öykü kitaplarında, ad durum eklerinden *ayrılma, bulunma, eşitlik* ve *yönelme* durumu eklerinin neden bildirme işlevinde kullanıldığı tespit edilmiştir.

Haldun Taner'in öykülerinde eklerle bildirilen nedenleme örneklerinden 312'si ad durum ekleriyle oluşturulmuştur. Bunlardan en çok kullanılan ekler, sırasıyla *ayrılma* ve *yönelme durumu ekleri*dir.

2.1.1.1.1. Ayrılma Durumu

Ad durum ekleriyle oluşturulan nedenleme örneklerinden 261'inde *ayrılma durumu eki* kullanılmıştır. *Ayrılma durumu eki* almış sözcük veya sözcük öbeği, neden bölümünü oluşturmaktadır.

Dil Bilgisi kitaplarında *ayrılma durumu eki*nin işlevleri arasında neden bildirme işlevine de yer verilmiştir (Buran, 1996, s. 225; Korkmaz, 2003, s. 24, 302, 313, 510, 874, 906; Ergin, 2004, s. 235; Eckmann, 2005, s. 74; Sev, 2007, s. 465; Hengirmen, 2007, s. 112, 125, 333; Gencan, 2007, s. 140, 141; Korkmaz, 2011, s. 17; Çotuksöken, 2011, s. 60; Boz, 2013, s. 15-16; Karaağaç, 2013, s. 593, 821, 82; Özkan, 2013, s. 116).

Ayrılma durumu eki çeşitli yapılar üzerine gelerek neden bildirmektedir.

2.1.1.1.1.1. Sözcük/Sözcük öbeği +Ayrılma Durumu Eki

Ayrılma durumu ekinin kullanıldığı nedenli yapıların 48'i *sözcük/sözcük öbeği +ayrılma durumu eki* biçiminde kullanılmaktadır. Belirlediğimiz 38 örnekte neden+sonuç, 10 örnekte ise sonuç+neden sıralaması kullanılmıştır.

*Ama Serap **onun gözünde bir an yanıp sönen bir ışıltıdan ve yüzünü kaplayıveren pembelikten** her şeyi anlamıştı (2, 29).*

*Âşıklar gece gündüz dinlemezler; **yersizlikten** bazen sabah saatlerinde de burayı kullanıyorlar (4, 23).*

*Başhemşire de **onların memnunluğundan** memnun olmuştu (3, 50).*

*Ben bunu duydum ya, **şimdi korkudan** başımı kaldırıp da yüzüne bakamıyorum (2, 67).*

*Biliyorsun, Gambur Ali'nin Hüseyin, **gan davasından** ne zamandır peşimde ya, Berlin'de olduğumu duymuş, buraya da düştü (4, 76).*

*Bir keresinde **kendi hatasından** düştü (3, 146).*

*Burda **can sıkıntısından** patladıkları belli (3, 160).*

***Can acısından** inliyordu (2, 221).*

*Durmadan bana bir şeyler soruyorlar ama **şaşkınlığımdan** ben doğru dürüst konuşa mı biliyorum? (2, 115).*

*Erdal'la Vural **meraktan** aşağı kadar indiler (2, 139).*

*Eski bir sağaçık, **ortalarından, gollerinden** çok alnına dökülen perçemi için sevilirdi (3, 143).*

Fakat yine herhalde çok kuvvetli aksediyor olmalı ki, ***Kalender bu şangırtıdan ve hele vitrinden yere düşüp patlayan yüz mumluk bir ampulün gürültüsünden*** *büsbütün ürktü. Ve arabayı dörtnala ileri sürdü (2, 22).*

Fasarya ana-kızı böyle görünce şaşkınlığından *yangını filan unutmuş (2, 106).*

Gol ortak bir çabanın ürünü. O kadar. Görmemişin oğlu olmuş gibi bu bayram taşkınlığı niye? ***Sevinçten*** *ağlıyorlar, gol yiyince ağlıyorlar (3, 152).*

Hanımın ***heyecandan*** *gözleri yaşardı (1, 44).*

"Hayır" dedi Zulfikar, ***can acısından*** *dudaklarını kemirerek (2, 215).*

Kalabalıktan *ayakkabılarını pek göremiyorum ama, Allah bilir, onlar da eski ve boyasız (3, 77).*

Kasap ***şaşkınlıktan*** *oturduğu minderi kucaklamış, profesör ise motorun tek tahlisiye simidini boynuna geçirivermişti (1, 141).*

Kayıkhanede ***sigara dumanından*** *göz gözü görmez olmuştu.(4, 107).*

Kocasının ***hiddetten*** *tansiyonu yükseldi (1, 78).*

Lulu ile Gülbün'ü görme, ***hasetten*** *dudaklarını kemiriyorlar (1, 109).*

Melahat ***onun bu halinden*** *işkillendi (4, 92).*

Nefercikler ***kalabalıktan*** *ne yana kaçacaklarını bilemiyor; gelip gelip ayak altında yol ağzında duruyorlar (1, 76).*

Nihayet pazar günü elinde kâğıtlar uçarak geldi. "Yarın gidiyoruz darling" diye ***sevincinden*** *Amerikan vahşilerine has dans figürleri yapıyordu (1, 114).*

Nükhet ***şaşkınlıktan*** *kokteylini yeni yaptırdığı kiremit rengi bolerosuna giydi (1, 109).*

Onlara verdikleri tazminattan *anaları ağladı (4, 73).*

Parasızlıktan *altın dişlerini bile söküp satmak zorunda kalış (2, 36).*

Pelit'in havasından *mı nedir, orada bana bir düşmanlaşıyordu (4, 106).*

Sadık başını kaldırıp da sevgili kaptanını dipdiri karşısında görünce inanamadı. ***Sevincinden*** *aklını kaçıracak gibi oldu (1, 139).*

Sancho kadının ***heyecandan*** *ne kadar terlediğini, gidip değişmesinden çok önce, yine kokusundan anladı, gülümsedi (3, 103).*

Sarışın kadın, ***telaştan*** *piposunu düşüren genç adama doğru koştu (1, 141).*

Sekban'ı, ***yüzüşünün üslubundan*** *ve belki de* ***böyle korkusuz açılışından****, yabancı turist sanmış olacaklardı (3, 163).*

"Sevim sensiz edemez" dedi. "Hem senle edemiyor, hem sensiz edemiyor." Nurettin, ***pes tonda, tane tane, büyük bir otoriteyle söylenmiş bu kehanetten*** *hemen canlandı (3, 113).*

Sevincinden *uçacak fakir (2, 96).*

Şaşkınlıktan *elimdeki ilanı uzatıp; "Peki ama" diye yutkundum, "siz Pendik'teki köşkü o zaman satmamış mı idiniz? (1, 65).*

Ve gelincikler bir yıl evvel ***fabrika kurumundan*** *solup giden cetlerine inat, kıpkırmızı açıverdiler (1, 157).*

Yarım saat evvel şaşkınlıktan *iki kere dilini ısıran parti başkanı şimdi dört yapraklı gül olmuş, Mehmet'i can kulağı ile dinleyen köylülere bakıp tombul ellerini ovuşturuyor (1, 59).*

Zira genç kadının ***korkudan*** *sinirleri bozuldu (1, 78).*

Asım Kutay başlarından geçeni komşularına anlatınca, berikiler hiç de hayret etmediler. ***Hızsızlık bu mahallede olağan şeylerdendi*** *(1, 78).*

Elimi uzatsam benim olacak bir vazoya sırt çevirip başkasına kaptırınca, onu benden çalınmış saymak neden?.. ***Kendi densizliğimden****… (3, 75).*

En döğüşken, en yürekli, en daşaklı millet olduğumuz halde bizim milli marşımız "gorhma" deyi başlar. Neden? ***Tevazuumuzdan.*** *En yeğit biz olduğumuz halde böbürlenmeyi ayıp saydığımızdan (4, 72).*

Gendine üç misli uzun gelen mor boynunu ancak üç büklüm edip öyle dolaşır ***utancından*** *(4, 78).*

İnanmazsınız belki, bir keresinde yanımda oturan kadının sütnine olduğunu ***sırf bu kokudan*** *teşhis etmiştim de, teşhisim sonradan doğru çıktı idi (2, 114).*

İşi bu kadar sağlamış olduğu halde dışarıda entrikaya kurban gidiyormuşçasına ağlamaklı olan Ragıp'ın bu hali ***budalalığından*** *mı, yoksa* ***çarıklı erkân-ı harpliliğinden*** *mi? (3, 125).*

Jurnal ederim seni ***Türk büyüklerini tahkir suçundan****… (2, 44).*

"Niye uçamıyor bu hayvan?"// Alman profesör; "Herhalde ***ihtiyarlıktan****" diye teşhis koydu (3, 57).*

Sade deniz mi ya, çiçekler de vaziyetten şekvacıydılar. Papatyalar ***kurumdan*** *simsiyah oluyorlardı (1, 156).*

Yalan olduğunu derhal anladım işte. Neden mi? ***Gözlerinizden****.(2, 59).*

2.1.1.1.1.2. Eylem+-mAk +Ayrılma Durumu Eki

Ayrılma durumu ekinin kullanıldığı nedenli yapıların 12'si *eylem+-mAk +ayrılma durumu eki* diziliminde kullanılmaktadır. Bu yapının "-dan dolayı" anlamında kullanılmakta (Korkmaz, 2003, s. 874) ve neden ulacı olarak karşımıza çıkmaktadır (Hengirmen, 2007, s. 261, 263). Tespit edilen 11 örnekte önce neden sonra sonuç, 1 örnekte ise önce sonuç sonra neden ifadesine yer verilmiştir.

Alaman gontunun arşınayaklısını goşturmahtan *canı burnundan çıkıyor oğlanın (4, 75).*

Ama doğrusu, ***ben katları hesaplamaktan****, konuyu gereği gibi takip edemedim (2, 153).*

Balayındaki doktoru rahatsız etmekten *âdeta zevk alıyor gibiydi (3, 44).*

Denizi ürpertip uyandırmaktan *korkup okşarcasına, sevecen bir yumuşaklıkla dalıyor (4, 95).*

Eskiden beri az yaşamaktan, erken ölmekten *korkarım. Sade ben mi, herkes korkar. Bu neden ileri geliyor? Ben düşündüm ve buldum: Hayatı kesif yaşamamaktan (3, 26).*

Memurlar ***çalışmaktan*** *konuşmaya vakit bulamamalarına rağmen, vaziyetten gene de pek şikâyetçi değildiler (1, 38).*

O küçük çapta bir dâhidir. ***Anlaşılamamaktan*** *müteessir (1, 150).*

Öbürkülerin çoğu çalına çalına aşınmış, ***güneşte durmaktan*** *yamru yumru olmuş şeylerdi (1, 146).*

Son golün kahramanı, ***yüzü öpülmekten*** *tükürük içinde kalmış (3, 152).*

Uzun boylu zayıf garson, set üstündeki lokantadan, ***içeri dışarı yemek taşımaktan*** *terlemişti (3, 166).*

Yüzü sivilceli, abaza öğrenciler gibi kendini açık saçık hayallere kaptırmaktan *bayağı utanmıştı (1, 181).*

Eskiden beri az yaşamaktan, erken ölmekten korkarım. Sade ben mi, herkes korkar. Bu ***neden*** *ileri geliyor? Ben düşündüm ve buldum:* ***Hayatı kesif yaşamamaktan*** *(3, 26).*

2.1.1.1.1.3. Eylem+-mA +Ayrılma Durumu Eki

Ayrılma durumu eki bu dizilimde kalıplaşarak ulaç eki görevini üstlenmiştir. Bu dizilimle nedenleme bildiren 2 örnek tespit edilmiştir.

"Bunları kaleme alsanıza beyefendi" deyivermiş bulundum. Ve artık ok bir kere yayından çıktığı için ***kolumu çimdikleyip duran Necla'ya aldırmadan****; "Bu hatıraları…" diye devam ettim (1, 21).*

İn cin uyanmadan*, denizin üstü de boş gibidir (4, 17).*

2.1.1.1.1.4. Eylem+-mA+ İyelik Eki +Ayrılma Durumu Eki

Ayrılma durumunun bu dizilimi de kalıplaşmış ve neden-sonuç ilişkisi kuran ulaç eki görevi görmüştür (Bilgegil, 2009, s. 273). Zeynep Korkmaz (2003)'ın *Türkiye Türkçesi Grameri*'nde -mAsIndAn eki, ulaç eki olarak gösterilmiş ve eylemlerin hareket nedenini bildirdiği belirtilmiştir (s. 1042). Bu dizilimle 13 nedenleme örneği tespit edilmiştir. Tüm örneklerde neden önce, sonuç sonra verilmiştir.

Alois Morgenrot'tan ömrü boyunca tek fenik bahşiş almamış postacı, adamın aklını oynatmış olmasından *korktu (2,37).*

Ama müdür muavini, ***"ünlü bir eski sporcunun aralarında bulunmasından, gençlere ağabeylik edip yol göstermesinden*** *onurlanacakları" filan gibi gönül okşayıcı girizgâhına karşın Nizamettin Bolayır'ın nedense bunu kesin olarak reddettiğini gördü (4, 45).*

Bu Alaman gâvurunun bizi heçlemesinden, Allah'ın günü bet görmesinden, bizi görünce cin güfür olmasından *bezdim usandım gari (4, 71).*

Dodo'nun havlamasından *Gülseren de kuşkulanmıştı (2, 137).*

En güzel kayanın kapılmasından *boş dönenler, öbür kayalara yöneldikleri zaman orda da ayaza kalırlar (4, 20).*

Fred'in aşırı derecede ciddileşmesinden *ve* ***sık sık annesinden bahsetmesinden*** *mühim dakikanın yaklaştığını seziyorum (1, 110).*

Fred'in başına bir şey gelmiş olmasından *korktuğumu söyledim (1, 115).*

Kazanmakta olduğu partinin güme gitmesinden *korkan terlikçi İhsan; "Canım ayaksa ayak" dedi. "Nerede bulunmuşsa bulunmuş. Bize mi düştü tasası? Hadi bakalım ahbap salla şu zarını" (3, 33).*

Kazanmakta olduğu partinin güme gitmesinden korkan *terlikçi İhsan; "Canım ayaksa ayak" dedi. "Nerede bulunmuşsa bulunmuş. Bize mi düştü tasası? Hadi bakalım ahbap salla şu zarını" (3, 33).*

Müessesesinden ayrılan her insanın hafiflemiş, ferahlamış olmasından *sanki o da bir hafiflik, bir ferahlık duyardı (3, 65).*

Ne yapayım, ***bir çılgınlık yapmandan*** *korktum (4, 85).*

Siyah süveterli, siyah pantolonlu hanım, oyunun heyecanı içinde bile kadınca, yahut annece -burda yaş hiç rol oynamaz -bir içgüdüyle, ***Sekban'ın gecikmesinden*** *kuşkulanmış olmalı ki, şimdi birden rahatladı (3, 176).*

Şimdi konuşmaların uzamasından *canının sıkıldığı anlaşılıyordu (3, 135).*

2.1.1.1.1.5. Eylem+-Xş +İyelik Eki +Ayrılma Durumu Eki

Ayrılma durumu ekinin kullanıldığı nedenli yapıların 10'u *eylem+-Xş +iyelik eki +ayrılma durumu eki* biçiminde kullanılmaktadır. Zeynep Korkmaz (2003), bu yapının neden gösterme ilişkisi kurduğunu belirtmektedir (s. 906).

Bir bakışından, bir gülüşünden, içlerinden biri ile biraz fazla baş başa kalışından*, kuruntulara kapılmalarının, kendi kendine gelin güvey olmalarının elbette ki, önüne geçemezdi (1, 195).*

Doğru işleyişimden *de, ayrıca küçük bir böbürlenme duyduğumu saklamayacağım (3, 23).*

Hacı leyleği biz, kuşların en Müslümanı biliriz. Acaba gerçekten öyle mi? Ermişlerle sihirli bir ilişiği olduğuna delil olarak türbeleri, tekkeleri bekleyişi gösteriliyor. Hacılığı ise bilindiği gibi, ***güneyden gelişinden****, bir de,* ***dini anıtları tepeden tavaf edişinden*** *kinayedir (3, 55).*

İlk bakışta kaya gibi, heykel gibi mehabetli duruşu da ***buradan****.* ***Düşünmeyişinden. Çoğu anda başının bomboş, tertemiz oluşundan*** *(4, 40).*

İngeborg'un adını "r"siz söyleyişi ***sırf dili dönmeyişindendi*** *(4, 105).*

İnsan kendi milletinden birini böyle yüzlerce yabancı içinde, ***bazen bakışından, yürüyüşünden,*** *ne bileyim ben****, âdeta havasından*** *anlayıverir işte… (2, 58).*

Kızın ikide bir "'Wie interessant" deyişinden*, mahut taş koleksiyonunu birlikte gözden geçirdiklerini anlıyordum (3, 69).*

Sırtlan olduğu ***iki dizkapağının da kan içinde oluşundan*** *belli (4, 53).*

*Yalan olduğu, **bir solukta söylenişinden** belli oluyordu (4, 51).*

*"You'r a Turk, arn't you?" Lokmam boğazımda kalmıştı. Yutkundum. Yarım yamalak İngilizcemle; "Evet" dedim, "**nerden** bildiniz?" "**Çok ekmek yiyişinizden**." (2, 55).*

2.1.1.1.1.6. Eylem+ -AcAk+ İyelik Eki+ Ayrılma Durumu

Ayrılma durumu ekinin kullanıldığı nedenli yapıların 3'ü e*ylem+-AcAk +iyelik eki +ayrılma durumu eki* biçiminde kullanılmaktadır. Kaynaklarda, bu dizilimin bir neden ulacı olduğundan (Banguoğlu, 2004, s. 437, 582; Gencan, 2007, s. 457; Bilgegil, 2009, s. 273; Deny, 2012, s. 899) ve yaygın kullanıldığından söz edilmektedir (Banguoğlu, 2004, s. 437, 582).

*Ataman grubun eleştirmeniydi. **Dergi yalnız hikâye ve şiirle çıkarsa herkesten önce kendi çanına ot tıkanacağından** korkuyordu (1, 200).*

*İnşallah kendi okumaz bunları. Kızacaktır okursa çünkü, bilirim. Bu serüven susulsa idi, lafa dökülmese idi, **ona daha yakışacağından**…(4, 114).*

*Nuri, **alacağından** değil, ucuza satıyorsa başkasına okutup kâr edebilir miyim, diye sormuştu (2, 201).*

2.1.1.1.1.7. Eylem+-DXk +İyelik Eki +Ayrılma Durumu Eki

Eylem+-DXk +iyelik eki +ayrılma durumu eki dizilimi kalıplaşarak *ulaç eki* görevini üstlenir. Kaynaklarda bu yapının daha çok 3. Teklik kişilerle oluşturulmuş biçiminin neden bildirdiği (Korkmaz, 2003, s. 920, 1030, 1042; Banguoğlu, 2004, s. 437, 582) ve *neden ulacı* olarak kullanıldığı yer almaktadır (Hengirmen, 2007, s. 260, 263; Deny, 2012, s. 762, 899).

İncelememizde *Eylem+-DXk +İyelik Eki +Ayrılma Durumu Eki* dizilimle bildirilen 155 nedenleme örneği tespit edilmiştir. İyelik eki olarak da daha çok 3. kişilerle kullanıldığı belirlenmiştir.

2.1.1.1.1.7.1. Eylem+-DXk+ 1. Teklik Kişi İyelik Eki+Ayrılma Durumu Eki

İncelediğimiz metinlerde 3 örnek *eylem+-DXk+ 1. teklik kişi iyelik eki+ayrılma durumu eki* biçiminde oluşturulmuştur.

Ben de komşumuzun kızına tutkun olduğumdan *kendisini seviyor görünmek zorunda kalırdım (2, 74).*

O ara, bir iş için Hatay'a gönderildiğimden*, olayların akışını takip edemedim (2, 98).*

Utanmasam, ***şüpheyi uyandıracağımdan*** *korkmasam tabana kuvvet koşacaktım (1, 128).*

2.1.1.1.1.7.2. Eylem+-DXk+ 3. Teklik Kişi İyelik Eki+Ayrılma Durumu Eki

İncelediğimiz metinlerde 134 örnek *eylem+-DXk+3. teklik kişi iyelik eki+ayrılma durumu eki* diziliminde oluşturulmuştur. *-DXğXndAn* eki, bir işin neden yapıldığını gösteren bir ulaç ekidir (Lewis, 1967, s. 186; Korkmaz, 2003, s. 920, 1030, 1042; Hengirmen, 2007, s. 260; Gencan, 2007, s. 174, 457). Tahsin Banguoğlu**,** *-DXğXndAn* ulaç ekinin Yeni Türkçenin en yaygın neden ulacı olduğunu bildirmiştir (2004, s. 437, 582, 583).

Aksi gibi ***İfakat Hanım muannit inkıbazdan mustarip olduğundan*** *peklik verir diye ayva yiyemiyordu (1, 119).*

Akşam saatleri ilhamını açtığından*, savcı yardımcısı gelmeden biraz evvel başladığı rubaiye bir an evvel dönmek istiyordu (3, 52).*

Albayın içmediğini bildiğinden *ona uzatmadı, bir sigara yaktı (4, 37).*

Alın tokmağı vurun davula, sabahın ilk saatlerinde sesi başka çıkar. ***Rutubet derisini gevşettiğinden*** *mi? Hayır.* ***Sizin kulak zarınız henüz günün hoyrat gürültüleri ile bekâretini yitirmediğinden*** *(4, 18).*

Ameliyat bitip de, Ercüment kesilen kanlı ayağı, eski hademe midir yenisi midir bakmadan, bunun eline verince, Süleyman'ın başı dönmüş midesi bulanmış, ***ameliyatta kesilen sakatat ve etrafın nereye götürüleceğini de bilemediğinden*** *ayağı önüne gelen ilk pencereden mezbeleye atıvermiş (3, 51).*

Anası da artık eskisi gibi çamaşıra filan gidemediğinden *halleri dumandı (2, 103).*

Ancak, ***onurunu oldum bittim pek yüksek tutmaya alışık olduğundan*** *garsonlukla hiç mi hiç bağdaşamadı (2, 96).*

Asıl kötüsü, ***Fraulein Haubold kapıyı çekip işine gittiğinden****, şimdi hayvanın iç parçalayan yakarışlarını dinlemek evde ders çalışan bizlere düşüyordu (2, 78).*

Astımlı polis, ***üst üste içilen sigaralardan rahatsız olduğundan*** *kımlanmaya başlamıştı (3, 43).*

Atatürk mektepten ayrılmak üzere iken ***paydos trampeti çaldığından*** *hepimiz bahçeye boşandık (2, 71).*

Aynı zamanda ***eli de kalem tuttuğundan*** *sevdiği kedilerin bir bir hikâyelerini yazar (2, 90).*

Bacaklarındaki tüyleri bizim kızlar gibi ağda ile, jiletle yolmadığından *onlara bakmak bana başka türlü tüylü yerlerini düşündürür. Huylanırım (4, 98).*

Bahadır, ***Hulûsi Bey'i öbürleri gibi kolayca atamayacağını bildiğinden****, şimdilik sadece fırsat kolluyordu (1, 38).*

Bakın, kaleciler öyle değil. Yirmi iki futbolcu içinde kadınların dikkatini en çok çeken onlar. Neden mi? ***Bir kere kılıklarının başkalığından*** *(3, 143).*

Bakirelerden canı yandığından*, bu seferki erkek olsun istiyordu (2, 79).*

Başasistanın saçları dökük olduğundan *onu doçent filan sanıyordu (3, 40).*

Bazı küçüklerin sarkıtılmaktan hoşlanmadıklarını, illede ille oturak istediklerini tecrübesiyle bildiğinden *bir de oturak peydahlamış, böylece nice anaların minnettarlığını kazanmıştı (3, 65).*

Belediye Gazinosu'ndaki güzeller geçidinde, milleti birbirine katan bu sarışın dilber, ***dondurmayı fazla kaçırdığından*** *olacak, yol üstünde bulunan Kevser Hanım'ın san numarasına gitmek zorunda kalmıştı (3, 64).*

Belki de ***komşulardan çekindiğinden*** *tartışmayı kesmek gereğini duyuyor (3, 109).*

Bir de netameli kapım vardı ki, yavaş açınca müthiş gıcırdar, hızla açınca ses vermezdi. Gerda'cık bunu bildiğinden, *tokmağı hafifçe çevirip kanadı hızla ardına kadar açar, sonra yine öyle hızla kapar, küçücük adımlarla koşar gelir, kimonosunu atıp, soluk soluğa yorganın altına kayardı (3, 70).*

Bir kere sözüne inansalar ustabaşıyı neden işinden atsınlar. Patron, Fasarya'nın suçsuz olduğunu anlamış, anlamış ya, ***o sırada teğmen kızıyla bozuşup gittiğinden****, hıncını onun adamından almaya kalkmış (2, 102).*

Bir vekil çekilince, ***onun adamı olan müdürlere de er-geç yol görünmesi âdet olduğundan,*** *dairedeki memurlar o hafta her gün Bahadır'ın sukutu haberini bekleyip durdular (1, 40).*

*Biz hela deyip duruyoruz ya, Kevser Hanım **bu kelimeyi pek nezih bulmadığından**, galiba biraz da **modernliğe özendiğinden**, daima "San Numara" tabiri kullanırdı (3, 63).*

***Böyle gülümsediği zaman ağzının iki yanında iki şirin gamze belirirdi. Serap bunu bildiğinden** erkeklerle, yahut evlenecek çağda oğlu olan kadınlarla konuşurken bir biçimine getirir sık sık gülümserdi (2, 28).*

*Bu arada **kollarını kaldırmış olduğundan** locanın içinde taze bir ter kokusu dalgalandı (4, 92).*

*...**Bu şekli, ilk yazılışla mukayese kabul etmeyecek kadar başarılı görüldüğünden** temsilinde bir mahzur kalmadığını saygılarımla... (2, 231).*

***Canı fena yandığından** Sevim belli etmeden sırtını okşuyordu (2, 181).*

*Cevatçı gruptan Nedim; "Nasıl, nasıl?" dedi. **Duymadığından** mı, hayır. **Hınzırlığından** (3, 131).*

*Çocuğun belirli zamanı yoktu. Aklına esince geliyordu. **Fraulein Haubold bunu bildiğinden** çatışmaları önleyebilmek için bir parola tertiplemiş ve bunda isabet de etmişti (2, 76).*

*Çocuk, **alışık olmadığından**, hazır bulmuşken tıka basa yemiş, görgüsüzlük olmasın diye bilmediği karışık içkilerden içmiş, âdettir sanıp bir ara yanındaki kıza sulanacak olmuş; ama şimdi birden ağırlaşıp aşırı derecede durulmuştu (2, 127).*

*Çocuk, **alışık olmadığından**, onların basit yemeklerinden pek az yemiş, amma da kibarmış demesinler diye adi içkilerinden bir-iki yudum içmiş, âdet yerini bulsun, kalbi kırılmasın diye bir ara yanındaki kıza kompliman yapmış ama şimdi birden hafifleyip aşırı derecede neşelenmişti (2, 185).*

***Çok meşgul bir businessman olan kocası, sevgili karısını olimpiyatlara kendi getiremediğinden** bu işe kardeşini memur etmiş (2, 57).*

***Düşündüklerimi anladığından** mı nedir; "Füsun'u evlendiriyoruz da" dedi (3, 84).*

***Efdalettin Bey'in astması olduğundan** yorulup intibalarına ara vermek zorunda kalınca, ya su davasının iktisadi veçhesi, ya yol politikasının askeri önemi gibi bir tedainin kanadına takılan Miralay Bey, alır bizi, hiç ummadığımız bir anda İlk Cihan Harbi'ndeki Filistin cephesine götürüverir (2, 89).*

***El dokunulmamışından canı yandığından** artık az kullanılmışına fit oldu (1, 192).*

En ağırlarına giden, günün birinde, laf olsun diye grup dışından, eski kuşaktan bir sanatçıyı beğenmesi olurdu. *O da, hınzır,* ***bunu bildiğinden*** *inadına damarlarına basar, kıskançlıklarını körüklerdi (1, 197).*

Evde kimse olmadığından *oturmak icap etti (4, 92).*

Evin kızı Beyhan'ın yaş günü kutlandığından *üç numaranın bütün salonları şıkır şıkırdı (2, 126).*

Fabrikatör çıplak başında şaplayan ilk damla üzerine gayri ihtiyari yukarı baktığından, *ikinci, üçüncü postaları yüzüne gözüne giydi (1, 160).*

Fakat ***fazla içliliği erkekliğe yakıştıramadığından*** *kendini her zaman yapma bir sertliğin arkasına gizlerdi (2, 26).*

Fakat ***orada işi serseriliğe vurduğundan*** *tahsisatını kesmişler (1, 116).*

Fakat ***ters tarafa oturduğundan*** *yüzünü görmek mümkün değil (1, 125).*

Günlerden cu martesi olduğundan *evde çamaşır yıkatılmış (2, 104).*

Güzide Hanım'ın yeğeni artık kodesi boyladığından *muhafıza da lüzum kalmamıştı (2, 100).*

Halbuki ***ayna hep dikine durduğundan*** *böyle dalkavukça optik oyunlarına başvurmaz (2, 21).*

Halbuki ***pahalı sinema olduğundan*** *öyle girip çıkarken itişilip kakışılacak kadar tıkışıklık da olmazdı (3, 66).*

Halide, tavrında, sanki istese uçarmış da, ***şimdilik keyfi yaya gezmek istediğinden*** *uçmuyormuş gibi bir ifade vardı (3, 58).*

Halk, bizde maça neden gider bilir misiniz? ***Kendi başına kalınca kafacığını işletemediğinden.*** *Maçta gözünün önünde bir şeyler oluyor ya, kendini bir heyecana kaptırıyor ya. Bunu arar işte.* ***Kendi içinden hiçbir şeyi ateşleyemediğinden (3,*** *144).*

Hatta yalnız kendi kısmına değil, erkekler bölümüne bile karışır, ***temizliğe olduğu kadar ahlaka da önem verdiğinden****, üşenmez, elinde lastik ve gaza bulanmış bez, bazı terbiyesizlerin duvarlara çizdiği saçma sapan resimleri birer birer silerdi (3, 65).*

Her neyse, hikayemizin kahramanı olan at, ***alelade bir çöpçü beygiri olduğundan****, her şeyi yarım misli daha iri gören cinstendi (2, 20).*

Herkes ona baktığından*, böyle zamanlarda kendini bir yerli filme baş artist olmuş sanırdı (2, 219).*

Hikayenin umumi havasından, camiamızı olduğundan daha fena göstermek gibi bir mana sezildiğinden, *bu haliyle sikeç olarak temsili mahzurlu görüldü (2, 150).*

İçerde gramofon çaldığından *kapıyı vurduğumu duymadı (1, 152).*

İçlerinden biri bunların daha ***doğru dürüst Türkçe bilmediğinden*** *tutturup, snopluklarını, taklitçiliklerini yüzlerine vurdu (1, 206).*

İhtimal hanımın yatak odasında gördüklerinden yüzü gözü iyice açıldığından*, yahut da Yugoslavya'dan gelen baharatlı yemeklerin artıkları ile yetiştiği için hislerine gem vuramadığından olacak, gayrı çaresi bulunamaz olmuştu (2, 77).*

İki numaralı kabinenin sifonu bozuk olduğundan*, her müşterinden sonra orayı böyle temizlemek gerekiyordu (3, 62).*

İkinci denemeyi ***herkes kulağı kirişte ve hazırlıkla beklediğinden*** *hiçbir ya da hemen hemen hiçbir yanlış yapılmadı (4, 44).*

İlk kocası sarhoş kaptanın gecede dört kez çişe kalkmasına alışık olduğundan*, şimdi Nizamettin Bolayır'ın beşte deccal gibi kalkıp giyinişini ehvenişer sayıyordu (4, 33).*

İstasyon memuru onun şehre seyrek indiğini bildiğinden *her seferinde takılır: "Ne o beyefendi, yine hovardalığa mı?" (1, 74).*

İstasyon memuru onun şehre seyrek indiğini bildiğinden her seferinde takılır: "Ne o beyefendi, yine hovardalığa mı?" ***Sebati Bey de bembeyaz sakalının ortasından kıpkırmızı dudakları ile gülümseyerek; "Affetmişsin sen onu" der. "Ben güllerimin üstüne gül koklamam." Bu sözlerini pek beğendiğinden****, her yerde, "İstasyon memuru bana böyle dedi, ben de ona böyle cevap verdim" diye anlatır durur (1, 74).*

İşin aslını bilmediğinden, temiz kalpli de olduğundan*, 'İşte bunlar iki sevdalı' diye düşündü (2, 219).*

Jirayir, önce bütün parasını işe yatırdığını iddia ederek vergiyi ödemeyeceğini bildirdi; fakat diğer taraftan, ***kışta kıyamette bir şark seyahatini de göze alamadığından*** *düşündü, taşındı. Altmış bin lirayı sulamaktansa Beatris'in diken diken kıllı vücuduna sarılıp sivilceli suratını öpmeyi ehven-i şer buldu (1, 55).*

Kadın gülümsedi. Sehr gut'u anladığı belliydi de, ne çare ki, ***Çekoslovak olduğundan*** *ve de* ***anadilini konuştuğundan*** *Sekban, onun dediklerini pek çıkaramadı (3, 164).*

Kadın, ***kaptan kamarasının kapısını açık bıraktığından*** *şimdi dumandan göz gözü de görmüyordu (1, 141).*

Kalabalıktan dışarısı görünmediğinden *Sebati Bey mendireğe girip Haydarpaşa'ya yanaşmakta olduklarını anlayamadı (1, 76).*

*Kantarcı, **konuşan tahsildara yakın oturduğundan** söylenenlerin yüzde ellisini işitebilmişti (2, 42).*

***Kapı, yolgeçen hanı gibi durmadan işlediğinden** zavallıya tam oturmak nasip olmuyordu (3, 124).*

*Kapıcı yamağı **bu işe alışık olmadığından** hep ters manevra yapıyor, gelip gelip doktorun ayaklarına çıkıyordu (1, 177).*

*Kız, **hâlâ demin verdiği güzel cevabı düşündüğünden**, doktorun nüktesini anlayamadı ve birden toparlanarak; " İyi ya, ben gidiyorum" dedi (1, 180).*

***Kızcağızın uykusu ağır olduğundan** başında top atsalar uyanmazmış (2, 106).*

*Koğuşun içi, asitfinik kokuyordu. **Bu koku polise dokunduğundan**, mendili burnuna tuttu (3, 46).*

***Kollarını havaya kaldırdığından**, tatlı bir uçurum gibi esneyen koltuk altlarını olanca haşmetiyle, hatta güneşte parlayan iki küçük ter damlacığına kadar bütün teferruatıyla gördüm (1, 127).*

***Komiser Bey geçen akşam baldızının düğününde dayanamayıp rakıyı fazlaca kaçırdığından** fistülleri yine azmıştır (2, 89).*

***Kredi üzerine iş yapmak istediğinden** razı olmamıştınız (2, 35).*

***Kunduraları yeni olduğundan** Saime onun ayak sesini tanıyamamıştı (2, 120).*

*Kuşların cıvıltısı, **şantiyeden yükselen çekiç sesleri arasında güme gittiğinden** onlar da birleşip koro halinde ötmeyi denediler (1, 156).*

*Leyleğin arkasından bakan çopur kahveci; "Yap numaranı, al paranı" diye söylendi. "Hep böyle yapar bu namussuz... **Uçamayacağını bilmediğinden** mi? Burada kalabalık gördü ya, sırf kendini acındırmak için (3, 59).*

***Linowsky henüz mutfakta bulaşıklarını yıkadığından**, biz kendi aramızda sohbete dalarız (1, 149).*

*Madam Mavyan o sırada ahbaplarına **Monte Carlo'daki deniz hayvanları müzesini anlatmaya daldığından** kızındaki tebeddülü fark edemedi (1, 53).*

*Melâhat'in vücudu güzeldi ama **azı dişleri çürük olduğundan**, nefesi kokuyordu (2, 205).*

***Mevsim bahara rastladığından** olacak, hoca da bir canlandı, sade provalarda değil mizansenle, dekorlarla, akla gelen ve gelmeyen bütün teferruatla hep kendi uğraşıyor (1, 152).*

***Mütalâa, bendenizde bir tabiatı saniye olduğundan** elime ne geçirirsem okuyorum (2, 149).*

Müteahhitle ustabaşı arasında anlaşmazlık çıktığından *parayı geç alabilmişler (3, 36).*

Ne var ki, ***yaz sömestri sonunda Gerda teğmenle evlenip Münih'e gittiğinden****, arkasından bakakaldık (3, 73).*

Nitekim ***ertesi sabah askerlik şubesinde bir işi çıktığından*** *gidip kaptanınkini arayamadı (1, 135).*

Nizamettin Bolayır, eşdeğer bir konuşmayı genç kalmışlığına bir kompliman sayabilse iyi de, ***askeri hiyerarşiye ve disipline alışmış yanı ağır bastığından****, oğlanın laubaliliğine çaktırmadan içerler (4, 39).*

Nuri'nin omzuna dayadığı yanağı acıdığından *kız tiyatroculuk bir ara doğruldu (2, 133).*

O ara garajcı ile de araları açıldığından *oyununu bırakıp dergicilik oyununa geçtiler (1, 199).*

O ara koşup hadiseyi ***Cemal'in bir mahalle ötedeki evine yetiştirenler olduğundan*** *klarnetçinin karısı, sırtında bir gecelik, alı al moru mor kahveden içeri daldı (1, 71).*

O aralık kendisine verilen aşağılık vazifeyi şerefiyle mütenasip görmeyen eski kâtibe Şükran da, ***istifasını verip bunlara katıldığından****, mağdurların sayısı altıyı buldu (1, 38).*

O gün hava yağmurlu olduğundan *gökyüzü bile onun arkasından ağlıyor gibi idi (2, 225).*

O günlerde, ***Gönen'de oturan bacanağından yeni dönmüş olduğundan*** *intibalarını anlatacak yer arar (2, 86).*

O sırada aşağıdaki profesör düdük çalıp polis çağırdığından *saldırganlar bir anda sırra kadem basıverdiler (2, 81).*

O sırada ekrana, ***raftın önünden seke seke uçan bir kristkraft girdiğinden*** *dürbün film kamerası gibi bu sefer de onu kovalar (1, 188).*

O sırada ***komiser o yana doğru geldiğinden*** *polis kaşlarını çattı, en azdan üniforması kadar resmi bir sesle; 'Vazifeme müdahale etmeyin!' diye bağırdı (2, 30).*

O, ***piposunu temizlediğinden****, Sekban'ın dediğini duymamıştı (3, 180).*

Ona biraz önce aperitif ikram edecek olan Bay Moris, o sıra, ***kızıyla konuşmaya daldığından*** *ikramını yenilemedi (3, 165).*

Onun cep saati saniyeli olmadığından *zilli konsol saatini kavramıştı (4, 35).*

Oraya da sanatçılar geldiğinden *"Burnu Büyükler Kahvesi" derlermiş o kahveye (4, 96).*

Önceden hiç enine boyuna düşünmediği, o anda dudağının ucunda beliriveren cezayı tefhim ediyor. "Yavrucuğum sana ne zamandır bir şey söylemek istiyordum." Puf. "Bu işi artık burada bitirsek." Daha "yavrucuğum"dan işin sonunu sezip yüzü alabora olan bu minyon esmer, fındık kurdu ve güzel, evet kabul etmeli ki güzel kadın, öyle bronşitli, çatlak olmayan, Çamlıca Kız Lisesi'nde manzume okuduğu zamanki pürüzsüz genç kızlık sesiyle yırtıyor geceyi. "Sen bunu bana[nasıl yaparsın?]" diyor. ***Bayıldığından*** *mı? Hayır.* ***İlk "Hoşça kal" diyen kendisi olamadığından. Piyasasını düşürmek istemediğinden*** *(3, 109).*

Patron, Fasarya'nın suçsuz olduğunu anlamış, anlamış ya, ***o sırada teğmen kızıyla bozuşup gittiğinden****, hıncını onun adamından almaya kalkmış (2, 102).*

Pazartesi günleri üst üste iki dersi olduğundan *salıları turşuya dönüyordu (3, 121).*

"Priorite bizde" dedi. ***R'leri ğ olarak telaffuz ettiğinden*** *bu kelime onun ağzından pyiyoyite şeklini almıştı ve daha bir Fransızca etkisi bırakıyordu (3, 167).*

Rizelinin ameliyat olduğu gün asıl ameliyat hademesi izinli gittiğinden *bunu içeri almışlar (3, 51).*

Rüzgâr karları duvarın dibine yığdığından*, burası beyaz dalgalı bir deniz gibi kabarmıştı (1, 176).*

Sağ eli sarılı olduğundan *çolak eli ile bir sigara yakmaya uğraşıyor, beceremeyip bir kibriti, bir sigarayı düşürüyor (2, 107).*

Sakat kanadı üstüne düştüğünden*, belli bir şey ki, canı fena yanmıştı (3, 58).*

Sancho onları şaşırtmak için bu acayip vurgulamaya aşırı bir ciddilikle devam ediyor ama ***kendini deli sanan bu bakışlardaki şaşkınlık ifadesini çok iyi kestirebildiğinden*** *gülmesini zor tutuyordu (3, 99).*

Sedat Germiyanoğlu ***komedinin ikinci perdesine kalmak istemediğinden*** *pardösüsünü aldı (3, 137).*

*Sedat Germiyanoğlu, geçen hafta şansını kaybeden Necati'nin de üye kontenjanından olup kurula katılamadığına****,*** *bugün, bunun profesörlüğü konuşulurken aleyhte oy kullanamadığına bayağı üzüldü. Hayır, sade nisab dolmadı da kendisini rahatsız ettikleri için değil, -Allah var- sade bundan değil,* ***biraz da yine her şeye rağmen içinde bir köşede kıvrılmış uyuyan bir hakkaniyet duygusundan ötürü bu ödeşmeyi arzuladığından*** *(3, 122).*

Selim'in eniştesi orda çalıştığından *yine de bu raporun muhtevasını elde etmeye çalışacağız (2, 151).*

Servis hemşiresinin önünden birden çekildiğinden *Rizelinin bakışı, kadının elindeki pastırma rengi et külçesiyle karşılaşıverdi (3, 47).*

Sigara dumanlarına bozuk kaloriferin buharı da karıştığından*, odada göz gözü görmüyordu (3, 124).*

Sivilde yüzme şampiyonu olduğundan *şimdi yedek subaylığını bahriyede yapıyormuş (2, 97).*

Sonra ***bu sözlerini beğenmediğinden;*** *'Bak bu ayakkabılarılan gayışı böğün virdiler' dedi (2, 121).*

Sonra da hemen o anda, bir kelimeyi söylerken, bunun pek de mümkün olamayacağını anladı: Ayağın bilhassa parmak nahiyeleri kangrenli uzuvlara has morumtırak bir büzülme arz ediyorlardı. Hem bunun için, hem de ***o sırada köpüklü kahveler de geldiğinden****, savcı yardımcısının gönlünü almak için; "Mamafih, ihtiyaten yine bir kere sordurayım" dedi. "Olur, olur" (3, 39).*

Süleyman, ***çavuşun memleketlisi olduğundan*** *bu gibi teklifsizlikleri kendinde hak görürdü (1, 26).*

Şahin ***duvara dönüp uyuduğundan*** *bir şeyin farkında olmadı (3, 46).*

Şilep onlar için yolunu değiştirmediğinden *ister istemez Köstence'yi boylayan denizciler İstanbul'a ancak şimdi dönebilmişlerdi (1, 138).*

Şimdi kovada birikenin üzerine fışkırdığından *bittabi daha dolgun, daha ağırbaşlı bir ses çıkarır (2, 110).*

Takım kaptanı Ercüment de onu tuttuğundan *bana yine kılkuyruk haflık kalırdı (2, 94).*

Taksim yaparken bir ara ***kendini fazla zorladığından*** *birden başı döner gibi olmuş ama burnu kanamaya başlayınca alnında soğuk bir terle işte tekrar kendine gelivermişti (1, 71).*

Teğmen artık terhis olduğundan *sırtında spor bir elbise, boynunda bir fotoğraf makinesi, yanında oturan ve Nonoş'tan hiç de aşağı kalmayan çıtı pıtı sarışınla burun buruna konuşup gülüşmede… (2, 101).*

Teğmenin de gözleri yaşarmış. Allah bilir onunkiler, ***Fasarya tedaisi ile Nonoş'u hatırladığından*** *yaşarmıştır (2, 101).*

Tek tük gelip geçenler görmesin diye, ***kadın daha siper bir köşeye büzüldüğünden****, Zulfikar da ister istemez çömelip ona sokulmuştu (2, 121).*

Tiki tiki praf'lara, dört mezürde bir şemsiyenin tak sesi katıldığından *yürüyüş uyuşumu böylece senkope bir ritim kazanıvermişti (3, 98).*

Tuhafı, ***bunda şüphem olduğundan*** *da ayrıca şüphedeyim (3, 76).*

Üst kata yeni taşınan tıp talebesi, eli yüzü düzgün bir taze olduğundan *biz de seve seve gidişata uyduk (3, 68).*

Vagonlar tıklım tıklım dolduğundan *ve* ***orada vapurdaki gibi bir hayır sahibi de çıkmadığından*** *ihtiyarcık naçar ayakta kaldı (1, 76).*

Vakit gece yarısı, ***deniz de çok dalgalı olduğundan*** *yedi kişilik mürettebattan ancak ikisi kurtarılabildi (1, 130).*

Vazifesi sona erdiğinden *on gün sonra New York'a dönecekmiş (1, 108).*

Yahudi ile düşüp kalktığı ortalığa yayıldığından *'kanı bozulmuştur' diye Alman ahbaplarından yüzüne bakan da kalmadı (2, 81).*

Yirmiyi bitirmiş yirmi birine yeni basmıştı -atların yirmi yaşı, insanların, aşağı yukarı altmış, altmış beşi demektir- belediye temizlik işleri kadrosuna ***Muhittin Bey'in valiliği zamanında girdiğinden*** *hatta emekliye ayrılması bile yaklaşmıştı (2, 20).*

4/B'den 341 Ercan'ın babası onlara yetiştiğinde, soluk soluğa idi. ***Astımı olduğundan****, koşmak ona gelmiyordu (3, 35).*

2.1.1.1.1.7.3. Eylem+-DXk+ 1. Çokluk Kişi İyelik Eki+Ayrılma Durumu Eki

İncelediğimiz metinlerde 3 örnek *eylem+-DXk+ 1. çokluk kişi iyelik eki+ayrılma durumu eki* biçiminde oluşturulmuştur.

Çocuklar ve halk için tertiplediğimiz terbiyevi kitaplar serisinde sizin kıymetli imzanızın da bulunmasını arzu ettiğimizden *(...) (2, 234).*

En döğüşken, en yürekli, en daşaklı millet olduğumuz halde bizim milli marşımız "gorhma" deyi başlar. Neden? ***Tevazuumuzdan. En yeğit biz olduğumuz halde böbürlenmeyi ayıp saydığımızdan*** *(4, 72).*

Malumuâliniz, bizler Recai Zade Ekrem gibi bir muallim-i fazılın, Halit Ziya gibi bir üstadı edebinin, Abdülhak Hamit gibi bir şairi azamın ve Mehmet Akif gibi bir mücahidi İslamın eserleriyle tegaddi edegeldiğimizden*, zevki edebimiz bugünkünden mizacı ile pek imtizaç edemiyor (2, 149).*

2.1.1.1.1.7.4. Eylem+-DXk+ 3. Çokluk Kişi İyelik Eki+Ayrılma Durumu Eki

Çalışmamızda 15 örnek *eylem+ -DXk+ 3. çokluk kişi iyelik eki+ayrılma durumu eki* diziliminde oluşturulmuştur.

Adam kıtlığında baskı işini bana verdiklerinden *artık her gün Ankara Caddesi'ni boyluyordum (1, 152).*

Erdal'ın coğrafya öğretmeni olan annesi ile arkeoloji profesörü olan babası Anadolu'ya inceleme gezisine çıktıklarından *ne yapsınlar, onlar da işte böyle, geceyi gündüze katıp, ekip halinde imtihana çalışıyorlar (2, 175).*

Fakat ***onlar bizim gibi önceden mise en scène yapıp hazırlanamadıklarından*** *gafil avlanmışlar (2, 69).*

Feridun Bey gelmiş soyunmuş, önlüğünü giyiyordu. ***Baş doktorla konuştuklarından*** *nöbetçi asistan içeri girmedi (1, 183).*

İtişip kakışma, sövüşüp gülüşme, ***Erdal'ın anası ile babası Tarsus'la Akdeniz gezisine çıktıklarından****, ev onlara kalmış (2, 124).*

Kapıcı, ev sahibinin otomobilini yıkıyor: Mühendis bey otomobiline yürüdü, yukarı baktı, karısına el etti: ***Sevgilerinden mi, uğur edindiklerinden mi****? (4, 28).*

Ne var ki, ***milyonluk kotranın derdine düştüklerinden****, kızın oyunbozanlığını şu anda sorun yapacak halleri yoktu (4, 27).*

Onlar motor batarken ***arkadaşları gibi sarhoş olmadıklarından*** *cankurtaranları başlarına geçirmiş ve yarım saat kadar sularda sürüklendikten sonra bir Rumen şilebi tarafından görülerek kurtarılmışlardı (1, 138).*

Onlar ***yüksek sosyete ile iyice haşır neşir olduklarından****, insanları dürbünün tersinden seyreder gibi, küçük, küçücük görmeye çoktan alışmışlardır (2, 19).*

Sebati Bey'in huyunu bildiklerinden *bir miktar da ona ayırmışlar (1, 73).*

Su birikintileri, ister istemez düzlemesine durduklarından*, insan, oraya vuran aksini, tıpkı yüksekçe bir kürsüde nutuk çeken hatiplerin gazetedeki resimleri gibi, daima aşağıdan yukarı bir perspektif yönünden görür ki, bu çeşit aşağıdan çekilmiş resimlerin insanı -ve dolayısıyla atları- daha heybetli gösterdiği de inkar olunamaz (2, 20).*

Teskerecilerden ikisi birden ***aynı zamanda eğildiklerinden****, orta yerde tos ettiler (1, 177).*

Tezkereciler de ilkin onlar gibi koşacak oldular, fakat ***çabuk yorulduklarından*** *ister istemez adetaya çevirdiler (1, 176).*

*Tezkereciler de **o ara vaka mahalline yetiştiklerinden**, sedyeyi yere bırakmış, kadına bakıyorlardı (1, 177).*

***Yiyip içtiklerinden**, üstüne ağırlık basan görgüsüz delikanlı, Beyhan'la Bahtiyar Babcun'un sır yoldaşlığını iyiden iyiye kıskanmıştı (2, 128).*

2.1.1.1.1.8. İşaret Adılı+Ayrılma Durumu Eki

Ayrılma durumu ekinin kullanıldığı nedenli yapıların 18'i *işaret adılı+ayrılma durumu eki* biçiminde kullanılmaktadır. Bu kullanımlarda işaret adılı daha önceki/sonraki neden bildiren cümle ya da cümlelere göndermede bulunmaktadır.

***Bu pandül temposu öylesine sinmiş ki benliğime, sokakta yürürken adımlarımı bile bu tempoya göre atıyorum. Ne daha hızlı, ne daha yavaş…** Sokağa başka biriyle çıkmak istemeyişim **bundan** (3, 24).*

***Her meslek insanı sonradan değiştiriyor. Marangoz dünyanın her yerinde pazulu bir adamdır. Siz hiç ayağına sağlam olmayan postacı gördünüz mü? Politikacıların cırtlak, saat tamircilerinin çipil, bahçıvanların kambur oluşu tesadüf değil.** Hicabi Bey'in de insana ilk bakışta, sırf bir çift masmavi göz görünüşü **bundan.** [Hicabi Bey opera dürbüncüsüdür.] (1, 187).*

*Işıktan çekinmediği **şurdan** belli **ki gidip tuvaletin küçük ışığını açıyor** (4, 109).*

***Korkudan, şaşkınlıktan, hayal kırıklığından, şuur altında saklı kalmış herhangi karışık bir refule duygudan, şundan veya bundan, her nedense neden**, kişnedi (2, 22).*

***Üç kelimelik bir pöh pöh cümlesi, tamam**… Troya muharebesi **bundan** çıktı. Cümle harplerin sebebi **bu.** Bütün cinayetler **bundan** işleniyor. Hayat pahalı ise **bundan**dır. Karaborsanın sebebi **bu.** Müteahhidin çürük tuğla kullanışı, memurun zimmetine para geçirişi, partilerin tartışması, gazetecilerin çekişmesi, Ahmet'le Mehmet'in takışması, Ali'nin Veli'yi yerinden, ağabeyin kardeşi evinden edişi hep **bundan** (2, 104).*

İşaret adılı+ayrılma durumu eki dizilimiyle oluşturulmuş örneklerin 13'ünde işaret adılından önce *de* bağlacı gelmiş, neden ifadesi pekiştirilmiştir.

Bu kahveyi az buçuk Alman kültürü yalamışların sevişi boşuna değildir. ***İki garsonu da Almanca bilir. "Herr Ober" diye seslenebilirsiniz. Sonra en güzel Apfelkuchen'ı burası yapar.*** *Alman ve Avusturya Lisesi'nin, üniversite Alman Filolojisi öğrencilerinden en emansipe olan birkaçının buraya dadanışı da* ***bundan****. (4, 96).*

Bu neden böyle? ***Bir; onlarda disiplin vardı, erken yatar, erken kalkarlardı, kendilerine bakarlardı da ondan. İki; alkışla cıvıtıp şımarmazlardı da ondan*** *(4, 39).*

Burada öylesine bir liberalizm havası eserdi ki, kim kime dum duma. En geniş manasıyla, "Laisser faire, laisser passer." Ama ***mezhepleri genişti de ondan*** *mı? (2, 73).*

Efendim, ***İtilafçıları tutmuş da bu, ondan*** *maaşını kesmişler (2, 43).*

Geçmemiş olamazdı, ***şundan*** *olamazdı, çünkü -bakın şimdi hatırladım-* ***Türkçesi bozuk mihmandarım "su geçirmez" deyimini beceremeyip "su yutmaz" demişti de, gülmüş doğrultmuştum*** *(4, 66).*

Hem ben size bir şey söyleyim mi, şu satırların yazıldığı sırada Ases diye biri yok artık. O, yalnız iki sezon oynadı. ***Her iyiyi aşağı aşağı çeken böyle bir ortamda daha fazla yaşatmazlardı onu da, ondan****.* ***Ya değişecek, ya futbolu bırakacaktı*** *(3, 152).*

Kanadı kırık *da* ***ondan*** *uçamaz fakir (3, 57).*

*"Neden ayakların böyle soğuk?" / "Bilmem" der Türk talebe. "****ihtimal kansızım da ondan****" (3, 70).*

Neden ukalaca? ***Her 'tepeden bakış'ın içinde bir ukalalık vardır da ondan*** *(4, 19).*

"Siz Türklerin çok ekmek yediğini ***nerden*** *biliyorsunuz?" İşte o zaman katıksız bir İstanbul şivesi ile, "****Ben de Türküm de ondan****" demesin mi? (2, 55).*

Size gizli kayadan hiç söz etmedim değil mi? İsmi üstünde işte. ***Kendini gizler de ondan****. Gizli kaya çok sinsi bir kayadır (4, 25).*

Yahut da, evet, yahut da -bu ikinci ihtimal akla çok daha yakındır- ***o gün sadece yorgundu, bir canı sıkkındı, ne bileyim ben gece belediye ahırında öbür beygirlerle çıkan bir yer çekişmesinden ötürü uykusuzdu, keyfi yoktu da ondan*** *kişnemeye, ürkmeye iki gün evvelki gibi etrafı gürültüye vermeye, üşendi (2, 38).*

*"****Yıllara meydan okunur mu hiç. Olsa olsa yıllar bize meydan okumasın. Onu önler insan biraz.****" Nusaybinli İskender Bora'nın teklif ettiği bu işi de* ***ondan*** *kabul etmişti zaten, alacağı beş bin liradan çok (4, 42).*

2.1.1.1.2. Yönelme Durumu

Kaynaklarda yönelme durumu ekinin işlevleri arasında neden bildirme işlevi de gösterilmektedir (Buran, 1996, s. 167; Korkmaz, 2003, s. 24, 283, 889; Ergin, 2004, s. 233; Ercilasun, 2007, s. 366; Sev, 2007, s. 325; Özezen, 2008, s. 330, 331, 332; Gencan, 2007, s. 137; Eker, 2009, s. 336; Çotuksöken, 2011, s. 33; Boz, 2013, s. 11; Karaağaç, 2013, s. 593, 847, 848). Eckmann (2005), yönelme durumu ekinin daha çok duygu bildiren eylemlerle, bir şeyin olmasının iç veya dış nedenini verdiğini belirtmektedir (s. 69).

Ad durum ekleriyle oluşturulan nedenleme örneklerinden 41'i yönelme durumu eki kullanılarak yapılmıştır.

Yönelme durumu eki çeşitli yapılar üzerine gelerek neden bildirmektedir.

2.1.1.1.2.1. Sözcük/Sözcük öbeği +Yönelme Durumu Eki

Yönelme durumu ekinin kullanıldığı nedenli yapıların 4'ü *sözcük/sözcük öbeği +yönelme durumu eki* biçiminde kullanılmaktadır.

Biz buraya onların gök gözlerine âşık olmaya, ***karşılıklı muhabbete*** *mi geldik yoksa? (4, 72).*

Nişanın şerefine *kasap Şaban bile zeybeğe kalktı (2, 104).*

Senin aşkına *bu yalanları kıvırdıydım bir tanem (1, 105).*

Kızlardan biri onun teknesine atladı. Bizimkiler bu duruma da *bozuldular (4, 27).*

2.1.1.1.2.2. Eylem+-mA +Yönelme Durumu Eki

Yönelme durumu ekinin kullanıldığı nedenli yapıların 6'sı *eylem+-mA +yönelme durumu eki* biçiminde kullanılmaktadır. Belirlenen bu örneklerin 4'ünde sonuç bölümünün *gelmek* eylemiyle oluşması dikkat çekicidir. *Gelmek* eylemi, kendinden önce yönelme, bulunma ve ayrılma durumu eklerini (+A, +DA, +DAn) istemektedir (Kara, 2008, s. 187). İncelememizde yönelme durumu eki neden bildirme işleviyle kullanılmıştır.

Biz buraya ***onların gök gözlerine âşık olmaya,*** *karşılıklı muhabbete mi geldik yoksa? (4, 72).*

*Bu gece buraya **klarnet çalmaya değil, efendi efendi oturup rakı içmeye, mehtabı seyretmeye** gelmiş (1, 68).*

*Hayır, çocuk görse koşar, bunlara anlatır, onlar da kumsala gelirlerdi. **Kurtarmaya. Hiç değilse bir şeyler yapmış olmaya** (3, 178).*

*O eczaneye akşamları **iki-üç laf atmaya** gelir (2, 84).*

*İhsan **sigara içmeye** dışarı çıkmıştı (4, 93).*

*Kafile üçüncü servise girdiğinde, hastaların çoğu **yatmaya** hazırlanıyorlardı (3, 46).*

2.1.1.1.2.3. Eylem + -mA + İyelik Eki +Yönelme Durumu Eki

Yönelme durumu ekinin kullanıldığı nedenli yapıların 5'i *eylem+-mA+iyelik eki +yönelme durumu eki* biçiminde kullanılmaktadır.

***Beyaz önlüklü, pembe yanaklı, erken yatıp erken kalkan, hijyenik yaşayan, ziyafetlerden sonra kompensan alan, yüz yıl yaşamaya niyetli, makul, ölçülü, gözlüklerinin altından lekeleri rahatlıkla okumasına** oldum bittim çok tutulur (3, 110).*

*Demin özel aile sohbetlerinin resmi telefondan yakışık almadığını hatırlatan kendisi değilmiş gibi, şimdi **torunu ile şakalaşmaya başlamasına** utandı (4, 51).*

*Demokratlar neye uğradıklarını anlayamıyor, en muhalif sandıkları köylülerin dahi bu tatlı sesli âşığı dinler dinlemez **fikir değiştirmesine** şaşıp şaşıp kalıyorlardı (1, 61).*

*İskender İskit, **başasistanın kendisini böyle biçimsiz zamanda çağırtmasına** sinirlenmişti. İçeri aksi bir suratla girdi (3, 42).*

*Nizamettin Bolayır bu haliyle **onun hâlâ kendi küffü bir koca bulamamış olmasına** hep şaşar (4, 41).*

2.1.1.1.2.4. Eylem+-Xş +İyelik Eki +Yönelme Durumu Eki

Yönelme durumu ekinin kullanıldığı nedenli yapıların 7'si *eylem+-Xş +iyelik eki +yönelme durumu eki* biçiminde kullanılmaktadır.

*Doktor, **çamaşır ıslatmanın ne demek olduğunu birden istidlal edemeyişine** kızdı (1, 179).*

Hatta öyle ki ***köylüler bile şarkıyı hararetle alkışladıklarına bakarak bir anda Halk Partili oluverişlerine*** *şaştılar (1, 58).*

Kevser Hanım'ın çok memnun olduğu Yalova kaplıcaları helasından yürütülmesini, ***Halk Partisi taraftarı oluşuna*** *yoranlar var (3, 66).*

Kıza bakmaktan filan çok, ***aldatıldığına, aptal yerine konulduğuna, iki kocadan arta kalmış Huriser'in ona kız oğlan kız diye yutturulmak istenişine*** *içerlemişti (2, 107).*

Nizamettin Bolayır ***gelininin sabahtan akşama zincirleme sigara içişine, geceleri poker masasından kalkamayışına*** *illet olur (4, 34).*

Nizamettin Bolayır general olmadan emekli olduğuna hayıflandığı kadar, ***babasının yüzler hanesini bulamadan ölüşüne*** *de o kadar hayıflanıyor (4, 33).*

Saraylı ise kendisi kira evlerinde sürünürken ***İfakat Hanım gibi alelade bir kadının ev bark sahibi oluşuna*** *içerledi (1, 118).*

2.1.1.1.2.5. Eylem+-DXk +İyelik Eki +Yönelme Durumu Eki

Yönelme durumu ekinin kullanıldığı nedenli yapıların 17'si *eylem+-DXk +iyelik eki+yönelme durumu eki* biçiminde kullanılmaktadır. Tahsin Banguoğlu (2004), Anadolu ağızlarında bu ekin neden ulacı olarak kullanıldığına rastlandığını dile getirmektedir (s. 438). János Eckmann, heyecan bildiren sözcüklerden sonra gelen ki bağlacıyla başlayan cümlenin neden bildirdiğini belirtir (Eckmann, 2005, s. 153). Belirlediğimiz örneklerde sonuç ifadelerinin genellikle duygu eylemlerinden oluştuğu gözlemlenmiştir.

Askerlik gibi bir meslek dururken benim ne akla hizmet edip de ***Almanca muallimliğini seçtiğime*** *şaşıp şaşıp kalıyordu (1, 19).*

Beni de aranıza aldığınıza *minnettarım (4, 84).*

*"Bir kerem ifadesini alamaz pulis" dedi. "****Mebus evladı olduğuna*** *teşrifatı masuniyesi vardır onun." (1, 95).*

Bunca paramın heba olup gittiğine mi *yanayım****, bu uğurda elâleme kepaze olduğumuza mı?*** *(1, 47).*

Geciktiğime *mi kızdın? (4, 93).*

İfakat Hanım iptida yeni komşusunun kendi yaşında olmasına rağmen hâlâ dimdik yürüdüğüne, romatizmadan, siyatikten, bel ağrılarından şikâyet etmediğine *bakarak onun sıhhatini kıskanmıştı (1, 118).*

Kevser Hanım, Fransa güzelini nerden tanısın... İşi ancak kadın çıkarken kapının önüne iki sıra olup bekleşen hayranlarından öğrenmiş, ***iyi havlularından birini çıkaramadığına*** *eseflenmişti (3, 64).*

Kıza bakmaktan filan çok, ***aldatıldığına, aptal yerine konulduğuna, iki kocadan arta kalmış Huriser'in ona kız oğlan kız diye yutturulmak istenişine*** *içerlemişti (2, 107).*

Kızların bilaistisna hepsi sokakta piyasa eden, plajda, kotrada oğlanlarla fink atan, otomobillerde caka satan varlıklı yaşıtlarına baka baka imreniyor, ***onlar gibi koleje devam edemediklerine, çaylara gidip eğlenemediklerine, giyinip kendilerini gösteremediklerine*** *hayıflanıyorlardı (1, 164).*

Korkunç bir heyula gibi her dakika karşısına dikilen ve onu bir mektep çocuğunu paylarcasına haşım haşım haşlayan belalı şefinden kurtulduğuna *şükredip oturuyordu (1, 39).*

Nizamettin Bolayır general olmadan emekli olduğuna *hayıflandığı kadar, babasının yüzler hanesini bulamadan ölüşüne de o kadar hayıflanıyor (4, 33).*

Peder bey pek aldırmadı ama için için sevindiği belli. Yalnız ***beni kırdığına*** *pişman azıcık (1, 113).*

Sedat Germiyanoğlu, geçen hafta şansını kaybeden Necati'nin de üye kontenjanından olup ***kurula katılamadığına,*** *bugün, bunun profesörlüğü konuşulurken* ***aleyhte oy kullanamadığına*** *bayağı üzüldü (3, 122).*

Sonra utanır gibi oldu ***kendine acındığına*** *(3, 174).*

Sonra, sanki o Arpej kokulu davetlilerin huzurunda bir pot kırmış gibi utandı. ***İşin tuhafı utandığına*** *da içerledi (1, 103).*

Şimdi ***saçlarının tepeden döküldüğüne*** *bakarak üzülüyor, arada bir "Tohuma kaçıyoruz artık" diye hayıflandığı da oluyordu (2, 26).*

Yat yattığın yerde be kadın. Bırak ne halt ederlerse etsinler, sen ***sağ kurtulduğuna*** *şükret (1, 178).*

2.1.1.1.2.6. Eylem+-AcAk+ İyelik Eki +Yönelme Durumu Eki

Yönelme durumu ekinin kullanıldığı nedenli yapıların 1'i *eylem+-AcAk+ iyelik eki +yönelme durumu eki* diziliminde kullanılmaktadır.

Rıza Bey kızdı mı ***ayrı dükkân açacağına****? (2, 133).*

2.1.1.1.2.7. İşaret Adılı +Yönelme Durumu Eki

Yönelme durumu ekinin kullanıldığı nedenli yapıların 1'i *işaret adılı +yönelme durumu eki* biçiminde kullanılmaktadır.

Belki çocuk hep başucunda idi de, o şimdi uyanan bilinci ile onu yeni keşfediyordu. Buna *canı sıkıldı (3, 175).*

2.1.1.1.3. Bulunma Durumu

Dil Bilgisi kitaplarında bulunma durumu ekinin temel işlevinin yanında neden bildirme işleviyle de kullanıldığı belirtilmektedir (Ergin, 2004, s. 234; Korkmaz, 2003, s. 24, 296; Karaağaç, 2013, s. 215). Eckmann (2005), bulunma durumu ekinin bazen iç neden bildirmek için kullanıldığını bildirmektedir (s. 72).

Ad durum ekleriyle oluşturulan nedenleme örneklerinden 4'ü bulunma durumu eki kullanılarak yapılmıştır. Bu kullanımların 2'si *iç*, 1'i *karşı* sözcüğüyle oluşturulmuş; 1 örnek de kalıplaşarak ulaç eki görevi üstlenmiştir.

2.1.1.1.3.1. Sözcük/Sözcük öbeği+ İç +İyelik Eki +Bulunma Durumu Eki

Tuncer Gülensoy (2011), *iç* sözcüğünün *uç* sözcüğünden geldiğini ve 'sebep' anlamı taşıdığını bildirmektedir (s. 424). Ayrıca bu örneklerde sonuç bölümü olumsuzdur. Bir yerde bulunmanın ya da bir durumun içinde olmanın belli yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu yükümlülüğün gerçekleşmemesi bazı sonuçlar doğurmaktadır. İçinde yapısıyla 2 örnek tespit edilmiştir.

Halbuki Kalender, ***yirmi bir yıl gibi uzun bir hayat süresi boyunca ve hele İstanbul gibi büyük bir şehrin içinde****, kendini evvelce hiçbir yerde görmemiş olamazdı (2, 20).*

Personel ***o telaş içinde*** *dört hafta boyu kursta edindikleri bilgiyi unuttular, iyi uygulayamadılar (4, 44).*

2.1.1.1.3.2. Sözcük/Sözcük öbeği+Karşı+İyelik Eki+Bulunma Durumu Eki

İncelememizde *Sözcük/sözcük öbeği + karşı + iyelik eki + bulunma durumu eki* dizilimi "böyle bir durumla karşılaştığı için" anlamıyla 1 örnekte karşımıza çıkmaktadır.

Nonoş'un ektiği teğmen yine anlayışlı çocukmuş. Kalkıp candan bir jestle Fasarya'nın boynuna sarılıyor. "Ben varken senin sırtın yere gelmez Kazım Efendi" diyor. Bu insanlık karşısında *Fasarya'nın gözleri dolu dolu olmuş, utanmasa hüngür hüngür ağlayacakmış orda (2, 101).*

2.1.1.1.3.3. Eylem+-DXk +İyelik Eki +Bulunma Durumu Eki

Bulunma durumu eki, bu yapıda kalıplaşmış ve ulaç eki olarak kullanılmıştır. İncelememizde bu dizilimle kurulmuş 1 örnek tespit edilmiştir. Deny (2012), -DXk ekinin bulunma durumu eki alarak neden bildirme işleviyle kullanıldığını belirtmektedir (s. 762).

Demin şaştığında *zavallılaşan bakışı birden yine "benbilirimci" kesilmişti (4, 65).*

2.1.1.1.4. Eşitlik Durumu

Ad durum ekleriyle oluşturulan nedenleme örneklerinden 6'sı eşitlik durumu eki kullanılarak yapılmıştır. Eşitlik durumunda neden dolaylı verilmektedir. Sözdizimsel olarak ve yüzeysel yapıdan ziyade anlamsal olarak ve derin yapıda neden işleviyle karşımıza çıkmaktadır. Genellikle *gerek, akıl, kanaat* gibi düşünceyle ilgili terimlerin üzerine gelmektedir ve 'Öyle gerektiği için, ben öyle düşündüğüm için' gibi anlamlarla gizil olarak neden bildirmektedir.

Ablam ertesi gün, ***ilk plan gereğince*** *Berlin'e hareket etse de iş burada tadında bitse ya… (2, 60).*

Plan gereğince *yemekten önce bir banyo yapmış olmalı idi (3, 160).*

Ayvalık dolaylarında kırk sekiz dönümlük araziyi, izaleyi şuyu ile tarla fiyatına kapatıp, iki ortaklığı ile bir kooperatif kurmuşlar. Parselleyip, eşe dosta satıyorlar. Yerli eşraftan hiçbiri talip bile olmadı. Bunlar denize sırtlarını çevirip oturanlar. Karı kızan denize girilmesi buranın bekâretini bozacak ***akıllarınca*** *(4, 83).*

Saatli kolumu duşun altına ama Hitler selamı verir gibi suyun altından daha ileri uzattım. ***Aklımca, çaktırmadan onurunu korumuş oluyordum*** *(4, 64).*

Servis hemşiresinin önüne geçip ayağı perdeleyen başasistan, ***aklınca*** *adamı alıştırıyordu (3, 47).*

Yok bankacılıkmış, hariciye memurluğu imiş, mühendislik veya avukatlıkmış, boş verirdi Miralay Bey böyle ıvır zıvır mesleklere… ***Onun kanaatince erkek dediğin ille asker olacaktı*** *(1, 19).*

2.1.1.2. Eylemsi Ekleri

Eklerle bildirilen nedenleme örneklerinden 311'i eylemsi eklerinden ortaç ve ulaç ekleriyle oluşturulmuştur. Eylemsi eklerinden ad-eylem eklerinin tek başına neden bildirme işleviyle kullanılmadığı, fakat neden bildiren durum eklerinden önce kullanılabildiği görülmektedir. Bu ulaç ekleri kalıplaştığı durum eklerinde verilmiştir.

Günay Karaağaç (2013), neden durumunda eylemsi eklerinin üzerine neden durumu eklerinin gelerek neden-sonuç ilişkisi kurduğunu belirtmiştir (s. 34, 72, 243, 341, 412, 593, 733, 847, 848, 873, 887). Belirlediğimiz örneklerde, eylemsi eklerinin üzerine ayrılma ve bulunma durumu eklerinin geldiği, hatta bu dizilimlerin kalıplaşarak "-DXğXndAn, -mAktAn, -mAsIndAn" gibi ulaç eklerini oluşturduğu tespit edilmiştir.

2.1.1.2.1. Ortaç Ekleri

Eylemsilerle bildirilen nedenleme örneklerinden 45'i ortaç ekleriyle oluşturulmuştur. Ortaç eki almış sözcük öbeği cümlede sözcük türü olarak niteleme sıfatı görevini üstlenmektedir. Bu nedenle tespit edilen örneklerin tamamında neden, sonuçtan önce gelmektedir.

2.1.1.2.1.1. -An

Neden bildirmede en çok kullanılan ortaç eki, *-An eki*dir. *-An ortaç eki*nin kullanıldığı sözcük öbeği neden bildirmekte, sözcük türü olarak *sıfat* göreviyle

kullanılmakta ve sonuçtan önce gelmektedir. İncelememizde -*An ortaç eki*yle yapılan 41 nedenleme örneği tespit edilmiştir.

Zeynep Korkmaz (2003), *Türkiye Türkçesi Grameri*'nde -*An ortaç eki*nin ilgeçlerle (*için*) birleşerek sözcük türü olarak *belirteç* görevinde neden bildirmede kullanıldığını belirtmektedir (s. 948).

Aferin beklerken böyle bir zılgıtla karşılaşan *Necmi Uyanık apıştı, kaldı (1, 84).*

Albayın karısından aşağı kalmak istemeyen *mal müdürünün hanımı da borç etti, harç etti, eve terziler getirip şıklanmaya koyuldu (1, 165).*

Ama ***avlunun girdisini çıktısını çok iyi bilen*** *hayvan ellerinden kaçıp kurtuldu (3, 56).*

Ama Süheyl duvar gibi önüne dikilmiş duruyor, ***selamsız sabahsız aralarına giren*** *bu davetsiz misafirlere kızgın boğa gözleriyle bakıyordu (2, 33).*

Analarının ağladığını duyan *çocuklar da içerden koşup geldiler (1, 134).*

Annemden vaziyeti öğrenen *peder bey biraz sonra gözleri dönmüş bir halde odaya girdi (1, 112).*

Az adamla işlerin daha iyi görüleceğine inanan *genç müdür, ayıkladıklarının yerine yenilerini almıyor, her memura iki kişinin vazifesini yüklüyordu (1, 38).*

Bay Moris'in damadı, ***gözleri iyice ufalan ve huysuzlanmaya başlayan*** *çocuğu aldı, yukarı yatırmaya götürdü (3, 168).*

Beş sayfa içinde, bir fırtına öncesinin gerilimli atmosferini bir rütbe yoğun yansıtıveren *yazara, hayranlık duydu (3, 170).*

Bir an evvel rubailere dönmek isteyen *başasistan; "Artık orası beni ilgilendirmez" diyecekti ama demedi. "Mümkündür" dedi (3, 39).*

Cavidan'ın hasretine dayanamayan *Asım Kutay yemeden içmeden kesildi, sarardı, soldu, içlendi (1, 86).*

Çapkın delikanlının hareketlerini ciddiye alan *genç kız, sabahları uyandığı vakit adeta sevilmiş, öpülmüş, koklanmış bir kadın gururu hissediyor, tatlı tatlı gerinirken kuru dudaklarında mesut tebessümler uçuşuyordu (1, 53).*

Daha evvelden tembihli olan *tabi, Miralay Bey'i kapıdan büyük iltifatlarla karşıladı (1, 23).*

Deminki heyecanlı çırpınmaların tesiriyle kendini kaybeden *kadın bu esnada eyerin üzerinden yavaşça kaydı, ağır vücudunu Rıza'nın kollarına bıraktı (1, 28).*

Derin bir yara almasına rağmen durumu tehlikeli olmayan *Şayeste de bu arada iyileşmiş, hastanede gazetecilerle konuşacak, dudağında meşhur bir piyasa hanendesinden kapma tebessüm, resimler çektirecek hale gelmişti (1, 138).*

Dinleyiciler ilkin bir şaşırdılar. Bir-iki kadın davetli gülmesini tutamadı. ***Bundan cesaret alan*** *öbürleri de makaraları koyuverdiler (1, 160).*

Elinden bir şey gelmeyen *Fraulein Haubold ise yüzükoyun şezlonga kapanmış, hüngür hüngür ağlıyor (2, 80).*

Etrafına toplananların gitgide çoğaldığını gören *Mehmet büsbütün aşka geldi (1, 58).*

Fakat tam caddeye çıkmıştı ki, ***bir tramvayın dönemeçte çıkardığı iç tırmalayıcı çığlıktan huylanan*** *at birden şaha kalktı, üstündekini yere vurmak ister gibi tepinmeye, asfaltta kıvılcımlar çıkaran nallarıyla etrafa çifteler savurmaya başladı (1, 28).*

Hayvanın ağzından taşan beyaz köpüklere biraz da kan karıştı ve ***canı yanan*** *kısrak acı bir kişneme salıverdikten sonra birdenbire duruldu (1, 28).*

Hayvanın sokulganlığından cesaret alan *bir başka kız da usulca yanına yaklaştı (3, 56).*

Hedi'nin bu talihsiz serüvenini bilmeyen *sokak köpekleri onun olur olmaz göz kırpmak, poposunu hoplatmak gibi tiklerini yanlış yorumlayıp peşine takılıyorlardı (3, 96).*

Her şeyi, önce, dış görünüşle değerlendiren *kadın, dik yakalı fanila giyen, başına afili bir de kasket geçiren, çoğu zaman da uzun boylu olan bu adamı hemen öbür yirmi kişiden ayırıverir (3, 143).*

İşi sezen *hanımefendi derhal zile bastı (1, 30).*

İşin ciddiyetini anlayan *Rıza ok gibi yerinden fırladı (1, 28).*

İşin evveliyatını bilmeyen *ırgatlar bu tekliften bir şey anlayamamış, hayrette kalmışlardı (1, 29).*

Kafilenin başında polisi gören *kadınlar fena telaşlanmışlardı (3, 35).*

Kazanmakta olduğu partinin güme gitmesinden korkan *terlikçi İhsan; "Canım ayaksa ayak" dedi. "Nerede bulunmuşsa bulunmuş. Bize mi düştü tasası? Hadi bakalım ahbap salla şu zarını" (3, 33).*

Kocası boğulduğu gün düğün dernek sürten *Şayeste'ye şimdi büsbütün içerliyordu (1, 135).*

Kocasının bu sözleri üzerine Cavidan, "İftira, iftira!" diye haykırarak bayılma alametleri gösterdi. ***Telaşa düşen*** *Asım Kutay gitti, validol getirdi (1, 83).*

Kuşların cıvıltısı, şantiyeden yükselen çekiç sesleri arasında güme gittiğinden onlar da birleşip koro halinde ötmeyi denediler. Fakat bu gürültülü medeniyet konseri ile baş edemeyeceklerini anlayınca akıbet onlar da küsüp ötmemeye karar verdiler. ***Hem zaten pazarları gıcır gıcır çifteleri ile ava çıkan*** *şantiye mühendisleri hayatı onlara [kuşlara] zehir etmeye başlamıştı (1, 157).*

Ne var ki arka ayakları üzerinde ayağa kalktığından beri içgüdüsünü kaybedip akla özenen *insan, bunu bile fark etmez olmuş işte (3, 105).*

O aralık kendisine verilen aşağılık vazifeyi şerefiyle mütenasip görmeyen *eski kâtibe Şükran da, istifasını verip bunlara katıldığından, mağdurların sayısı altıyı buldu (1, 38).*

O zaman ***bütün gayretlerinin boşa gittiğini gören*** *Beatris ellerini dizlerinin üzerinde kenetleyerek mahzun mahzun susmak zorunda kalırdı (1, 55).*

Onun bu rejimine dayanamayan *karısı Üftade, kış gelince ister istemez odasını ayırıyordu (4, 33).*

Sucuk tüccarıyla bozuşan *Şükran da şimdi tekrar eski vazifesine başladı (1, 41).*

"Tövbe, tövbe, rezilliğin bu kadarı olur gayrı" diye kendi kendine söylendiğini gören *hizmetçiler korkulu gözlerle ona bakıyor, kaç zamandır zaten bir acayipleşen oğlanın artık adamakıllı zıvanadan çıktığına hükmediyorlardı (1, 35).*

Uyku sersemliği ile "Hey canına kurban olduğum medeniyet, telefonları bile erken saatte surdinli çalıyor" diye ahizeye uzandım. Ahizede ses seda yok. Ancak o zaman ***hâlâ edepli edepli kolumda çalmakta olan*** *yeni saatimi fark edip gülümsedim (4, 58).*

Yalnız ***kocası eski tertip üzere tekaüt edilmiş olduğu için eline çok az para geçen*** *baytar beyin hanımı, onlarla aşık atamıyor, fakat o da Horhor'daki dükkânın kirasını artırmak suretiyle gelirini yükseltmek yollarını arıyordu (1, 165).*

Yaptıkları müsait teklifin derhal hararetli bir "evet"le karşılanacağını uman *Sümbüllü Köşk'ün elçileri, hödük oğlanın bu ağırdan alışına bir mana veremediler (1, 29).*

Zira o tarihte hükümet, olağanüstü durumu göz önünde tutarak, Varlık Vergisi Kanunu'nu çıkarmış ve ***bu vatan borcundan kaçan*** *mükellefleri Erzurum taraflarına göndermeye başlamıştı (1, 55).*

2.1.1.2.1.2. -DXk

Ortaç ekleriyle bildirilen nedenleme örneklerinden 2'si *-DXk ortaç eki*yle yapılmıştır. Ortaç ekinin kullanıldığı sözcük öbeği, nedeni vermektedir. Zeynep Korkmaz (2003), iyelik ve ayrılma durumu eki almış olan *-DXk ortaç eki*nin neden-sonuç ilişkisi kurduğunu bildirmektedir (s. 920). Bu sözcük öbeği, sözcük türü olarak *sıfat* göreviyle kullanılmakta ve sonuçtan önce gelmektedir. Belirlediğimiz örneklerde *-DXk ortaç eki* üzerine *iyelik eki* almaktadır.

*Bazen de **bir ziyarete gittiğimde, yarım saat sonraya ayarladığım** alarm zili, konuşmanın ortasında çalıveriyordu (4, 59).*

*Hepsi hoşuna gitti de **daha çok bir elektrik arızası deyimi olarak bellediği** "kontakt"ı yadırgadığı belli (4, 104).*

2.1.1.2.1.3. -mXş

Ortaç ekleriyle bildirilen nedenleme örneklerinden 2'si *-mXş ortaç eki*yle yapılmıştır. *-mXş ortaç eki*nin kullanıldığı sözcük öbeği nedenlemeyi vermektedir. Tespit edilen örneklerde nedenin sonuçtan önce geldiği görülmektedir.

*Bu sevinçle postacının avucuna bir yarım mark bırakmıştı. **Alois Morgenrot'tan ömrü boyunca tek fenik bahşiş almamış** postacı, adamın aklını oynatmış olmasından korktu (2,37).*

*Şu halde, **kendini daima kendi lehine, romantik ve artistik bir perspektiften görmeye alışmış** bir atın, günün birinde aynanın buz gibi realitesi ile karşılaşması elbette ki, kuvvetli bir şok yaratacaktı (2, 21).*

2.1.1.2.2. Ulaç Ekleri

Eylemsilerle bildirilen nedenleme örneklerinden 266'sı *ulaç ekleri*yle oluşturulmuştur. Ulaç eki almış sözcük veya sözcük öbeği cümlede neden bildirmekte (Mehmedoğlu, 2001, s. 53; Banguoğlu, 2004, s. 436) ve genellikle cümlede *niteleme zarfı* olarak kullanılmaktadır (Hengirmen, 2007, s. 164). Ulaç ekleriyle kurulan neden cümlesi, bağlaçlarla kurulan iki cümle biçimine de dönüştürülebilmektedir. Örneğin: *Korktuğundan gitti = Gitti, çünkü korktu* (Banguoğlu, 2004, s. 572, 582).

2.1.1.2.2.1. -A

Ulaç ekleriyle bildirilen nedenleme örneklerinden 4'ü *-A ulaç eki*yle oluşturulmuştur. Zeynep Korkmaz (2003), *-A ulaç eki*nin genellikle olumsuz eylem kök ve gövdesine gelerek, bazen de aynı biçimin yinelenmesiyle oluşan yapının neden bildirme işleviyle kullanıldığına değinmiştir (s. 986). İncelememizde belirlediğimiz 4 örnekten 3'ü olumlu 1'i olumsuz eylem kök ve gövdesine gelmiş ve neden bildirmiştir.

Esnafla düşe kalka *hinoğlu hinleşti (3, 59).*

Öbürkülerin çoğu çalına çalına *aşınmış, güneşte durmaktan yamru yumru olmuş şeylerdi (1, 146).*

Susa susa *böyle durulmuş, arınmış olacaklardı (3, 115).*

Tahmin yapmaya yapmaya *ya bu meleken büsbütün körleşirse!. (3, 22).*

2.1.1.2.2.2. -ArAk

Ulaç ekleriyle bildirilen nedenleme örneklerinden 26'sı *-ArAk ulaç eki*yle oluşturulmuştur. Ulaç eki almış sözcük öbeği cümlede neden bildirme işleviyle kullanılmıştır. Belirlenen örneklerde neden bildiren yapı sonuçtan önce gelmiştir.

Dil bilgisi kitaplarında *-ArAk ulaç eki*nin neden bildirme işlevini barındırdığı belirtilmektedir (Korkmaz, 2003, s. 997, 1040). -ArAk ulaç ekinin olmak eylemiyle kalıplaşarak oluşturduğu, olarak ilgeci de neden bildiren yapılarla eş anlamlı kullanılmaktadır (Gencan, 2007, s. 1447). Fakat incelememizde bu ilgecin neden bildirdiği tespit edilmemiştir.

Acaba adamcağız kendine mi kıydı diyerek pür telaş zarfı yırttı: Müfettiş artık bu hayata tahammül edemeyeceğinden bahsediyor… Fakat kendini öldürmektense ***karısını affederek*** *onunla barışmayı daha münasip bulduğunu bildiriyordu (1, 86).*

Ben, Allah'ın sersemi, kendini beğenmişi, ben sporcu eskisi, ben gözü çöplükte deniz aslanı, ***sizlerin korkulu bakışlarınızdan bir kat daha şahlanarak*** *kendimi sulara attım (3, 181).*

Bir süreden beri bu elektrikli atmosferde söylenenleri yarım kulak dinleyen ama çocukluğunu bildiği bu koca adamları şimdi yine ***o çocukça, amatörce heyecan içinde görerek*** *şaşırakalan yeni konuk bunun üzerine konuşmak zorunda kaldı (3, 117).*

Bu müddet zarfında Şayeste kendi havasında gezmekte, ***kaptanın salıya döneceğini umarak*** *o zamana kadar fırsattan bilistifade doya doya eğlenmekte idi (1, 136).*

Bulgaristan'dan mangal kömürü getiren Yücel motoru Midye önlerinde ***serseri bir mayına çarparak*** *battı (1, 130).*

Emrullah'ı yanına çağırıp kulağına usulca bir şeyler fısıldadı. Ve bunun neticesi olarak, *biraz sonra şarkısını bitiren Necmiye, bir biçimine getirip Cemal'in masasına yanaştı (1, 69).*

Fakat Asım Kutay ***bununla yetinmeyerek*** *derhal telefona sarıldı (1, 84).*

Fakat ***birden yaklaşan adımların sesini duyarak*** *olduğu yerde hareketsiz kaldı (1, 80).*

Fakat vaktaki eve döndüler ve yatak odalarına çekildiler, ***Beatris daha fazla dayanamayarak*** *mamacığının kollarına atıldı ve hıçkırıktan sarsıla sarsıla, her şeyi anlattı (1, 53).*

Hadiseler, baytar beyin hanımının süt kardeşinin görümcesini haklı çıkardı. Bir hafta sonra gerçekten elli kişilik bir amele ekibi gelerek dutluğun aşağısındaki arsada temelleri kazmaya başladılar. Bunun neticesi olarak *üç ay sonra evvela müsteşarın, daha sonra da umum müdürün ultramodern villaları hali arazide yükseliverdi (1, 162).*

Haydarpaşa'ya gelip de trenden inince, ***etrafı bayraklarla donanmış görerek*** *afalladı... (1, 74).*

Jirayir, ***önce bütün parasını işe yatırdığını iddia ederek*** *vergiyi ödemeyeceğini bildirdi; fakat diğer taraftan, kışta kıyamette bir şark seyahatini de göze alamadığından düşündü, taşındı (1, 55).*

Kendilerine doğru koşuşan üç-dört kişiyi görerek *öylece bekledi (1, 28).*

M. Martin -sözüne inanmak gerekirse -Gazi Paşa'ya üç ay kadar hususi ders vermişti. Buna dayanarak *da mektebe geldiği takdirde, Paşa'nın onu ezip geçemeyeceğine bizi inandırmıştı (2, 64).*

O, ***Matmazel Mavyan'ın piyano çalarken kendisine sırtını dönmesini bir nimet sayarak*** *köşesinde çaktırmadan uyuklar, Rum dilberinden artakalan yorgunluğunu gidermeye çalışırdı (1, 54).*

Olur mu bu? Faulü yapan Yavuz'du. Fener lehine faul attırıyor hakem. ***Haklı olarak*** *itiraz ediyor Hacettepe kaptanı. Ases gitti yanına, koluna girdi (3, 150).*

Onlar motor batarken arkadaşları gibi sarhoş olmadıklarından cankurtaranları başlarına geçirmiş ve yarım saat kadar sularda sürüklendikten sonra bir Rumen şilebi tarafından görülerek *kurtarılmışlardı (1, 138).*

Patavatsız oğlan, her ne kadar bu işin Madam Şarlot ile Ermin Berberyan'ın zoru ile olduğunu daha ilk akşamından belli etti ise de ***kurnaz ana laf karıştırarak*** *vaziyeti kurtardı, hassas kızının meseleyi anlamasına mani oldu (1, 53).*

Rıza bunu yorgunluğa vererek *üzerinde durmadı (1, 32).*

Selman Atacan kendisiyle alay ediliyor zannına kapılarak *biraz somurtur gibi oldu ise de, savcı yardımcısı gülümseşmelerinin sebebini anlatınca bu sefer Selman Atacan da güldü (3, 40).*

Sonra bir dükkânın önünde kalabalık görerek *oraya yaklaştı (1, 32).*

Sonra ***vakanın bir denizaltı hücumuna pek benzediğini göz önünde tutarak****, şimdilik gazetelere aksettirilmemesi lüzumunu telefonla merciine bildirdi (1, 131).*

Ve ***bunun bir doğum vakası olduğu görülerek*** *hasta ile çocuk nisaiyeye yatırıldı (1, 180).*

Ve dumanı tütmekte olan bir vapuru görerek *artık yerine dönmeyi akıl etti (1, 32).*

Zaten bunu da ***içten gelerek*** *[yapmazdı] değil, daha çok arkadaşlarına gösteriş olsun diye yapardı (1, 33).*

Zira o tarihte hükümet, olağanüstü durumu göz önünde tutarak*, Varlık Vergisi Kanunu'nu çıkarmış ve bu vatan borcundan kaçan mükellefleri Erzurum taraflarına göndermeye başlamıştı (1, 55).*

2.1.1.2.2.3. -DXkçA

Ulaç ekleriyle bildirilen nedenleme örneklerinden 10'u *-DXkçA ulaç eki*yle yapılmıştır.

Ama ***görmemişliği, açgözlülüğü sonra sonra ortaya çıktıkça****, ondan sıtkı sıyrılmaya başlamıştı (4, 50).*

Ayrıca, aklı normal rayda işleyen insan da ikna edilemez, ***onur denen burnu büyük budala içimizde bağdaş kurup oturdukça*** *(3, 109).*

Gazete okudukça *insanın keyfi kaçıyor be… (3, 32).*

Hatta ***mecbur olmadıkça*** *miyavlamazdı bile (2, 74).*

*Miralay Bey kitapçı vitrinlerinde **kendi eserlerini gördükçe** çocuk gibi seviniyor (1, 24).*

***Moda caddesinde kol kola gezen mesut çiftleri seyrettikçe** yüreği sızlıyor, karısına benzettiği bir kadın görse bayılacak gibi helecanlar geçiriyordu (1, 86).*

*Necla **onun böyle kendinden geçercesine çalıştığını gördükçe,** üzüntüden tırnaklarını yiyor (1, 23).*

***O, vazosunu övdükçe, vazocuk da "Al beni" diye gözümün içine içine baktıkça** yan çizmişimdir (3, 75).*

***Sahlandıkça** yakalanırsın (4, 76).*

***Seçim günleri yaklaştıkça** iki komşu da propaganda faaliyetini büsbütün artırdılar (1, 120).*

2.1.1.2.2.4. -XncA

Ulaç ekleriyle bildirilen nedenleme örneklerinden 160'ında *-XncA ulaç eki* kullanılmıştır.

Kaynaklarda *-XncA ulaç eki*nin neden bildirme işlevine yer verilmiştir (Korkmaz, 2003, s. 1007, 1040; Çotuksöken, 2011, s. 85). *-XncA ulaç eki* hem olumlu hem de olumsuz eylem kök/gövdesi üzerine gelmiş ve neden bildirmiştir.

2.1.1.2.2.4.1. Olumsuz eylem kök/gövdesi + -XncA

Zeynep Korkmaz (2003), *-XncA ulaç eki*nin çoğunlukla -mA olumsuzluk ekiyle birleşerek neden işlevinde kullanıldığını belirtmektedir (s. 1007, 1040). Tahir Nejat Gencan (2007) da, -XncA ulaç ekinin olumsuz yapılara gelerek neden bildirdiğini ifade etmektedir (s. 450). Çalışmamızda belirlediğimiz örneklerde *-XncA ulaç eki*nin sadece 16 örnekte olumsuzluk ekiyle birleşerek neden bildirdiği tespit edilmiştir.

*Ablamda bir futbol maçı için hevesle soyunmuş, hazırlanmış, fakat **karşı taraf sahaya çıkmayınca** kurulu kalmış bir sporcu huzursuzluğu vardı (2, 61).*

*Ağladı, sızladı, uludu, inledi. **Bunlar da para etmeyince** daha şirretlenip, oğlanın yüzünü hart diye dişledi (1, 192).*

***Ama işte sermayesi yoktu. Bu olmayınca** da işi çaresiz komisyonculuğa dökmüştü (2, 36).*

***Bir daha vurdum ve cevap alamayınca**, her zaman yaptığım gibi kapıyı usulca açıp içeri süzüldüm (1, 152).*

*Etrafına baktı. **Kimseden tasvip göremeyince** sustu (2, 40).*

***"Felicitations, bravo" dedi Sekban. Kadın anlamayınca**; "Very well sehr gut" dedi (3, 164).*

***Gece toplamayınca** çalıyorlar (4, 53).*

***İkinci yarının sonunda artık maçtan ümit kalmayınca** kendini yenilgiye alıştırır, yenilgiden centilmence çıkmanın yollarını tasarlardı (3, 151).*

***Kendi horozluğu kalmayınca** satın aldığı horozun sesi ile övünür insan (4, 35).*

*"Müzakereyi açıyorum" dedi. "Aday hakkında konuşmak isteyenler?.. Önce aleyhte konuşacaklara söz vereceğim." **Kimse çıkmayınca**; "Lehte konuşacaklar?.." dedi (3, 137).*

*"Müzakereyi açıyorum" dedi. "Aday hakkında konuşmak isteyenler?.. Önce aleyhte konuşacaklara söz vereceğim." Kimse çıkmayınca; "Lehte konuşacaklar?.." dedi. **Onda da kimse çıkmayınca**, Şakir Baran, adayı tek tanıyan olarak söz almayı vicdan borcu saydı (3, 137).*

***O arada bulup da unuttuğu sonu at ile biten bir kafiyenin peşine takıldı. Ama bulamadı. Bulamayınca** da sinirlendi (3, 52).*

***Oyunların mekanizmasını sezince, bilmediğiniz oyun kalmayınca** tekdüzeleşiyor birden dünya, yavanlaşıyor yaşam (4, 29).*

***Pancuru onaramayınca** büsbütün kapadı, çengelini taktı, yatağa uzandı (3, 184).*

*Sonra polisin kendisine sarkıntılık ettiğini ve **ondan yüz bulamayınca** bu şekilde intikam almaya kalkmış olduğunu iddia etti (1, 84).*

***Şimdi derse çalışamayınca** haklı olarak kızıyor ve bazen 'Geçtim ben bir-iki haftayı, bir gececik' diyordu, 'tek bir gececik şu azman karıyı bodruma kilitlesek ne yapar acaba? Kudurup duvarları indirmezse bana da Anton Georgiyef demesinler.' (2, 78).*

2.1.1.2.2.4.2. Olumlu eylem kök/gövdesi +-XncA

Tespit ettiğimiz örneklerde -*XncA ulaç eki*nin daha çok (144 örnekte) olumlu eylem kök ve gövdelerine geldiği görülmüştür.

Akşam eve gelip de ***heykelin başını boyun yerinden çatlamış ve güzelim mermer taşlığı tuzla buz olmuş görünce*** *kan beynine sıçradı (1, 47).*

Albayı görünce *atladı kaçtı (4, 34).*

Alimallah iş namusa dokununca*, kaptan da birçokları gibi kendini kaybeder, eli kelepçeli filan bakmadan Sadık'ı oracıkta, ıslak kaldırımların dibinde temizleyiverirdi (1, 139).*

Ameliyat bitip de, Ercüment kesilen kanlı ayağı, eski hademe midir yenisi midir bakmadan, bunun eline verince*, Süleyman'ın başı dönmüş midesi bulanmış, ameliyatta kesilen sakatat ve etrafın nereye götürüleceğini de bilemediğinden ayağı önüne gelen ilk pencereden mezbeleye atıvermiş (3, 51).*

Ancak ***vapur iskeleye tos edip yanındaki uzun boylu adam üstüne yığılır gibi olunca*** *bir yere yanaştıklarını sezdi (1, 76).*

Aralık kapıdan Melahat'ın kendisine baktığını görünce *önünden geçen programcı kadının göğsünü iştahlı iştahlı süzdü (4, 93).*

Artin Margusyan sıvalı kolunda iğnenin acısını duyunca *"Hayır baygın değilim" diye düşündü (2, 27).*

Asarı antika diye bir tevatür çıkınca *başımıza geleceği bir tasavvur edebiliyor musun? Devlet araziye el kor. Kazı yaptırmaya kalkar. Ucuza kapattığın arazi elinden gider. Kooperatif mooperatif hikâye olur (4, 84).*

Atatürk görününce *bir alkıştır koptu (2, 72).*

Babam savcı yardımcısını görünce *herhalde çok sevinecek (3, 52).*

Bacaklarımda biraz takat bulunca *da kendime çekidüzen verdim (3, 181).*

Barakayı sökülmüş, ırgatları taşınmış görünce *öyle bir fena oldu, kendini öyle bir garip hissetti ki, bir oturup ağlamadığı kaldı (1, 33).*

Başımız sıkışınca *hep ona koşardık (1, 131).*

Beatris lakayt olmaya çalışan bir sesle ona Jirayir'in hususiyeti hakkında sualler sormaya başlayınca*, Ermin çapkın çapkın gülümsedi. "Korkarım sen de ona vuruldun. Ona adı ile sanı ile Adonis Jirayir derler. Ayağını denk al yavrum, ateşle oyun olmaz!" diye öğüt verdi (1, 52).*

Bilmem ki nasıl anlatayım, kıskançlık bu iki ihtiyarda adeta à priori olarak mevcuttu. Hal böyle olunca, *günlük hayatın en basit vakaları arasından bu ihtiraslarını körükleyecek bahaneler bulmakta, yoksa dahi icat etmekte güçlük çekmiyorlardı (1, 119).*

Bir gün tesadüfen noktaya gelen bir polis arkadaşı onun bu imtiyazlı mevkiini görünce, *"Başına devlet kuşu konmuş ulan!" diye bağırmaktan kendini alamamış ve o akşam merkezdeki arkadaşlarına intibalarını anlatırken hasedini şu sözlerle açığa vurmuştu (1, 79).*

Bir kere Meclis tatilinden bilistifade, Aydemir'in babası İstanbul'a çıkageldi ve bittabi vaziyete muttali olunca *biricik evladına, dolayısıyla da ailesinin şerefine sürülmek istenen bu iftiraya karşı -o buna iftira diyordu- kükremiş bir aslan gibi mücadeleye girişti (1, 98).*

Bir otuz dakika daha geçince*, duvar saatimin keyfine diyecek yoktur artık (3, 29).*

Bir sabah ortalığı temizlemek için, onun odasına giren hizmetçi, konsolun üstünde bir zarf bularak hanımına götürdü. ***Mektubu görünce*** *kadının yüreği hop etti (1, 86).*

Biraz sonra saat "dan" diye biri vurunca *kafama tokmak yemiş gibi ayıldım (3, 20).*

Biz kendisini unutunca, coşkun bir sel gibi geçen zaman dikkatimizi her saniyesine çevirince, *düz ovada kıvrıla kıvrıla akan tembel bir nehire dönecektir (3, 28).*

Biz rap diye kalkınca*, sonradan büyük mevki sahibi olan arkadaşımızın kucağındaki kitap da pat diye yere düşüverdi (2, 66).*

Bu içi geçmişlerden bıkınca *Gantstrasse'nin göşesine yürürüm (4, 77).*

Bu tehlike ortadan kalkınca*, teğmene yüz vermez oldular (2,100).*

Cavidan ***soluk soluğa merdivenleri çıkan kocasını kardeşi ile beraber görünce*** *sapsarı kesildi (1, 85).*

Ceketini eteğinden çekip kayışını düzeltiyordu. ***Benim hiç tınmadığımı görünce****; "O, please, please" diye yalvardı (1, 109).*

Cemal kadını görünce *ayağındaki yırtık ayakkabıları masanın altına gizledi (1, 69).*

Çamur renkli batağın içinde oynaşan üç ördek onları görünce*, paytak paytak kaçıştılar (3, 35).*

Çaresiz kalınca*, ister istemez, topladığımız beş-on kuruşu sermaye yapıp Dolmabahçe Stadı'nda drops, çiklet, sandviç satmaya başladı (2, 101).*

***Daireden yıllık izni alınca**, iki saatlik zaman şuuru kürümü günde on iki saate çıkardım. Yirmi gün odama kapandım, bir ere çıkmadım. Kürüme, ebatla devam ettim (3, 30).*

***Davetiyelerin günü gününe yetişmemesi ihtimali belirince**, bir akşam sellemehüsselam soluğu hocanın evinde almıştım (1, 152).*

***Dış kapakların yanına ince bir yaprak gibi tersine çevirip koyduğu camın içindeki buğu, şimdi hava ile temas edince** iki su damlacığı oluvermişti (4, 62).*

***Durumunu anlayınca** onlar ağırdan alacaklardı (3, 88).*

***Düdüğü duyunca**, başını yer katından uzattı (2, 120).*

***Elimi uzatsam benim olacak bir vazoya sırt çevirip başkasına kaptırınca**, onu benden çalınmış saymak neden?.. Kendi densizliğimden… (3, 75).*

***En güzel kayanın aylak martı tarafından işgal edildiğini görünce** hemen gerisin geriye eski kayalarına uçmak istediler (4, 25).*

*Ercüment nasıl kızdı **telefon edince** (3, 52).*

*Etrafımızda esmer, kara bıyıklı bir oğlan belirmişti. **Kız onu görünce** gitmeye davrandı (1, 101).*

*Evde, **ben içeri girince** ayağa kalkan, çakmak çakıp sigaramı yakan, bu güngörmüş çocuklar, burada şöyle laubali bir el selamı ile yetinip yine oyuna daldılar (3, 140).*

*Fakat **bu gürültülü medeniyet konseri ile baş edemeyeceklerini anlayınca** akıbet onlar da küsüp ötmemeye karar verdiler (1, 157).*

*Fakat **seyyar satıcıların sivri sesleriyle kendini tekrar hayatın o hiç de rüyalar kadar tatlı olmayan hakikatleri ortasında bulunca**, zihni geceki ateşli Jirayir'le her günkü müteredditJirayir'in tezadına takılıp kalıyordu (1, 54).*

***Fasarya kolundan ötürü terhisine altı ay kala çürüğe çıkarılınca**, ne yapacağını şaşırdı (2, 100).*

***Fraulein Haubold eve gelip de vakayı öğrenince** saçını başını yolmaya başladı (2, 79).*

*Geçen gün ziyaretine gelen bir ahbabından, **Meclisteki hela hademeliğinin açık bulunduğunu öğrenince**, rahatı kaçtı (3, 67).*

*Gençliğinde bir muhasebeci ile evlenmiş, **adam komşusunun baldızı ile işi pişirip evden firar edince** bütün erkek milletine garez olmuştu (3, 53).*

*Gerçekten de, **'Kayıkçıyım' deyince**, Fasarya'yı deniz hizmetine ayırdılar (2, 96).*

Gerçi beyaz trençkotlu kız, önce Süheyl Erbil'in kendisini görmüş olmasını tercih ederdi ama ***oğlan onu görmeden geçince*** *elinde olmayarak; "Süheyl Bey" diye seslenmek zorunda kaldı (2, 27).*

Gol ortak bir çabanın ürünü. O kadar. Görmemişin oğlu olmuş gibi bu bayram taşkınlığı niye? Sevinçten ağlıyorlar, ***gol yiyince*** *ağlıyorlar (3, 152).*

Gördükten sonra yazdıkları, okuduklarına göre yazdıklarından daha cılk çıkınca*, bu sefer de oğlana oyun yazmayı öğütledi (1, 196).*

Görünürde kamyon, eşek, araba olmadığına kanaat getirince*, gümüş saplı bastonuna dayanarak yürüyen kamburu çıkmış kadit bir âyan azası misali, ağır ağır bizim tarafa geçti (3, 56).*

Görünürde vapur filan olmadığı anlaşılınca *gözler faltaşı gibi açıldı (3, 19).*

Gözü, adamakıllı palazlanmış kolağızlarına takılınca *duraladı (1, 104).*

Gülmek gelirdi içimden, fakat ***bakışlarım Mathilda'nınkilerle çatışınca****, ister istemez ciddileşiverirdim yine (1, 146).*

Halbuki Air Force'ta oldu mu, ***her aklına esince*** *uçuş yapar (1, 115).*

Halk Particiler ***ondan ümidi kesince*** *çengilerle zurnacılardan medet umdular (1, 61).*

Hani yatırınca *gözlerini kapayan,* ***karnına basınca*** *uva diye ağlayan bebekler... (2, 37).*

Hayatta mantıkla, sağduyu ile, bilimsel tahlille çözülemeyen şeyler olduğunu duyardım ama bunlar hep başkalarının başına gelir sanırdım. ***Benim başıma gelince*** *şaşırakaldım (4, 67).*

Hemen oyuna girer, ne kadar oynasam kârdır gibilerinden, taca çıkan, auta kaçan toplara bile koşar, sonunda korktuğuna uğrar, ***sakatlanıp tedavi gören oyuncu topallaya topallaya yeniden sahaya girince****, bizimkine tırıs tırıs yine kalenin arkasını boylamak düşerdi (2, 93).*

Heyecandan ateş gibi yanan vücudu, ayakları çivi kesen Türk talebeye değince *birden küçük bir çığlık atar (3, 70).*

Hoca bir kere daha tazeleyince *harıl harıl yazmaya koyulduk (2, 65).*

Hoca çağırınca *yazamadım (3, 61).*

İçeri girip de meseleyi öğrenince *bir ferahladı, bir ferahladı (3, 40).*

İki gün sonra çıkıp gidince *sen yine o beğenmediğin Andon'a kalacaksın (1, 91).*

İki kere arka arkaya hapşırınca *aklı başına geldi (4, 91).*

İlkbahar gelip de mayıs güneşi bir genç kızınkine benzeyen ılık nefesini tabiata hohlayınca *bademler birden beyazlara büründü (1, 154).*

İnsan üçüncü katta oturunca*, olacakları sezdiği kuruntusuna kapılıyor (4, 28).*

İskender İskit ayağın sahibi bulununca *ötesini beklememiş, odasına çıkmıştı (3, 53).*

İstekliler birer birer elenince *en heveslisi ile karşı karşıya kaldı (3, 80).*

İsteksiz isteksiz çekiç sallamakta olan işçiler Rıza'nın işi bıraktığını görünce *büsbütün gevşediler (1, 26).*

İşe erkekliğini karıştırınca *Rizeli, cehennemin kapısından bile bakabilirdi (3, 48).*

İşin ciddiliğini anlayınca*, sevinci tahmin edersiniz (1, 202).*

İyi tesadüf, yolda Mesut Çağlayan'ın öğrencilerinden İnal'a rastladılar. Çocuk, ***Mesut Çağlayan'ın kendine doğru geldiğini görünce****, iki elini yanına yapıştırıp hazır ol vaziyeti almıştı (3, 34).*

Kadın bu sefer omzunu dürtükleyince *Rizeli gözlerini açtı (3, 46).*

Kadın ondan ümidi kesince *kasaptan medet umdu (1, 141).*

Kafası aydınlanıyor gibi olunca *birden doğruldu (3, 175).*

Kapı vurulup da kafile içeri girince*; "Nedir bu kalabalık? Ne oluyoruz?" diye sinirlendi (3, 37).*

Kediler gidince *farelere gün doğar (4, 108).*

Kendini emniyette hissedince *kadının bir çenesi açılsın (1, 177).*

Kız yaklaşınca *leylek havalanmadı, küçük çapta bir devekuşu gibi, zıplaya zıplaya uzaklaştı (3, 56).*

Kızlar bu kokuyu duyunca *hoşafın yağı kesilir (3, 72).*

Kocası İlyas bir alacak yüzünden, yanında çalıştığı ciğerciyi vurup da mapusa girince *onu bu kapıcılığa Zulfikar kayırmıştı (2, 120).*

Komşular bir anda kadının başına üşüşünce *Sadık adeta hafifledi. Ne de olsa kadın kısmı teselli etmesini daha iyi bilirdi (1, 134).*

Koruyucusundan umudu kesince *Fasarya, yine başının çaresine kendi bakmak zorunda kaldı (2, 102).*

Kuşlar küsüp, deniz susup, çiçekler de solunca*, kavak öksüze döndü (1, 157).*

L'amour kelimesini duyunca *kızın esmer kolunu okşadı: "Qui mon amour" diye tasdik etti (1, 91).*

Marş motoru bozulan bir araba bazen meyil aşağı bırakılınca *marş almaya başlamaz mı? (3, 112).*

Memur geç işareti verince *gaza bastı ve virajı umduğundan güzel aldı (2, 23).*

Müdür muavini gidince*, onun peşi sıra, muhasebe dairesindeki haylaz yeğenine ve muhabere kısmındaki tombul baldızına da yol göründü (1, 38).*

Nahiye müdürü işin sarpa sardığını görünce*, kalabalığı jandarma kuvveti ile dağıtmak istedi (1, 57).*

Nisab dolmuyor gibi olunca *çat diye evine telefon açmak laubaliliğini bulur (3, 123).*

Nizamettin Bolayır da gerçi en verimli çağında ***Eminsular piyangosunun -o buna öyle diyordu acı bir gülümseme ile- kendine de vurduğunu görünce*** *üzüldü tabii üzülmesine: ama çoğu yazgıdaşları gibi kahretmedi kendini (4, 40).*

Nizamettin Bolayır'ı görünce *sevindi (4, 52).*

Nizamettin Bolayır'ın Beşiktaş'ta indiğini görenler şaşırınca *açıklamak zorunda kaldı (4, 52).*

O merhum olunca*, sekiz yıl önce bu kocasına varmış (4, 47).*

O, vazosunu övdükçe, vazocuk da "Al beni" diye gözümün içine içine baktıkça yan çizmişimdir. ***Daha üstüme varılınca****, "İstesem de alamam, ay sonu yahu, param yok" diye kirişi kırıvermişimdir. Yaşasın hürriyet! (3, 75).*

Obstrüksiyona baş vuracakları umudu, belli bir şey ki, oğlanın son kozu idi. ***O da şimdi elden gidince*** *büsbütün eblehleşmiş, o iddialı akademisyen hali uçup, çiftlikten kovulmuş Kastamonulu bir sığırtmaç şaşkınlığına düşüvermişti (3, 123).*

Onlar gözden kaybolunca*, herkesin üstünden sanki büyük bir yük kalkmış oldu (1, 72).*

Onlar uzaklaşınca *Sancho rahat bir nefes aldı (3, 101).*

Onun bu dalgın halini görünce*, Rıza Bey'in gözlerinde kurnaz bir parıltı yandı (1, 69).*

Onun elini beğenmiyor, benim bileğime geçince *işliyordu (4, 68).*

Operatör karısı olmasına rağmen açık yaraya bakamıyor, ***kan görünce*** *bayılacak gibi oluyordu (3, 45).*

Oyun, alkışlar arasında sona erince*, Necmiye, arkasında ağır bir ter kokusu bırakarak geldi, yeniden Cemal'in masasına oturdu (1, 70).*

Öğle yemeği zili çalınca *kantine çıktı (4, 49).*

Ön tarafta bir yer bulup oturunca *kurnazlığına pek sevindi (1, 74).*

"Peki niye kızardın?"/ "Ben mi kızardım? Kim demiş? ***Kızardın deyince*** *kızarır elbet insan." (1, 189).*

Polis, ***onu böyle görünce*** *şaştı. İnsan hastanede bu kadar hekimin içinde olur da nasıl derdine çare bulamaz! (3, 43).*

Polisi görünce *kaçmaya davrandılar. Ama gafil avlandılar (3, 35).*

Profesyonellerden umudu kesince *bizim Raşit Baba'ya götürdüm (4, 65).*

Rıza Bey onlarla baş edemeyeceğini anlayınca*, gitti köşedeki masaya oturdu (3, 166).*

Röntgen asistanını gitmiş görünce *doğru onun odasını boyladı (3, 53).*

Saatçiler o güvenimi sarsınca *işin tılsımı o gün çözüldü, olan saatime oldu (4, 68).*

Saniye yelkovanı döndü, döndü, ***altmışın üstüne gelince*** *çıt… Saat 11.59'ken, 12 oluverdi. Gün kadranında çarşamba yerini perşembe ile değiştirdi (3, 27).*

Sadık başını kaldırıp da sevgili kaptanını dipdiri karşısında görünce *gözlerine inanamadı.* ***[Kaptanın öldüğü sanılıyordu.]*** *(1, 139).*

Sao Paulo'daki firmanın yıldırım telgrafını alınca *Artin Margusyan'ın aklı başından uçmuştu (2, 22).*

Savcı yardımcısı ile polis gidip de asistanlar odalarına çekilince*, hastane yine hastaneliğine kavuşmuştu (3, 54).*

Seçimin lehlerine döndüğünü görünce *pazubentli particiler saz şairini tekrar otomobile koyup alelacele civardaki diğer seçim yerlerine doğru yollandılar (1, 60).*

Sedat Germiyanoğlu kapıya yaklaşınca *kurul hademesi iskemlesinden ayağa kalktı (3, 124).*

Sekban birden dönünce*, Mordohay suçüstü yakalanmış gibi durdu (3, 172).*

Selman Atacan kendisiyle alay ediliyor zannına kapılarak biraz somurtur gibi oldu ise de, ***savcı yardımcısı gülümseşmelerinin sebebini anlatınca*** *bu sefer Selman Atacan da güldü (3, 40).*

Servis hemşiresi içeri girip de başasistanın kendini çağırdığını söyleyince*, oğlanda şafak attı (3, 40).*

Servis hemşiresi kapıyı vurunca *konuşma burada kaldı (3, 42).*

Son golün kahramanı, yüzü öpülmekten tükürük içinde kalmış. ***Gol atınca*** *havalara sıçrayan, birbirine sarılışıp ağlaşan,* ***gol yiyince*** *saçını başını yolan, kendini yerlere atıp tepinen bu isterik çocuklara sporcu dendiğini görse, eski maratoncular halimize gülerlerdi (3, 152).*

Son günlerde her şeyden daha kolay işkillenir olmuşlardı. ***Onlar durunca*** *bütün tabur durdu (3, 100).*

Sonra benim aptal aptal baktığımı görünce *sitemli bir sesle: "Korkarım tanıyamadınız" dedi (1, 65).*

Sonra birden deminki kızgın demir kokusunu hatırlayınca *yerinden fırladı (1, 141).*

"Söylesene Erol… önden'in mi var, arkandan'ın mı yavrum?"/ Küçük şehzade bunun üzerine, terbiyeli terbiyeli; / ***"Önden'im var anneciğim" deyince,*** *vekilin karısı onun askısını çıkarmadan sadece pantolon düğmelerini çözmekle yetinmişti (3, 63).*

Sular çekilince *şimdi daha temiz çakıllar çıkmıştı ortaya (4, 30).*

Şampiyon olunca *takım şımardı, ille dış seyahat diye tutturuyor. Ne iyi etmiş de onu seçmişler (3, 117).*

Tak'tan umudu kesince *tiki tiki praf'la yetindi (3, 104).*

Taksim yaparken bir ara kendini fazla zorladığından birden başı döner gibi olmuş ama ***burnu kanamaya başlayınca*** *alnında soğuk bir terle işte tekrar kendine gelivermişti (1, 71).*

Taş kırmakta olan işçiler ***onu böyle görünce****, az daha küçük dillerini yutacaklardı (1, 31).*

Trafik durdu, televizyoncular hadiseyi filme aldı, herkes üzüldü ama ***sonunda gurtulunca*** *millet bayram etti (4, 75).*

Uçamadığı anlaşılınca *bu sefer dört talebe leyleği dört yandan kuşatıp kıstırmaya kalktılar (3, 56).*

Umudu kesince *tek başına topallaya topallaya asansöre gitti, fakat parasını cebinden vermek zorunluluğu ihtiyarı yaptığı fizik çabadan da fazla yormuşa benziyordu (3, 137).*

Uyduğunu kuruntulayınca *sevinir (4, 96).*

Üç buçuk olunca *ümidi büsbütün kesti (4, 90).*

Vaka gecesi kafayı iyice çekmiş, ancak ***kendilerini denizde bulunca*** *biraz ayılabilmişti (1, 131).*

Vapur geçip de deniz, sahili art arda, ***hızlı hızlı dövmeye başlayınca****, beni bir huzursuzluktur alır (3, 23).*

Vatana hizmet mevzuubahs olunca, *şahsi dostlukların lafı olmazmış (1, 24).*

Yol açılınca *Sekban yine gaza bastı (3, 159).*

Yorgun vücuduna bir de bugünün ağırlığı eklenince *halsizliği büsbütün artmış, başının yarısı ağrımaya başlamıştı (1, 27).*

"Yürüyüşün öyleyse merkeze" deyince*, baklayı hemen ağızlarından çıkardılar (3, 36).*

Yüzüne dolanan çatkısını sinirli bir hareketle başından çekip atınca *omuzlarına taraz taraz dökülen kuzguni saçlarıyla daha güzel oldu (1, 70).*

Zabıtlar tutulup muamele tamam olunca *komiser, katili ve şahitleri savcılığa gönderdi (1, 138).*

2.1.1.2.2.5. -Xp

Ulaç ekleriyle bildirilen nedenleme örneklerinden 56'sı *-Xp ulaç eki*yle yapılmıştır. *-Xp ulaç eki*, neden birdirerek neden zarflığı oluşturur (Mehmedoğlu, 2001, s. 58; Deny, 2012, s. 767).

Ancak o zaman hâlâ ***edepli edepli kolumda çalmakta olan yeni saatimi fark edip*** *gülümsedim (4, 58).*

Ancak ***vapur iskeleye tos edip*** *yanındaki uzun boylu adam üstüne yığılır gibi olunca bir yere yanaştıklarını sezdi (1, 76).*

Anlayıp *da mı gelmiş bunlar, yoksa dostlar alışverişte görsün diye mi? (3, 140).*

Askerlik gibi bir meslek dururken benim ***ne akla hizmet edip*** *de Almanca muallimliğini seçtiğime şaşıp şaşıp kalıyordu (1, 19).*

Bir müddet içinde göze girmek, göze girip de takımda yer almak için, canını dişine takarak didinir durur ve ***çok zaman o aşırı coşkunlukla karşı taraf forlarına lüzumsuz şarjlar yapıp****, bize bir-iki penaltıya ve dolayısıyla mağlubiyete mal olurdu (2, 93).*

Bir yağ kandili gibi yavaş yavaş eriyip *tükeneceğine bir anda fakat son bir parlayışla sönüversin (1, 23).*

Bütün bu övücü sözleri ve hayran bakışları, sözümona ***bir alçakgönüllülük susuşu ile geçiştirip*** *daha da ilginçleştirerek bu oyunu sürdürebilirdi pekâlâ (3, 179).*

Çocuk, alışık olmadığından, hazır bulmuşken tıka basa yemiş, görgüsüzlük olmasın diye bilmediği karışık içkilerden içmiş, ***âdettir sanıp*** *bir ara yanındaki kıza sulanacak olmuş; ama şimdi birden ağırlaşıp aşırı derecede durulmuştu (2, 127).*

Çocuk, alışık olmadığından, hazır bulmuşken tıka basa yemiş, görgüsüzlük olmasın diye bilmediği karışık içkilerden içmiş, âdettir sanıp bir ara yanındaki kıza sulanacak olmuş; ama şimdi ***birden ağırlaşıp*** *aşırı derecede durulmuştu (2, 127).*

Daha "yavrucuğum"dan işin sonunu sezip *yüzü gözü alabora olan bu minyon esmer, fındık kurdu ve güzel, evet kabul etmeli ki güzel kadın, öyle bronşitli, çatlak olmayan, Çamlıca Kız Lisesi'nde manzume okuduğu zamanki pürüzsüz genç kızlık sesiyle yırtıyor geceyi (3, 109).*

Daha sonra bir-iki dalga daha, onu umutlandırarak sahile attı; ama her seferinde de, ***bir vantuz gibi geri çekip*** *bir önceki aldığı yerden daha gerilere savurdu (3, 173).*

Demin ***trenin gürültüsünden ürküp*** *havalanan güvercinler şimdi birer ikişer perona konuyorlardı (2, 45).*

Erdem, ***Ankara dönüşü işi duyup*** *da üzerine yürüyünce Güliz inkâr etti (1, 192).*

Evlenmek şart değil ya, istemiyorsam, öyle yaşayacaktık. Ama kimbilir ***vazgeçip*** *yine de bir gün evlenirdik (4, 112).*

Fakat ***çocuk hastalanıp*** *da onu bir gün arayamayacak olsa, meraktan çıldırır, sokaklara uğrardı (1, 89).*

Geçelim Littre'yi, şimdi ***zengin olup*** *da şu maun ağacından yemek odası takımını alsaydım ne olacaktı? (3, 88).*

Gelenler, ***kazayı tramvaydan görüp*** *atlayan uzun çeneli bir gençle yoldan geçerken durup hadiseyi seyretmiş olan esnaf kılıklı üç kişiden ibaretti (1, 28).*

Gerçi Miralay Bey bu suretle ***tekrar hatıralarına dalıp*** *derdini unutur amma onu gece yarılarına kadar dinlemek fedakârlığı da yine bize düşer (1, 21).*

Gerçi uyanınca ***işin hakikat olmadığını anlayıp*** *teselli buldu ama İskender'le Yakup'a da gene sanki sahiden böyle bir şey söylemişler gibi kinlendi (1, 35).*

Geri kalan günler boş oturup *ay sonunda paramı almak beni rahatsız eder (4, 44).*

Güvercinler ***toprak sanıp*** *sırtlarına gonar da ruhları bile duymaz (4, 78).*

Hatta bahçede gezen hanımefendi bile işin farkına varıp*; "Nen var senin çocuğum?" diye sormak zorunda kaldı (1, 35).*

Hatta hiç unutmam, kedinin çiğnenişinin üçüncü günü sinemaya gittiğim için bana içerlemiş, ***'Sen zaten hissiz, taş yürekli çocuğun birisin' diye küsüp*** *aylarca konuşmamıştı (2, 74).*

Hele Balkan Harbi hengâmında alnından yaralanışı, ***öldü sanılıp*** *saha-i harpte unutuluşu: Bulgarlara esir düşüp fedakâr emirberi Hasan Çavuş'un marifetiyle üsera karargâhından firar edişi… (1, 20).*

İçerdekiler oyuna dalmışlardı. ***Oyuna dalıp*** *zamanaşımını unutmuşlardı (3, 176).*

İfakat Hanım yine hatır sayıp *hoş geldine gitmişti (1, 118).*

İki gün sonra dükkâna gittiğimde, jetonun geç de olsa düşebileceğini, ustanın sonunda ***inadı bırakıp, daha bir anlayana gösterip*** *saatin su geçirmezliğini kabul etmiş olabileceğini umuyordum (4, 63).*

İki saatin tartışması, ***kızışıp*** *ideolojik tartışmalara kadar varıyordu (4, 59).*

İlkbahar gelip *de mayıs güneşi bir genç kızınkine benzeyen ılık nefesini tabiata hohlayınca bademler birden beyazlara büründü (1, 154).*

Kaleci kendisiyle alay ediyor sanıp *küfür etti (3, 148).*

Kadıncağız ***kapı kurcalanırken hırsız sanıp*** *bayılmış (2, 90).*

Kendi grubundan on bir doktorasız profesörü, ***durduğu yerde kırıp*** *karşı tarafa kaydırabilecek, üstelik karşı gruptaki doktorasızları kendine büsbütün düşman edecek bu potunu geri almak için cümle düşünüyor ama aklına hiçbir şey gelmiyordu (3, 131).*

Kevser Hanım'ın san numaracılık hayatında en tuhafına giden, sıkıştıkları zaman inleye uflaya kendilerini oraya atan kadınların, ***işlerini bitirip*** *ferahladıktan sonra pudralanıp, rujlanıp, kırıta kırıta, sanki biraz evvelki kendileri değilmiş, sanki hiç yemez içmez, öyle adi işler yapmaz gökyüzü yaratıkları imişler gibi, nazlı, narin çıkıp gidişleri idi (3, 65).*

Kocası İlyas bir alacak yüzünden, ***yanında çalıştığı ciğerciyi vurup*** *da mapusa girince onu bu kapıcılığa Zulfikar kayırmıştı (2, 120).*

Kuşlar küsüp, deniz susup*, çiçekler de solunca, kavak öksüze döndü (1, 157).*

Ne var ki ***arka ayakları üzerinde ayağa kalktığından beri içgüdüsünü kaybedip*** *akla özenen insan, bunu bile fark etmez olmuş işte (3, 105).*

Nefsine itimadı o kadar kuvvetli idi ki, aşırı bir resmiyetle maskelenen nazik istiskalleri anlamamazlığa vurur, tesadüfen yüzüne çevrilen fakat ***o anda pişman olup*** *irkilen bakışları görmemezlikten gelirdi (1, 51).*

O anda nasıl sendelemedim, ***muvazenemi kaybedip*** *merdivenlerden tekerlenmedim, şaşılır (1, 65).*

Onu bunu ite gaka ***Tophane işçi gurulunda memurlara hademelere para yidirip*** *sen gendin gönüllü gelmedin mi? (4, 72).*

Öldü sanıp *adeta sevindik (2, 47).*

Savcı yardımcısı ile polis gidip *de asistanlar odalarına çekilince, hastane yine hastaneliğine kavuşmuştu (3, 54).*

Sedat Germiyanoğlu da 1964 seçimlerinde ***-dostların ısrarına dayanamayıp-*** *CHP'den Çanakkale senatör adayı gösterilmiş ama yoklamada bir hamallar kâhyasına yenilmişti (3, 129).*

Seni adam sanıp *aramıza aldık (4, 84).*

Servis hemşiresinin önüne geçip *ayağı perdeleyen başasistan, aklınca adamı alıştırıyordu (3, 47).*

Sevim Hanım ***güvertede üşüyüp*** *içeri girdiğinde sekreter Selma'yı, kantin şefi Fuat Bey'i bulmuş; belki Fuat Bey'in vapurda yaptığı bir espriye gülmeyi sürdürüyorlar (4, 43).*

Siz bu hadiseyi, ***harbi artık göze almış iki büyük devletin basit bir hudut meselesini vesile ittihaz edip*** *aralarındaki siyasi münasebatı tamamen kesmelerine da benzetebilirsiniz (1, 119).*

Sonra ***ne büyük laf ettiğinin kendi de farkına varıp*** *başını önüne eğdi ve deminden beri yeni yetişen marulları çiğnediğini ancak o zaman fark edebildi (1, 106).*

Sonra, ***onu öldürmekten şimdilik vazgeçip*** *yine öyle kabadayıcı, silahlarını muhayyel kılıflarına soktu, uzaklaştı (3, 172).*

Söylendi söylendi, tam iki saat içini boşalttı. Artık sermayesini tüketmiştir diye düşündük. Ne münasebet. Ertesi sabah yine böyle. Hatta ***işi daha da azıtıp*** *komşu komşu, sokak sokak dolaşıyor (1, 120).*

Üstelik yorgunluk da binmiştir bedene. ***Gençliğini boşuna tüketip*** *yaşlılığında bunu telafiye kalkan erkeğin acınacak gayretkeşliliği gibi (3, 151).*

Yahut belki de, ***ha bire yenilmekte olduğu için zaten öfkesi burnunda bir altmış altı tiryakisi, istediği kahveyi zamanında getirmedi diye kızıp****, 'Ulan ne fasarya oğlan şu Kazım be, meredin çaylak çaylak bakınmaktan başka bir işe yaradığı yok' diye bağırmış olacak (2, 92).*

Yaprah gurdu neden yeşildir? ***Yaprahın rengini alıp*** *göze batmamak için,* ***aykırı düşüp*** *yakalanmamak için (4, 72).*

Yaptık ya, ***ineklerden biri hastalanıp*** *öldü (2, 113).*

Yeniden bir gayretlenip *sürüne sürüne, iki-üç adım öteye, artık dalgaların hiç erişemeyeceği bir yere ulaştı (3, 175).*

*Yoksa o da mı **onlarla birlik olup** bu "su geçirmez" rolü ile beni kandırmıştı? (4, 66).*

*Zaten selefinin aslında geniş olan kadroyu **ne akla hizmet edip** de bu derece daralttığına bir türlü akıl erdirememişti (1, 41).*

2.1.1.2.2.6. -Xp … -AlI

Ulaç ekleriyle bildirilen nedenleme örneklerinden 1'i *-Xp -AlI ulaç eki* kullanılarak oluşturulmuştur. Muharrem Ergin (2004)'in *Türk Dil Bilgisi* kitabında *-AlI* ekinin Eski Türkçede *-mAk için* anlamını veren bir neden ulacı olarak kullanıldığı belirtilmektedir (s. 342).

*Vortik Efendi, **bir yıl önce Erivan'daki akrabalarını görmeye gidip geleli** Rusya uzmanı sayılıyormuş (4, 63).*

2.1.1.2.2.7. -ken

Ulaç ekleriyle bildirilen nedenleme örneklerinden 6'sı *-ken* ulaç ekiyle yapılmıştır. Ekler, anlamsal olarak birden fazla işlev üstlenebilmektedir. *-ken* ulaç eki, yüzey yapıda zaman bildirmektedir (Korkmaz, 2003, s. 1014). Belirlediğimiz örneklerde *-ken* ulaç eki, neden ilişkisini anlamsal olarak alt işlevinde vermektedir.

***Aslarda o küçük dağları ben yarattım diyen heybet, Papazlarda o bütün güvenini sakaldan, asadan, baltadan alan azamet varken**, o güdük, o sümsük, o boynu bükük Konçinalar onlara bir türlü el kaldıramıyorlar (2, 52).*

***Beni, kimsenin de adamı olmadığım halde girdiğim nice bisküvi fabrikalarından yürütürlerken** uydurma sebeplere bile lüzum görmezlerdi (2, 108).*

*Çocuk, alışık olmadığından, **hazır bulmuşken** tıka basa yemiş, görgüsüzlük olmasın diye bilmediği karışık içkilerden içmiş, âdettir sanıp bir ara yanındaki kıza sulanacak olmuş; ama şimdi birden ağırlaşıp aşırı derecede durulmuştu (2, 127).*

***Saatimin su geçirmezliğine yüzde yüz inanırken** benden ona böyle sarsılmaz bir güven ve moral geçiyordu (4, 68).*

***Tehlike yokken** kasıla kasıla yürür. İki şimşek çakıp bir gök gürlemeye görsün, o zaman selameti kaçışta bulur (3, 105).*

Tepkisizlikten yakınıp dururlarken *bunu cana minnet bilseler ya… Hayır. Küplere bindiler (1, 205).*

2.1.1.2.2.8. -r …-mAz

Ulaç ekleriyle bildirilen nedenleme örneklerinden 3'ü *-r …-mAz* ulaç eki kullanılarak oluşturulmuştur. Tespit edilen 3 örnek de *görmek* eylemiyle yapılmıştır. Bu yapı yapısı henüz kalıplaşmamış ve hem zaman hem de neden kavramını karşılamıştır.

İlyas'ın karısı leğeni dışarı çıkarmış kapının önünde çamaşır yıkıyordu. ***Onları görür görmez*** *işini bıraktı (1, 133).*

Onu görür görmez *İhsan'ın kalbi küt küt atmaya başlamıştı (4, 91).*

Sancho ***onları uzaktan görür görmez*** *heyecanlanmıştı (3, 98).*

2.1.1.3. Kip Ekleri

2.1.1.3.1. Koşul Eki

Eklerle bildirilen nedenleme örneklerinden 29'u *koşul eki*yle sağlanmıştır. Bunların 17'si olası koşul cümlesiyle oluşturulmuştur. Bazı dil bilgisi kitaplarında ve sözlüklerde *koşul eki*nin neden bildirdiği belirtilmiştir (Türkyılmaz, 1999, s. 92; Korkmaz, 2003, s. 687; Öztürk, 2010, s. 141; Karaağaç, 2013, s. 231, 788). Dancygier, İngilizcede koşul bildiren yapıların neden bildirdiğini, fakat koşul bildiren her cümlenin neden bildirmediğini belirtmiştir (Dancygier, 2003, s. 80).

Acımış oğlanın haline, ***böyle bilmeden goşarsan*** *dalağın çatlar dimiş (4, 75).*

"Allo" dese, başka bir şey söylemese*, Parisli bir Fransız kadını sanılabilirdi (3, 44).*

Babaları Kupa papazına gelince, sizden iyi olmasın, pek babacan, pek cana yakın bir adamdır. ***Hoş fıkralar anlatıp göbeğini hoplata hoplata güler. Daha coşarsa,*** *küt küt karşısındakinin sırtına vurur (2, 49).*

Bazen mahsustan biraz geri kalıp gözlerimi etekliğinin yırtmacına doğru kaldıracak olsam *huylanıverirdi (1, 148).*

Bazen tanıdığım tanımadığım ergekler bana söz atar: "Nassıl, garımı beğendin mi?" deyi. "Zer şön" dirim. Gahgahayla güler. Biri bunu sana bana dise*, elimiz gan olur maazallah (4, 77).*

***Daha canı çekerse, çocuklarla kaynaşmışsa**, alır topu penaltı çizgisinin üstüne kor, ya tahta direklerin ya iki taş kümesinin ya da ceketlerin oluşturduğu kaleye o tutulmaz penaltılardan birini çekerdi (4, 45).*

***Güneş esmer bulutların ardından çıkar gibi oluyor, sonra vazgeçiyordu. Çıksa** saat işleyecekmiş gibi budalaca bir hüsnükuruntu vardı içimde (4, 66).*

***Hâlbuki sen şimdi şu kopan başın altına az buçuk bir omuz yaptırır da büst gibi kullanırsan,** ona ses çıkarmazlar (1, 48).*

*"Hello wild-cat" dedi. "**O kadar sevdinizse** Teddy'yi size hediye edebilirim (1, 108).*

***İnsan boş gezenin boş kalfası olursa** gününü böyle abur cuburla doldurup heyecan avına çıkar işte (4, 37).*

*Moda caddesinde kol kola gezen mesut çiftleri seyrettikçe yüreği sızlıyor, **karısına benzettiği bir kadın görse** bayılacak gibi helecanlar geçiriyordu (1, 86).*

*Ona nazaran, **bir daktilo şarkı söylemese de pekâlâ olurdu; fakat seri not alamaz ve makinede çabuk yazamazsa**, beş para etmezdi (1, 37).*

***Onun sarışın hayali ne vakit aklıma vursa**, içimi buruk bir acı kaplar, **hayatımı onunla birleştirse** idim belki ben de bugün herkes gibi mesut bir insan olurdum diye düşünürüm (1, 64).*

***Son golün kahramanı, yüzü öpülmekten tükürük içinde kalmış. Gol atınca havalara sıçrayan, birbirine sarılışıp ağlaşan, gol yiyince saçını başını yolan, kendini yerlere atıp tepinen bu isterik çocuklara sporcu dendiğini görse**, eski maratoncular halimize gülerlerdi (3, 152).*

***Şimdi Saraylı'yı ne vakit ağacın dibinde incir soyarken görse** kudurur, sanki inkıbaz çekmeyenlerin incir yemeleri harammış gibi, "İnadına yapıyor. İnan olsun bana inat yapıyor" diye tuttururdu (1, 119).*

***Ulan yüz verdikse** bir b…k mu sandın kendini ha… (1, 139).*

*Zoo'nun bahçesinde, **güz ise mevsim**, bunların her birinin yaprahı ayrı sararır (4, 77).*

Tahsin Banguoğlu (2004), olmayası koşul cümlesinin anlamca tersinin varsayımsal bir neden-sonuç cümlesiyle karşılanacağını söyler. Örnek olarak: "*İstesen yapardın. X Yapmadın, çünkü istemedin.*" cümlelerini verir (s. 551). Koşul ekiyle bildirilen nedenleme örneklerinden 12'si olmayası koşul cümlesiyle oluşturulmuş ve cümle ters çevrildiğinde neden-sonuç ilişkili cümle ortaya çıkmıştır.

***Doğruyu söylesem**, maazallah zınk diye ihtiyarın yüreğine iniverecek (1, 25).*

*Ne ev ne apartman yapamazsın **arkeolojik kazıya kalksan**… (4, 87).*

*Nesrin sağ olup da **benim bu kadar zevksizleşeceğimi görse** ne üzülürdü (3, 108).*

***Siz de biraz hoşgörülü davransaydınız, yahut iyisi, onu cinsel hayatın gereklerine küçükten yavaş yavaş alıştırsaydınız,** ne tepkisi bu kadar kuvvetli olur, ne de hayvan sizden böyle temelli kaçardı (2, 79).*

*Şunu itiraf etmeli ki, **insanoğlu başkasının başına gelen felaketten gizlice zevk alan aşağılık bir yaratıktır. Böyle bir hassası olmasa** Yunan tragedyası ortaya çıkar mıydı? (4, 25).*

*Tabii, bütün memurlar, kuyruk acısı feryadına benzeyen bu tehditlere gülüp geçiyorlardı. Öyle ya, **Hulûsi Bey'le Şükran'ın boruları ötseydi**, bir kere buradan atılmazlardı (1, 40).*

*Tükürüğü boğazına kaçtı. **Recep koşup su getirmese**, adamcağız az daha boğulacaktı (2, 91).*

***Uçabilse** öbürlerinden başka bir leylek olamayacak, üzerinde fikir yürütüp, hakkında hikâye yazılamayacaktı (3, 60).*

***Uçsa** öbür leyleklerden biri olacak, dişisini ensesinden ısırıp vuslata kavuşacak, sonra tatminini bulmuş bütün öbür leylekler gibi kurumlu taktakasından geçilmeyecekti (3, 60).*

***Usta şoför olsa** zaten, tramvayın o kadar burnuna sokulmaz, sokulsa bile tramvay fren yapınca bunu sezer, gelip öküz gibi bindirmezdi (2, 24).*

*Üftade'ye davetten haber bile vermemişti. **Verse** üç gün önceden hazırlığa girişecek, saç yaptıracak, işi önemseyip elbise beğenmeyecek, ele güne küçük düşmemek için kendini zora sokacak (4, 52).*

***Yeni olmasa** köpek onu koklamazdı (4, 24).*

2.1.1.3.2. Gereklilik Eki

Eklerle bildirilen nedenleme örneklerinden 7'si gereklilik ekiyle oluşturulmuştur. *Türkçe Sözlük* (2005)'te neden sözcüğü "*Bir olayı ve durumu gerektiren, doğuran başka olay veya durum"* tanımıyla karşımıza çıkmaktadır (s. 1463). Bu tanımdan hareketle gereklilik bizi nedene götürebilmektedir. Gereklilik kipi

"...gerektiği için, ...-dığı için" gibi anlamlarla dolaylı olarak neden bildirmektedir. Bu örneklerdeki neden kavramları varsayıma ve çıkarıma dayalıdır.

*Ama o konuşmaz. **Tarihi anıları, hamasi konuları ahbap toplantılarının yavan ortamına düşürmemeli** (4, 46).*

*Ama yine çenemi tutamıyorum. **Hislerimi ille biriyle paylaşmalıyım** (4, 103).*

*Telefon konuşması onca burada bitmeli idi ama oğlunun öyle bir niyeti yoktu. **Başka bir derdi olmalı (4,** 50).*

***Bu Hikmet Bey buraya sık sık geliyor olmalı.** Baksana ismiyle tanıyorlar, ne ister, ne istemez, biliyorlar (3, 80).*

***Dövizi uzatma işi görüşülmüş olmalı ki,** Hülya'nın babasının bir keyfi gelmişti (3, 98).*

***Fakat yine herhalde çok kuvvetli aksediyor olmalı ki,** Kalender bu şangırtıdan ve hele vitrinden yere düşüp patlayan yüz mumluk bir ampulün gürültüsünden büsbütün ürktü. Ve arabayı dörtnala ileri sürdü (2, 22).*

*Kahvecinin abraş yüzlü tekiri **nargilenin gurultusundan hoşlanmış olmalı**, zıpladı, Baytar Bey'in kucağına çıkıverdi (3, 32).*

2.1.1.4. Soru Eki

Eklerle bildirilen nedenleme örneklerinden 24'ü soru ekiyle yapılmıştır. Soru eki, değişik yapılar üzerine gelerek neden bildirir (Torun, 2013, s. 4279, 4282).

2.1.1.4.1. Eylem + -DX + (Kişi Eki) + mX

Türkçe Sözlük'te soru ekinin belirli geçmiş zamanlı bir cümle ile başka bir cümleyi neden ilişkisiyle bağladığı belirtilmektedir (2005, s. 1389). Bu yapı, cümlede ulaç görevi görmekte ve soru anlamı dışında neden bildirme işleviyle kullanılmaktadır (Gencan, 2007, s. 422; Torun, 2013, s. 4273). Soru ekiyle bildirilen nedenleme örneklerinden 14'ü *eylem + -DX + (kişi eki) + mX* yapısından oluşmuştur.

***Ayıp bir şey gördü mü** kulaklarına kadar kızarıyor, gözünü yerde bir noktaya dikip öylece kalakalıyordu (1, 33).*

***Ciddi bir tartışmada, cümlenin sonuna, "zannedersem, yanılmıyorsam" kattı mı** seviyeli bir resmiyet kazandırdığını sanıyor yavan fikirlerine (3, 109).*

İş önlüğü ile başörtüsünü çıkardı mı, *bambaşka bir insan olurdu (3, 67).*

Kabilenin en gençleri orangutan maymunu gibi tırmanırlar bunlara. Onlar silker, öbürkiler toplar. O ağaç bitti, değil mi?.. İnip öbürüne tırmanmak yok. Ya?.. Elindeki kancalı ipi savurur şöyle yandaki ağaca, ipe asılır bırakır kendini boşluğa… Ama, her yıl bu yüzden yirmi, otuz kişi de zayiat verirler. ***Dal çürük çıktı mı****, otuz metreden düşen iflah olmuyor gayri (2, 41).*

Komşulardan aşağı kaldı mı, *oğlanın başının etini yer (4, 51).*

Sıkıştı mı *helanın umumisine, hususisine bakar mı? (3, 63).*

Sıkıştı mı *kaçar insan (3, 105).*

Takım kazandı mı *esamileri okunmaz. Kaybetti mi de, millet onlara çullanır (2, 93).*

Takım kazandı mı esamileri okunmaz. ***Kaybetti mi*** *de, millet onlara çullanır (2, 93).*

Zaten insan benim gibi doğuştan heybetli oldu mu*, hangi pozu alırsa alsın, isterse don gömlek otursun gene heybetinden bir şey kaybetmez (1, 44).*

Altına nalça çivisi de çaktırdın mı, *kaldırımdan geçişini gören kızlar gözlerini senden alamaz (3, 73).*

İhtiyarcığı böyle gözü yaşlı gördün mü, *lafı hemen değiştirip onun sevdiği askeri mevzulara getirivermelidir. O zaman ağlarken eline oyuncak verilen bir çocuk gibi derdini hemen unutur (1, 21).*

Trafik ganununu bozdun mu *heç gözünün yaşına bakmaz, gırk mark, duydun mu, gırk margı geserler cayır cayır (4, 79).*

Biranın içine beş-on damla damlattınız mı, *kızlar kudurur. Çareleri bulunmaz olur (2, 89).*

2.1.1.4.2. Eylem + -mAz + mX

Soru ekiyle bildirilen nedenleme örneklerinden 3'ü *eylem + -mAz + mX* yapısıyla oluşturulmuştur.

Bahar gelip de nehir çağıl çağıl kabarmaya başlamaz mı, *içimi geri kalmış bir saat huzursuzluğu kapladı (3, 24).*

Beni görmezler mi *öğretmenlerinin analarının ellerinden gopar gelirler (4, 79).*

Onun bu rejimine dayanamayan karısı Üftade, kış gelince ister istemez odasını ayırıyordu. ***Ama havalar ısınmaz mı****, Nizamettin Bolayır onu bağır çağır karyolası ile sürükleyip yanı başına getirir (4, 33).*

2.1.1.4.3. Eylem + -yor + mX

Soru ekiyle bildirilen nedenleme örneklerinden 1'i *eylem + -yor + mX* yapısıyla oluşturulmuştur.

Bak, Necmiye'den ibret al. ***Hiç nazlanıyor mu****? (1, 69).*

2.1.1.4.4. Eylem + -AyIm + mX

Soru ekiyle bildirilen nedenleme örneklerinden 1'i *eylem + -AyIm + mX* yapısıyla oluşturulmuştur.

Heç yaptığım şey deel emme, geçen gün bi dalgınlığıma gelmiş, gırmızı yanarken garşıya geçmeyim mi? *Trafik memuru düdük çaldı, herkes gorguyla bakıyor, polis geldi yanıma "Ayıp ittin" didi, "gorkma sana da mı ceza geseceğiz sandın. Geç git yoluna." (4, 79).*

2.1.1.4.5. Ad + mX

Soru ekiyle bildirilen nedenleme örneklerinden 1'i *ad + mX* yapısıyla oluşturulmuştur.

Nizamettin Bolayır, yemekte ne oğlunun telefonundan, ne de Beşiktaş'taki nikâhtan söz etti. ***Üftade'nin keyfini kaçırmanın âlemi var mı?*** *(4, 54).*

2.1.1.4.6. Sözcük/ Sözcük öbeği + değil mi

Soru ekiyle oluşturulan nedenleme örneklerinden 4'ü *sözcük/sözcük öbeği + değil mi* yapısıyla bildirilmiştir. Değil mi yapısı iki cümle arasında çeşitli ilişkiler kurmaktadır (Özmen, 2010, s. 237). İki cümleyi neden-sonuç ilişkisiyle birbirine bağlamaktadır (Ediskun, 1985, s. 307; Torun, 2013, s. 4279). Belirlediğimiz örneklerde

değil mi yapısı neden ifadesinin üzerine gelmekte ve sonraki cümlenin nedenini oluşturmaktadır.

Gökyüzünü baktı. Boğaz çocuğu değil mi, *"Yağmur yağmaz, bu sert rüzgar yağmur bulutlarını sürüp götürür." diye düşündü (3, 159).*

İnsan değil miyiz, *kudretliyi çekemez, düşmüş olanı bize benzediği için severiz (2, 84).*

Sanat tarihi asistanı değil miyim, *bazen alırım onları, Süleymaniye'yi, Sultanahmet Camii'ni, Kariye'yi, Topkapı Sarayı'nı gezdiririm (4, 98).*

Tıp talebesi değil mi hasbam*, üşenmez, gece lambasını yakar. Sonra iki parmağı ile gözümün altını aşağı çekip muayene eder. (3, 70).*

2.1.2. Sözcüklerle Bildirilen Nedenleme

Bu bölümde, neden bildiren yapı sözcüklerden oluşmaktadır. Bu sözcükler, *ad, belirteç, eylem* gibi anlamlı sözcükler ya da *ilgeç* ve *bağlaç* gibi görevli sözcükler olabilmektedir. Bu çalışmada, sözcük türü olarak *sıfat (ortaç ekleriyle oluşturulanlar dışında), zamir* ve *ünlem*lerin neden bildirmede kullanılmadığı gözlenmiştir. Ancak *ortaç ekleri*yle oluşturulan nedenlemelerde sözcük öbeği geçici olarak *sıfat* görevinde kullanılmaktadır.

Yapılan incelemede, neden göstergesine dayanan nedenleme örneklerinden 1519'u sözcüklerle bildirilen nedenleme örneğidir.

2.1.2.1. Adlarla Bildirilen Nedenleme

Sözcüklerle bildirilen nedenleme örneklerinden 71'i adlarla oluşturulmuştur. Türkçede neden bildirmek için çeşitli adlar kullanılabilir. Haldun Taner'in öykü kitaplarında, neden bildirmek için ad sözcük türü olarak *âdet, bahane, gerek, gerekçe, hikmet, icap, inat, karşılık, köken, lazım, neden, niçin* ve *sebep* sözcükleri belirlenmiştir.

2.1.2.1.1. Âdet

Adlarla bildirilen nedenleme örneklerinden 3'ü *âdet* sözcüğüyle yapılmıştır. *Âdet* sözcüğü "*görenek, alışkanlık, eskiden beri uyulan kural, töre*" anlamıyla kullanılmaktadır (TS, 2005, s. 22). *Âdet* sözcüğünün kullanıldığı örneklerde, sonuç

ifadesinin yapılma nedeni onun daha önceden uygulanmasıdır. Woodward (2008), alışkanlıkların, inanışların, geleneğin, insanların hareketlerinin nedeni olabileceğini belirtmiştir (s. 218). Belirlenen 2 örnekte nedenle birlikte *zaten* de kullanılmış ve neden ifadesi pekiştirilmiştir.

Çocuk, alışık olmadığından, hazır bulmuşken tıka basa yemiş, görgüsüzlük olmasın diye bilmediği karışık içkilerden içmiş, ***âdettir*** *sanıp bir ara yanındaki kıza sulanacak olmuş****;*** *ama şimdi birden ağırlaşıp aşırı derecede durulmuştu (2, 127).*

Fakat kaptanın karısını evinde bulamadılar. Sürtük karı gene kimbilir nerelerde çanıldıyordu. ***Zaten onun âdeti idi. Kocası seferde iken hiç evde oturmaz, orada burada gezer dururdu (1,*** *132).*

Zaten maçta âdet, *herkes birbiriyle kırk yıllık ahbapmış gibi konuşuyor (3, 141).*

2.1.2.1.2. Bahane

Adlarla bildirilen nedenleme örneklerinden 1'i *bahane* sözcüğü ile sağlanmıştır. *Bahane* sözcüğü, "*bir şeyin gerçek sebebi gizlenerek ileri sürülen uydurma sebep"* anlamıyla karşılanmakta (GTS) ve neden bildirmektedir.

Dinlerdi sözümü uysal kadıncağız… Dinlerdi ve birkaç gün için rahat da ederdi. Fakat ***üç gün sonra başka bir bahane ile*** *yeniden kaamete kalkardı. E… Her gün de âleme güllabicilik edilmez ya… (1, 119).*

2.1.2.1.3. Gerek

Adlarla bildirilen nedenleme örneklerinden 2'si *gerek* sözcüğü ile sağlanmıştır.

Tam tersi, sonu bilinen hikayelerin yavanlığına döndürebilir bir gün yaşamı. ***Üçüncü katın bu mesleki çarpıtmasından kurtulmak gerek*** *(4, 29).*

Gapalı yerde fazla galamam, çok sıkıya da gelemem. ***Açık hava gerek bana*** *(4, 76).*

2.1.2.1.4. Gerekçe

Adlarla bildirilen nedenleme örneklerinden 1'i *gerekçe* sözcüğü ile sağlanmıştır. Gerekçe sözcüğü, sebep ve neden sözcükleri gibi nedeni kendi içinde taşımaktadır.

Belirlenen örnekte, neden ifadesi yer almamış, varsayımsal bir nedene gönderme yapılmıştır. Dolayısıyla neden ifadesi dolaylı olarak çıkmaktadır.

Sebepsiz mutluluktur, asıl mutluluk. Hiç ***gerekçe*** *aramayacaksın. İçinden gelecek o (4, 54).*

2.1.2.1.5. Hikmet

Adlarla bildirilen nedenleme örneklerinden 4'ü *hikmet* sözcüğü kullanılarak oluşturulmuştur. *Hikmet* sözcüğü, "*sebep, gizli sebep*" olarak tanımlanmıştır (TS, 2005, s. 891). Bu anlamın, belirlediğimiz sözcüklerdeki anlamlarla örtüştüğü ve neden sözcüğüyle eş anlamlı olduğu görülmektedir.

Alamanın guşları da, ***hikmeti hüda****, bizdeki gibi ötüşür (4, 79).*

Hikmet-i Huda*, iyileşti işte (3, 57).*

Bilfarz, Çalışkur adlı son hikâyenizin baştan ikinci faslındaki, hariciyeci ahbapla, apartman sahibesine hediye ettiği Dodo nam köpeğin, velev bir cümle ile olsun, hikâyeye ithalinin ***hikmeti*** *bir türlü anlaşılamadı (2, 149).*

Bir veteriner ahbabım, anıtlar etrafındaki bu acayip dönüşün hikmetini, *sırf leyleklerin kendilerine yukarıdan kolay görünen nirengi noktalar aramalarında buluyor (3, 56).*

2.1.2.1.6. İcap

Adlarla bildirilen nedenleme örneklerinden 11'i *icap* sözcüğüyle oluşturulmuştur. İ*cap* sözcüğü, "*Gerek, gereklik, ister, lüzum*" anlamıyla karşılanmıştır (TS, 2005, s. 925). 1 örnekte, icap sözcüğünün icabat biçimi de kullanılmıştır. Tespit ettiğimiz örneklerde, bu anlama uygun olarak *"...öyle gerektirdiği için, öyle gerektiği için*" anlamlarıyla kullanılmıştır.

Ararsanız asıl sebebi siz de bulabilirsiniz: Şöyle ki: varlıklı vatandaşlar konfor ve medeniyetten nispeten daha fazla hissedar oldukları ve bu arada daimi sıhhi kontrolden diğerlerine nazaran daha ziyade müstefit bulundukları için, ***bünyelerinin sıhhi icabatı,*** *bunlarda daha kolay farkına varılıp yerine getirilmekte, buna mukabil,*

doktor kontrolünden mahrum öbür vatandaşlarda bu lüzum da bizzarure kendi haline bırakılmaktadır (2, 145).

Biz burada doktorasız doçentleri bile ***icabında*** *profesör yapmışız (3, 131).*

Böyle başladı ve ***Gerda'nın ateşli naturası icabı,*** *dostluğumuz umduğumdan da çabuk gelişip doruğuna erişiverdi (3, 70).*

Bu arada oğlan ***nezaket icabı*** *hocasının kızını bir-iki kere dansa kaldırdı (1, 52).*

Fakat ***sıkıntılı naturası icabı****, girip çıktığı mesleklerin hiçbirinde, üç-dört, hadi bilemediniz altı aydan fazla barınamadı (2, 95).*

Kevser Hanım, Devlet Konservatuvarı san numarasında çalışırken, o zaman hiç kimsenin tanımadığı bu kızcağız da bütün öbür talebeler gibi oraya gelir gider, üstelik ***mülayim olmayan tabiatı icabı,*** *hepsinden biraz fazlaca kalırdı (3, 64).*

"Kulüp idare heyetinde tek atlet yok ki" dedi. "İdare heyetine sızmak lazım. ***İcabında*** *kongrede kulis yapalım." (3, 117).*

Medeniyet icabı, *sabahleyin birbirlerine sövüp akşamüstü arkadaşça poker çevirmeyi öğrenmişlerdi artık... (1, 165).*

Savcı muavini baktı ki bunlardan bir iş çıkmayacak, ***icabında*** *yine çağırmak üzere iki tayfayı salıverdi (1, 131).*

Vazife icabı, *düdüğü ağzına götürüp iki kere öttürdü (2, 159).*

Vazife icabı, *turunu bitirip Çalışkur'un önüne gelen bekçi birinci katın yan penceresinde teleskoplu ihtiyarı gördü (2, 175).*

2.1.2.1.7. İnat

Adlarla bildirilen nedenleme örneklerinin 4'ünde *inat* sözcüğü kullanılmıştır. Belirlenen örneklerde *inat* sözcüğü anlamsal olarak "*inat olsun diye*" ifadesinin eksiltilmiş biçimi izlenimini uyandırmaktadır. Ayrıca bu haliyle *inat*, ilgeç gibi kullanılmaya eğilimli görünmektedir.

Çalışkurlar kendilerine "Oldsmobille" hediye edene inat*, alın terleriyle kazanıp biriktirdikleri para ile bir Cadillac satın almışlardı (2, 199).*

Onlara inat, öbür marifetlerini de sayıyordum (4, 59).

Şimdi ***cuntacılara inat****,* unutup gittiği Ragıp Avşar'ı iki saat boyu rahatlıkla savunabilirdi (3, 134).

Ve ***gelincikler bir yıl evvel fabrika kurumundan solup giden cetlerine inat,*** *kıpkırmızı açıverdiler (1, 157).*

2.1.2.1.8. Karşılık

Adlarla bildirilen nedenleme örneklerinden 1'i *karşılık* sözcüğü kullanılarak oluşturulmuştur. *Karşılık* sözcüğü "Bir davranışın karşı tarafta uyandırdığı, gerektirdiği başka davranış, mukabele." olarak tanımlanmıştır (TS, 2005, s. 1094). Tespit ettiğimiz örnekte "*karşılık olsun diye*" anlamıyla kullanılmış ve neden ilişkisi kurmuştur.

Ragıp Avşar'ın da Müştak Ulaş gibi Kürt olduğunu hepsi biliyorlardı. Bunu içlerinde tek bilmeyen dekan, espriyi anlayamadığı için şimdi bu gülüşmeleri bir çeşit cıvıma sanmıştı. Bundan ötürü, ***Müştak Ulaş'ın; "Şahsıma sataşıldı. Söz istiyorum" diye ayağa fırlamasına karşılık;*** *"Sataşılmadı. Konuşamazsınız" dedi (3, 128).*

2.1.2.1.9. Köken

Adlarla bildirilen nedenleme örneklerinden 1'i *köken* sözcüğüyle yapılmıştır. *Köken* sözcüğü, *soy, asıl, ata* (Gülensoy, 2011, s. 551), *bir şeyin çıktığı, dayandığı temel, biçim, neden veya yer, menşe*" biçiminde tanımlanmıştır (TS, 2005, s. 1228). Bu tanımlardan *köken* sözcüğünün *neden* sözcüğüne eşdeğer kullanılabildiği görülmektedir.

Karnından yukarı demir bir yumruk gibi gelen o ağrı ve nefesini kesen o böğürtü yuttuğu suları atmak için değildi belki de. Bu kusuşun asıl ***kökeni****,* ***belki de kendinden iğrenişi idi (3,*** *180).*

2.1.2.1.10. Lazım

Adlarla bildirilen nedenleme örneklerinden 1'i *lazım* sözcüğüyle yapılmıştır.

O gün calvados faslını biraz kısa tuttuk. ***Malum ya, uçak dokuzda. Sabah çok erken kalkmak lazım*** *(1, 114).*

2.1.2.1.11. Neden

Adlarla bildirilen nedenleme örneklerinden 2'si *neden* sözcüğüyle oluşturulmuştur. *Neden* sözcüğü, sözcük türü olarak hem *ad* hem de *belirteç* göreviyle

kullanılmaktadır. *Türkçe Sözlük (2005)*'te *ad* olarak tanımı "*Bir olayı ve durumu gerektiren, doğuran başka olay veya durum, sebep*" biçiminde yapılmıştır (s. 1463). *Neden* sözcüğü ile *sebep* sözcüğü eş anlamlı sözcüklerdir (Gencan, 2007, s. 142; Gülensoy, 2011, s. 605). *Neden* kavramı *giriş* bölümünde ayrıntılı bir biçimde değerlendirilmiştir. Belirlediğimiz 2 örnekten 1'inde, neden ifadesinin yerini *neden* sözcüğü karşılamış ve neden ifadesi verilmemiştir. Diğer örnekte ise, neden ifadesi *çünkü* bağlacıyla bağlantılı olarak verilmiştir.

Kurcalasa bulacak belki bu zırva övüncün ***neden****ini (3, 107).*

*"... ve en sonda da gençlik korosunun okuduğu 'dünya yarın bizimdir' şarkısını dinleyeceksiniz... **Nedeni** niçini yok. **Çünkü ben öyle istiyorum** (1, 170).*

2.1.2.1.12. Niçin

Adlarla bildirilen nedenlemede 1 örnek *niçin* sözcüğü kullanılarak yapılmıştır. *Niçin* sözcüğü karşımıza daha çok *belirteç* göreviyle çıkmıştır. Tespit ettiğimiz tek örnekte *niçin* sözcüğü *neden* sözcüğü ile *ikileme* kurarak kullanılmıştır.

*"... ve en sonda da gençlik korosunun okuduğu 'dünya yarın bizimdir' şarkısını dinleyeceksiniz... Nedeni **niçini** yok. **Çünkü ben öyle istiyorum** (1, 170).*

2.1.2.1.13. Sebep

Adlarla bildirilen nedenleme örneklerinden 35'inde *sebep* sözcüğü kullanılmıştır. *Sebep* sözcüğü "*Bir şeyin olmasına veya belli bir hâlde bulunmasına yol açan şey*" olarak tanımlanmaktadır (TS, 2005, s. 1717). Belirlediğimiz 19 örnekte neden ifadesi verilmiştir. Bu örneklerin 14'ünde sonuç bölümü tamlayan, *sebep* sözcüğü tamlanan durumundadır.

Atılışının ***sebebi görünüşte bir iftira*** *(2, 102).*

Atılışının sebebi görünüşte bir iftira. Ustabaşı çok ustalıkla aparttığı unla şekeri fabrikadan çıkaramamış, sakladığı yerde görülünce de işi Fasarya'nın üzerine atıvermiş. Ama ***asıl sebebi*** *bu değil. Bir kere sözüne inansalar ustabaşıyı neden işinden atsınlar.* ***Patron, Fasarya'nın suçsuz olduğunu anlamış, anlamış ya, o sırada teğmen kızıyla bozuşup gittiğinden, hıncını onun adamından almaya kalkmış*** *(2, 102).*

Bence, onlara bile bile yüz vermesinin tek ***sebebi****, evet tek* ***sebebi****… **sadece biraz gülüp eğlenmek ihtiyacından ileri geliyordu** (2, 68).*

Beni burda çok sevmelerinin ***sebebi başlıca sermiyem olan şahsi sempatimdir*** *(4, 76).*

Bu işe basit bir tabiiyet ilmühaberi zaviyesinden bakmak doğru olmaz. Bunun çok daha derin ***sebepleri*** *var.* ***Bu daha ziyade bir bünye, bir yaradılış meselesi*** *(2, 56).*

Dersimi verdim, çıkınca saate baktım: Durmuştu. *Sabahtan beri içimdeki sinsi sıkıntının* ***sebebi bu*** *olmasın? (4, 64).*

*E, ben böyle olacak adam mıyım? Devlet kapısında bunca yıl hizmet et, çalış, âhır ömründe bir tekaüdiyeden mahrum kal… **Sebebi** kim? Bu -kötü bir sıfat aradı, bulamadı -**İttihatçı güruhu işte** (2, 43).*

Fakat bütün bunlara rağmen bu asil matmazele şimdiye kadar hiçbir talip zuhur etmemiştir. ***Beatris bunun sebebini münhasıran kendi güç beğenirliğinde bulmakta*** *ve herkese de bu kanaati telkin etmektedir (1, 50).*

Gendi edresimi vermeyişimin ***sebebi Avsland polizayın eline geçmemesi içindir*** *(4, 70).*

İki yıldır aynı dersten sınıfta kalışının ***sebebini hep şuna buna yüklemeye çalışan Bulgar talebe, bu sefer de Dropsi'yi parmağına doladı*** *(2, 78).*

Mehmet dışarı çıktığında artık otomobile binmedi. Bu ani değişikliğin ***sebebi****ni izah için de;* ***"Sabah beri durmadan şarkı söylettiniz. Dolaşmaktan yoruldum gayrı… Hem ben saz şairiyim. İçimden gelirse şarkı söylerim. Politika benim neme gerek"*** *deyip işin içinden sıyrılıverdi (1, 61).*

Üç kelimelik bir pöh pöh cümlesi, tamam*… Troya muharebesi* ***bundan*** *çıktı. Cümle harplerin* ***sebebi*** ***bu.*** *Bütün cinayetler* ***bundan*** *işleniyor. Hayat pahalı ise* ***bundandır.*** *Karaborsanın* ***sebebi bu*** *(2, 104).*

Var oluşlarının ***sebebi sırf öbür kâğıtlara basamak olmak, onların üstün mevkiini sağlamaktır*** *(2, 51).*

Yere düşmesinin ***sebebi*** *ve Nuri'nin üstünde çıkan kamanın neden kanlı olduğu şimdi anlaşılıyordu:* ***Kahraman bekçi yaralandığını*** *kimseye sezdirmemişti (2, 221).*

Belirlenen 4 örnekte *sebep* sözcüğü bir sıfatın adı olarak kullanılmıştır.

Gölgelerin yere küçük düşmesi ise, sadece ***kozmik bir sebebe*** *dayanıyordu. Çünkü* ***ay, şimdi yolunun tam doruğunda idi*** *(2, 223).*

İki ayrı dünya görüşünün mümessili oluşları, *aralarındaki gerginliği tevlit eden* ***sebep****lerden yalnız birisi, belki de en ehemmiyetsizi idi (1, 118).*

Kürtaj sıhhi bir müdahale olduğuna göre neden lüzum hasıl olunca yapılmasın? Bu lüzumun varlıklı insanlarda da sıkcana duyulmasını acaba neden münhasıran bu muhitlerdeki analık hissinin fıkdanına veya aile kutsiyetinin küçümsenmesi gibi kötü niyetlere hamletmeye çalışıyorsunuz? Ararsanız asıl ***sebebi*** *siz de bulabilirsiniz. Şöyle ki:* ***varlıklı vatandaşlar konfor ve medeniyetten nispeten daha fazla hissedar oldukları ve bu arada daimi sıhhi kontrolden diğerlerine nazaran daha ziyade müstefit bulundukları için****, bünyelerinin sıhhi icabatı, bunlarda daha kolay farkına varılıp yerine getirilmekte, buna mukabil, doktor kontrolünden mahrum öbür vatandaşlarda bu lüzum da bizzarure kendi haline bırakılmaktadır (2, 145).*

Lale ile Günnur kendilerini ektiğim için müthiş içerlemişler. ***Asıl sebep kıskançlık tabii****…(1, 109).*

Belirlenen tek örnekte *sebep* sözcüğü bağımsız olarak kullanılmıştır.

"Biz İstanbul'dan çıkalı tam on iki yıl oluyor." "Peki ***sebep****?" "Anlasanıza a canım,* ***sürüldük işte****." …* ***"Babam mabeynde idi. Kendi isteğimizle çıktık****." Bunun çok daha derin* ***sebep****leri var.* ***Bu daha ziyade bir bünye, bir yaradılış meselesi.*** *Bilmem anlatabiliyor muyum?* ***Ben muayyen bir milletin ferdi olmak üzere yaratılmamışım*** *(2, 56).*

Belirlediğimiz 16 örnekte ise neden ifadesi *sebep* sözcüğünün içinde yer almaktadır. Bu örneklerde neden açıkça ifade edilmemekte, varsayımsal olarak bir neden olduğuna işaret edilmektedir. Nedeni açıkça verilmeyen 11 örnekte sonuç bölümü tamlayan, *sebep* sözcüğü tamlanan durumundadır.

Aşağı çağrılış ***sebeb****ini kısaca anlattıktan sonra tekrar konuşmalarına döndüler (3, 53).*

Gürültünün ***sebeb****ini sordu (1, 46).*

İçinde bir üzüntü var ama ***sebeb****ini unutmuş (1, 75).*

İçinizde ***sebeb****ini bilmediğiniz bir neşe, dudağınızda yıllar boyu unuttuğunuz bir beste, sokaklara fırlamışsınız (1, 124).*

İnsanın neden sağılınca süt vermediğinin ***sebebini*** *araya araya akıbet buldum. Bunun cazibe-i arziye ile sıkı sıkıya münasebeti var (2, 115).*

İstatistikler de gösteriyor ki, sahada en çok alkış alan oyuncu kalecilerdir. Öte yandan şunu da biliyoruz ki, alkış haklı veya haksız olsun, ***sebeb****ini anlasın anlamasın, kadın milletinin başını döndüren şeylerin başında geliyor (3, 144).*

"Jean Sablon'a bayılıyorum" demişti bir keresinde. "Bing Crosby de fena değil ama Jean Sablon başka."... "Bilmiyorum" dedi. "Bunu sormayın bana. ***Sebeb****ini tahlil edebilmiş değilim. Fakat o şarkı söylerken, konuşur gibi, fısıldar gibi, çay masasında, ocak başında, sade size, yalnız size, mahrem bir itirafta bulunur gibi şarkı söylerken ta içinizde, ruhunuzun en derin tellerinin ihtizaz ettiğini, bütün benliğinizin, bütün ruhunuzun en derin yerinden sarsıldığını hissedersiniz." (1, 168).*

[Kararsızlık içinde bocalayan Sekban'a yemekten önce, bir de geceleyin mi denize girmeyi kurduğu sorulduğunda "Hayır" diyor] "Kararsızlığımın ***sebeb****i başka. Doğruyu mu söyleyeyim, yoksa yalana mı devam edeyim?" (3, 181).*

Kısacası, kişnemeyişinin ***psikolojik olduğu kadar birtakım akla yakın, fizyolojik sebepleri*** *de vardı (2,38).*

Ragıp Avşar'ın seçilmemesi için bu kadar gayretkeşlik göstermesinin elle tutulur hiçbir ***sebeb****i olamazdı (3, 134).*

Selman Atacan kendisiyle alay ediliyor zannına kapılarak biraz somurtur gibi oldu ise de, savcı yardımcısı gülümseşmelerinin ***sebeb****ini anlatınca bu sefer Selman Atacan da güldü (3, 40).*

Varsayımsal olarak bir nedene gönderme yapan 4 örnekte *sebep* sözcüğü sıfat tamlaması kurmuştur.

Asıl çekememezlik ***çok daha şümullü, çok daha derin sebeplere dayanıyordu*** *(1, 118).*

Aslında kızın soluk yüzlü delikanlıya düşkünlüğü de ***hep o bilinen sebepten [aşktan]*** *ileri geliyormuş (2, 76).*

Ne demek istediğimi kendim de bilmiyorum. Çünkü beni artırmalardan uzak tutan gerçek ***sebeb****in* ***bu*** *olduğuna da henüz emin değilim (3, 76).*

Talihsizliklerinin hıncını birbirlerinden almaya kalkar, ***olur olmaz sebeplerle*** *birbirleriyle dalaşırlardı (1, 88).*

Belirlenen 1 örnekte de *sebep* sözcüğü bağımsız kullanılmıştır.

Bu *Türklükten istifa etmenize* ***sebep*** *teşkil etmez… (2, 57).*

2.1.2.2. Zarflarla Bildirilen Nedenleme

Sözcüklerle bildirilen nedenleme örneklerinden 250'si *zarf*larla kurulmuştur. Mehmet Özmen (2010), her zaman zarf olarak kullanılan sözcükleri *zarf*, geçici olarak zarf işlevinde kullanılan sözcükleri *zarfımsı* ve zarf görevindeki sözcük öbeklerini *zarflık* biçimde sınıflandırmıştır (s. 363). İncelememizde bu sınıflandırma kullanılmıştır.

2.1.2.2.1. Asıl Zarflarla Bildirilen Nedenleme

Zarflarla bildirilen nedenleme örneklerinden 210'u her zaman *zarf* olarak kullanılan sözcüklerle sağlanmıştır.

2.1.2.2.1.1. Gayriihtiyarî

Zarfla bildirilen nedenleme örneklerinden 2'si *gayriihtiyarî* zarfı ile yapılmıştır. *Türkçe Sözlük* (2005)'te bu zarf *istemeksizin, düşünmeden, elinde olmayarak* anlamlarıyla karşılanmıştır (s. 730). Tespit ettiğimiz örneklerde "herhangi bir neden olmadan" anlamıyla kullanılmış ve sonucun nedensiz yapıldığı bildirilmiştir. Bu örneklerde nedensizlik bir neden olarak görülmektedir.

Fabrikatör çıplak başında şaplayan ilk damla üzerine ***gayri ihtiyari*** *yukarı baktığından, ikinci, üçüncü postaları yüzüne gözüne giydi (1, 160).*

İşin tuhafı, dalgınlıkla, biraz önce ***gayri ihtiyari*** *çıkarıp cebime koyduğumu fark ettim (4, 64).*

2.1.2.2.1.2. Hürmeten

Zarfla bildirilen nedenleme örneklerinden 1'inde *hürmeten* zarfı kullanılmıştır. *Türkçe Sözlük* (2005)'te *hürmeten* zarfı, *saygı göstermek için, saygılıca, hürmetli olarak* anlamlarıyla karşılanmıştır (s. 908). Belirlediğimiz tek örnekte gerçekleşen sonucun nedeni, saygı göstermektir.

Rizelinin acısına hürmeten *hepsi, bir an sustular (3, 50).*

2.1.2.2.1.3. İhtiyaten

Zarfla bildirilen nedenleme örneklerinden 1'i *ihtiyaten* zarfı ile oluşturulmuştur. *Türkçe Sözlük* (2005)'te bu zarf, "Her duruma, her ihtimale karşı, ilerisini düşünerek" anlamlarıyla karşılanmıştır (s. 944). İncelememizde tespit edilen tek örnek bu anlamla paralel olarak *tedbir olsun diye, ilerisini düşündüğü için* gibi bir anlamla kullanılmıştır.

Garson bu masayı -bugün Cuma ya- çıkagelebilecek hafta sonu müşteri için ***ihtiyaten*** *hazırlamış olacak (3, 167).*

2.1.2.2.1.4. İlla

Zarfla bildirilen nedenleme örneklerinden 5'inde *illa* zarfı kullanılmıştır.

Bir takımla maçımız mı var, ***Fasarya da ille bize ek dolaş olur****, beraber gelir, sonra biri sakatlansa da yerine ben girsem hevesiyle, oyunu kale arkasından seyreder dururdu (2, 92).*

İlle santrfor durur, ***durdurmayacak olurlarsa topunu formalarını alıp giderdi*** *(2, 94).*

Profesyonellerden umudu kesince bizim Raşit Baba'ya götürdüm. ***İlle biri ustayı yalancı çıkarsın istiyordum*** *(4, 65).*

Yahu, ne şom ağızlı baykuşsun sen be! ***İlle herkesin başına bir şey mi gelsin istersin****?(2, 45).*

Yüzüme fena fena baktı. ***Sirozun ille şifasız bir hastalık olmasını istiyordu*** *(2, 45).*

2.1.2.2.1.5. Lütfen

Zarfla bildirilen nedenleme örneklerinden 9'u *lütfen* zarfı ile yapılmıştır. Belirlediğimiz örneklerin 4'ünde *lütfen* zarfı, *incelik olsun diye, incelik yapmak için, istemeden ve istemeye istemeye* anlamlarıyla kullanılmıştır.

Bunlar onun dengi değil ama arkadaşları olduğu, onlara biraz da acıdığı için ***lütfen*** *alçakgönüllülük gösterip aralarına katılmış (2, 185).*

Gülümsedi ***lütfen*** *(4, 106).*

Kapı açık kalmak şartıyla yarım saatlik bir misafirliğe ***lütfen*** rıza gösterdi (2, 60).

*Sadi sesini çıkarmadı. Sadece -o da **lütfen**- gülümsedi (3, 126).*

Türkçe Sözlük (2005)'te *lütfen* zarfı, *birinden bir şey isterken "dilerim, rica ederim" anlamında kullanılan bir söz* olarak tanımlanmıştır (s. 1317). Çalışmamızda tespit edilen 5 örnekte, *rica ettiğim için, öyle istediğim için* anlamlarıyla ya da *nezaketen* anlamıyla kullanmış ve dolaylı olarak nedensellik bildirmiştir.

*Arkasını getirsenize **lütfen** (2, 32).*

*Asabileşmeyin **lütfen**, ben vazifemi yapıyorum (2, 209).*

*Gelin **lütfen** benimle merkeze (2, 209).*

Sadece basit bir yumruk. Siz **lütfen** yolunuza gidin. Rahatsız olmayın (2, 215).

*Tamamen hususi bir münakaşa… Yolunuzdan kalmayın **lütfen**… (2, 213).*

2.1.2.2.1.6. Neden

Zarfla bildirilen nedenleme örneklerinden 108'i *neden* zarfı ile yapılmıştır. *Neden* sözcüğü hem *zarf* hem de *ad* olarak nedeni bildirmektedir (Ergin, 2004, s. 278; Mehmedoğlu, 2001, s. 96; Hançerlioğlu, 2007, s. 359; Korkmaz, 2011, s. 17, 354; Gülensoy, 2011, s. 605; Karaağaç, 2013, s. 358). Zarf işlevli *neden* sözcüğü "*Bir olayı doğuran başka bir olayı sormak için kullanılan bir söz; niçin*" olarak tanımlanmıştır (TS, 2005, s. 1463). Tespit ettiğimiz örneklerde *neden* soru zarfı, 20 örnekte cevabını bulmuştur. Dolayısıyla metinde biz neden ifadesini görmekteyiz.

*Bakın, kaleciler öyle değil. Yirmi iki futbolcu içinde kadınların dikkatini en çok çeken onlar. **Neden** mi? **Bir kere kılıklarının başkalığından** (3, 143).*

*Belediye bu heykeli **neden** diktirmedi? **Büyük diye değil mi**? (1, 47).*

*Bende onu sarsan bir meziyet yakalamış olmasını bile bir oysa ile gölgelemek **neden**? **Şımarmayayım diye** (4, 95).*

*Beni oraya **neden** getirmiş biliyor musun? Bu Güzide Hanım'ın belalı bir yiğeni varmış. Kıza ilkin o illet olmuş, vermemişler. Ortada bir de miras dalaveresi dönüyor. Bizimkiler okkalı bir mirasa konmuşlar da, o hergelenin hakkını mı yemişler ne? Karışık işler senin anlayacağın. Adam, 'Bunu sizin yanınıza komam, ikinizi de*

temizleyeceğim' diye tehdit savuruyormuş. Anlıyorsun ya şimdi beni ***neden*** *koltukladıklarını…* ***Ben bunları o hergeleye karşı koruyacakmışım*** *(2, 97).*

Bu basmakalıp lafı ***neden*** *söylemişti, kendi de bilmiyordu.* ***Tiring Galata. Makabi Takımı gibi gelivermişti dilinin ucuna*** *(3, 113).*

Bu gader aleni dolaşırım da Avsland polizayın aklına beni yahalamak gelmez. ***Niden****?* ***Çünkü polis sahlananı daha golay yakalar*** *(4, 76).*

Bu ***neden*** *böyle? Bir;* ***onlarda disiplin vardı, erken yatar, erken kalkarlardı, kendilerine bakarlardı da ondan****. İki;* ***alkışla cıvıtıp şımarmazlardı da ondan*** *(4, 39).*

Bunların yumurcakları daha da bir sevimli oluyor. ***Niden dersen aptal olduklarından gelli****. Çocuk kısmına aptallık yaraşır (4, 79).*

Dakikaların değerini biz ancak yılbaşından yılbaşına anlıyor, onların geçişini ancak o gece - o da 11.55'ten 12'ye kadar - dikkatle takip ediyoruz. O da ***neden****?* ***Aklımız sıra, geçen bir yılı kapayıp inip gazetemize dalıyoruz*** *(3, 28).*

Elimi uzatsam benim olacak bir vazoya sırt çevirip başkasına kaptırınca, onu benden çalınmış saymak ***neden****?..* ***Kendi densizliğimden****… (3, 75).*

En döğüşken, en yürekli, en daşaklı millet olduğumuz halde bizim milli marşımız "gorhma" deyi başlar. ***Neden****?* ***Tevazuumuzdan****.* ***En yeğit biz olduğumuz halde böbürlenmeyi ayıp saydığımızdan*** *(4, 72).*

Halk, bizde maça ***neden*** *gider bilir misiniz?* ***Kendi başına kalınca kafacığını işletemediğinden.*** *Maçta gözünün önünde bir şeyler oluyor ya, kendini bir heyecana kaptırıyor ya. Bunu arar işte.* ***Kendi içinden hiçbir şeyi ateşleyemediğinden*** *(3, 144).*

Kitaba, rehbere ihtiyacın yok. Kendin buluyorsun tüm güzellikleri, kendin tadıyorsun keyfince. ***Neden****?* ***Çünkü sen de kusursuz güzelsin****.* ***Güzellikten bir parçasın. Kolay oluyor öbür güzelliklerle kontakt kurman*** *(4, 104).*

*"****Neden*** *atacak.* ***Ana leyleğin adaletidir. Üç yavrusu olursa birini yuvadan atar*** *(3, 57).*

*"****Neden*** *ayakların böyle soğuk?" / "Bilmem" der Türk talebe.* ***"ihtimal kansızım da ondan"*** *(3, 70).*

Neden *ukalaca?* ***Her 'tepeden bakış'ın içinde bir ukalalık vardır da ondan*** *(4, 19).*

Şu da var ki, bunda tesadüflerin olduğu kadar, Henry'nin de kusuru oldu. Bakınız ***neden****:* ***Ben o güne kadar birtakım dürüst düşüncelerle ablamı bir kere olsun otelinde ziyaret etmiş değildim. O gece sinema dönüşü şöyle bir hatırını sormak isteyişim tamamen rasgele oldu. Ben Henry'nin orada olmadığını katiyen***

bilmiyordum. Hatta onların birbirine geçilen odalarda yattıklarından da haberim yoktu. Nihayet aynı ailedendirler, orası bizi ilgilendirmez *(2, 60).*

*"Var ya" dedi Dündar Çalışkur. "Dün az daha unutuyordum. Gidince söyle kuzum Galip Bey'e, nahiye müdürünün ceepi vardı ya satılık, sakın onu almasınlar." Müstakim; "**Neden** beyefendi" dedi. "**Ben o ceepi gördüm pek kelepir bir şey. Motor yeni gibi. Beş yüz kilometre yapmış. Karoseri de mücedded. İki bine bedavadan ucuz. Su içinde üç bin eder**." (2, 171).*

*Yalan olduğunu derhal anladım işte. **Neden** mi? **Gözlerinizden. Siz başka şey düşünüp başka şey söylemeyi henüz beceremiyorsunuz** (2, 59).*

*Yere düşmesinin sebebi ve Nuri'nin üstünde çıkan kamanın **neden** kanlı olduğu şimdi anlaşılıyordu: **Kahraman bekçi yaralandığını** kimseye sezdirmemişti (2, 221).*

Belirlediğimiz 88 örnekte ise *neden* soru zarfı metinde verilmeyen bir nedene gönderme yapmıştır. Bu örneklerde, sonucun nedeni ya bilinmiyor ya da söylenmiyordur.

*Aklının bir göşesinde bulunsun, neyken ne olmuş, nasıl olmuş, **neden** olmuş (4, 74).*

*Ancak turistlere gösterilen bir hoşgörü ve güler yüzlülükle, el kol hareketlerinin, mimiklerin de bol bol katıldığı, Almanca, İngilizce karması bir dille, kadına, üslubunun Ayvazovski'ye benzediğini, havanın denizi çok şahsiyetli bir hale getirdiğini, yağmur yağsa Karadeniz'e **neden** "Kara" adının takıldığının kolay anlaşılabileceğini ama yağmur ihtimalinin az olduğunu, sert rüzgarın yağmur bulutlarını sürüp götüreceğini, denizin soğuk ama very gut olduğunu, aklınca anlattı (3, 164).*

*Askeri tabiyede düşmanı aldatmak için böyle tuzak kurmak mubah da karşı kaleciyi gafil avlamak **neden** günah olsun…(4, 46).*

*Babil Kulesi **neden** inşa edildi? (4, 85).*

*Bak firavunlar ehramları **neden** yaptırmışlar? (4, 85).*

*Batı müziğini **neden** seviyorum? (3, 24).*

*"Bazı idam mahkûmlarının son andaki metaneti şu halde irade gücünden çok, bu çaresizlikten geliyor sizce" dedi genç Ankaralı./ "**Neden** olmasın?" dedi orta yaşlı petrolcü (3, 183).*

*Ben bunların dilini **neden** öğreneyim (4, 72).*

*Bir ara niyetlendim de **neden** vazgeçtim? (3, 75).*

Biz Şarklılar ***neden*** *ille her şeyi büyütüp efsaneleştiririz?(2, 67).*

Bir kere sözüne inansalar ustabaşıyı ***neden*** *işinden atsınlar (2, 102).*

Boş odalarda ne aradığımı, bahçeye ***neden*** *çıktığımı sordular (3, 20).*

Bunlardan bir yere varılabilir mi dersin? ***Neden*** *olmasın? (3, 112).*

Bütün bunları ***neden*** *anlattım? (4, 74).*

Cami avlularında gezişi ***neden****? Cenaze görmek için (2, 47).*

(...). 'Çalışkur' apartımanını kat kat tasvir ettiğinize göre, ***neden*** *kapıcı katından başlayıp sıra ile yukarı çıkacak, yahut da Çalışkurların katından başlayıp aşağı inecek yerde, bir kapıcı katını, bir dört numarayı; bir birinci katı, bir iki numarayı anlatıp en sonda da üçüncüye geçmek suretiyle işi büsbütün karıştırıyorsunuz? (2, 152).*

"Daha zaman var."/ " Daha ***neden*** *zaman vardı? Zorlu bir tartışma için -ki bu kaçınılmaz bir şeydi- zorlu bir tartışma için müritlerini yeteri kadar güçlü mü bulmuyordu? (1, 201).*

Derken laf döner dolaşır bu sefer de Linowsky'de karar kılar. Niçin daima böyle neşesizmiş? ***Neden*** *yüzü hiç gülmüyormuş? Babası doktor olan Atıfet; "Sakın verem olmasın…" diye endişe eder (1, 149).*

Durduğunuz yerde bunu ***neden*** *yaptınız ağabey? (2, 148).*

Düşünmüyor kaplumbağa. Önyargısı, artyargısı yok. Kaplumbağa sebep-sonuç zinciri bilmez. ***Neden*** *vardır? Yüz, yüz elli yıl yaşasa da, bir gün* ***neden*** *yok olacaktır? (4,31).*

Düşünmüyor kaplumbağa. Önyargısı, artyargısı yok. Kaplumbağa sebep-sonuç zinciri bilmez. Neden vardır? Yüz, yüz elli yıl yaşasa da, bir gün ***neden*** *yok olacaktır? (4,31).*

Fakat inek veya keçi ayrıca sağıldığı zaman süt verdiği halde, insan müstakilen sağılamıyor. ***Neden****? İlmen, fennen, aklen ve mantıken, insanın da sağılınca süt vermesi icap eder (2, 113).*

Faydasını ***neden*** *inkar etmeli. Mesela ben bugüne kadar tren, vapur kaçırmış insan değilim (3, 23).*

*"Gidemedim o zamandan beri…" Bunu farkında olmadan üstelik de hiç istemeden içli bir tonla söylemiş olacağım. "****Neden*** *[gidemedin]?" dedi takma kirpiklerini kırpıştıra kırpıştıra… (3, 84).*

Giocione Çıplak Venüs'ünü ***neden*** *açık pencereden görülen kendi gibi serili uzanmış doğanın yanına yatırmış, o gün anladım, demişti (4, 102).*

*Hangi iftiranın, **neden**, hangi Saiklerle kurbanı olduğunu o da binlerce Eminsu gibi bilememiş, kavrayamamış ve elli yaşında, en verimli çağında kendini ordunun dışına itilmiş bulmuştu (4, 40).*

*İlhami Ağabey sizi Silivrispor'un koçu yapmak için az uğraşmadı. **Neden** kabul etmediniz? (4, 39).*

*İnsanın **neden** sağılınca süt vermediğinin sebebini araya araya akıbet buldum. Bunun cazibe-i arziye ile sıkı sıkıya münasebeti var (2, 115).*

*İskender'le, Napoleon **neden** dünyayı fethe kalktılar? (4, 85).*

*İş yerinde osun, Ubanda osun, sokakta osun **neden** hep yabancının gusurunu hoş görmez çemkirir dururlar (4, 72).*

*Kara kuşları denize inemez, anladık ama kayalara **neden** konmaz, neden bu kayaların tekil yalnız martlarda, nadiren de karabatak ve balıkçıl kuşlarında, neden bir zeka testi şampiyonu kargaya ya da bir kırlangıç oranın keyfini denemeyi akıl etmez? (4, 20).*

*Kara kuşları denize inemez, anladık ama kayalara neden konmaz, **neden** bu kayaların tekil yalnız martlarda, nadiren de karabatak ve balıkçıl kuşlarında, neden bir zeka testi şampiyonu kargaya ya da bir kırlangıç oranın keyfini denemeyi akıl etmez? (4, 20).*

*Kara kuşları denize inemez, anladık ama kayalara neden konmaz, neden bu kayaların tekil yalnız martlarda, nadiren de karabatak ve balıkçıl kuşlarında, **neden** bir zeka testi şampiyonu kargaya ya da bir kırlangıç oranın keyfini denemeyi akıl etmez? (4, 20).*

*Kayıkhane partisini **neden** bugüne rastlattık? (4, 108).*

*Kaza **neden** oldu, nasıl oldu, ne vakit oldu bilemiyorlardı (1, 131).*

*Kırlangıçlar, dini bütün güvercinler bu işe **neden** hiç itiraz etmezler (4, 20).*

*Kocası doksan lira aylıklı bir bahriye gediklisi olacak -**neden** deme öyledir işte- (1, 123).*

*Köy okulunda öğrettikleri şarkıyı **neden** söylemeyon (4, 71).*

*Kürtaj sıhhi bir müdahale olduğuna göre **neden** lüzum hasıl olunca yapılmasın? Bu lüzumun varlıklı insanlarda da sıkcana duyulmasını acaba neden münhasıran bu muhitlerdeki analık hissinin fıkdanına veya aile kutsiyetinin küçümsenmesi gibi kötü niyetlere hamletmeye çalışıyorsunuz? (2, 145).*

*Kürtaj sıhhi bir müdahale olduğuna göre neden lüzum hasıl olunca yapılmasın? Bu lüzumun varlıklı insanlarda da sıkcana duyulmasını acaba **neden** münhasıran bu*

muhitlerdeki analık hissinin fıkdanına veya aile kutsiyetinin küçümsenmesi gibi kötü niyetlere hamletmeye çalışıyorsunuz? (2, 145).

Madem bahçıvan iktiza etmiş, ***neden*** *ille Irza'yı istiyorlar (1, 30).*

Madem bunun adaylığını baltalayacaklar, ***neden*** *nisabı doldurmaya çalışıyorlar da kuruldan çekilip oturumu düşürmüyorlar? (3, 122).*

Michel Angelo Davut heykelini, Mimar Sinan Süleymaniye'yi ***neden*** *dikti? (4, 85).*

Mutluluğun ***neden*** *geldiğini düşünmedi bile (4, 40).*

*"****Neden*** *atmış kuzum, söylesenize?" (3, 57).*

Neden *babası, kardeşleri mâni olmamışlar? (3, 57).*

Neden *başın yerde gezecekmişsin gafil? (4, 71).*

Neden *bir türlü denk bütçe çıkaramazsınız? (2, 42).*

Neden *böylelerini hiç tasvir etmez, mesküt geçer de münhasıran müzahrafatı ve olmadık kötülükleri teşhirden zevk alırsınız? (2, 150).*

Neden *bu dikkati her günün her saatine, her dakikasına, her saniyesine çevirmiyoruz? (3, 28).*

Neden *camın yanındaki masa da benim Stammtisch'im olmasın? (4, 96).*

Neden *daha ilk görüşte onu sanki asırlardan beri tanıyormuşum hissine kapılmıştım, bunu izah edemeyeceğim (1, 63).*

Neden *fakir oluyormuş? (2, 133).*

Neden *girdin bu kirli işlere? (2, 221).*

Neden *hayretmesin, gönül isteği ile veriyor (2, 133).*

Neden *her nikâhta ille böyle hoşsohbet bir enişte bey bulunur? (2, 25).*

Neden *kalbi böylesine kopacakmış gibi vuruyordu (2, 28).*

Neden *kemanın çok çalınmışı daha makbul oluyor? (2,53).*

Neden *kendimize bakıldığını hissedince başka şeylerle meşgul görünmek isteriz (2, 55).*

Neden *mankenler gibi bacak bacak üstüne atıyorsun? (4, 106).*

Neden *mizampli var saçlarında? (4, 106).*

Neden *nikâha giden kızların çoğu ille tüllü şapka giyerler? (2, 25).*

Neden *önce gelmedim, onu görmedim isteklisi çıkmadan önce davranıp ben istemedim? (3, 74).*

Neden *öyle afili Pall Mall içiyorsun? (4, 106).*

Neden *rimel var hiç ihtiyacı olmayan uzun kirpiklerinde, ruj var, o rujdan daha güzel etli kırmızı dudaklarında? (4, 106).*

Neden *şimdiki nesil bu kadar hışır oluyor? Ve hele neden Beyhan bu ne idiği belirsizleri eve getiriyor? (2, 131).*

Neden şimdiki nesil bu kadar hışır oluyor? Ve hele ***neden*** *Beyhan bu ne idiği belirsizleri eve getiriyor? (2, 131).*

Neden*siz sevindi (4, 40).*

Neden *yaptınız bunu çılgın çocuk? (2, 62).*

Niden *gurbetçiler hep orda toplaşır heç düşündün mü? (4, 78).*

Niye tırnakların cilalı, ***neden*** *Roksan'dan öğrendiğin Avrupa esanslarını sürüyorsun? (4, 106).*

Niye uyanmıştım? Bu sayıklama ***neden****? (3, 20).*

Okşanan bitkiler ***neden*** *daha çabuk gelişiyor? (4, 68).*

"Öyleyse ***neden*** *çeyrekleri, yarım saatleri, saat başlarını çalmıyorum?" diye sormaktan başka bir şey kalmıyor (3, 21).*

Paşabahçe Şişe Cam Fabrikası'nda sivil savunma amirliği, albayın saygınlığı ile uyuşur mu? ***Neden*** *uyuşmasın? (4, 41).*

Peki ama, ***neden*** *o ipi topuğuna geçirmişler? (3, 48).*

Resim, heykel falan filan. Falan resmi kim yapmış, ne zaman yapmış, ***neden*** *yapmış… (4, 103).*

Sen imdi diyeceksin ki madem harpte burunları sürtüldü ***neden*** *hâlâ bu hörtzörtleri, tafraları? (4, 73).*

'Sen ***neden*** *bana benzeyecekmişsin?' (2, 108).*

'Sen ***neden*** *fasarya oluyormuşsun ağabey?' dedi (2, 108).*

Siz ***neden*** *onu selamlamıyorsunuz? (4, 48).*

Şairse ***neden*** *kendi duyduğunu söylemiyor da kitaptan, Corcodan falan bilgi taslıyor? (4, 103).*

*Tarlabaşı'na yürüdü. Piliç çıkaran makinenin bulunduğu dükkâna doğru. Vitrine baktı. Vitrin boştu. İçeri girip sordu. "Bozuk" dediler. "****Neden*** *bozuk" diye kafa da tuttu (3, 112).*

Ve Stoa bahçesinde uzaklaşıyor, bilgece, vakur. Meraklı bakışlardan kaçarak ama onları ense kökünde duymaktan biraz da hoşlanarak. Evet, hoşuna gidiyor öyle sanılmak. ***Neden****, bilmiyor (3, 107).*

Velhasilim gumaşı ***neden*** *dokulu imiş, bilesin (4, 72).*

*Yani, **neden** 0, 1, 2, 4 sırası yerine 0, 4, 1, 2, 3 gibi acayip bir sıra takip ediyorsunuz? (2, 152).*

*Yaprah gurdu **neden** yeşildir? (4, 72).*

*Zürafeler, bak onlara, uzun boylular **niden** aptal olur anla (4, 78).*

2.1.2.2.1.7. Nedense

Zarflarla bildirilen nedenleme örneklerinden 19'unda *nedense* zarfı kullanılmıştır. *Nedense* zarfı, "Bilinmeyen, belli olmayan bir sebep dolayısıyla, her nedense" biçiminde tanımlanmıştır (TS, 2005, s. 1463; Gülensoy, 2011, s. 605; Hançerlioğlu, 2007, s. 359). Belirlediğimiz örneklerde sonucun bir nedeni vardır ve bilinmemektedir.

*Ama kadının doldurup önüne sürdüğü kadehi **nedense** geriye itemedi (1, 69).*

*Ama müdür muavini, "ünlü bir eski sporcunun aralarında bulunmasından, gençlere ağabeylik edip yol göstermesinden onurlanacakları" filan gibi gönül okşayıcı girizgâhına karşın Nizamettin Bolayır'ın **nedense** bunu kesin olarak reddettiğini gördü (4, 45).*

*Av köpeklerinin ve bir miktar nankör kalabilmelerine karşın kedilerin yağcılığını bir derece anlıyorum da, papağanlara **nedense** daha bir tutuluyorum.(4, 27).*

*Bu kayalardan en kapışılanı **nedense** o açıkta olanıdır (4, 19).*

*Bugün **nedense** Sevim Hanım'ın güvertede oturacağı tuttu (4, 41).*

*Çocuklar karanfili aldı, sonra **nedense** attı (3, 115).*

*Evde kalmış kızlar böyle dik duruşlu, beyaz saçlı, güven verici yaşlı erkeklerin yanında **nedense** rahat ederler (4, 42).*

*Fakat hiddetli olmasına rağmen sesinde **nedense** herkese emniyet veren bir şey vardı (1, 142).*

*Fakat işte, **nedense** "sıhhati" birdenbire bozuluvermişti (1, 40).*

*Fakat vapurda duyduğu o acayip ezgi **nedense** o günden sonra yüreğinden çıkmaz olmuştu (1, 33).*

*Kaplumbağa paytak paytak yürümeye başladı. Hiçbir şey olmamış gibi. Her şeye boş vererek. Arada bir **nedense** duruyor (4, 30).*

*Onları birden fark edince **nedense** çok korktu (3, 106).*

Recep başını eğmiş yerdeki çamaşır leğenine bakıyordu. Şimdi ***nedense*** *Yenicami'deki kırmızı sakallı vaizi hatırlamıştı (1, 134).*

Sedat Germiyanoğlu gündemi aldı. ***Nedense*** *hep Etnografya doçenti diye bellediği Ragıp Avşar'ın Antropoloji doçenti olduğunu, işte ilk defa o zaman anladı (3, 125).*

Selmin Hanım bunlar olurken ayak yordamı ile iskarpinini arıyor ama masanın altına eğilip bakmayı ***nedense*** *uygun bulmuyordu (3, 103).*

Sevim hiç o kadar nazlı değildi ama ***nedense*** *bu gece bir ağırdan alıyordu (2, 125).*

Üstüne giydirilen bu yürekli yüzücü, hayatını hor gören gözüpek kahraman rolü, ***nedense*** *birden canını sıktı (3, 179).*

Yahut da, arada açan güneşle, denizin de sanki durulduğunu farz edip korkulu bir ihtimali akıllarına ***nedense*** *pek yakıştırmamışlardı (3, 176).*

Yine ***nedense*** *telefonu hemen kapadı. Geldi kocasını öptü (3, 106).*

2.1.2.2.1.8. Nereden

Zarflarla bildirilen nedenleme örneklerinden 4'ünde *nereden* zarfı kullanılmıştır. *Nereden* sözcüğü *niçin, neden* soru zarflarıyla eş anlamlı kullanılmaktadır (Hacıeminoğlu, 1992, s. 281). Belirlediğimiz örneklerde nedeni buldurmayı amaçlamıştır. İncelememizde 2 örnekte neden verilmiş, diğer 2 örnekte verilmemiştir.

*"Çok lafazan ve bilgilisiniz ama jeton sizde biraz geç düşüyor anlaşılan. Bugün beni de izinli bir nors sayın." "***Nereden** *esti bu [***Neden/Niçin** *böyle söylediniz]?" dedim. " Siz benden hoşlanmazsınız." (4, 101).*

*"***Nerden** *kestirip atabiliyorsun bu kadar kati olarak?" diye sordu (3, 42).*

*"You'r a Turk, arn't you?" Lokmam boğazımda kalmıştı. Yutkundum. Yarım yamalak İngilizcemle; "Evet" dedim, "***nerden** *bildiniz?" "***Çok ekmek yiyişinizden***." (2, 55).*

"Siz Türklerin çok ekmek yediğini ***nerden*** *biliyorsunuz?" İşte o zaman katıksız bir İstanbul şivesi ile, "***Ben de Türküm de ondan***" demesin mi? (2, 55).*

2.1.2.2.1.9. Niçin

Zarflarla bildirilen nedenleme örneklerinden 10'u *niçin* zarfı ile yapılmıştır. *Niçin* zarfı, bir sonucun nedenini sormak için kullanılmaktadır (Mehmedoğlu, 2001, s. 100; Ergin, 2004, s. 278; Gencan, 2007, s. 500; Gülensoy, 2011, s. 607; Karaağaç, 2013, s. 358). *Niçin* soru zarfı*, hangi amaçla, hangi sebeple, neden, niye* sözcükleriyle karşılanmaktadır (TS, 2005, s. 1473; Hacıeminoğlu, 1992, s. 279). Niçin soru zarfı ne ve için sözcüklerinin birleşmesiyle oluşmuştur. İncelememizde bu zarfın kaynaşmamış şekli de tespit edilmiştir. Belirlenen örneklerin 2'sinde neden ifadesi verilmektedir.

*İnsan bu yaştan sonra **ne için** yaşar? **Rahat etmek için** yaşar (4, 85).*

*İnsan **ne için** yaşar? **Yüzyılların berisinden yüzyılların ötesine seslenebilmek için** (4, 88).*

Tespit edilen 8 örnekte neden ifadesine yer verilmemiş, bilinmeyen ya da söylenmeyen bir nedene gönderme yapılmıştır.

*Derken laf döner dolaşır bu sefer de Linowsky'de karar kılar. **Niçin** daima böyle neşesizmiş? Neden yüzü hiç gülmüyormuş? Babası doktor olan Atıfet; "Sakın verem olmasın…" diye endişe eder (1, 149).*

*"Evet, benim teftişte olduğum 17 Eylül Perşembe gecesi." "Hiç hatırlayamadım. **Niçin** sordun?" (1, 83).*

*İlanı hürriyeti müteakip orduyu siyasete alet etmek isteyen İttihat ve Terakki mensubini zabitanla **niçin,** nasıl ve ne suretle mücadele etmiş… (1, 19).*

*"**Niçin** arıyorlar? Nedir Allah aşkına, o kesilmiş ayak?" (3, 45).*

***Niçin** bana her bakışında boğazıma bir eziklik, süzme balın boğazda bıraktığı gıcığa benzer tatlı bir baygınlık yapışırdı, o da meçhulüm (1, 63).*

***Niçin** ilk ifadesinde başka türlü konuştuğu soldukta, ezber vazifesini okuyan bir mektepli tehalüküyle; "Zapta yanlış geçmiş olacak" dedi (1, 99).*

***"Niçin** yazarsınız?" "Okusunlar, beğensinler, sevsinler, alkışlasınlar diye…" (4, 101).*

*Ona bu merak, nereden, nasıl, **niçin,** ne zaman illet olmuştur diye az kafa yormadım (1, 186).*

2.1.2.2.1.10. Niye

Zarflarla bildirilen nedenleme örneklerinden 48'inde *niye* zarfı kullanılmıştır. *Niye* zarfı, *neden* ve *niçin* zarfları ile eş anlamlıdır ve neden ilişkisi kurmaktadır (Hacıeminoğlu, 1992, s. 283; Ergin, 2004, s. 278; Korkmaz, 2011, s. 12; Karaağaç, 2013, s. 358; Gülensoy, 2011, s. 607; TS, 2005, s. 1478). Tespit edilen örneklerin 8'inde neden ifadesi verilmiştir.

Onun ayak sesini duyan Fraulein Haubold gizlice dışarı seyirtip, "Ne oldu, ***niye*** *geldin?" diye sorduğunda, çocuk "****Perdeyi açıp çağırdın ya****!" diye kafa tutuyor (2, 81).*

Niye *gazetelerde bu kadar fıkracı var?* ***Halka çiğnenmiş hazır lokma görüşler hazırlayabilmek için*** *(3, 144).*

*"****Niye*** *o pozlar, yaprak sigaraları, niye o Avrupalı gibi çarpık gülmeler, o kazulet kızın yanında?" diye sordu. "Doğrusun" dedim.* ***"Ama dünyanın kanunu bu. Erkek kendini dişisine beğendirmek ister. Horozsa öter. Borazancı ise borazan çalar, sesi varsa gazel atar. Yüzücüyse kuleden atlar, zenginse varlığını önüne serer, yazar çizer düşünür senin deyiminle gözlüklülerin marifeti de laf cambazlığı işte, vükelalık."*** *(4, 106).*

"Niye o pozlar, yaprak sigaraları, ***niye*** *o Avrupalı gibi çarpık gülmeler, o kazulet kızın yanında?" diye sordu. "Doğrusun" dedim.* ***"Ama dünyanın kanunu bu. Erkek kendini dişisine beğendirmek ister. Horozsa öter. Borazancı ise borazan çalar, sesi varsa gazel atar. Yüzücüyse kuleden atlar, zenginse varlığını önüne serer, yazar çizer düşünür senin deyiminle gözlüklülerin marifeti de laf cambazlığı işte, vükelalık."*** *(4, 106).*

Öyleyse ***niye*** *söndürttün ışığı?" "****Bunu kapamak burası meşgul demeye gelir. Parola senin anlayacağın…****" (4, 108).*

*"*Sen ***niye*** *yazmıyorsun?"* ***Yazmama imkan yoktu, çünkü rahmetlinin göbeği sıranın gömme mürekkep hokkasının yarı yarıya kapıyordu*** *(2, 69).*

Sabah giderler, akşam gelirler. Öğleyin ayaküstü bir şeyler atıştırırlar. Koş bre koş… Koş bre koş… ***Niye? Beş-on kuruş fazla kazanmak için*** *(1, 75).*

"Siirt'e de uğrayacak mısın kuzum?" diye sordu. "Uğrayacağız. ***Niye*** *sordun?" "****Oradan bir battaniye rica edecektim****" dedi Beyhan. (2, 195).*

İncelememizde belirlenen 40 örnekte *niye* zarfıyla sonucun nedeni sorulmuş, fakat neden ifadesine yer verilmemiştir.

*"Ay sen rehberlik kursuna da mı gittin?"/ "Gittim, ne olacak?"/ "**Niye** bana söylemedin?"/ "Ne bileyim ben, unuttum. Belki de lüzum görmedim…" (1, 191).*

*Adamın peruka hissi veren saçları vardı. Arkadan almış da ön tarafı kapamış. **Niye** öyle yapmış? (3, 166).*

*Affetmiş onu, **niye** ödlek oluyormuşuz? (1, 96).*

*Ases'e **niye** taktım? (3, 152).*

*Bağırsaydı o da, **niye** imdat çağırmamış? (1, 95).*

*Birden içime bir pişmanlık çöktü. **Niye** bugün buraya bu kadar kılıksız, üstelik de bir karış sakallı geldim. Bak eski göz ağrılarına rastlayacakmışız (3, 81).*

*Bizden hızlı koşanın bizi takmasına, bizden iyi vuranın golü atmasına boyun eğiyoruz. **Niye** bir insan olan, bizim gibi yorulan bir hakemin yanlış bir kararına boyun eğmeyelim? (3, 150).*

*Bu kadar genişmiş mezhebin, **niye** evveli haber vermedin? (1, 139).*

*Bundan önce konuşulan adaya **niye** itiraz etmediniz öyleyse? (3, 130).*

*Bütün bunları size **niye** anlatıyorum? (4, 58).*

*Dekan **niye** kendi gitmiyor acaba? (3, 133).*

*Düşünmüyor kaplumbağa. Önyargısı, artyargısı yok. Kaplumbağa sebep-sonuç zinciri bilmez. Neden vardır? Yüz, yüz elli yıl yaşasa da, bir gün neden yok olacaktır? **Niye** bağasına yapışık yaratılmıştır? (4, 31).*

*Farmasonsun işte, **niye** inkâr ediyorsun? (2, 44).*

*Gol ortak bir çabanın ürünü. O kadar. Görmemişin oğlu olmuş gibi bu bayram taşkınlığı **niye**? Sevinçten ağlıyorlar, gol yiyince ağlıyorlar (3, 152).*

*İntaniyenin önünde de **niye** intaniyeye haber vermemiş? (1, 175).*

*İşin tuhafı ben de gülümsedim. **Niye** olduğunu bilmeden (4, 87).*

*Madam gizlin saklın yok, **neye** sindiniz alamın bahçasına? (2, 136).*

*Ne demek yani, her vatandaşa verilen bir haktan, efendime söyleyim bir şereften -daha da güçlü bir kelime aradı, bulamadı- evet bir şereften, bir ilim adamı **niye** imtina etmek zorundaymış? (3, 127).*

*"Ne var? **Niye** bana öyle bakıyorsun?" dedi. Genç adam; "Hiç..." diye cevap verdi (4, 92).*

***Niye** Ali Kemalci olduğunu anlatmıyorsun, beye? (2, 43).*

*"**Niye** atmış yavrusunu?" dedi (3, 57).*

*"**Niye** bana görünmeden sıvıştılar" (1, 109).*

*"**Niye** bir şey savunmuyormuşuz? (1, 200).*

***Niye** çarpıldın yine (3, 108).*

***Niye** daldın yine (3, 108).*

***Niye** gözlüyorum onun her hareketini? (3, 152).*

***Niye** güldüler? (2, 127).*

*"**Niye** inat yapsın? Bahçesi değil mi? Elbet yemişini de yiyecek…" (1, 119).*

*"**Niye** kaçtın sanki" dedim. "Bak yüzüstü kaldı dava." (1, 101).*

***Niye** Maarif Müdürü olduğunu söylemedi de kendini sadece Malumatı Vataniye Muallimi olarak eksik tanıttı diye doğrusu hayret ettik (2, 66).*

***Niye** onun hikâyesini yazmaya kalktım? (3, 152).*

*"**Niye** sordun?"/ "Hiç. Dün akşam orada beyaz elbiseli bir adamla çay içiyormuşsun da!" (1, 190).*

***Niye** tırnakların cilalı, neden Roksan'dan öğrendiğin Avrupa esanslarını sürüyorsun? (4, 106).*

*"**Niye** uçamıyor bu hayvan?" (3, 57).*

Niye uyanmıştım? Bu sayıklama neden? (3, 20).

*Oğlan düşündü. Sahi **niye** oraya haber vermemişti (1, 175).*

*Öyle de **niye** intaniyeye haber vermedin? (1, 175).*

*"Peki **niye** kızardın?"/ "Ben mi kızardım? Kim demiş? Kızardın deyince kızarır elbet insan." (1, 189).*

*Sedat düşündü. Kararlı olanlar kimler? **Niye** adam topluyorlar? (3, 122).*

*Sonra, sanki o Arpej kokulu davetlilerin huzurunda bir pot kırmış gibi utandı. İşin tuhafı utandığına da içerledi. **Niye** rezillik oluyormuş sanki, hiç de rezillik olmazdı (1, 103).*

2.1.2.2.1.11. Özellikle

Zarflarla bildirilen nedenleme örneklerinden 1'inde *özellikle* zarfı kullanılmıştır. Kaynaklarda *özellikle* zarfı, *mahsus, özel olarak* anlamlarıyla verilmiştir (TS, 2005, s. 1555; Gülensoy, 2011, s. 681). Belirlediğimiz örnekte ö*zellikle* zarfı, eylemin yapılma nedeninin bilinçli olduğunu bildirir. Eylem, bir kasıt gözetildiği için (kasıtlı) yapıl(ma)mıştır.

*Ben demedi, **özellikle** (4, 39).*

2.1.2.2.1.12. Tesadüfen

Zarflarla bildirilen nedenleme örneklerinden 2'sinde *tesadüfen* zarfı kullanılmıştır. *Türkçe Sözlük* (2005)'te *tesadüfen* zarfı, *rast gelerek, rastlantı sonucu olarak* anlamlarıyla karşılanmıştır (s. 1963). Tespit ettiğimiz 2 örnekte *rast geldiği için* anlamıyla kullanılmıştır.

Barikan Oteli'nin sokağının önünde ***tesadüfen*** *-Sancho'nun sezisi bu tesadüfü pek yutmamıştı ya- Selmin Hanım'la onun kahverengi danuvası Diojen kaldırımda belirdiler (3, 102).*

İlaç için bir keresinde, ***tesadüfen,*** *onun istediği gibi hareket etmeyi tutturamadım, gitti (3, 113).*

2.1.2.2.2. Zarfımsılarla Bildirilen Nedenleme

Zarflarla bildirilen nedenleme örneklerinden 27'si geçici olarak zarf işlevinde kullanılan sözcüklerle sağlanmıştır.

2.1.2.2.2.1. Çaresiz

Zarfla bildirilen nedenleme örneklerinden 5'i *çaresiz* zarfımsısı ile oluşturulmuştur. *Türkçe Sözlük* (2005)'te *çaresiz* zarfımsısı için, *ister istemez* karşılığı verilmiştir (s. 395). Tespit ettiğimiz örneklerde *çaresi olmadığı için* anlamıyla kullanılmış ve neden bildirmiştir. 1 örnekte *çaresiz* sözcüğünün eş anlamlısı olan *naçar* sözcüğü tercih edilmiştir.

Ama işte sermayesi yoktu. Bu olmayınca da işi ***çaresiz*** *komisyonculuğa dökmüştü (2, 36).*

İki arkadaş ***çaresiz*** *dön geri ettiler (1, 133).*

"Buldum" diye mırıldanmışım. ... "Neyi buldunuz? Ölümü öpün söylemezseniz." ***Çaresiz*** *söyledim (2, 59).*

Fasarya ne diyecek, ona kalsa gemiden bir yere ayrılmaz ama teğmen aklına koymuş bir defa. ***Çaresiz****, "Emredersiniz teğmenim"i bastırmış (2, 97).*

Naçar *vazgeçtik (2, 113).*

2.1.2.2.2.2. İnadına

Zarfla bildirilen nedenleme örneklerinden 17'si *inadına* zarfımsısı ile yapılmıştır. İ*nadına* zarfımsısı, *terslik olsun diye, aksilik olsun diye* anlamlarıyla karşılanmıştır (TS, 2005, s. 964; Korkmaz, 2011, s. 12). Belirlediğimiz örneklerde bu anlamıyla kullanıldığı ve neden bildirdiği görülmektedir.

*Arabası eski modeldi ama **inadına**, yeni modellerle değiştirmiyordu (3, 158).*

*Balonumun delinmesi bir yana, çevrem onu **inadına** şişirmektedir (4, 96).*

*Bohem sanatçı rollerini bozmasın diye, zengin babalarından aldıkları harçlıkları gizlemeseler, pekâlâ iyi bir salon da tutabilirlerdi. **İnadına,** harap bir garaj kiraladılar (1, 199).*

Buna rağmen öylesine asil ve kibar bir havası vardır ki, bu damga bile onu çirkinleştirmez, **inadına** daha bir açar, daha bir sevimli yapar (2, 48).

*Bunu açıklamamasına karşın, personelle fazla haşır neşir olmayı kişiliğinin ve işinin ciddiyetiyle uygun bulmamıştı. Hatta öğle tatilinde voleybol ya da çiftkale oynayan gençler topu onun önüne mahsus yuvarlasalar bile, o **inadına**, usta ayakları ile afili bir vuruş yerine, topu eline alıp geri atmakta ısrar ediyordu (4, 45).*

*Cesur bekçi hiç korkmamıştı. **İnadına** Nuri'ye büsbütün sokuldu (2, 209).*

*Gelecek sefer **inadına,** yüzsüzlüğü ele alacağım (1, 148).*

*Güneş de şimdi **inadına** tepede parlıyordu (3, 173).*

*Halk Partisi'ne karşı o kadar kızgındı ki İnönü'nün beyaz treni bahçenin önünden geçtiği ve bakkal çakkal bütün Erenköy halkı yollara döküldüğü halde, İfakat Hanım pencereye bile çıkmadı. **İnadına** mutfağa girip sarımsak ayıkladı (1, 120).*

*Hatta Sungur bir "Salt İnsan Antolojisi" çıkarıp **inadına** onlardan kimseyi almamayı teklif etti (1, 206).*

*Her zaman üç düğmeli, arkası yırtmaçlı ceket giyen, bir de sinir papyon takan bu irikıyım oğlan, bugün, profesörlüğü konuşulan her doçent gibi, **inadına** babayani giyinmişti (3, 122).*

*Herkes son dakikada kırıcılığa başlayınca, o **inadına** dürüst oynardı (3, 151).*

*Locaya da **inadına** öbür film başladıktan beş dakika sonra girdi (4, 93).*

*O da, hınzır, bunu bildiğinden **inadına** damarlarına basar, kıskançlıklarını körüklerdi (1, 197).*

*Sonra **inadına** imiş [yapmış] gibi, vurguladı (4, 63).*

*Şimdi Saraylı'yı ne vakit ağacın dibinde incir soyarken görse kudurur, sanki inkıbaz çekmeyenlerin incir yemeleri harammış gibi, "**İnadına** yapıyor. İnan olsun bana inat yapıyor" diye tuttururdu (1, 119).*

*Tavuk kolerası hengâmında hastalanan hayvanlarını **inadına** bahçeye salan ve böylece hastalığı zorla İfakat Hanım'ınkilere de bulaştıran Saraylı Hanım değil mi idi? (1, 117).*

2.1.2.2.2.3. Mahsus

Zarfla bildirilen nedenleme örneklerinden 1'inde *mahsus* zarfımsısı kullanılmıştır. Günay Karaağaç (2013), neden bildiren edatlar içinde *mahsus* sözcüğünü de göstermiştir (s. 354). *Türkçe Sözlük* (2005)'te *mahsus* sözcüğü, *özellikle, bilerek, isteyerek, kasten* sözcükleriyle karşılanmıştır (s. 1329). Tespit ettiğimiz tek örnek bu anlamlarla kullanılmıştır.

*O vakit **mahsus** yolu uzatıyor, arkadaşlarının çalıştıkları sokaktan geçip onlarla üç-beş laf atıyordu (1, 33).*

2.1.2.2.2.4. Ne

Zarfla bildirilen nedenleme örneklerinden 4'ü *ne* zarfımsısı ile yapılmıştır. *Ne* sözcüğü soru zarfı olarak kullanılmakta, *niçin, neden, hangi sebeple* anlamı vermekte ve nedeni buldurmaktadır (Ergin, 2004, s. 278; Karaağaç, 2013, s. 358; Gülensoy, 2011, s. 605; TS, 2005, s. 1416). Belirlediğimiz örneklerden 1'inde neden ifadesi bulunmaktadır, diğerlerinde verilmemektedir.

*"**Ne** daldınız öyle?" dedi. "Hiç" diye cevap verdi kız. "**Merak ettim, ne düşündünüz**?" (2, 29).*

***Ne** kızıyorsun canım (2, 46).*

*Öyledir de **ne** kızardın? Söyle hangisi? Yardımımız olur belki (1, 105).*

*Şeytan mı dürttü be adam, **ne** ararsın çamın tepesinde?(2,38).*

2.1.2.2.3. Zarflıklarla Bildirilen Nedenleme

Zarflarla bildirilen nedenleme örneklerinden 32'si zarf işlevinde kullanılan sözcük öbekleriyle sağlanmıştır.

2.1.2.2.3.1. İster İstemez

Zarfla bildirilen nedenleme örneklerinden 13'ü *ister istemez* zarflığı ile yapılmıştır. *Türkçe Sözlük (2005)*'te bu zarflık, *zorunlu olarak, elinde olmadan, yarı gönüllü olarak, biraz mecbur olarak* anlamlarıyla verilmektedir (s. 987). Tespit ettiğimiz örneklerde bu zarflık, neden ifadesini kendinde barındırmaktadır. Bazı örneklerde ise başka bir nedeni güçlendirmek için kullanılmakta ve *başka yapacak bir şeyi olmadığı için, başka çaresi olmadığı için* gibi anlamlarla karşımıza çıkmaktadır.

*Artin'le polisler **ister istemez**, iki yüz metre ilerdeki bir dükkâna girdiler (2, 33).*

*Çaresiz kalınca, **ister istemez**, topladığımız beş-on kuruşu sermaye yapıp Dolmabahçe Stadı'nda drops, çiklet, sandviç satmaya başladı (2, 101).*

*Fakat bir yandan da, göze girebilmek için, **ister istemez** aşırı bir faaliyet göstermeye başladılar (1, 37).*

*Fasarya sol vuramadığı için beni **ister istemez** sola aldılar (2, 93).*

*Gülmek gelirdi içimden, fakat bakışlarım Mathilda'nınkilerle çatışınca, **ister istemez** ciddileşiverirdim yine (1, 146).*

*Keza yine aynı duvarda, sıvası dökülmüş bağdadilerin ayıbını örtsün diye, bilmecburiye yan yana asılmış ve bundan ötürü de insana **ister istemez** karı koca imişler hissini veren Frederic Chopin'le dansöz Anna Pawlova (1, 146).*

*Melâhat'in vücudu güzeldi ama azı dişleri çürük olduğundan, nefesi kokuyordu. Bu da Nuri'yi **ister istemez** biraz tiksindiriyordu (2, 205).*

*O kadar namusu mücessem ki, her konuştuğunu bile **ister istemez** namuslu yapıyor (2, 183).*

*Onun bu rejimine dayanamayan karısı Üftade, kış gelince **ister istemez** odasını ayırıyordu (4, 33).*

*Su birikintileri, **ister istemez** düzlemesine durduklarından, insan, oraya vuran aksini, tıpkı yüksekçe bir kürsüde nutuk çeken hatiplerin gazetedeki resimleri gibi, daima aşağıdan yukarı bir perspektif yönünden görür ki, bu çeşit aşağıdan çekilmiş resimlerin insanı -ve dolayısıyla atları- daha heybetli gösterdiği de inkâr olunamaz (2, 20).*

*Şilep onlar için yolunu değiştirmediğinden **ister istemez** Köstence'yi boylayan denizciler İstanbul'a ancak şimdi dönebilmişlerdi (1, 138).*

Tek tük gelip geçenler görmesin diye, kadın daha siper bir köşeye büzüldüğünden, Zulfikar da ***ister istemez*** *çömelip ona sokulmuştu (2, 121).*

Tezkereciler de ilkin onlar gibi koşacak oldular, fakat çabuk yorulduklarından ***ister istemez*** *adetaya çevirdiler (1, 176).*

2.1.2.2.3.2. Ne Demeye

Zarfla bildirilen nedenleme örneklerinden 2'si *ne demeye* zarflığı ile oluşturulmuştur. Tuncer Gülensoy (2011), *Köken Bilgisi Sözlüğü*'nde Anadolu ağızlarında *ne demeye* zarflığının *neden dolayı* anlamında kullanıldığını belirtmiştir (s. 605). Bu zarflık *"ne diye, nasıl bir düşünceyle, hangi maksatla, neden, niçin?"* sözcükleriyle kullanılmaktadır (TS, 2005, s. 1461; Yurtbaşı, 2004, s. 133; Özezen, 2008, s. 340; Özezen, 2009, s. 231).

Dışından böyle dedi ya, içinden de, "Gece yarısı adamı uyandırıp ***ne demeye*** *sorarlar bunları" diye içerledi (3, 47).*

Ne demeye *çalmaz bu adam paydosu? (1, 26).*

2.1.2.2.3.3. Ne Diye

Zarfla bildirilen nedenleme örneklerinden 4'ü *ne diye* zarflığı ile yapılmıştır. Bu zarflık, *neden, niçin* anlamlarında kullanılmakta (Yurtbaşı, 2004, s. 133; Özezen, 2008, s. 342) ve nedeni buldurmaya yarayan bir soru zarflığı oluşturmaktadır.

Ah Necmi Efendi, ***ne diye*** *peşine düşmezsin deyyusun? Nenin nesidir anlamış olurduk (1, 82).*

Peki madem ki bu hergele, kıza karşı hiçbir meyil hissetmiyordu, o halde ***ne diye*** *böyle iki akşamda bir buraya gelip zavallının yüreğini kaldırıyor, ne diye bu komedileri oynamaya lüzum görüyordu? (1, 55).*

Peki madem ki bu hergele, kıza karşı hiçbir meyil hissetmiyordu, o halde ne diye böyle iki akşamda bir buraya gelip zavallının yüreğini kaldırıyor, ***ne diye*** *bu komedileri oynamaya lüzum görüyordu? (1, 55).*

*"Yalan diyorum, ayol. İftira. Anlamıyor musun?"/ "Yemin et."/ "Ederim."/ "Benim başıma."/ "Senin başına"/ "Annenin başına."/ "****Ne diye*** *edeyim canım! Deli misin sen? Ben de aptal gibi ne dersen yapıyorum." (1, 190).*

2.1.2.2.3.4. Ne Hikmetse

Zarfla bildirilen nedenleme örneklerinden 12'si *ne hikmetse* zarflığı ile yapılmıştır. *Ne hikmetse* zarflığı, *bilinmeyen bir sebepten dolayı* anlamıyla kullanılmaktadır (TS, 2005, s. 1462). Bu zarflığın neden bildirme işlevi, *hikmet* sözcüğünün *gizli neden* anlamı sayesinde oluşmuştur.

*Anlatıyordum. Ama **ne hikmetse** asıl merakları, gördüklerimden çok, yiyip içtiklerimde idi (4, 58).*

*Artin Margusyan heyecanlı olduğu zamanlar Türkçe, Ermenice, Fransızca olarak üç lisan üzerinden düşünürdü. Gerçi az buçuk İngilizce biliyordu ama, **ne hikmetse**, İngilizce telâkatı yalnız puro içtiği zamanlar açılırdı (2, 23).*

*Başlarında menecerleri, maç saatine kadar sıkıntıdan patlarlar. **Ne hikmetse**, durmadan da ayakkabılarını boyatırlar (3, 146).*

*"Çok gürültülü beyefendi" diye orta yaşlı adam, konuşmayı kamulaştırdı birden. "**Ne hikmetse**, bu kasabanın insanları radyoyu ardına kadar açmadan dinleyemiyorlar." (3, 166).*

*Göz gözü görmezdi sofada. Elektrik ampulü de **ne hikmetse** hep bozulmuş olurdu. Kapıdaki kartviziti okutabilmek için ya kibrit çakacaktınız, yahut da kanadı ardına kadar itip içeriden gelen gün ışığından medet umacaktınız (1, 144).*

*Kadınlarda seksen yedi kilo ne demektir? Direk gibi bir boynu, hürmetli bir göğsü vardı. Fakat **ne hikmetse**, hiç karın yok (2, 75).*

***Ne hikmetse** Ayşe diyorlar burda meşeye (4, 77).*

***Ne hikmetse** espri yaparken yerel şivesini vurgular (4, 103).*

*Sonra **ne hikmetse** buraya gelen genç kızların, kadınların çoğunun eteği sökülmüş, kopçası kopmuş, bluzu veya kombinezonu yırtılmış oluyordu (3, 66).*

*Tahsildarlığa **ne hikmetse** beni seçtiler (4, 87).*

*Talebelerin ekseriyetini de **ne hikmetse,** hep kızlar teşkil ederdi (1, 146).*

*Uykusunu alamadığı zamanlar **ne hikmetse** zihni hep böyle abuk sabuk şeylere takılırdı (1, 174).*

2.1.2.2.3.5. Ne Hikmettir

Zarfla bildirilen nedenleme örneklerinden 1'inde *ne hikmettir* zarflığı kullanılmaktadır. Bu zarflık, *bilinmeyen bir sebepten dolayı* anlamını taşımaktadır (TS, 2005, s. 1462). Hikmet sözcüğü *gizli neden* anlamıyla bu zarflığın neden bildirmesini sağlamaktadır.

Fakat, ***ne hikmettir*** *bilinmez, temize çıkmasına rağmen yine de Bahadır'ı oradan alıp merkezde bir vazifeye tayin ettiler (1, 40).*

2.1.2.2.3.6. Sebepli Sebepsiz

Zarfla bildirilen nedenleme örneklerinden 1'i *sebepli sebepsiz* zarflığı oluşturulmuştur. *Türkçe Sözlük (2005)*'te bu zarflık, *hiçbir dayanağı yokken, sebebi olsun veya olmasın* anlamlarıyla karşılanmıştır (s. 1718).

Keyifli bir köpek gibi beyaz dişlerini göstererek ***sebepli sebepsiz****, olur olmaz her şeye gülüyor (1, 90).*

2.1.2.3. Eylemlerle Bildirilen Nedenleme

Sözcüklerle bildirilen nedenleme örneklerinden 34'ü *eylem*lerle kurulmuştur. Eylemler, cümlenin temelini oluşturur ve genellikle cümle ögesi olarak *yüklem* görevinde kullanılırlar. Neden bildirme işlevi, eylemin üzerindedir.

2.1.2.3.1. Basit Eylem

Eylemlerle bildirilen nedenleme örneklerinden 16'sı *basit eylemler* ile yapılmıştır.

2.1.2.3.1.1. Gelmek

Eylemlerle bildirilen nedenleme örneklerinden 5'i *gelmek* eylemi ile yapılmıştır. G*elmek* eylemi, *ortaya çıkmak, doğmak, türemek, sonuç çıkmak* anlamlarıyla kullanılmaktadır (TS, 2005, s. 783; Öztürk, 2008, s. 407). İncelememizde bir olayın/durumun ortaya çıkma nedeni *gelmek* eylemine bağlı verilmiştir. Bu örneklerde *gelmek* eylemi, *+DAn*'lı tümleyicilerle kullanılmıştır.

Büyük bir neşriyatı olduğunu sanmıyorum. Bu da ***tembelliğinden*** *değil,* ***aşırı tevazuundan gelir*** *(3, 137).*

Dünyanın en nankör yaratığı insanla en sadık yaratığı köpek arasındaki, dünya tarihi kadar eski bu çözülmez sıkı fıkılık, aslında ***köpeğin insana*** *değil,* ***insanın köpeğe muhtaç oluşundan geliyor*** *(3, 104).*

Herifler çalışkan, vuruşkan, dispilin sahabısı, *nime lazım. Demek ki senin yakındığın böbürleri* ***bundan geliyor*** *(4, 72).*

Mathilda'nın babası İtalyan, anası galiba Rumdu. *Öbür safkan tatlı su matmazellere üstünlüğü de herhalde* ***buradan geliyordu*** *(1, 147).*

Ve Sungur bir müddet de Faulkner'ini yaşıyordu. O bitince Samuel Beckett'ini, Alberto Moravia'sını, Dos Passos'unu yaşıyordu. Ve her yaşayış devrinde o aradaki örneğinin damgasını taşıyan hikâyeler yazıyordu. *"Gölgesini Öldüren Adam" monologunun Faulkner'in Saund and Furie'sinden, "Yatak" adlı hikâyesinin Moravia'nın Evlilik Aşkı romanından, "Bahçemdeki Adam" fantezisinin Truman Capote'den çevrilmiş hissini verişi de, belli bir şey ki,* ***buradan geliyordu*** *(1, 196).*

2.1.2.3.1.2. Gerektirmek

Eylemlerle bildirilen nedenleme örneklerinden 1'i *gerektirmek* eylemi ile yapılmıştır.

Cevap vermiyorum. ***Ne diyeyim ki! Bazı laflar cevap gerektirmez*** *(4, 100).*

2.1.2.3.1.3. Gereksizleşmek

Eylemlerle bildirilen nedenleme örneklerinden 1'i *gereksizleşmek* eylemi ile yapılmıştır.

Sonra vazgeçtim. ***Birden bir bezginlik çöktü içime. Tüm laflar gereksizleşivermişti*** *(4, 66).*

2.1.2.3.1.4. Göstermek

Eylemlerle bildirilen nedenleme örneklerinden 1'i *göstermek* eylemi ile oluşturulmuştur.

"Ne demek yani" dedi Cüneyt. Burun kanatları açılıp kapandı birden. Sinirli bir oğlandı. ***Güler yüzden çatık kaşa, dalgınlıktan tartışmaya geçiverişi bunu gösteriyordu*** *(4, 38).*

2.1.2.3.1.5. İstemek

Eylemlerle bildirilen nedenleme örneklerinden 8'i *istemek* eylemi ile yapılmıştır.

Ali Rıza Bey genç hastabakıcıya gülümsedi. ***Burda kaldığı on gün içinde kızla pek bir övür olmuş hissi vermek istiyor gibiydi*** *(3, 115).*

Bir ahbabın oğlu bu orkestraya girmek istiyordu*. Açılan imtihana girdi (3, 134).*

Cemal gitmek istemiyor*, titrek elleriyle iskemlenin kenarına, masanın ayağına tutunmaya çalışıyordu (1, 71).*

Geri kalan günler boş oturup ay sonunda paramı almak beni rahatsız eder. ***Kişiliğim ve müktesebatımla mütenasip başkaca munzam işler de yüklenmek istiyorum*** *(4, 44).*

Gidelim, ***ille istiyorsanız*** *(3, 181).*

Erkek kendini dişisine beğendirmek ister. *Horozsa öter. Borazancı ise borazan çalar, sesi varsa gazel atar. Yüzücüyse kuleden atlar, zenginse varlığını önüne serer, yazar çizer düşünür senin deyiminle gözlüklülerin marifeti de laf cambazlığı işte, yükelalık." (4, 106).*

Yüzüme fena fena baktı. ***Sirozun ille şifasız bir hastalık olmasını istiyordu*** *(2, 45).*

Necmi Uyanık aklından geçen cevabı içinde tuttu. "Onun kim olduğunu anlamak güç bir iş değildir. Karınıza sorunuz, tehdit ediniz, öğrenirsiniz" diyemedi. ***Karşısında kahrından erimekte olan adamcağıza daha fazla azap vermek istemiyordu*** *(1, 82).*

2.1.2.3.2. Anlamca Kaynaşmış-Deyimleşmiş Birleşik Eylemler

Eylemlerle bildirilen nedenleme örneklerinden 18'i *anlamca kaynaşmış-deyimleşmiş birleşik eylemler* ile yapılmıştır.

2.1.2.3.2.1. Âdet Edinmek

Eylemlerle bildirilen nedenleme örneklerinden 3'ü *âdet edinmek* birleşik eylemi ile yapılmıştır. *Âdet edinmek, bir şeyi alışkanlık ve huy haline getirmek* anlamıyla karşılanmaktadır (GTS). Belirlediğimiz örneklerde, sonucun yapılma nedeni, onun daha önceden yapılması, alışkanlık ve huy haline getirilmesidir.

[Kadın, dışarıdan gelen kocasını öptü.] Adam her sokaktan gelişte bunu âdet edinmişlerdi. *Sevgileri güya böylece perçinleşmiş oluyordu (3, 106).*

Yaz kış âdet edinmiş*, ilk işi denize dalar (4, 32).*

Otobüse ikinci duraktan binerdi. ***İki durak arasındaki üç kilometre yolu koşar adım yürümeyi âdet edinmiş*** *(4, 37).*

2.1.2.3.2.2. Âdet Olmak

Eylemlerle bildirilen nedenleme örneklerinden 2'si *adet olmak* birleşik eylemi ile yapılmıştır. *Âdet olmak*, *öteden beri yapılır olmak, bir şey gelenek durumuna gelmiş olmak* anlamıyla karşılanmaktadır. Belirlenen örneklerde, sonuç bölümünün yapılma nedeni öteden beri yapılması, gelenek olmasıdır.

Âdet olmuştu artık*… iki-üç akşamda bir hemşire ile beraber odasına uğrar, satrançta birer övün mahsustan yenildikten sonra onun o sonu gelmez askerlik hatıralarını büyük bir sabırla dinlemeye koyulurduk (1, 19).*

Ve bu çeşit turistik ziyaretlerde ***âdet olduğu gibi,*** *yemek de Zum Ritter'de yenildi (2, 57).*

2.1.2.3.2.3. Bahane Bulmak

Eylemlerle bildirilen nedenleme örneklerinden 1'i *bahane bulmak* birleşik eylemi ile yapılmıştır. *Bahane bulmak*, *gerçek sebebi gizleyip, başka bir sebep ileri sürmek, bir şey yapmak için bir sebep bulmak* anlamlarıyla karşılanmakta ve neden bildirmektedir (GTS). Belirlediğimiz örnekte *bahane* sözcüğü kendi içinde neden barındırmaktadır. Fakat neden ifadesine yer verilmemektedir.

Bilmem ki nasıl anlatayım, kıskançlık bu iki ihtiyarda adeta à priori olarak mevcuttu. Hal böyle olunca, günlük hayatın en basit vakaları arasından bu ihtiraslarını körükleyecek ***bahaneler bulmakta****, yoksa dahi icat etmekte güçlük çekmiyorlardı (1, 119).*

2.1.2.3.2.4. İcap Etmek

Eylemlerle bildirilen nedenleme örneklerinden 2'si *icap etmek* birleşik eylemi ile yapılmıştır. *İcap etmek* birleşik eylemi, *yol açmak, sebep olmak* birleşik eylemleriyle eş anlamlı kullanılmaktadır (Sev, 2001, s. 117).

Fakat inek veya keçi ayrıca sağıldığı zaman süt verdiği halde, insan müstakilen sağılamıyor. Neden? ***İlmen, fennen, aklen ve mantıken, insanın da sağılınca süt vermesi icap eder*** *(2, 113).*

Öpmek lazım galiba… ***Kardeşlik, vatandaşlık, insanlık, an, durum, dekor, her şey bunu icap ettiriyor*** *(2, 61).*

2.1.2.3.2.5. İleri Gelmek

Eylemlerle bildirilen nedenleme örneklerinden 8'i *ileri gelmek* birleşik eylemi ile yapılmıştır. *İleri gelmek*, *oluşmak, meydana gelmek, sebep olmak, bağlı bulunmak* gibi anlamlarla karşımıza çıkmakta ve +DAn'lı tümleyicilerle kullanılmaktadır (TS, 2005, s. 953; Öztürk, 2008, s. 420).

Aslında kızın soluk yüzlü delikanlıya düşkünlüğü de ***hep o bilinen sebepten[aşktan] ileri geliyormuş*** *(2, 76).*

Bayan Mavyan dört göbek ötedeki bu mevhum eniştesi ile pek övünür, onun vatanını kendine ikinci vatan bilir, Fransızlara ve Fransa ile alâkası olan her şeye karşı sıcak bir yakınlık duyardı. *Fırsat buldukça Marsilya'daki akrabalarını ziyaret edişi, iki-üç ay orada kalıp medeni kültürünü cilalamak ihtiyacını duyuşu, işte hep* ***bundan ileri gelmekte idi*** *(1, 49).*

Bence, onlara bile bile yüz vermesinin tek ***sebebi****, evet tek* ***sebebi****…* ***sadece biraz gülüp eğlenmek ihtiyacından ileri geliyordu*** *(2, 68).*

Bugün böyle bir kelime sarf edivermesi, ***ya Rıza'ya karşı duyduğu minnetin başka mülahazaları hatırlatamayacak kadar samimi oluşundan,*** *yahut da -bu ihtimal daha kuvvetlidir-* ***büyük bir lütufta bulunan hanımefendilerin böyle müşfik tabirler kullanmalarının daha münasip kaçacağına kani bulunmasından ileri geliyordu*** *(1, 30).*

Eskiden beri az yaşamaktan, erken ölmekten korkarım. Sade ben mi, herkes korkar. Bu ***neden ileri geliyor****? Ben düşündüm ve buldum:* ***Hayatı kesif yaşamamaktan*** *(3, 26).*

Fakat aslına bakılırsa Jirayir'in böyle konseri uzatmak isteyişi ***ne nezaketinden ne de sanat sevgisinden ileri geliyordu. O, Matmazel Mavyan'ın piyano çalarken kendisine sırtını dönmesini bir nimet sayarak köşesinde çaktırmadan uyuklar, Rum dilberinden artakalan yorgunluğunu gidermeye çalışırdı*** *(1, 54).*

Maça gider gibi aşırı bir gençlik, taşkınlık içindeydi. Belki de bu, ***ağzındaki çikletten ileri geliyordu*** *(3, 116).*

Sırtımda, yeni tersyüz ettirdiğim pardösüm, içimde yine hiçbir şey almayacağım yeni bir artırmaya katılma hevesi, dudağımda ***hüzünden mi, sevinçten mi ileri geldiği*** *belli olmayan çarpık bir gülümseme, kabara kabara, oradan, artırma yerinden uzaklaştım (3, 92).*

2.1.2.3.2.6. Sebep Olmak

Eylemlerle bildirilen nedenleme örneklerinden 1'i *sebep olmak* birleşik eylemi ile yapılmıştır. *Türkçe Sözlük (2005)*'te *sebep olmak*, *neden olmak, yol açmak* eylemleriyle karşılanmaktadır (s.1717). Bu birleşik eylem, kendinden önce +A (yönelme durumu eki) tümleyicisini istemektedir.

O gizli yükselti, o sinsi kaya *kaç lüks motorun, kaç milyonluk kotranın mahvına* ***sebep oldu*** *(4, 26).*

2.1.2.3.2.7. Yol Açmak

Eylemlerle bildirilen nedenleme örneklerinden 1'i *yol açmak* birleşik eylemi ile yapılmıştır. *Yol açmak* eylemi mecazi olarak, *bir olayın sebebi olmak* anlamına gelmektedir (TS, 2005, s. 2189; Öztürk, 2008, s. 58). Bu birleşik eylem, kendinden önce yönelme durumu eki (+A eki) tümleyicisini almaktadır.

Nizamettin Bolayır daha sonra haftada bir gün personele sivil savunma konusunda sorulu cevaplı, dört konuşmalık bir kurs düzenledi. ***Personelin yeteri kadar aydınlandığına kani olduktan sonra iki ciddi alarm denemesi yaptı.*** *Bunun deneme*

olduğunu müdürden başka kimseye söylemediği için ilk deneme fabrikayı birbirine kattı. Şaşkınlık, korku ve karışıklığa ***yol açtı*** *(4, 44).*

2.1.2.4. Bağlaçlarla Bildirilen Nedenleme

Sözcüklerle bildirilen nedenleme örneklerinden 520'si *bağlaç*larla kurulmuştur. Bazı araştırmacılar, Türkçede bağlaçların sayıca az olduğunu ifade eder. Bunun nedeni olarak da, Türkçenin ifade kısalığını tercih etmesi [*Araba alamıyorum, (çünkü) param yok.*], Türkçenin zengin bir ulaçlar sistemi olmasını [*Dün gelemedim, çünkü hastalandım=Hastalandığım için dün gelemedim.*] (Banguoğlu, 2004, s. 394; Gencan, 2007, s. 501), vurgu ve ezgi değişmelerinin anlatıma katkısını (Gencan, 2007, s. 501) gösterir. Zeynep Korkmaz ise Türkçe bağlaçların sayıca pek çok olduğunu ve bazılarının neden bildirdiğini belirtmiştir (Korkmaz, 2005, s.121).

Mehmet Özmen (2010), her zaman bağlaç olarak kullanılan sözcüklere *bağlaç*, geçici olarak bağlaç işlevinde kullanılan sözcüklere *bağlacımsı* ve bağlaç görevindeki sözcük öbeklerine *bağlaçlık* demektedir (s. 363). Bu çalışmada, bu sınıflandırma esas alınmıştır.

İncelememizde neden-sonuç ilişkisi kuran birçok *bağlaç* tespit edilmiş ve aşağıda örneklerine yer verilmiştir. Türk dilinin tarihi dönemlerinde başka bağlaçların [*ne var, tâ, tâ ki* (Hacıeminoğlu, 1992, s. 183, 197; Gencan, 2007, s. 524), *binaberin, binaenalâzâlik, ondan nâşı* (Bilgegil, 2009, s. 94, 158) gibi] da neden bildirdiği serbest araştırma yoluyla belirlenmiştir. Fakat incelememizde bu bağlaçların kullanılmadığı gözlemlenmiştir.

2.1.2.4.1. Asıl Bağlaçlarla Bildirilen Nedenleme

Bağlaçlar, neden ilişkisi kurarak cümleler arasında bağlama işlevi görür (Torun, 2009, s. 30; Karaağaç, 2013, s. 173, 232, 355). Bağlaçlarla bildirilen nedenleme örneklerinden 335'i her zaman bağlaç olarak kullanılan sözcüklerle sağlanmıştır.

2.1.2.4.1.1. Ama

Bağlaçlarla bildirilen nedenleme örneklerinden 4'ü *ama* bağlacı ile yapılmıştır. *Ama* bağlacı, "*Beklenmeyen bir sonucu anlatan iki cümleyi onun sebebi durumunda olan cümleye bağlayan bir söz*" olarak tanımlanmıştır (TS, 2005, s. 86). Belirlenen 3 örnekte *sonuç+ama+neden*; 1 örnekte ise *neden+ama+sonuç* sıralaması kullanılmıştır.

Darılmayın ***ama sevmedim ben Akçakoca'nızı*** *(3, 166).*

Gerçi Miralay Bey bu suretle tekrar hatıralarına dalıp derdini unutur *amma onu gece yarılarına kadar dinlemek fedakârlığı da yine bize düşer (1, 21).*

Gücenmeyiniz ***ama beyefendi oğlum, sizin hikâyelerinizdeki bazı teşbih ve imalar bendenizin nezahati fikriyemi ziyadesiyle rencide ediyor*** *(2, 149).*

Tam özür dileyip gitmeye hazırlanıyordu ki, içeri nöbetçi ameliyathane başhemşiresi Müşerref Mutlu girdi. Başhemşirenin soyadı öyle idi ama sağ olsun, yüzü hiç gülmezdi. ***Ama ne yapsın, kadıncağızın müzmin romatizması vardı*** *(3, 43).*

2.1.2.4.1.2. Böylece

Bağlaçlarla bildirilen nedenleme örneklerinden 11'i *böylece* ile yapılmıştır. Muharrem Ergin (2004), *böylece'*yi durum zarfları içinde göstermiştir (s. 261). *Türkçe Sözlük* (2005)'te ise *sonunda, böylelikle* gibi anlamlarla daha çok sonuç odaklı olduğu belirtilmiştir (s. 316). Tespit ettiğimiz örneklerde, önce neden ifadesi, sonra *böylece* bağlacıyla birlikte sonuç ifadesi verilmiştir.

Adam her sokaktan gelişte bunu âdet edinmişlerdi. *Sevgileri güya* ***böylece*** *perçinleşmiş oluyordu (3, 106).*

Adamcağız içinde çarpışan bu iki zıt kuvvetten hangisine tabi olacağını bir türlü kestiremiyor, kendi kendini yiyip bitiriyordu. Baktı ki bunun sonu gelmeyecek, ***nihayet meseleyi karısına açmaya karar verdi.*** *Belki* ***böylece*** *Cavidan kaç zamandır hayatı ona zehir eden kuruntuları atacak bir cevap verir, onu teskin edebilirdi (1, 82).*

Bazı küçüklerin sarkıtılmaktan hoşlanmadıklarını, illede ille oturak istediklerini tecrübesiyle bildiğinden bir de oturak peydahlamış, böylece *nice anaların minnettarlığını kazanmıştı (3, 65).*

Dediğini yapar, nahif burjuvaları afallatıp böylece *dehalarına kendilerini bir kere daha inandırırlardı (1, 195).*

Kaldı ki, deste içinde hüküm süren bu derebeylik rejimini bugüne bugün İnsan Hakları Beyannamesi ile uzlaştırılmaya da imkân yoktur. Nitekim, usta oyuncu geçindiğim sıralarda onları paryalıktan kurtarıp eşitliğe kavuşturacak, böylece *desteyi de iyi kötü çağımızın demokrasi gidişine uyduracak yeni oyunlar aradığım oldu (2, 51).*

O gün tekrar şarkı söylemesi için kendisine teklif edilen iki yüz elli lirayı alsaydı Demokratlar ona susması için yeniden bir üç yüz elli lira verirler *ve* *Mehmet* ***böylece*** *iki tarafı çok daha fazla yolabilirdi (1, 61).*

Onun iaşe ve nakliyat işlerini de üstlenmiş idare amirliği yanını hiç anmamıştı. Böylece *deminki anıların askeri atmosferini bozmamış oluyordu (4, 49).*

Sedat Germiyanoğlu içinden "eyvah" dedi. Çünkü Ali Rıza Bey'in âdeti idi. Durur durur bir şeye alınmış numarası yapar, böylece *yedi-sekiz oturumu kaytarır, kurulda nisab tutturmak bir hayli zorlaşırdı (3, 132).*

Şayeste'nin iyi bir âdeti vardı. ***Yaptığı edepsizlikler için daima kendi muhitinden uzak bir yer seçer, böylece*** *hiç değilse kaptanın şerefini korumaya gayret ederdi (1, 136).*

Tavuk kolerası hengâmında hastalanan hayvanlarını inadına bahçeye salan ve böylece *hastalığı zorla İfakat Hanım'ınkilere de bulaştıran Saraylı Hanım değil mi idi? (1, 117).*

Tevekkeli oraya gömülmek istemişti adam. İşte ne yapmış yapmış, ruhunu ağaca verip kendini o çok sevdiği yeryüzüne atmanın yolunu bulmuştu. *Hem* ***böylece*** *tabiatı, daha yakından, olanca haşmetiyle tadabilecekti artık…(1, 155).*

2.1.2.4.1.3. Çünkü

Bağlaçlarla bildirilen nedenleme örneklerinden 47'si *çünkü* bağlacı ile kurulmuştur. *Çünkü* bağlacı, iki cümleyi neden ilişkisiyle birbirine bağlar (Lewis, 1967, s. 215; Hacıeminoğlu, 1992, s. 136; Cemiloğlu, 1994, s. 413; Akalın, 2000, s. 6; Mehmedoğlu, 2001, s. 195; Banguoğlu, 2004, s. 392, 559; Öztürk, 2005, s. 86; Hengirmen, 2007, s. 180; Gencan, 2007, s. 161, 521; Bilgegil, 2009, s. 223; Bilgegil, 2009, s. 94, 157, 223; Öztürk, 2010, s. 116; Deny, 2012, s. 617; Karaağaç, 2013, s. 173, 355, 737; Özkan, 2013, s. 130). *Türkçe Sözlük* (2005), *çünkü* bağlacı için *şundan dolayı, şu sebeple, zira* karşılıklarını vermiştir (s. 456). Belirlediğimiz örneklerde sonuç bölümü önce, neden bölümü sonra verilmiştir. 39 örnekte *çünkü* bağlacı neden ifadesinin başında; 4 örnekte ortasında; 4 örnekte ise sonunda verilmiştir.

Ama *ayın bulutun arkasına saklanışına özel bir mana vermeye lüzum yoktu.* ***Çünkü bu, doğrudan doğruya, yeni çıkmaya başlayan gündoğrusunun marifeti idi*** *(2, 223).*

Bak göpek milletini onlara gatmıyom. ***Çünkim bunların göpekleri de bir başka türlüdür*** *(4, 78).*

Bilmez miyim, bilirim, ***çünkü üçüncü kattan bakıyorum*** *(4, 24).*

Böylesi, belki de hayırlı oldu. ***Çünkü bıraksalar orada oturup, yaralı leyleğin hüsranı ile insanoğlunun kaçınılmaz kaderi arasında benzerlikler bulan, başımdan büyük bir hikâye yazmaya kalkacak, yüzüme gözüme bulaştıracaktım*** *(3, 61).*

Bu gader aleni dolaşırım da Avsland polizayın aklına beni yahalamak gelmez. Niden? ***Çünkü polis sahlananı daha golay yakalar*** *(4, 76).*

Bu görüntüleri de yutmak gerek, içe sindirmek. Hazır önümüze çıkmışken. ***Çünkü bir gün geç olacaktır*** *(4, 22).*

Bu, benim hikâyesini anlatacağım İznikli leylek, namaz kılan soydan değildi. ***Çünkü ramazan günü alenen solucan yiyordu*** *(3, 56).*

Bu olaya her iki gözlükle de baktım, yahut baktığımı sandım. ***Çünkü akılcı yaklaşıma duygular, sezgiler, duygusal yaklaşıma da akılcı bir izah tarzı ister istemez yine de bir yerinden sızıyor her zaman*** *(4, 85).*

Fakat ön camda bir değişiklik olmadı. ***Çünkü bastığı düğme arka fenerleri yakıyordu*** *(2, 23).*

Felsefi spekülasyon Almanlar için umumiyetle bir engel oluyor. ***Çünkü çoğu zaman üsluplarına mücerret, anlaşılmaz, bitip tükenmek bilmez; boş ve lüzumsuz şeyler karıştırıyorlar. Bazı felsefe çığırlarına daldıkça daha kötü*** *(1, 125).*

Geçmemiş olamazdı, şundan olamazdı, ***çünkü -bakın şimdi hatırladım- Türkçesi bozuk mihmandarım "su geçirmez" deyimini beceremeyip "su yutmaz" demişti de, gülmüş doğrultmuştum*** *(4, 66).*

Gelemez. ***Çünkü ilacını içti, mışıl mışıl uyuyor*** *(2, 125).*

Gerçekte olduklarından dedik, bize göründüklerinden demek daha doğru olur. ***Çünkü bizimde eşyayı gerçek büyüklükleri ile görüp görmediğimiz ayrı bir meseledir*** *(2, 19).*

Gerçi buna suiistimal demek pek de doğru olamazdı. ***Çünkü sözü geçen para, beş yüz yetmiş beş lira gibi ehemmiyetsiz bir şeydi ve müdür muavini bunu, çok ustalıkla apartmıştı*** *(1, 38).*

Gölgelerin yere küçük düşmesi ise, sadece kozmik bir sebebe dayanıyordu. ***Çünkü ay, şimdi yolunun tam doruğunda idi*** *(2, 223).*

*Gülperi Hanım iri kirpikli yeşil gözlerini kocaman kocaman açıp hayretle doktorun yüzüne baktı. İhtimal kendine yakıştırdığı bu pozda daha da kalacaktı. Fakat birdenbire öksürmeye başladı. **Çünkü şaşkınlıktan çikletini yutmuştu** (1, 183).*

*Her tür okur onda kendini bulur ve ondan edebiyat zevkini alır. **Çünkü o edebiyatta tad almanın ortak noktasını bulmuş, bunu çok okur arasında bölüştürme ustalığını göstermiş ener yazarlardandır** (4, 181).*

*Hızlı hızlı **-çünkü yağmur yağıyordu-** avluyu geçip fakülteye girdi (3, 121).*

*'İnsanla memeli hayvanlar arasında ne fark vardır?' 'Ne fark olur a canım. Elbette fark yoktur. **Çünkü insan da memeli hayvandır.**' (2, 112).*

*Kitaba, rehbere ihtiyacın yok. Kendin buluyorsun tüm güzellikleri, kendin tadıyorsun keyfince. Neden? **Çünkü sen de kusursuz güzelsin. Güzellikten bir parçasın. Kolay oluyor öbür güzelliklerle kontakt kurman** (4, 104).*

*Kocası doksan lira aylıklı bir bahriye gediklisi olacak -neden deme öyledir işte-. **Çünkü bu kız esmer erkekten hoşlanır.** Kocasına hem esmer diye hem de tersaneli diye varmıştır (1, 123).*

*Kompozitöre de koreografi yazdırması beklenebilirdi ama yazdırmadı. **Çünkü bekleneni, ilk akla geleni yapmamakla da ayrıca ün almıştı** (1, 197).*

*Mesele insanlık meselesidir. Öbür insanlarla insanca ilişkimiz meselesidir. **Çünkü iç toplumsal huzurumuz buna bağlıdır** (4, 186).*

*Mimarları, bu yapıtları sanki sırf bu ışık için yaratmış gibidirler... **Çünkü öğle ve akşam güneşinde o ayrıntıların çoğu güme gidiyor** (4, 22).*

*Ne demek istediğimi kendim de bilmiyorum. **Çünkü beni artırmalardan uzak tutan gerçek sebebin bu olduğuna da henüz emin değilim** (3, 76).*

*Nice erkenciler bu renkleri gördü, bu sesleri duydu, ama yemin ederim ki, sizin gibi ne görmüş, ne duymuş, ne koklamıştır derim. **Çünkü çocukluğumda bir süre ben de bunlardan biri olmuştum** (4, 183).*

*Öbür yanda Melâhat da buna fitti. **Çünkü patronunun metresi oluyordu** (2, 203).*

*Pelit'tekiler ve benzerleri kültüre açlıkları, zeki bakışları, sezişleri, algılayışlarıyla hepsi başımın tacı. **Çünkü aynı tekkenin müritleriyiz** (4, 105).*

*Ren bölgesinin işgalinden sonra, Gerda'nın gece ziyaretleri hissedilir derecede seyrekleşti. **Çünkü alt kata genç bir teğmen taşınmıştı** (3, 71).*

*Rıza, kendini güler yüzle karşılayan hanımefendiyi az daha tanımayacaktı. **Çünkü kadın bugün külot ve çizme giymemişti** (1, 30).*

Sedat Germiyanoğlu içinden "eyvah" dedi. ***Çünkü Ali Rıza Bey'in âdeti idi. Durur durur bir şeye alınmış numarası yapar, böylece yedi-sekiz oturumu kaytarır, kurulda nisab tutturmak bir hayli zorlaşırdı*** *(3, 132).*

Servis hemşiresi içeri girip de başasistanın kendini çağırdığını söyleyince, oğlanda şafak attı. ***Çünkü Selman Atacan, bütün yeni hariciye asistanları gibi son derece kuşkulu bir delikanlı idi*** *(3, 40).*

Taner için güldüren öge, insan doğasının bir parçasıdır, bundan dolayı da küçümsemeyi içermez her zaman. Çünkü kişi, toplumsal doğasından koşullarından soyutlanmış olarak ele alınmaz, eleştirel mizah da bu yüzden kişiyi aşar, dahası masumlaşır kişi (4, 182).

Uçabilse öbürlerinden başka bir leylek olamayacak, üzerinde fikir yürütüp, hakkında hikaye yazılamayacaktı. Kaldı ki, o takdirde daha mesut olacağı da söylenemez. ***Çünkü, öyle değil mi, yeryüzünde hiçbir şey, istediğini ele geçirmek kadar hayal kırıcı değildir*** *(3, 60).*

"... ve en sonda da gençlik korosunun okuduğu 'dünya yarın bizimdir' şarkısını dinleyeceksiniz... Nedeni niçini yok. ***Çünkü ben öyle istiyorum*** *(1, 170).*

Yabancı hocalardan yumuşak ***-çünkü kültürlü insanlar hep yumuşak tonda konuşur-*** *evet yumuşak bir ses tonu, zarif el, kol ve baş hareketleri kapmışımdır (4, 97).*

Yalan söylediğini zannetmem. ***Çünkü yaşından genç gösteriyordu*** *(2, 57).*

Yazmama imkân yoktu, ***çünkü rahmetlinin göbeği sıranın gömme mürekkep hokkasını yarı yarıya kapıyordu*** *(2, 69).*

*"... Yıkıl dedim duymuyor musun. ..."Kusurumu af buyurun, maalesef buna imkan yok" dedi nazik bekçi. "****Çünkü kanuna aykırı bir hareket yapmış bulunuyorsunuz. Burası umumi bir yer****." (2, 211).*

Bu ayırtıyı belirtecek başka kelimemiz olmadığı için bunu kullanıp geçiyorum. ***Kıskançlık çünkü, bencil bir duygudur her şeyden önce****... (3, 76).*

... O zaman da böyle sokulacak mısınız birbirinize çocuklar? Becerirseniz aferin derim. ***Başka çaresi yoktur çünkü bu işin*** *(4, 24).*

Öç almak ister gibi konuşuyordu ama kime taş attığı belli olmuyordu. Belki biraz da kendine. ***Bu tip kadınlar çünkü, ne istediklerini kendileri de bilmezler ki*** *(3, 182).*

Serap'ın yalanını ele veren kaypak bir bakışı, esneyişi ***-yalan söylerken esner çünkü hep -****işe yarar gibi görünüyor (3, 107).*

Hayır, jeune homme, hayır hayır, anlayamazsınız. ***Daha çok çocuksunuz çünkü*** *(2, 57).*

*İkinci birleşme bu zılgıttan sonra daha iyi… **Gıkım çıkmıyor, konuşmuyorum, çünkü**. Üstelik vücudun haritasını ve kişisel rotasını öğrendik ya (4, 110).*

*İnşallah kendi okumaz bunları. **Kızacaktır okursa çünkü,** bilirim (4, 114).*

*"Su geçirmez diye kim demişse 'yalan' demiş" dedi, özür diler gibi. **"Su geçirmez saat contasından belli olur. Kilitlenir çünkü.** Sonra su altında kaç metreye kadar tazyike dayanır, yazılı olur." (4, 66).*

2.1.2.4.1.4. da/de

Bağlaçlarla bildirilen nedenleme örneklerinden 44'ü *da/de* bağlacı ile yapılmıştır. *Türkçe Sözlük (2005)*, bu bağlacın kendisinden önceki eylemi ulaç yaptığını belirtmiştir. Bu ifade için verilen örnek nedenleme örneğidir: "*Çalıştı da başardı."* (s. 457). *Da/de* bağlacı iki cümle arasında neden-sonuç ilişkisi kurmaktadır (Hengirmen, 2007, s. 184; Bilgegil, 2009, s. 150; Ceylan, 2005, s. 169). Tespit edilen örneklerden 5'inde da/de bağlacı, neden bildiren başka yapılarla birlikte kullanılmış ve neden bildirmiştir.

*A, baş tarafta dertop olmuş oturan Sitare değil mi? **Boyamışlar da** tanıyamadım (1, 188).*

***Anlamalı da** kendiliğinden çekilmeliydi (4, 91).*

***Annemler anneannemi yılda bir, birkaç aylığına kontrole Bad Nauheim'e götürürler**. Zuhal **de** şimdi izinli sayılır (4, 99).*

*Belki de **zamanında fazla susmuştur da** şimdi onun acısını çıkarıyordur (2, 85).*

*Ben istersem âlâsı ile nişanlanabilirim ama **sana acıyorum da** böyle bir şey yapmıyorum (1, 89).*

*"Ben mi…"dedim. "Bambo ağacından…" dedim, "**bir takım varmış da**" dedim, "bir göreyim diye geldim." (3, 80).*

***Ben sana sen demeye başladım bile.** Sen **de** bana sen de artık… (4, 105).*

***Bereket, telefondu, mikrofondu, radyoydu gibi buluşlarla uzaktaki sesleri avlayıp sağır kulağımıza duyurarak, hayal meyal duyduğumuz ya da varlıklarından büsbütün habersiz kaldığımız kokuları laboratuarda büyültüp nezleli burnumuza sokarak pek zavallı olan duyular skalamızı zenginleştirmişiz de,** bu konuda bizlerden üstün dört ayaklı kardeşlerimizin içinde az buçuk başı yukarıda gezebiliyoruz (1, 185).*

Bizimkiler okkalı bir mirasa konmuşlar da, *o hergelenin hakkını mı yemişler ne? (2, 97).*

Biz toyduk da *anlamazdık (1, 230).*

*Bu neden böyle? **Bir; onlarda disiplin vardı, erken yatar, erken kalkarlardı, kendilerine bakarlardı da ondan. İki; alkışla cıvıtıp şımarmazlardı da ondan** (4, 39).*

*"Dalmışım biraz…" dedi. "**Dünden de uykusuzum da**." (3, 177).*

*Dipsiz tencere, camsız pencere… **Hani bir şey ispat edemicaz da.** Boşuna düşman kazanmayalım." (1, 99).*

*Efendim, **İtilafçıları tutmuş da bu,** ondan maaşını kesmişler (2, 43).*

*Eyi ettin **de içini bana döktün** (4, 89).*

*"**Füsun'u evlendiriyoruz da**" dedi Üsküdarlı sevgilim… "Öteberi düzüyoruz işte…" (3, 80).*

*Geçmemiş olamazdı, şundan olamazdı, çünkü -bakın şimdi hatırladım- **Türkçesi bozuk mihmandarım "su geçirmez" deyimini beceremeyip "su yutmaz" demişti de**, gülmüş doğrultmuştum (4, 66).*

*Hani ev sahiplerini büsbütün rezilü kepaze eden bir hikâye yazacaktınız? Yoksa **size de o bankalardan birinden ev çıktı da** siz de onlardan mı oldunuz? (2, 231).*

*Hani **mahallenizden bir kıza, başka mahallenin oğlanları dadanır da** nasıl bir horozlaşır, maraza ararsınız, öyle bir hal (2, 62).*

*Hasta filan değilsin ya?"/ "Turp gibiyim maşallah."/ "**Bu kadar erken kalkmazdın da**…" (4, 35).*

***Hele saatte yüz elli kilometre giden bir sürat teknesini jilet gibi ikiye bölüp dümendeki çemiş oğlanı üç metre havaya fırlatmıştı da** aklımız başımızdan gitmişti (4, 26).*

*İnanır mısınız, **herkes gibi, yaya gezmek zilletine dayanamadı da** kahrından hastalandı idi adam (3, 59).*

***İster misin büsbütün azıtayım da**, sade sorulunca değil, sorulmadan da, tıpkı telefon merkezindeki konuşan saat gibi, her geçen dakikayı durmadan söyleyeyim (3, 21).*

***Kimbilir, derim; zamanında ne ağırbaşlı, ne efendice, ne olgun ve dolgun saatler vurmuştur da** şimdi bizim bu havai, bu fasa fiso, bu çocukça ve budalaca saatlerimizi vurmaktan sıkılıyordur (3, 25).*

***Malına sahip olaydı da** çaldırmayaydı (1, 117).*

***Mayosu da dar**. Bütün kaba etleri pırtlamış kenardan (1, 188).*

Nasıl oldu da *o sırada etrafa taze bir muz kokusu yayılmadı, şaşarım (1, 126).*

Nasıl oluyordu da *kaptan bu eksik eteğe bu kadar kul köle oluyordu? (1, 132).*

Ne iyi etmiş de *onu seçmişler (3, 116).*

*"Neden ayakların böyle soğuk?" / "Bilmem" der Türk talebe. "**ihtimal kansızım da ondan**" (3, 70).*

*Neden ukalaca? **Her 'tepeden bakış'ın içinde bir ukalalık vardır da ondan** (4, 19).*

*"Niye sordun?"/ "Hiç. **Dün akşam orada beyaz elbiseli bir adamla çay içiyormuşsun da**!" (1, 190).*

Saat, konuşmalarımızdan alınmış da *bizi haksız çıkarmak istermiş gibi, birden buğusuzlaşmıştı (4, 61).*

*Sedat Germiyanoğlu, geçen hafta şansını kaybeden Necati'nin de üye kontenjanından olup kurula katılamadığına**,** bugün, bunun profesörlüğü konuşulurken aleyhte oy kullanamadığına bayağı üzüldü. Hayır, **sade nisab dolmadı da** kendisini rahatsız ettikleri için değil, -Allah var- sade bundan değil, biraz da yine her şeye rağmen içinde bir köşede kıvrılmış uyuyan bir hakkaniyet duygusundan ötürü bu ödeşmeyi arzuladığından (3, 122).*

Sonra o bilinen kaçma hadisesi oldu da *selamete kavuştuk (2, 78).*

*Şu kadınlar bir bakıma pek nankör, bir bakıma da pek hakikatli oluyorlar. **Mektubun sonunda Andon'u sormayı da unutmamış**: "Ne yapıyor benim zavallı Andoncuğum?" diyor (1, 91).*

*Yahut da, evet, yahut da -bu ikinci ihtimal akla çok daha yakındır- o gün sadece yorgundu, bir canı sıkkındı, ne bileyim ben gece belediye ahırında öbür beygirlerle çıkan bir yer çekişmesinden ötürü uykusuzdu, **keyfi yoktu da** ondan kişnemeye, ürkmeye iki gün evvelki gibi etrafı gürültüye vermeye, üşendi (2, 38).*

***Yarın gidiyorum da**. Hem kapıdan, allahaısmarladık diyeyim, hem yaş gününü kutlayayım dedim (2, 129).*

Zavallıyı bir gün tren çiğnediydi de *kızcağız haftalarca yasını tuttu idi (2, 74).*

Da/de bağlacının neden bildirdiği 5 örnekte, neden bildiren unsurlar üst üste verilmiştir.

Ama işte sermayesi yoktu. Bu olmayınca da *işi çaresiz komisyonculuğa dökmüştü (2, 36).*

Kanadı kırık da ondan *uçamaz fakir (3, 57).*

Kızlardan biri onun teknesine atladı. Bizimkiler bu duruma da *bozuldular (4, 27).*

Kocası İlyas bir alacak yüzünden, yanında çalıştığı ciğerciyi vurup da *mapusa girince onu bu kapıcılığa Zulfikar kayırmıştı (2, 120).*

M. Martin -sözüne inanmak gerekirse -Gazi Paşa'ya üç ay kadar hususi ders vermişti. Buna dayanarak da *mektebe geldiği takdirde, Paşa'nın onu ezip geçemeyeceğine bizi inandırmıştı (2, 64).*

2.1.2.4.1.5. Ki

Bağlaçlarla bildirilen nedenleme örneklerinden 114'ünde *ki* bağlacı kullanılmıştır. *Ki* bağlacı, iki cümleyi neden ilişkisiyle birleştirmektedir (Hacıeminoğlu, 1992, s. 167, 169; Mehmedoğlu, 2001, s. 195; Ergin, 2004, s. 280; Banguoğlu, 2004, s. 392, 559; Eckmann, 2005, s. 153; Ceylan, 2005, s. 83; Hengirmen, 2007, s. 187; Gencan, 2007, s. 162, 517; Bilgegil, 2009, s. 96; Deny, 2012, s. 614). *Kim* bağlacı, Eski Türkçeden beri Türk dilinin her sahasında kullanılmış, son yıllarda yerini tamamen *ki* bağlacına bırakmıştır (Hacıeminoğlu, 1992, s. 169).

Aferin Beyhan'a ***ki böyleleriyle arkadaş oluyor hep*** *(2, 197).*

Alamanın ne zoru ki *senin dilini öğrenecek? (4, 72).*

Ama ***Aydanur bir ibret ki*** *sormayın (4, 43).*

Ama ***bana öyle gelir ki****, Almanın hipotezi olsa olsa sütçü, sucu, çöpçü beygirleri gibi proleter atlar için geçerli olsa gerektir (2, 19).*

Ama ***bazen bu rota değiştirme o kadar çabuk olurdu ki****, en arkadaki vagon düz yola yeni girdiği sırada lokomotif bambaşka bir yön almış bulunurdu (1, 198).*

Ama ben budala, ***şaşkınlıktan kızın söylediğini anlayamamış olacağım ki,*** *ağzımın içinde bir şeyler kem küm ettim (3, 69).*

Ama zaman daha geçmeden, henüz geçerken, onun geçişini âdeta gözle görür gibi şuurlu ve uyanık bir şekilde hissedebildiğimiz gün, ***öyle geliyor ki bana****, bizden habersiz geçmiş zamanın bizde yaratabileceği bütün acı sürprizleri ortadan kaldırmış olacağız (3, 27).*

Arap kapıcı o kadar şaşmıştı ki *ayaklarının karını silmeden doğum kısmına doğru giden teskerecilere çıkışamadı (1, 178).*

Ases o kadar dürüst ki *kime atacaksa ona bakıyor. Karşı oyuncular onun bakmadığı yönleri tutuyorlar. O da rahatça adamına atıyor. Rahatça ve erkekçe (3, 148).*

Ayağının burnunu sol köşeye yöneltip burnun sağ yanı ile sağa doğru vurmak ki*, hiç bilmeyen bu golü muhakkak yerdi (4, 46).*

Balkonda yalnız kalan Dodo sıkılmış olacak ki, *boynunu yukarı kaldırıp aya doğru uzun uzun, dolu dolu havladı (2, 123).*

Barakayı sökülmüş, ırgatları taşınmış görünce öyle bir fena oldu, kendini öyle bir garip hissetti ki, *bir oturup ağlamadığı kaldı (1, 26).*

Bayan Mavyan dört göbek ötedeki bu mevhum eniştesi ile pek övünür, onun vatanını kendine ikinci vatan bilir, Fransızlara ve Fransa ile alâkası olan her şeye karşı sıcak bir yakınlık duyardı. Fırsat buldukça Marsilya'daki akrabalarını ziyaret edişi, iki-üç ay orada kalıp medeni kültürünü cilalamak ihtiyacını duyuşu, işte hep bundan ileri gelmekte idi. Gene bu hissin tesiriyledir ki, *hamileliği esnasında herkesi şaşırtan bir hareket yapmış, bir gün tek başına vapura atladığı gibi Marsilya'daki halazadesinin evine damlamış ve orada vaz'ı hamlederek kerimesi Beatris'in Cote d'Azur'da dünyaya gelmesini sağlamıştı (1, 49).*

Bazen gafam öyle atıyo ki*, çıkayım mayıstere ver ulan benim papirlerimi, memlikete döneyom diyesim geliyo (4, 74).*

[Belediye meclisi heykel dikilmesine izin vermez.] Tuhaf şey. Anlamıyorum, ***şehrin zevki selimini bozacak bir şey değil ki bu… Sanat eseri…*** *(1, 47).*

Ben bu kabil ampütasyonlarda peroneyi tibiadan biraz kısa keserim ki*, konik bir şekil alan muanyon proteze daha rahat uysun (3, 42).*

Ben sersem, ben budala, ben mankafa işte ancak o zaman anlayabildim ki*, onun indinde, hiç, ama hiçbir vakit, ben ben olamamışım. Ben onun gözünde sadece ve sadece kardeşiyim (2, 62).*

Bende kabahat ki *sana inandım, sana bağlandım (4, 94).*

Berlin yarışında Etiyopyalı gosgoca goşma şampiyonunun arkasından ikinci oldu ki *şaşagal (4, 75).*

Beyaz saçlı adam, az evvel çok hoş bir nükte yapmış olacak ki*, kadınlardan biri, 'İlahi enişte bey, çok yaşa sen e mi?' diye hâlâ gülüyordu (2, 25).*

Bilesin ki *kafanı ona göre işletesin (4, 91)*

Bilmem, bilemem. ***Martı olmadım ki*** *bileyim (4, 25).*

Binde bir de olsa, herkesin binde birini toplasanız, ortaya küçümsenmeyecek bir sayı çıkar ki*, bunları pek rastlantıya bağlayamazsınız (4, 68).*

Bir de netameli kapım vardı ki, *yavaş açınca müthiş gıcırdar, hızla açınca ses vermezdi (3, 70).*

Bir insan ki hırçındır, ***bil ki bir guyruk acısı vardır*** *(4, 72).*

Biri söylemiş ki *duyulmuş (4, 86).*

Boşta kalınca belki kızgın, belki şaşkın ve üzgün, bilemem, ***kuş olmadım ki*** *bileyim, belki de hevesi kursağında kalmışların öfkesiyle, kanada kuvvet o martının tepesinde tur atmaya başlıyorlar (4, 19).*

Bu iki muhterem zat buranın havasından, suyundan pek hoşlanmış olacaklar ki *sade ev kurmakla kalmayıp civardaki bütün araziyi -dönümü 40 liradan- satın almaya başladılar (1, 163).*

Bu lafların havada galmaması için sana hayatı hakikiyeden bazı emsal vereyim ki *moralin düzelsin ve de anla bak, pısırmanın âlemi olur muyum şu Alaman gâvurunun diyarında (4, 74).*

Bu pandül temposu öylesine sinmiş ki benliğime*, sokakta yürürken adımlarımı bile bu tempoya göre atıyorum (3, 24).*

Burada öylesine bir liberalizm havası eserdi ki*, kim kime dum duma (2, 73).*

Bu semtin yabancısı bir-iki balıkçıl tedirgin olup havalanacak oldu ama ***baktılar ki öbür kodamanlar oralı değil,*** *geri döndüler (4, 19).*

Bu şarabın içimi hafif mi hafif ama sonra insanı öyle bir vuruş vuruyor ki*, şaşmaya vakit kalmıyor (4, 57).*

Buna rağmen öylesine asil ve kibar bir havası vardır ki*, bu damga bile onu çirkinleştirmez, inadına daha bir açar, daha bir sevimli yapar (2, 48).*

Bunu, boynunu bükerek o kadar masum ve acındırıcı bir tonla söylemişti ki*, onu bu haliyle çok ama çok çok şirin buldum (1, 109).*

Camekânlı tezgâhı o kadar dardır ki, *içine ancak kendi sığar, müşteri dışarda durur, konuşur (4, 61).*

...Çocuk bahçesi ise çocuk bahçesi. Ne olmuş yani? Keyfimin kahyası mı var? Şükret ***ki sade öptüm****. İstersem… (2, 217).*

Çok önemli ödevine uygun düşen kalın homurtusuna karşın bizimkiler öyle kıyasıya bir gırtlak derdine düşmüşler ki, *o an tepelerindeki kanadı fırıldaklı bu iri ve acayip kuşa aldırmadılar bile (4, 19).*

Dalgalar, denizde buldukları bu tek insanla, bir otomobil dış lastiği ile oynar gibi, onu ordan oraya çalkalanıp, umutlandırıp afallatarak, yeterince eğlenmiş olacaklar ki *sonunda bezdiler (3, 174).*

Demokratlardan ne fenalık gördün ki *bizim aleyhimize çalışıyorsun? (1, 61).*

Diyuz öyle ani geldi ki*, ne olduğunu anlayamadım (2, 99).*

Dostu Necmi, buranın hatırlı müşterisi olmalı ki*, baksana, denize karşı en iyi odayı ona ayırmışlar (3, 160).*

Dövizi uzatma işi görüşülmüş olmalı ki*, Hülya'nın babasının bir keyfi gelmişti (3, 98).*

El kapısı kızcağızın öyle canına yetmiş ki*, soğan ekmeğe bile razı (2, 107).*

Etraf o kadar sessizdi ki *uzaklardan geçmekte olan bir yelkenlide konuşulanlar bile duyuluyordu (1, 80).*

Fakat ***asıl Moissenet'ye öyle silinmez bir hatıra bıraktı ki****, oğlan onu aylar boyu bir gün olsun dilinden düşürmedi (2, 56)*

Fakat ***bu ad ona öyle uymuş oturmuştur ki****, çoğu kimseye onun asıl ismini bile unutturmuştur (2, 92).*

Fakat ***demin nasılsa yumuşamış olan komiser, Artin'le dükkan dükkan dolaşmayı onuruna yedirememiş olacak ki****; "E, hadi yürü yahu. Şenlen mi uğraşacağız" diye aksilendi (2, 33).*

Fakat ***heykeltıraşlık ilmi şimdi öyle ilerledi ki*** *bu sihirbaz herifler isterlerse en hödük insanı bile eserlerinde, bir kahraman yapabilirler (1, 43).*

Fakat siz Sebati Bey'deki azme bakın ki *böyle namüsait iklimde dahi çiçek yetiştiriyor (1, 73).*

Fakat ***yine herhalde çok kuvvetli aksediyor olmalı ki****, Kalender bu şangırtıdan ve hele vitrinden yere düşüp patlayan yüz mumluk bir ampulün gürültüsünden büsbütün ürktü (2, 12).*

Fasarya: "Diyuz öyle ani geldi ki, ne olduğunu anlayamadım." diyor (2, 94).

Fraulein Haubold'ün, iştahı o kadar açıldı ki *mektup yazıp Yugoslavya'dan munzam kumanya getirtti. (2, 77).*

Geceleri malımızı mülkümüzü ırzımızı namusumuzu kendisine emanet edilen bekçi vatandaşların bu gibi halleri şiddetle ayıpladığımızı beyan ile aramızda böyle soysuzlar varsa sade adı ila değil soy adı ve memleketi ila bildirin ***ki terbiyesin verelim*** *(2, 145).*

Gene bu hissin tesiriyledir ki, *hamileliği esnasında herkesi şaşırtan bir hakaret yapmış, bir gün tek başına vapura atladığı gibi Marsilya'daki halazadesinin evine damlamış ve orada vaz'ı hamlederek kerimesi Beatris'in Cote d'Azur'de dünyaya gelmesini sağlamıştı (1, 44).*

Gözüne bir şey ilişmiş olmalı ki*, bir çocuk sevinci ile koşuyor (4, 103).*

Güzide Hanım da öyle sürtük, öyle keyfine, eğlencesine mecbur bir kadın ki*, tehdide rağmen gideceği yerlerin hiçbirinden kaldığı yok (2, 98).*

Halk Partisi'ne karşı o kadar kızgındı ki *İnönü'nün beyaz treni bahçenin önünden geçtiği ve bakkal çakkal bütün Erenköy halkı yollara döküldüğü halde, İfakat Hanım pencereye bile çıkmadı (1, 120).*

Hele dünyada başka kız kalmamış gibi benim sevgilime göz diken ve beni ömrüm boyunca en büyük saadetimden mahrum edecek olan o uğursuz müteahhide öyle derin bir kin besliyordum ki*, bir gece yolunu bekleyip herifi köprünün yanındaki yamaçtan aşağı atmayı, sonra da üzerine kaya parçaları yuvarlamayı tasarlıyordum (1, 64).*

Her bi şeyi de mi yannış yapıyoruz ki *gaşlarını çatıp başlarını iki yana sallayıp ya sabur çekmekten sallabaşa dönecehler (4, 74).*

Hisli kızcağız; benim aklımdan geçirip de söyleyemediğim şeyleri şimdi o kendiliğinden düşünüyor olmalı ki *haline belli bir pişmanlık çökmüştü (2, 79).*

Islak ıslak teknede oturan deminki kız bir şey söylemiş olmalı ki, *oğlanlardan bir kayanın kenarına tırmandı, ona bir şamar şaklattı (4, 22).*

İki sokak köpeği, sahilin birden bu kadar genişlemesine çok şaşmış olacaklar ki*, bunun izahını bulmak ister gibi önce birbirlerine sonra bana baktılar (4, 30).*

İki, ***anasının deyimi ile gece mum eriten, gündüz minder çürütenler kategorisi ki****, çek kuyruğunu (4, 34).*

Jirayir'in evlerine dadanışı üzerine Beatris o kadar sevindi, o kadar ümide düştü ki *Beyoğlu Kız Sanat Okulu'nun ev işleri kursuna devam etmeye başladı (1, 53).*

Kız yaklaşınca leylek havalanmadı, küçük çapta bir devekuşu gibi, zıplaya zıplaya uzaklaştı. ***İşte o zaman anladık ki, uçamıyordu*** *(3, 56).*

Kadın hayli ağır olmalıydı ki *teskerecilerin omuzları iyice aşağı düşmüş, sanki kolları uzamıştı (1, 177).*

Kadın üşümüş olacak ki*, pencereyi kapamaya uğraşıyor (1, 127).*

Kaleci fena bir tekme yemiş ki, *kendini yerden yere atıyor (3, 150).*

Kapıcı oğlanı tanıyor ki*, güldü, göz kırptı (4, 24).*

***Karı, Intelligens Servis, evde ne olsa yetiştiriyor olmalı ki**, ertesi gün irikıyım Nuri İskeçe ve komiser emeklisi Sırrı Erdem yoluma çıktılar (4, 86).*

***Kasaba avukatı mebus o kadar dalmıştı ki,** korkmak aklına gelmiyordu (3, 97).*

***Kazet bezirgânları gurbetçinin sıla acısını debreştirecekler ki**, geseleri dolsun (4, 71).*

***Kendi BEN'imi içimden çıkarayım ki,** içime daha çok dünya sığsın isterim (4, 178).*

*"**Kulüp idare heyetinde tek atlet yok ki**" dedi. "İdare heyetine sızmak lazım. İcabında kongrede kulis yapalım." (3, 117).*

***Mevsim kapanmış, artık lig maçları da yok ki** Teğmene tribonda rastlansın (2, 97).*

*Müttefikler harpten sonra ordu yasağı goydular bunlara **ki bir daha harp çıkarmasınlar deyi** (4, 73).*

***Ne vakit ki moralim bozuldu**, saatimin de morali bozuldu (4, 68).*

***Necati kıdemli doçent kontenjanından değil ki**, oturuma katılamaz (3, 122).*

***Nefsine itimadı o kadar kuvvetli idi ki,** aşırı bir resmiyetle maskelenen nazik istiskalleri anlamamazlığa vurur, tesadüfen yüzüne çevrilen fakat o anda pişman olup irkilen bakışları görmemezlikten gelirdi (1, 51).*

***Nuri öylesine sinirli ki**, adamın demin umumi yer dediğini şimdi alamın bahçası yapışını fark etmedi (2, 136).*

***O ilk vartada hiçbir şeyin farkına varmamış olacak ki**, şimdi evde kapalı kalmış (2, 101).*

***O kadar dalgındı ki** yanından geçen Solmaz'ı fark edemedi (1, 27).*

***O kadar hayale dalmıştı ki,** Skajerak muharebesine katılan dretnotlardan birine devlet denizyollarının armasını çizmekte olduğunu neden sonra fark etti (3, 133).*

***O kadar namusu mücessem ki**, her konuştuğunu bile ister istemez namuslu yapıyor (2, 183).*

***O kadar saygım vardı ki ona,** kendinin kendisi için bir saygısız laf söylemesine razı olamazdım (3, 112).*

***Ona sarsılmaz güvenim o kadar kuvvetli idi ki**, gözlerime inanamadım (4, 60).*

***Onlar için suni göller, gulubeler, ahırlar, inler yapmışlar ki** aklın durur (4, 79).*

***Onu o getirdiği için, istiyordu ki,** şimdi kendini desteklesin (3, 117).*

***Öyle bir veriştiriyor ki,** Millet Partisi hatipleri yanında hiç kalır (1, 120).*

Öyle de geveze ki, *ben sormadan anlatmaya başladı: Altı aydır Gölcük'te bir radar kursu idare ediyormuş (1, 108).*

Öyle oldum ki o an*: "Bırak çalsın be kardeşim, n'olursun çalsın." diye yalvaracaktım (1, 189).*

Öylesine kaba sofi ki, *malum günlerde erotik rüyalar gördüğü zaman bile, şuuraltısının kendine oynadığı bu oyuna içerler, sabahleyin alelacele banyo yapıp tövbe istiğfar eder (2, 50).*

Peki mümkündür ki*, bu da aynı canavarın marifeti olsun (3, 39).*

Ragıp Avşar'ın ses tonunda, gizlemesine rağmen, sinsi bir sevinç vardı. ***Belli bir şey ki, geçen haftaki oturumda, kadro kendine kalsın diye Necati'nin aleyhine oy kullanmış*** *(3, 122).*

Sakat kanadı üstüne düştüğünden, belli bir şey ki, *canı fena yanmıştı (3, 58).*

Sakıp Özbaşar, Sabahat Hanım'ı kandırmış olmalı ki*, onunla birlikte ellerini ovuştura ovuştura kurul odasına girdi (3, 124).*

Sarışın denizcinin bu içten teessürü polise çok dokunmuştu. Sadık'ı teselli etmek, ona bir şeyler daha söylemek ihtiyacını duydu, fakat ***fazla hassasiyeti mevkiine yakıştıramamış olacak ki*** *birden kalktı, koridora çıktı (1, 131).*

Sarışın kadın üşümüş olacak ki*, birden kalktı, rüzgârdan uçan eteklerini tuta tuta, içeri kamaraya doğru yürüdü (1, 140).*

Savrulma hareketini pek ciddi tutmuş olacak ki *beli kütürdedi ve acıdı (3, 111).*

Sen bunların dilini de, dinini de, adetini, adabını da az buçuk öğren ***ki bak bakalım Alman didikleri ne mene bir gavurmuş*** *(4, 91).*

Sırtlan kaleciye de ya önceden ya da şu ara, penaltıcı albayın şöhreti fıslanmış olacak ki*, yarı bükülü dizleri, cin gibi gözleri ile gerili yay sanki (4, 53).*

Siyah süveterli, siyah pantolonlu hanım, oyunun heyecanı içinde bile kadınca, yahut annece -burda yaş hiç rol oynamaz ***-bir içgüdüyle, Sekban'ın gecikmesinden kuşkulanmış olmalı ki,*** *şimdi birden rahatladı (3, 176).*

Siyasi olayların özel hayatımıza ne derece tesir edebileceğine örnek aransa ***öyle sanıyorum ki,*** *bizimkinden âlâsı bulunamaz (3, 71).*

Sözün kısası, ***giderayak işi o derece cıvıttı, kepazeliği o mertebe açığa döktü ki****, yaptıklarından sanki sahici ablammış gibi ben utanmaya başladım (2, 62).*

Su birikintileri, ister istemez düzlemesine durduklarından, insan, oraya vuran aksini, tıpkı yüksekçe bir kürsüde nutuk çeken hatiplerin gazetedeki resimleri gibi, daima aşağıdan yukarı bir perspektif yönünden görür ki, *bu çeşit aşağıdan çekilmiş*

resimlerin insanı -ve dolayısıyla atları- daha heybetli gösterdiği de inkar olunamaz (2, 20).

***Tarih kitapları Atatürk'ün resme merakı olup olmadığını pek yazmıyorlar ama, herhalde yine meraklı olmalı ki**, bir bir talebelerin yaptığı resimlere bakmış (2, 71).*

*Tavuk kolerası hengâmında hastalanan hayvanlarını inadına bahçeye salan ve böylece hastalığı zorla İfakat Hanım'ınkilere de bulaştıran Saraylı Hanım değil mi idi? Aradan üç ay geçmesine rağmen İfakat Hanım bunu hâlâ unutamamıştı. Nasıl unutsundu **ki, iki sarılı yumurta yumurtlayan o canım legornleri bu yüzden ikişer üçer gün ara ile birer birer helak olup gitmişlerdi** (1, 117).*

*Ustacığım bu saat su geçirmez. Sınanmış her iklimde. Geçirmediği de **şuradan** sabit **ki iki yıldır suydu, yağmurdu, denizdi, ılıcaydı tınmadı** (4, 62).*

***Üstat bu hezimetten o kadar utandı, o rütbe içlendi ki,** hicabından koca yaz bir kere olsun kahveye çıkmadı (1, 100).*

*Yahut da, evet yahut da -polis, yolcular, dükkanclar filan daha ziyade bu ikinci tezi müdafaa ediyor- **hayvan aynadaki halini başka bir at, kendi gibi çöp arabası çeken ve onu ezecekmiş gibi üzerine yürüyen reel, yabancı ve düşman bir at sanmış olabilir ki,** bu takdirde kişneyişi gayet meşru bir kendini koruma içgüdüsünün ifadesi olarak kabul edilmek gerekir (2, 21).*

*Yalnız biriniz Aydemir'lerin kapısını tutsun **ki polis geldiğinde bir yere sıvışmış olmasın** (1, 97).*

***Yümnü Bey'in horozu, hızını alamamış olmalı ki**, ikinci bir rekor denemesine girişti (4, 35).*

***Zamanla dostlukları daha da perçinleşti. Çoluk çocuk öylesine övür oldular ki** onları dışarıdan gören pekâlâ, çok nüfuslu tek bir aile sanabilirdi (1, 161).*

2.1.2.4.1.6. Madem

Bağlaçlarla bildirilen nedenleme örneklerinden 16'sı *madem* bağlacı ile oluşturulmuştur. *Madem* bağlacı "*değil mi ki, -diği için, -diğine göre anlamlarında neden göstermek için, başına getirildiği cümleyi daha sonraki cümleye bağlayan bir söz, mademki"* olarak tanımlanmıştır (TS, 2005, s. 1322). Diğer kaynaklarda da *madem* bağlacının neden bağlacı olarak kullanıldığını belirtilmiştir (Akalın, 2000, s. 6; Karaağaç, 2013, s. 173, 355, 737).

*İster öne git, ister geri; dünyanın denizleri biter efendi… **Madem zamanı durdurmanın çaresi yok. Madem zaman akacak.** Bari, geçişini iyice hissetsek (3, 18).*

*İşi bu kadar sağlamış olduğu halde dışarıda entrika kurban gidiyormuşçasına ağlamaklı olan Ragıp'ın bu hali budalalığından mı, yoksa çarıklı erkan-ı harpliğinden mi? **Madem işi garanti,** şimdi konuşmalarının sonuna doğru söz alıp, adayın Etnografi -pardon Önasya dilleri- kürsüsüne layık olmadığına dair bir diskur geçer, son zamanlarda şuna buna bol keseden profesörlükler ihsan edilirken pek su götürür gerçeklere dayanıldığını, bu keyfiyetin esasen ayağa düşmüş fakülte prestijini pek de yükseltici bir faktör teşkil etmediğini de araya sıkıştırır, yerime otururum (3, 124).*

***Madam gizlin saklın yok**, neye sindiniz alamın bahçasına? (2, 136).*

***Madem böyle gelmiş böyle gidiyor**… Biz de modaya uyacağız (1, 44).*

***Madem bu kadar yumuşak kürek çekermişsin, madem mehtapsız ve şiirsiz bir gecede sırf böyle usulca kürek çekişinle beni sarhoşluğa benzer bir mayalaştırma yetkin varmış,** nene gerek o vükelalıklar, o laf ebelikleri, o bilgiçlikler (4, 95).*

***Madem bu kokuyu duyuyorum,** demek ki sağım (2, 26).*

***Madem bunun adaylığını baltalayacaklar, neden** nisabı doldurmaya çalışıyorlar da kuruldan çekilip oturumu düşürmüyorlar? (3, 122).*

***Madem buraya geldin,** hırlaşmaya deel, uyuşmaya bakacaksın (4, 91).*

***Madem düz şutu erkekçe buluyorlar,** erkekçe gösterdiği zaviyeye, tutulmaz bir plase patlatır, fileleri yine havalandırırdı (4, 52).*

***Madem ekmeğimiz onların elinde,** göprüyü geçene gader ayıya dayı diyecez (4, 74).*

***Madem gafil avlandın erken davranamadın**, bırak vursun, temizlesin, ne hali varsa görsün (2, 99).*

***Madem onlar eski usul üzerine hareket ediyorlar,** anam yarın gidip görecek (2, 104).*

***Madem siz aradasınız**, güzel hatırınız için yazlığını sekiz yüze bırakırız (1, 67).*

***Madem x, y'den büyüktür.** O halde y, x'ten küçüktür (2, 70).*

***Şerif olmak istiyor madem**, olsun (3, 187).*

***Yüzyıllar boyu toprağın altında kalmış madem,** yine kalsa ne olur? (4,109).*

2.1.2.4.1.7. Mademki

Bağlaçlarla bildirilen nedenleme örneklerinden 1'i *mademki* bağlacı ile oluşturulmuştur. *Mademki* bağlacı, *madem* bağlacı ile eş anlamlı kullanılan bir bağlaçtır (TS, 2005, s. 1322). Kaynaklarda da *madem* bağlacının neden bağlacı olarak kullanıldığını belirtilmiştir (Akalın, 2000, s. 6; Deny, 2012, s. 622; Karaağaç, 2013, s. 173, 355, 737).

***Mademki usul böyledir**, müracaat eder, müsaadesini alırız (1, 45).*

2.1.2.4.1.8. Meğer

Bağlaçlarla bildirilen nedenleme örneklerinden 5'i *meğer* bağlacı ile yapılmıştır. *Meğer* bağlacı için, *meğerse, oysa, oysaki, demek ki, öyleyse* karşılığı verilmiştir (TS, 2005, s. 1362; Hacıeminoğlu, 1992, s. 178). Tespit ettiğimiz örneklerin 3'ünde önce sonuç sonra neden, 1'inde ise önce neden sonra sonuç verilmiştir; bu örneklerde *meğer* bağlacı, neden ifadesinin başında yer almıştır.

*Bay Mavyan'ın eline saldırarak öptü. **Meğer delikanlı zengin sigortacının vaktiyle Pangaltı Lisesi'nden talebesi oluyormuş** (1, 52).*

*Çocuklar anlatıyor; o çıktıktan sonra resim hocasına bir hal olmuş; ordan oraya gider, "Maruzatım vardı, bak gördün mü, söyleyemedim işte" diye; kendi kendine dövünür dururmuş. **Meğer maarif hizmetine gireli otuz altı yılı doldurduğu halde bir tarih yanlışı dolayısıyla hizmet süresi vekâletteki künyesinde otuz üç sene olarak görünüyor, bundan ötürü** de emsali bir üst derece maaş aldığı halde zavallı resim hocamız mağdur duruma düşmüş bulunuyormuş (2, 70).*

*Mühendis beyin av köpeği durduğu yerde havladı. Herhalde kendince bir gerekçesi olmalı. Tamam, anlaşıldı. **Meğer efendisini görmüş** (4, 27).*

*Taş tablolar boyanıyor, yıkık yerler sıvanıyor. **Meğer Gazi Paşa gelecekmiş** (2, 64).*

***Meğer bir memleketin "seviyeyi ahlakiyesi" genç kızlarının "etvar ü harekâtıyla" ölçülürmüş.** What a mentality! Şu hale nazaran koca memleketin namusu senin, benim ve bizlerin eteklik kopçalarımıza bağlı (1, 112).*

2.1.2.4.1.9. Nitekim

Bağlaçlarla bildirilen nedenleme örneklerinden 29'u *nitekim* bağlacı ile yapılmıştır. Günay Karaağaç (2013), neden bağlaçları arasında *nitekim* bağlacına da yer vermiştir (s. 173, 355, 737). *Türkçe Sözlük* (2005)'te *nitekim* bağlacı *sonuç olarak* anlamıyla karşılık bulmuştur (s. 1477). Bu karşılık, belirlediğimiz örneklerde bir nedenin sonucu olduğunu göstermiştir. İncelememizde neden ifadesi önce, sonuç bölümü sonra gelmektedir. *Nitekim* bağlacı ise sonuç ifadesinin başında yer almaktadır.

Artık kurumundan geçilmiyor, kendini doçentlerden, profesörlerden üstün sanıyordu. Bu İskender'in meslek dışında biricik merakı, kendi tabiriyle, "hobby'si fotoğrafçılıktı. *İşte* ***nitekim*** *şimdi de, odasına misafir gelmiş röntgen asistanı ile fotoğrafçılık üzerine konuşuyorlardı (3, 41).*

Bahadır Erdem, bu suni gayretkeşliğin er-geç tavsayacağını biliyordu. Nitekim, *bir müddet sonra, kimin gerçekten faal, kimin havyarcı olduğunu mükemmelen öğrendi (1, 37).*

Bırakmalı, vazgeçmeli. Fikri sabit haline gelmesini önlemeli. Bırakmıştım da bırakacaktım da… Nitekim *kaç zamandır toplu yerlerde başımı hiç kitaptan kaldırmıyordum (1, 124).*

Bir vekil çekilince, onun adamı olan müdürlere de er-geç yol görünmesi âdet olduğundan, dairedeki memurlar o hafta her gün Bahadır'ın sukutu haberini bekleyip durdular. Nitekim *bir sabah daireye abus suratlı üç müfettiş sökün etti (1, 40).*

Bu iş bittikten sonra, vaat veya tehdit suretiyle davadan vazgeçirilmesi ihtimaline mebni, kızın bir müddet için bu muhitten uzaklaştırılması icabediyordu. Nitekim *Dilaver Bey'in Langa'da ikamet eden dul hemşiresi, Nesrin'i birkaç hafta için barındırmayı kabul etmişti (1, 96).*

Bu müddet zarfında Miralay Bey gece demiyor, gündüz demiyor, ha babam ha çalışıyordu. Nitekim *bu hummalı faaliyet semeresini vermekte gecikmedi (1, 23).*

Değil mi ki, bir kere başlamış, ölürdü de tiki tiki praf hırrrr tak'ı kesmezdi. Nitekim *kesmedi (3, 101).*

Fakat bu yüksekten almalara, şart koşmalara rağmen dünya evine bir an evvel girmeye can attığı ve kapısını çalacak ilk pantolonluya muvafakat cevabı vereceği de su götürmez bir hakikatti. Nitekim *hadiseler de bunu teyit etti (1, 51).*

Fred'in aşırı derecede ciddileşmesinden ve sık sık annesinden bahsetmesinden mühim dakikanın yaklaştığını seziyorum. Nitekim *biraz sonra, heyecanını gizleyemediği bir sesle; "Darling will you marry me?"diye sordu (1, 110).*

Güzel değildi belki. Ama gençlikten, canlılıktan ileri gelen bir kanı sıcaklığı, bir cana yakınlığı vardı. Hatta düzgün bacakları, civelek tavırları ile sokakta başları kendine çevirtmesini de biliyordu. Bu meziyetleriyle çok geçmeden bir nişanlı bulacağı tabii idi. Nitekim *günün birinde Andon Vasilyadis'le tanıştı (1, 88).*

Halbuki oraya sırf o Montgomery koltuğu almaya gelmişti. Nitekim *Bay Portakal'a bir şeyler tembihleyip gitti (3, 80).*

Hatta daha o sabah derste Sokrat'ın hayatı nasıl istihkar ettiğini anlatırken gerçek bir filozof için bunun hiç de güç olmadığını ve nitekim *kendisinin de onun gibi ölümü tebessümle karşılayabileceğini söylemiş, işin tuhafı sözlerine talebeleri ne kadar kendini de inandırmıştı (1, 142).*

İnsan böyle bir şeye niyet etmeyegörsün, fırsat günün birinde er-geç zuhur eder. Nitekim *bir sabah, üstüne hiç vazife olmayan bazı evrakı karıştıran genç müdür, tesadüfen Hulûsi Bey'in bir suiistimalini keşfediverdi (1, 38).*

İstanbul küçük şehirdir, derim de kimse inanmaz, İstanbul bal gibi küçük şehirdir. Nitekim *Fasarya günlerden bir gün, zannedersem bir Fener-Beşiktaş maçında, Nonoş'un ektiği teğmene tribonda rastlayıverdi (2, 101).*

Kaldı ki, deste içinde hüküm süren bu derebeylik rejimini bugüne bugün İnsan Hakları Beyannamesi ile uzlaştırılmaya da imkân yoktur. Nitekim*, usta oyuncu geçindiğim sıralarda onları paryalıktan kurtarıp eşitliğe kavuşturacak, böylece desteyi de iyi kötü çağımızın demokrasi gidişine uyduracak yeni oyunlar aradığım oldu (2, 51).*

Karısı, Dündar'ı ağzında puro, kolları sıvalı, böyle harıl harıl çalışırken, o Amerikalı businessman haliyle, çok ama çok çok şeker bulur. Nitekim *imrendi, geldi, adamı ensesinden öpüverdi (2, 122).*

Linowsky, ayda yılda teberrüken verdiği bu konserlerde ihtimal ki pedagojik bir gaye de güderdi. Nitekim *hepimizde yeniden alevlenen bir heves (1, 151).*

Lodos hava ise ihtiyar Lorenzo'ya fena halde dokunurdu. Nitekim *o sabah, yataktan müthiş bir omuz ağrısı ile kalkmıştı (2, 34).*

Nüfuzlu zevatın bir mahalleye taşınmasının, o mahallenin mimarı, ihyası ile ilası demek olduğunu okuyucu çok iyi bilir. Nitekim *burada da işler öyle oldu. Belediye derhal faaliyete geçti. Her tarafa borular döşetti, havagazı, su, elektrik getirtti. Yazın tozdan, kışın çamurdan geçilmeyen yollar asfalta kalboluverdi… (1, 163).*

O, "Bunun kemali olsa olsa on beş senedir" diyordu. Nitekim *yoldan çıkan nişanlısını dokuz yerinden bıçaklayıp öldüren amcazadesi Hamza topu topu on bir sene giymişti (1, 139).*

Onun kimseyi dinlemeye ihtiyacı yoktur. O, söylenecekleri, sade söylenecekleri değil, belki üç gün, beş hafta, sekiz sene evvel söylenmiş olanları da tahmin etmekte ve her şey onun tahmini gibi çıkmaktadır. Nitekim *işte bugün burada Malumatı Vataniye dersinden yazılı yoklama yapılacağını, hocanın şu şu sualleri sormuş olacağını, o içeri girerken çocukların rap diye ayağa kalkacaklarını, içlerinden birinin kucağındaki kitabı düşürüp kulaklarına kadar kızaracağını, kendisine, sayfaları bile açılmamış bir kitabın, işte bu okutuluyor, diye yutturulmak isteneceğini, daha sabahleyin, buraya gelmeden, sarayın merdivenlerini inerken bilmekte idi (2, 68).*

Onurumuzun temel direklerinden biri ve belki de birincisi, ele güne karşı küçük düşmeme kaygısı olsa gerek. Nitekim *bizim ihtiyarlarda bir çekidüzen gayretidir baş gösterdi (1, 164).*

[Rıza bakkala ya da kasaba gittiğinde arkadaşlarının çalıştığı sokaktan geçer, onlarla sohbet ederdi.] *Fakat işin kötüsü, yol da artık bitmek üzereydi.* ***Nitekim*** *bir gün gene o sokaktan dolanan Rıza, arkadaşlarını yerinde bulamadı (1, 33).*

Sanatkârlar tipimi çok beğendiler: "Bu kadar senedir heykel yapıyoruz, böylesine ilk defa rastlıyoruz" dediler. Evet cidden de öyleyimdir. Nitekim *yazıhane komşum urgancı Refik Bey ikide bir; "Sende bir kumandan tavrı var. Dünyaya yanlış gelmişsin. Asker olacakmışsın!" der durur (1, 43).*

Saraylı Hanım? Gazete? Koşmak? Bunlar sık sık bir araya gelen mefhumlar değildi. Nitekim *İfakat Hanım da benim gibi bu işte bir bityeniği sezmişti (1, 119).*

Sonra iş kırıcılığa bindi mi, Fasarya'dan dayanıklısı yoktu. Nitekim, *tuhaf bir tesadüfle, Yıldırımspor'un -kulübümüzün adı böyle idi- evet Yıldırımspor'un soliç, solaçık, solbek yerlerini tutan üç solak kardeşler, bizim mahalleden başka bir semte göç edince, boş kalan üç yeri doldurmak için takıma alınanlar içinde Fasarya da vardı (2, 93).*

Tevekkeli oraya gömülmek istemişti adam. İşte ne yapmış yapmış, ruhunu ağaca verip kendini o çok sevdiği yeryüzüne atmanın yolunu bulmuştu. Hem böylece tabiatı, daha yakından, olanca haşmetiyle tadabilecekti artık… Nitekim *şimdi sağlığında iken yapamadıklarını yapıyor, nezle, bronşit korkusu olmaksızın göğsünü yaz yağmurunda ıslatıp akşam rüzgârında kurutuyordu (1, 155).*

Üftade sade sıcak değil, aynı zamanda konuşkan ve gürültücü de bir yaratıktı. Nitekim *şimdi uyuduğu da yedi köyden duyuluyordu (4, 33).*

Yahya Kemal'e bayılıyor, boş zamanlarında onun rubailerine nazireler yazmaya çalışıyordu. Nitekim *şimdi de önünde, yeni başlamış bir rubai duruyordu (3, 38).*

2.1.2.4.1.10. Ve

Bağlaçlarla bildirilen nedenleme örneklerinden 8'inde *ve* bağlacı kullanılmıştır. *Ve* bağlacı, *iki kelime veya iki cümle arasına girerek aralarında bir bağ olduğunu anlatan bir söz* olarak tanımlanmıştır (TS, 2005, s. 2083; Hacıeminoğlu, 1992, s. 201; Ceylan, 2005, s. 117). Dancygier, Türkçede *ve* bağlacıyla karşıladığımız *and* bağlacının İngilizcede neden bildiren iki cümleyi bağladığını belirtmiştir (Dancygier, 2003, s. 80).

Belirlediğimiz örneklerde, neden ve sonuç bildiren iki yargı *ve* bağlacıyla bağlanmıştır.

Amerikalı fotoğrafçının bu buluşuna dayanan bir Alman bilgini de çıkmış, 'İşte' diyor, ***'her şeyi böyle olduğundan daha büyük görüş, hayvanda dolayısıyla bir aşağılık duygusu yaratmış ve*** *onu daha ilk çağlardan itibaren insanın hizmetkârı derekesine indirmiştir (2, 19).*

Fakat ne çare ki hadiseler hiç beklenmedik bir şekilde gelişti *ve oğlan tasarladığı planında muvaffak olamadı (1, 55).*

Fakat yine herhalde çok kuvvetli aksediyor olmalı ki, ***Kalender bu şangırtıdan ve hele vitrinden yere düşüp patlayan yüz mumluk bir ampulün gürültüsünden büsbütün ürktü. Ve*** *arabayı dörtnala ileri sürdü (2, 22).*

Hamalın biri, sırtına koca bir ayna vurmuş götürüyordu. ***İşte Kalender kendi hayalini bu aynada gördü. Tabii, bu hayali gerçekte olduğundan -yahut bizim gördüğümüzden -daha büyük olarak gördü. Ve*** *kişnedi (2, 20).*

Kız, hâlâ demin verdiği güzel cevabı düşündüğünden, doktorun nüktesini anlayamadı *ve birden toparlanarak; " İyi ya, ben gidiyorum" dedi (1, 180).*

Lokantadakiler uzakta, çok uzakta idiler. "Bağırsam kimse beni duymaz, el sallasam kimse görmez" diye düşündü. *Ve içine daha büyük korku girdi (3, 173).*

"Priorite bizde" dedi. ***R'leri ğ olarak telaffuz ettiğinden bu kelime onun ağzından pyiyoyite şeklini almıştı ve*** *daha bir Fransızca etkisi bırakıyordu (3, 167).*

Üsküdar'da kayıkhane işleten bir memleketlisini görmeye gitmiş ve kaç zamandır emniyetli birini arayıp duran o adam da Sadık'ı hemen yanında alıkoymuştu. Diğer taraftan aynı gün Kıvırcık da kendi başının çaresine bakmış, Boğaziçi vapurlarında bir çımacılık bulmuştu. Bu itibarla iki arkadaş birbirlerini tekrar göremediler. Ve *Sadık, Recep'in vazifesini ihmal ettiğinden haberdar olmadı (1, 135).*

2.1.2.4.1.11. Ya

Bağlaçlarla bildirilen nedenleme örneklerinden 39'u *ya* bağlacı kullanılarak yapılmıştır. *Ya* bağlacı neden ve sonuç bildiren iki cümleyi bağlar. Tespit ettiğimiz örneklerin 30'u *neden+sonuç*, 9'u *sonuç+neden* sıralamasıyla oluşturulmuştur.

Ama ***üstüme düşüldü ya,*** *bende bir gönül tokluğu, bir nazlanma, bir ağırdan alış... bir ipe un seriş... vazoya türlü kusurlar buluş… Yok, "rengi biraz açıktı" da... Yok, "kenarında sırçağı vardı" da... " (3, 75).*

Başhemşire ağız dolusu azarlayacak birini buldu ya*, keyfine sınır yoktu (3, 53).*

Ben bunu duydum ya, *şimdi korkudan başımı kaldırıp da yüzüne bakamıyorum (2, 67).*

Bir kere bozuk plak gibi takıldı ya *döner döner bildiğini okurmuş (2, 70).*

Bugünü gördüm ya, *artık ölsem de gam yemem (1, 24).*

Cuntacılardan moral takviye aldı ya*, Rüknettin Atamer, dışarıdan okunan gazellere hiç kulak asmadan raporunu burnunun ucunda tutmuş, okumaya devam ediyor, takma dişlerine henüz alışamadığı için de arada bir fif fif diye sesler çıkarıyordu (3, 130).*

Dürdane perhiz ya*, dünden kalma kabak kaliyesini de koymuşlar (1, 189).*

Ettimse bile, orda duruyor ya *istediğim zaman alırım diye üstüne düşmemişimdir (3, 75).*

Evlenmek şart değil ya, *istemiyorsam, öyle yaşayacaktık (4, 112).*

Genç kız psikolojisinin o zamana kadar bilmediğim bu yeni tezahürünü de öğrendim ya*, bunu sevgilimde denemek arzusuyla içim şimdi büsbütün vık vık eder (1, 148).*

Gözlerinde de, sizler beni tutuyorsunuz ya*, kazanmasam da galip sayılır bu yolda mağlup (3, 123).*

***Haspam folklörcü ya**, mahmur bir sesle espri yapıyor o sıkıda: "…" diye sayıklıyor (4, 109).*

***İçini boşalttı ya**, rahatlamıştı (3, 182).*

***İmdi sen bunları öğrendin ya**, hemen unutmaya bak (4, 74).*

***İş buldu ya,** bizimkinin bir biti kanlansın (2, 103).*

***İyi kalpli bekçi demin onları ille merkeze götürmek için direndi ya**, şimdi içine bir pişmanlık çökmüştü (2, 219).*

***Lakin tadını aldı ya bir kere hazret**, haftasına varmadan tutturmaz mı ille bu sefer de "Bir tarih-i harp kaleme alacağım." diye… (1, 24).*

***Mevsim yaz ya,** Fasarya ilk haftası nişanlısını alıp İstanbul Sergisi'ne götürdü (2, 105).*

*Müşteriler, "**Oyunbozanlığın âlemi var mı ya**, kır şu inadı da dörtbaşı mamur bir taksim geç be yahu" diye ısrar ettikçe Cemal, "Tövbeliyim anam… Yıllar var ki ağzıma klarnet almadım" diyor, yeminler edip nimetler öpüyordu (1, 68).*

*Nizamettin 'Yeni alalım' diyor. **Primler bindi ya**, teneke gibi şeyler, ateş pahası… (3, 84).*

***O da yüz buldu ya**, yeni yeni komiklikler geliştiriyor, bu müsait havadan (4, 43).*

***O vazo şimdi ona gitti ya,** al sana delicesine bir özlem bende (3, 74).*

***Özgür, tesadüfe bakın, o dökük saçlı ukala doçente asistan oldu. Doçent de yerinde sayacak değil ya**, o da profesör oldu (1, 207).*

***Prensip adamıdır demiştik ya**, saunaya girerken, tenis oynarken, golfe çıkarken, kendine önceden belli bir süre kor ve bunu saniyesi saniyesine tutmayı bir disiplin temrini sayardı (3, 163).*

***Sahipsizdi ya** önemsememişimdir (3, 75).*

***Sizi gördüm ya,** belki yine yazmaya başlayabilirim (3, 83).*

*Şamar oğlanına döndürmüşlerdi beni. **Yahudiye çıkmış ya adımız, biraz da korkağız ya,** bindirdikçe bindirirler (4, 48).*

***Şimdi üzerime kaldı ya, benim oldu ya… kaparosunu verdim, faturasını imzaladım ya,** mal gibi kurulacaktı, matah gibi yatacaktı… (3, 88).*

***Şoförün yanında, silahı dolu Fasarya var ya**, gönlü rahat (2, 98).*

***Yazar takımının muhayyilesi işlektir ya**, sade kahramanlarına değil, bazen kendine de bir mith örer (4, 96).*

*"Acelemiz ne evladım?" diyor, "**trene yetişecek değiliz ya**…" (1, 41).*

*Geçtim olsun, bakmayıveririm. **Zaten pek bakılacak bir suratım kalmamış ya** (2, 38).*

*Hastalansa bakardım **-hasta bakma merakı var ya-** (3, 82).*

*İkinci birleşme bu zılgıttan sonra daha iyi… Gıkım çıkmıyor, konuşmuyorum, çünkü. **Üstelik vücudun haritasını ve kişisel rotasını öğrendik ya** (4, 110).*

*Onun ayak sesini duyan Fraulein Haubold gizlice dışarı seyirtip, "Ne oldu, niye geldin?" diye sorduğunda, çocuk "**Perdeyi açıp çağırdın ya**!" diye kafa tutuyor (2, 81).*

*Paylasındı, dövsündü, isterse dövsündü onları. **Kurtulmuşlardı ya bir kere** (1, 142).*

*Rizeli onun yalpa vura vura koğuşta gezinişini gördükçe, "Zavallı kadın, daha yaşlı da değil" diye acır dururdu. Ama şimdi acımadı. **Boru gibi, moru gibi, iki bacağı vardı ya sapasağlam** (3, 50).*

*Tartışma boşuna. Hayır, pek de boşuna değil. **Bir sonuca varmasa da kızıştırır ya insanı, silker çıkarır ya onu bu yere batası durgunluktan. Olaylar ve insanlara başka açılardan da bakmak diye bir şey olduğunu yalan malan, hayal meyal hatırlatıp, beynin kasılıp kapanmış inatçı hücrelerine yeni bir oksijen getirir ya** (3, 109).*

*Üzgün rolünde ama eli hala baldızının belinde… İki numaranın balkonunda idiler ayışığına karşı. İkisi yalnız. "Yapma ayol, deli misin? Burada olur mu? **Ya geliverirse ablam?**"(2, 124).*

2.1.2.4.1.12. Yoksa

Bağlaçlarla bildirilen nedenleme örneklerinden 3'ü *yoksa* bağlacıyla oluşturulmuştur. Tespit ettiğimiz örneklerde *yoksa* bağlacı neden ifadesinin başında yer almakta ve sonuç bölümünden sonra gelmektedir. *Yoksa* bağlacı, dolaylı olarak ve daha çok derin yapıda neden bildirmektedir. Dancygier, Türkçede *yoksa* bağlacıyla karşılayabileceğimiz yapının İngilizcede bazı durumlarda neden bildirdiğini belirtmiştir (Dancygier, 2003, s. 80).

Sonuç cümlesinin gerçekleşmesinin nedeni, *yoksa* bağlacına bağlı neden ifadesinde yer almaktadır.

Ama müdür muavini, "ünlü bir eski sporcunun aralarında bulunmasından, gençlere ağabeylik edip yol göstermesinden onurlanacakları" filan gibi gönül okşayıcı

girizgâhına karşın Nizamettin Bolayır'ın nedense bunu kesin olarak reddettiğini gördü. O cümledeki nedenseyi müdür muavini hesabına yazdık. ***Yoksa Nizamettin Bolayır'ın gerekçesi makuldü. Bunu açıklamamasına karşın, personelle fazla haşır neşir olmayı kişiliğinin ve işinin ciddiyetiyle uygun bulmamıştı*** *(4, 45).*

İyi ki gülümsemesini gizledi. ***Yoksa otuz yıllık dostluk orada tuzla buz olabilirdi*** *(4, 64).*

Ne iyi aklettin de bu dersi banda aldın. ***Yoksa hiçbirimiz problemi anlayamayacaktık*** *(2, 173).*

2.1.2.4.1.13. Zira

Bağlaçlarla bildirilen nedenleme örneklerinden 14'ünde *zira* bağlacı kullanılmıştır. Kaynaklarda *zira* bağlacının neden ilişkisi kurduğu belirtilmektedir (Lewis, 1967, s. 215; Hacıeminoğlu, 1992, s. 216; Banguoğlu, 2004, s. 392, 559; Hengirmen, 2007, s. 180; Gencan, 2007, s. 526; Bilgegil, 2009, s. 94, 157, 223; Karaağaç, 2013, s. 173, 355, 737; Özkan, 2013, s. 130). Kaynaklar, *zira* bağlacını *çünkü* bağlacıyla karşılamıştır (TS, 2005, s. 2239; Hacıeminoğlu, 1992, s. 216; Deny, 2012, s. 616). Çalışmamızda *zira* bağlacının nedenleme ifadesinin başında kullanıldığı ve sonuç bölümünden sonra geldiği tespit edilmiştir.

"Nedir bu telaş yani. Öyle ya biraz sakin olalım beyler" diyecekti. Evet handiyse böyle diyecekti. İsabet ki demedi. ***Zira tahlisiye simidi hâlâ sımsıkı boynunda duruyordu*** *(1, 142).*

Andon'un geçen yılbaşı zengin bir garaj sahibinin kızı ile evlendiğini ve genç karısıyla gül gibi geçinip gittiğini Harikliya'ya yazmadım. Varsın orada hâlâ kendisi için sararıp solan bir eski nişanlı hayaliyle övünsün dursun. ***Zira bazı kadınlar tam manasıyla mesut olabilmek için ille birini bedbaht etmiş olmanın gururunu duymalıdırlar*** *(1, 91).*

Bence, onlara bile bile yüz vermesinin tek sebebi, evet tek sebebi… sadece biraz gülüp eğlenmek ihtiyacından ileri geliyordu. ***Zira dünyada hiçbir şey, karşısındakini kandırdığını sanan bir budalanın sevinci kadar komik değildir*** *(2, 68).*

Bizler tuştan filan vazgeçmiştik artık. Sayı hesabıyla bir galibiyeti bile öpüp de başımıza koyacaktık. Fakat o da olamadı maalesef. ***Zira bu sefer de Nesrin mahfuz bulunduğu evden firar edip kayboluverdi*** *(1, 100).*

*Bu acıklı hoş geldin onlara bir altın saat, iki kat elbise, üç adet halıdan maada bir hayli de doktor parasına mal oldu. **Zira genç kadının korkudan sinirleri bozuldu** (1, 78).*

*Bu gramafonda, haftada bir izahlı müzik dinliyorduk. **Zira üstadın kanaati şu ki: Ressam için müze görmek ne ise müzisyen için de virtüözlerin plaklarını dinlemek o imiş** (1, 157).*

*Çocuğun belirli zamanı yoktu. Aklına esince geliyordu. Fraulein Haubold bunu bildiğinden çatışmaları önleyebilmek için bir parola tertiplemiş ve bunda isabet de etmişti. **Zira sonradan öğrendik ki, oğlan Yahudi imiş** (2, 76).*

*Et Berlin'de de pahalı. Ve de domuz işgili yüzünden başka etleri de yiyemeyoz. **Zira onları da domuz etini gestikleri bıçakla gesmekteler** (4, 70).*

*Fakat heykeli bir müddet daha atölyede bırakmak mecburiyetinde kaldım. **Zira bahçede yaptırdığım kaide henüz bitmemişti** (1, 45).*

*Fakat ne çare ki hadiseler hiç beklenmedik bir şekilde gelişti ve oğlan tasarladığı planında muvaffak olamadı. **Zira o tarihte hükümet, olağanüstü durumu göz önünde tutarak, Varlık Vergisi Kanunu'nu çıkarmış ve bu vatan borcundan kaçan mükellefleri Erzurum taraflarına göndermeye başlamıştı** (1, 55).*

*Gülmek gelirdi içimden, fakat bakışlarım Mathilda'nınkilerle çatışınca, ister istemez ciddileşiverirdim yine. **Zira bilirim ki onun bu mevzuda hiç şakası yoktur** (1, 146).*

*"Hem sonra"dedi, "mezbelelikte bulunmuş olması da tuhaf. **Zira hastane dahilinde kesilen bilcümle etraf ve ahşa…** (3, 40).*

*Senin bu alâkasızlığın karşısında şimdi benim de susmam, seni arayıp sormamam icap ediyor ama ben yine dayanamıyorum. **Zira bu bir ay zarfında başımdan öyle enteresan hadiseler geçti ki, bunları sana yazmasam emin ol çıldırabilirim** (1, 107).*

*Zeynel Amca güler ama oldu demeye bir türlü dili varmaz. Faraziyenin bu kadar dallı budaklısı onun ilim adamı vicdanını bayağı rencide etmiştir. **Zira o bu işi ilim haline getirmiş adamdır. Ve bu sıfatla sağlam müşahededen ayrılıp uçarı fantezinin kanadına takılandan pek o kadar hazzetmez.** (1, 123).*

2.1.2.4.2. Bağlacımsılarla Bildirilen Nedenleme

Bağlaçlarla bildirilen nedenleme örneklerinden 74'ü *bağlacımsı*larla oluşturulmuştur. *Bağlacımsı*lar, geçici olarak bağlaç işlevinde kullanılan sözcüklerdir (Özmen, 2010, s. 363).

2.1.2.4.2.1. Bak

Bağlacımsılarla bildirilen nedenleme örneklerinden 9'u *bak* ile yapılmıştır. Belirlenen örneklerde bak bağlacımsısı neden-sonuç ilişkili iki cümleyi bağlamıştır.

Bu dertler başıma senin yüzünden geldi. ***Bak çolak kaldım****, iş bulamıyorum (2, 95).*

-… Bırak şu manasız kuruntuları kuzum. ***Bak ne iyiydik kaç gündür****… (1, 210).*

Niye ***kaçtın*** *sanki, dedim.* ***Bak*** *yüzüstü kaldı dava (1, 101).*

*"Bravo" dedi. "****Bak, bu hiç fena fikir değil****." (2, 26).*

*"Buna hiç şüphe etme anne"dedim. "****Bak geçen sene Amerikan ateşesiyle evlenen Semra bedbaht mı oldu?*** *(1, 115).*

İttihatçılar öldü ama, şerefleriyle öldüler. ***Bak, aileleri hidematı vataniyeden maaş alıyorlar*** *(2, 35).*

*Kahveci Emrullah, Cemal'i kışkırtmak istedi: "-****Bak****, Necmiye'den ibret al.* ***Hiç nazlanıyor mu? dedi*** *(1, 66).*

Ne alçakgönüllü adam, ne demokrat adam, ne insan adam. ***Bak, bir bir hepimizin gönlünü aldı*** *(2, 78).*

Allah razı olsun, ***bak işte tekaütlük ikramiyemizi aldık*** *(2, 108).*

2.1.2.4.2.2. Bari

Bağlacımsılarla bildirilen nedenleme örneklerinden 2'si *bari* ile yapılmıştır. *Türkçe Sözlük* (2005)'te *bari* sözcüğü *hiç olmazsa, hiç değilse, o halde, öyleyse* ifadeleriyle karşılanmıştır. (s. 201). Bu ifadeler içindeki *o halde* sözcüğü neden bildirmek için kullanılmaktadır (Karaağaç, 2011, s. 355). *Bari* sözcüğü kendinden önceki bir ifadeye göndermede bulunarak neden bildirmiştir. Belirlediğimiz örneklerde, neden ifadesi önce, *bari* sözcüğü sonuç yargısıyla birlikte sonra verilmiştir.

Baktım vira ateş ediyor. Bari *kendimi siper edip hanımı kurtarayım dedim (2, 99).*

Memlekete kılıcı ile hizmet edemiyormuş; bari *kalemi ile hizmet etsinmiş (1, 24).*

2.1.2.4.2.3. Belli ki

Bağlacımsılarla bildirilen nedenleme örneklerinden 7'si *belli ki* ile oluşturulmuştur. Neden-sonuç ilişkili iki cümleyi bağlamada kullanılmıştır.

Belli ki, babasına çekmiş, *istavrozunu bir gün göğsünden eksik etmez (2, 50).*

Belli ki *oğlan burayı platonik sevişmelerinin garsoniyeri yapmış*. ***Ne yapsın fakir, evi yok ki götürecek*** *(4, 24).*

Çımacı, ilerde kolunun yeniyle terini siliyordu. ***Belli ki bu hengâmede kaptandan çok o yorulmuştu*** *(1, 153).*

Işıktan çekinmediği ***şurdan belli ki gidip tuvaletin küçük ışığını açıyor (4,*** *109).*

Kayıkhanedeki partide pikabı disko gibi sonuna kadar açmışlar. ***Belli ki henüz dans kıvamındalar*** *(4, 109).*

Nihayet bir ara başı yana düşüverdi. ***Belli ki, yorgun taze*** *(2, 109).*

Telefonda bir iç konuşma oldu sonra oğlu sufle yapmış gibi, "O kadar da vergi veriyorsun yılda yazık değil mi?" dedi. ***Belli ki bu aklı, yanıbaşındaki karısından almıştı*** *(4, 59).*

2.1.2.4.2.4. Binaenaleyh

Bağlacımsılarla bildirilen nedenleme örneklerinden 5'i *binaenaleyh*le oluşturulmuştur. *Binaenaleyh* bağlacımsısı, *bundan dolayı, bundan ötürü, bunun için, bunun üzerine* bağlaçlıklarıyla karşılanmıştır (TS, 2005, s. 273; Hacıeminoğlu, 1992, s. 130; Bilgegil, 2009, s. 94, 158). Belirlediğimiz örneklerde, *binaenaleyh* bağlacımsısı sonuç ifadesinin başında ve neden bölümünden sonra kullanılmıştır.

Aksi gibi Şükran'ın da eli pek yavaştı. Binaenaleyh *o da başka bir vazifeye aktarılıp, yerine stenografi bilen bir kâtibe getirildi (1, 37).*

'Antropolojiye Girmeden Önce', 'Antropoloji ve Tabii İlimler', 'Antropolojinin Sınırları' adlarını taşıyan bu eserlerin adları dahi, adayın henüz antropolojinin dışında dönenip durduğunu, içine bir türlü girmek cesaretini gösteremediğini gösteriyor. Binaenaleyh*, teklifin reddini talep ederim (3, 130).*

Hulusi Bey 50 yaşlarında, şişman, enine boyuna bir adamdı. Eski müdürün gaybubeti esnasında ona vekâlet etmiş ve bundan ötürü müdüriyet makamına kendisinin geçirileceğini ummuştu. Binaenaleyh *yeni gelenle araları şekerrenkti (1, 37).*

Maliyet fiyatı ise bu sahilde çok düşük olacaktı. Binaenaleyh*… İlkin sahile bir iskele kurdular. Malzeme deniz yoluyla daha ucuza nakledilecekti (1, 170).*

Memeli hayvanların kaffesi sathı arz üzerinde ufki vaziyette durdukları halde, insanoğlu şakuli vaziyette duruyor. Binaenaleyh*, insanı sağmak için, evvel emirde onu da diğer memeli hayvanlar gibi dört ayak, ufki vaziyete getirmek ve tecrübeyi ondan sonra yapmak icap eder (2, 115).*

2.1.2.4.2.5. Böylelikle

Bağlacımsılarla bildirilen nedenleme örneklerinden 2'si *böylelikle* sözcüğüyle yapılmıştır. *Türkçe Sözlük* (2005)'te *böylelikle*, *bu biçimde, en sonunda, böylece* anlamlarıyla karşılanmıştır (s. 316). Belirlediğimiz örneklerde neden ifadesi verilmiş, daha sonra *böylelikle* ile birlikte sonuç ifadesi kullanılmıştır.

Düşünün bir kere, her aklına esen, kanunda böyle bir kayıt yok diye evinin önüne kendi büstünü dikecek olursa, İstanbul'un manzarası ne hale girer? Şehre gelen seyyahlar bu çeşit abidelerin karşısında hayrette kalmazlar mı? Böylelikle *hakiki anıtlarımızın kıymetini düşürmüş olmaz mıyız? (1, 47).*

Gülseren, Zulfiyarı -pardon- Zulfikar'ı çok sever. Alçakgönüllü kadın, büyüyünce kızı Filiz'i Zulfikar'a vermeyi kuruyor. Gerçi Filiz Zulfikar'dan iki yaş büyük ama zararı yok. Böylelikle *hem kızın soyadı, hem de apartmanın adı değişmemiş olur (2, 227).*

2.1.2.4.2.6. Değil mi ki

Bağlacımsılarla bildirilen nedenleme örneklerinden 11'i *değil mi ki* ile oluşturulmuştur. *Değil mi ki* bağlacımsısı, neden ilişkisi kuran *madem, mademki* sözcükleriyle karşılanmıştır (TS, 2005, s. 484; Hacıeminoğlu, 1992, s. 140; Özmen, 2010, s. 237). *Değil mi ki* bağlacımsısı, neden ifadesinin başında yer almaktadır. Belirlenen örneklerin 2'si *neden+sonuç*, 9'u da *sonuç+neden* sıralamasıyla oluşturulmuştur.

***Değil mi ki bana selam vermeyi unuttun**, şimdi beni yüz kere selamlayacaksın (4, 48).*

***Değil mi ki, bir kere başlamış**, ölürdü de tiki tiki praf hırrrr tak'ı kesmezdi (3, 101).*

*Bir süreden beri bu elektrikli atmosferde söylenenleri yarım kulak dinleyen ama çocukluğunu bildiği bu koca adamları şimdi yine o çocukça, amatörce heyecan içinde görerek şaşırakalan yeni konuk bunun üzerine konuşmak zorunda kaldı. **Değil mi ki, herkes de şimdi ümitle ona bakıyor** (3, 116).*

*Ama Fasarya Nuh demiş peygamber demiyor. **Değil mi ki, ona bir kere yalan söylemişler** (2, 107).*

*Anladım ki, Fasarya kim olsa almaya razı. **Değil mi ki kız bir kere bunu biyenmiş** (2, 104).*

*Bütün bunları size niye anlatıyorum? **Değil mi ki bu bir saattin hikayesidir, sizlere o saatin özgeçmişi hakkında asgari bilgi vermekle de yükümlüyüm (4,** 58).*

*Doktor, "Ölmedin" diyor. "Ölsen bunları yazabilir misin?" Artık doktorlara da inanım kalmadı. **Değil mi ki, saatlerin sesini alamıyorum… Değil mi ki, içimdeki pandülü duyamıyorum…** (3, 31).*

*Gim galıyor geriye? Biz fakirler, biz gurbetçiler, biz sahapsız garibanlar. **Deel mi ki yoksuluz, namerdin ekmeğine mecburuz, nerelerden goşup gelmiş gapısına gonmuşuz.** Vuruyor şimdi o da, abalıya (4, 93).*

*Mekruhtur deyi ben göpek sevmem pek. Ama onlar da benim peşimde siftinir dururlar. Bu yüzden sahaplarının da bana ganı gaynar. **Deel mi ki göpekleri beni seviyor** (4, 100).*

*O hayretmez, **değil mi ki ona yaramamış** (2, 133).*

*Onda hiç böyle bir kaygı yok. **Değil mi ki, kendini tümüyle vermiş artık saklanacak ne kalır**? (4, 152).*

2.1.2.4.2.7. Demek

Bağlacımsılarla bildirilen nedenleme örneklerinden 4'ü *demek*le yapılmıştır. *Demek* bağlacımsısı, kaynaklarda neden ilişkili bağlaçlar arasında yer almaktadır (Korkmaz, 2003, s. 882; Öztürk, 2005, s. 86; TS, 2005, s. 492; Gencan, 2007, s. 523;

Korkmaz, 2011, s. 55). Belirlenen örneklerde *demek* bağlacımsısı, neden ifadesinin başında yer almakta ve neden ifadesi sonuç bölümünden önce gelmektedir.

Demek bu hususta ısrar ediyorsunuz. *Peki meseleyi bir kere şehir meclisine arzeder, neticeyi size bildiririz (1, 47).*

Kolumun yeni ile saatin camını sildim. Buğu gitmedi. ***Demek içinden [buğulanmış]*** *(4, 60).*

Parmaklarında yüzük yok. ***Demek nişanlı filan değil*** *(2, 28).*

Sekban, evlerin önünde, küçük alanda Ankara ve İstanbul plakalı, beş-altı hususi araba görmüştü. Bu içini biraz rahatlattı. ***Demek, bu havada buraya gelen tek akıllı kendisi değilmiş*** *(3, 159).*

2.1.2.4.2.8. Demek ki

Bağlacımsılarla bildirilen nedenleme örneklerinden 4'ünde *demek ki* kullanılmıştır. *Demek ki* bağlacımsısı iki cümle arasında neden-sonuç ilişkisi kurar (Hacıeminoğlu, 1992, s. 141; Korkmaz, 2003, s. 882; Gencan, 2007, s. 523). *Türkçe Sözlük* (2005)'te ise *demek ki* bağlacımsısı, *demek oluyor ki* ile eşdeğerde gösterilmekte ve *şu halde, öyle ise* sözcükleriyle karşılanmaktadır (s. 492). Tespit ettiğimiz örneklerde, *demek ki* sonuç yargısının başında kullanılmakta ve sonuç ifadesi, neden bölümünden sonra gelmektedir.

Ustalar bir, bilgeler iki; şaşmazlar hiç. Şaşmamak onların şanındandır. Demek ki *ustadan geçinen bizim usta, usta filan değil (4, 65).*

Madem bu kokuyu duyuyorum, demek ki *sağım (2, 26).*

Şaşmamak onların şanındandır. Demek ki *ustadan geçinen bizim usta, usta filan değil (4, 81).*

Ya sekizde ya dokuzda idik. Demek ki *bin dokuz yüz otuz, otuz bire rastlıyor (2, 64).*

2.1.2.4.2.9. Dolayısıyla

Bağlacımsılarla bildirilen nedenleme örneklerinden 4'ü *dolayısıyla* sözcüğü ile yapılmıştır. Kaynaklarda *dolayısıyla* bağlacımsısının daha çok sonuç odaklı olduğu ve

dolaylı olarak neden bildirme işleviyle kullanıldığı verilmiştir (Korkmaz, 2003, s. 908, 1127; Banguoğlu, 2004, s. 438; Gülensoy, 2011, s. 296; Karaağaç, 2013, s. 173, 737).

Aksi takdirde, elden kader okumayı nasıl izah edeceksiniz? ***Elden insana, insandan yıldızlara*** *ve* ***dolayısıyla*** *geleceğin sırlarına* ***atlayıvermek****, bana oldum olasıya normal üstü bir sezgi işi göründü (1, 122).*

Az çok her insanın bir şeye karşı iptilası oluyor. Karantina kâtipliğinden emekli Sebati Bey'in de varsa çiçekleri yoksa çiçekleri… Onunkisi merak değil de illet artık. *Bir mecliste İngiliz Kralından mı bahis geçti, onun ilk aklına gelen çağrışım Kraliçe Viktorya ve* ***dolayısıyla*** *Viktorya gülleridir (1, 73).*

Bir müddet içinde göze girmek, göze girip de takımda yer almak için, canını dişine takarak didinir durur ve çok zaman o aşırı coşkunlukla karşı taraf forlarına lüzumsuz şarjlar yapıp, bize bir-iki penaltıya ve dolayısıyla *mağlubiyete* ***mal olurdu*** *(2, 93).*

İlk sayıda Salt İnsana Yöneliş manifestosundan başka Tuncalp'in "Salt İnsan ve Fizikötesi" adlı etüdü, Sungur'un adı geçen hikâyesi, Dündar'ın "Ben Oğlu Ben" şiiri, Cengiz'in yeni piyesinin üçüncü sahnesi, Engin'in "Müzikte Salt İnsana Doğru" adlı incelemesi gün ışığına *ve* ***dolayısıyla*** *ölmezliğe* ***sunuldu*** *(1, 204).*

2.1.2.4.2.10. Güya

Bağlacımsılarla bildirilen nedenleme örneklerinden 3'ü *güya* sözcüğü ile yapılmıştır. Rıdvan Öztürk (2005), cümle başı bağlaçların neden bildirdiğini belirtmiş, *güya*'yı da bu bağlaçlar içinde vermiştir (s. 86). *Türkçe Sözlük* (2005)'te *güya*, zarf olarak değerlendirilmiş, *sözde, sanki* sözcükleriyle karşılanmıştır (s. 818).

And içmiştik güya... *Büyüyünce evlenecektik (1, 63).*

Güya iki buçuk matinesi için sözleşmişlerdi. *Hâlbuki saat üçü çeyrek geçiyordu.* İhsan sigarasını yere atıp ezdi; "Hiç bu kadar beklettiği olmazdı." diye söylendi (4, 90).

Mamafih ileri geri konuşan bazı ukalalar da çıkmıyor değil. ***Güya ben heykeli dikilecek derecede yüksek bir şahsiyet değilmişim*** *(1, 42).*

2.1.2.4.2.11. Hasılı

Bağlacımsılarla bildirilen nedenleme örneklerinden 11'i *hasılı* sözcüğü ile yapılmıştır. Bu sözcük, *sözün kısası, kısacası, sonuçta, nihayet, neticede* anlamlarıyla karşılanmıştır (TS, 2005, s. 852; Hacıeminoğlu, 1992, s. 155). Tespit ettiğimiz örneklerden 8'inde neden ifadesi önce verilmiş, *hasılı* sözcüğü nedenin sonucuyla birlikte kullanılmıştır.

Evet, üç haftadan, yani tanıştığımızdan bu yana, bana ilk iltifatı bu, üç haftadır her karşılaşmamızda bana değil de, ***sanki saydammışım gibi beni geçip başka bir yerlere bakan, öbür kızların güldüğü esprilerime dudak büken, öbür kızların ilgi ile dinlediği sözlerime burun kıvıran, hasılı*** *beni alıp satmayan bu hırçın kıza şimdi, "Sağ ol" mu diyeyim, "Estağfurullah" mı? (4, 100).*

Gısa zamanda eski makinaların yerine en bi yeni en bi verimli makinalar yaptılar. Müttefiklerin sanayi yaya galdı bunlarınkinin yanında. Hasılı gelam *Hidayet efendi gardaşım, Alaman gendini yenenlerden, on yıl sonra daha zengin olup çıktı (4, 73).*

Halbuki ben bunu hale yola sokardım evlenseydik eğer. Hastalansa bakardım -hasta bakma merakı var ya-. *Adam ederdim* ***hasılı*** *bunu (3, 82).*

Hele arada bir dublaj filmi oldu mu, Kevser Hanım konuşmalardan filmin konusunu da çıkarmaya çalışır, hasılı *hoşça vakit geçirirdi (3, 66).*

Ne ince belli, ne de uzun bacaklı idi. Hatta çokluk bizim kızlar gibi yürürken hafiften oraklardı da… Hasılı *kolunuza takıp gezdirmekten, çalgılı kahvelerde eşe dosta göstermekten pek hazzetmeyeceğiniz ama gece yatağınızı ısıtmasını istekle bekleyebileceğiniz bir tip (3, 68).*

Saatlerin her biri kendi kişiliğine göre işliyor. Kimi ağırbaşlı, yavaş. Kimi genç bir kadın gibi sekmekte… Kimi dörtnala almış başını gidiyor. Şu arada biri pamuk atan hallaç temposunda… Öbürü, üstündeki örste demir döven demircinin çekiç görüntüleri içinde. Hasılı *odam, otuz beş saatin çeşitli tiktakları ile dolu (3, 29).*

Selman Atacan kendisiyle alay ediliyor zannına kapılarak biraz somurtur gibi oldu ise de, savcı yardımcısı gülümseşmelerinin sebebini anlatınca bu sefer Selman Atacan da güldü. Hasılı *odayı, neşeli bir hava kapladı (3, 40).*

Şimdi ben, o yokken bile onu duyar gibi oluyor, bir yankısı gibi onun temposunu idame ettiriyormuşum. Hasılı*, onunla denk işleyen canlı bir saat olup çıkmışım (3, 21).*

Belirlediğimiz örneklerin 3'ünde sonuç, nedenden önce verilmiş; *hasılı* zarfı *çünkü* bağlacına eşdeğer olarak kullanılmıştır.

"*Görüyorsunuz ya" dedi Ragıp Avşar, "onlar da boş durmuyorlar. İhsan demin Sebati'nin arabasına atlayıp kapı kapı adam toplamaya gitti****. … "Hasılı beni baltalamaya kararlılar"*** *dedi (3, 122).*

Ömrü yeterse bundan sonrakilere de sokulmasını bilecektir. ***Hâsılı hep dört ayak üstüne düşüyor*** *(2, 128).*

Takım kazandı mı esamileri okunmaz. Kaybetti mi de, millet onlara çullanır. "Ulan aval, soliçi iyi tutmadın" derler. "Deplasman yapan sağaçığı iyi marke etsen, ikinci golü pisi pisine yemezdik" derler. Der oğlu derler. ***Hasılı nankör iştir yan haflık*** *(2, 93).*

2.1.2.4.2.12. Öyle ki

Bağlacımsılarla bildirilen nedenleme örneklerinden 2'si *öyle ki* kullanılarak oluşturulmuştur. İncelememizde belirlenen 2 örnekte de önce neden bölümü, sonra *öyle ki* bağlacımsısıyla bağlanmış sonuç ifadesi yer almaktadır.

Kalçalar hayli geniş, gelgelelim ayak bilekleri cins atlarınki gibi ince ve zarif. Öyle ki*, onun sade ayak bileklerine kadar çekilmiş bir resmini gören, bu ince bileklerin o dev gibi vücudu nasıl çektiğine şaşabilirdi (2, 75).*

Üst dudağını gür posbıyıkları örter ustanın. Öyle ki *ağzından çıkan kelimeler, bu kıl kalabalığının süzgecinden geçerken fısfıslaşır (4, 61).*

2.1.2.4.2.13. Sanki

Bağlacımsılarla bildirilen nedenleme örneklerinden 1'inde *sanki* sözcüğü kullanılmıştır. Janos Eckmann (2005), tahmin bildiren cümlelerin neden bildirdiğini dile getirmiştir (s. 153). Belirlenen cümlelerde sonucun nedeni üzerine varsayımda bulunulmuştur.

Kahvenin radyosu, tam o sırada sultani yegâh peşrevine başlamıştı. Kâmil buna da kızdı. ***Sanki radyo alaturka çalarsa, kızıl saçlı amazonun hayali zihninden uçup kayboluverecekti*** *(1, 102).*

2.1.2.4.2.14. Velhasıl

Bağlacımsılarla bildirilen nedenleme örneklerinden 3'ünde *velhasıl* kullanılmıştır. *Velhasıl* bağlacı, *hasılı, netice itibariyle* yapılarıyla karşılanmaktadır (Hacıeminoğlu, 1992, s. 204). Bu durumda belirlediğimiz iki örnekte sonuç odaklı bir bağlaç olarak kullanılmış, tek örnekte ise … *-dığı için* anlamıyla karşımıza çıkmıştır.

Fakat orda işi serseriliğe vurduğundan tahsisatını kesmişler. Velhasıl *böyle avantüriye bir şey (1, 116).*

Gidip hakemi iteledil***er***. *Kavga çıktı* ***velhasıl*** *(3, 141).*

Velhasıl isyan bayrağını çekti Miralay Bey. *Rica, niyaz, artık hiçbir şey para etmiyor (1, 24).*

2.1.2.4.2.15. Zaten

Bağlacımsılarla bildirilen nedenleme örneklerinden 6'sı *zaten*le kurulmuştur. *Zaten*, neden ilişkisi kuran bir bağlacımsıdır (Öztürk, 2005, s. 86). Türkçe Sözlük (2005)'te *zaten* bağlacımsısı, "Doğrusu, doğrusunu isterseniz, esasen, zati" biçiminde ifade edilmiştir (s. 2225). İncelememizde neden ve sonuç cümlelerini zaten bağlacımsısı bağlamıştır. Belirlenen örneklerde önce sonuç, sonra sonuç ifadesi verilmiştir.

Cemal, o demese de ***zaten*** *çalacaktı*. ***Kalçalardaki o şehvetli çalkalanışı, göğüsteki o kabarık şahlanışı bir defa gördükten, bir defa bu dişi vücudun ter kokusuyla karışık sıcak rayihasını teneffüs ettikten sonra, "çalma" deseler de artık duramazdı.*** *(1, 70).*

Doktor birden yatışıvermişti. ***Zaten birden kızar, birden yatışırdı*** *(1, 179).*

Nizamettin Bolayır, yemekte ne oğlunun telefonundan, ne de Beşiktaş'taki nikâhtan söz etti. Üftade'nin keyfini kaçırmanın âlemi var mı? ***Zaten onca, konuşulmayan şey yok demektir*** *(4, 54).*

*Yandaki apartmanın kapıcısı naylonlara sardığı çöpleri yamaçtan aşağı attı. **O yamaç zaten bizim mahallenin çöplüğü** (4, 24).*

Aşağıdaki cümlelerde *zaten* bağlacımsısı, *âdet* sözcüğüyle birlikte verilmiş, nedensellik pekiştirilmiştir.

*Fakat kaptanın karısını evinde bulamadılar. Sürtük karı gene kimbilir nerelerde çanıldıyordu. **Zaten onun âdeti idi. Kocası seferde iken hiç evde oturmaz, orada burada gezer dururdu** (1, 132).*

***Zaten maçta âdet,** herkes birbiriyle kırk yıllık ahbapmış gibi konuşuyor (3, 141).*

2.1.2.4.3. Bağlaçlıklarla Bildirilen Nedenleme

Bağlaçlarla bildirilen nedenleme örneklerinden 111'i *bağlaçlık*larla oluşturulmuştur. *Bağlaçlık*lar, bağlaç işlevinde kullanılan sözcük öbekleridir (Özmen, 2010, s. 363).

2.1.2.4.3.1. Baktı ki

Bağlaçlıklarla bildirilen nedenleme örneklerinden 3'ü *baktı ki* bağlaçlığıyla kurulmuştur.

*Adamcağız içinde çarpışan bu iki zıt kuvvetten hangisine tabi olacağını bir türlü kestiremiyor, kendi kendini yiyip bitiriyordu. **Baktı ki bunun sonu gelmeyecek,** nihayet meseleyi karısına açmaya karar verdi (1, 82).*

***Savcı muavini baktı ki bunlardan bir iş çıkmayacak**, icabında yine çağırmak üzere iki tayfayı salıverdi (1, 131).*

***'Demukratlar eyi çalışıyor' diye arkasını getirecekken baktı ki, Saime yeni kayışını tutmuş oynuyor.** Zulfikar'ın içi gıcıklandı, bir tuhaf oldu (2, 121).*

2.1.2.4.3.2. Belli Bir Şey ki

Bağlaçlıklarla bildirilen nedenleme örneklerinden 4'ü *belli bir şey ki* bağlaçlığıyla kurulmuştur.

Belli bir şey ki *artık gelmeyecekti*. ***Kız onu düpedüz ekmişti işte*** *(4, 90).*

Herif bir ara denize dalıp çıktı. ***Belli bi şey ki gusül aptesi aldı*** *(1, 212).*

Obstrüksiyona baş vuracakları umudu, belli bir şey ki, oğlanın son kozu idi. *O da şimdi elden gidince büsbütün eblehleşmiş, o iddialı akademisyen hali uçup, çiftlikten kovulmuş Kastamonulu bir sığırtmaç şaşkınlığına düşüvermişti (3, 123).*

Ragıp Avşar'ın ses tonunda, gizlemesine rağmen, sinsi bir sevinç vardı. ***Belli bir şey ki, geçen haftaki oturumda, kadro kendine kalsın diye Necati'nin aleyhine oy kullanmıştır*** *(3, 120).*

2.1.2.4.3.3. Bu Bakımdan

Bağlaçlıklarla bildirilen nedenleme örneklerinden 1'i *bu bakımdan* bağlaçlığıyla kurulmuştur.

Frau Keller de, tıpkı Führeri gibi ithalat düşmanı idi. Bu bakımdan *pansiyonumuzda III'üncü Reich'in otarşi politikası hüküm sürüyordu (3, 68).*

2.1.2.4.3.4. Bu Durumda

Bağlaçlıklarla bildirilen nedenleme örneklerinden 2'si *bu durumda* bağlaçlığıyla yapılmıştır.

Ben bir adım atarken o iki, üç atabilse yine uyuşacaktık. Adımları kusurlu idi. İki buçuk, iki buçuk. Bu durumda *bir insanın ruh temposu benimle nasıl uyuşur? (3, 24).*

[Sürekli saati düşünen adamın aklına ilk kez saat gelmez.] Bu durumda *normal bir insan ya kulaklarının sağır olduğuna, yahut da sapıttığına hükmederdi (3, 30).*

2.1.2.4.3.5. Bu İtibarla

Bağlaçlıklarla bildirilen nedenleme örneklerinden 7'si *bu itibarla* bağlaçlığıyla kurulmuştur.

Gerçi ihtiyar kavak şimdi de dalgalara karışıp sahile vurabilir, buhar olup yağmur tanesi şeklinde yine sevdiği kırlara yağabilirdi. Fakat fabrikatörün aklı o kadar incesine pek ermiyordu. Bu itibarla *memnun ve mesrur, ellerini yıkayıp dairesine, mayonezli levrekle fasulye pilakisi yemeye gitti (1, 158).*

Halbuki İfakat Hanım, inadına alçakgönüllü bir kadıncağızdı. Bu itibarla *onun bu övünmelerine fena halde tutulur, bazen arkasından, "Tarfan kime a deli Çerkez" diye söylenirdi (1, 118).*

Saraylı Hanım: "Muhakkak görmüştür" diyordu. "Görmüştür de kaspaanik, fenalık olsun diye sesini çıkarmamıştır." Nitekim İfakat Hanım hırsızı pekâlâ görmüştü. Fakat görmemiş gibi yaparak hemen sırtını dönüp içeri girivermişti. Bu itibarla *komşusunun teşhisi hiç de yanlış değildi (1, 117).*

Seke seke pervazın üzerinde ilerledi ve tam fabrikatörün dazlak başını nişan alıp, bir güzel pisledi. Gerçi, ibibik kuşu olmak sıfatıyla esasen çok kolay defi hacet ederdi. Fakat ***o, sadece bu kabiliyeti ile yetinmemiş, bu tarihi günün şerefine bir gece evvelinden küf tutmuş kendir tohumu yiyip üzerine bol miktarda deniz suyu içmişti. Bu itibarla*** *sabah beri büyük sancılar bahasına katlandığı hamulesini şimdi durmadan, dinlenmeden aşağı boşaltıyordu. (1, 159).*

Üsküdar'da kayıkhane işleten bir memleketlisini görmeye gitmiş ve kaç zamandır emniyetli birini arayıp duran o adam da Sadık'ı hemen yanında alıkoymuştu. Diğer taraftan aynı gün Kıvırcık da kendi başının çaresine bakmış, Boğaziçi vapurlarında bir çımacılık bulmuştu. Bu itibarla *iki arkadaş birbirlerini tekrar göremediler. Ve Sadık, Recep'in vazifesini ihmal ettiğinden haberdar olmadı (1, 135).*

Tavuk kolerası hengâmında hastalanan hayvanlarını inadına bahçeye salan ve böylece hastalığı zorla İfakat Hanım'ınkilere de bulaştıran Saraylı Hanım değil mi idi? Aradan üç ay geçmesine rağmen İfakat Hanım bunu hâlâ unutamamıştı. Nasıl unutsundu ki, iki sarılı yumurta yumurtlayan o canım legornleri bu yüzden ikişer üçer gün ara ile birer birer helak olup gitmişlerdi. Bu itibarla *şimdi öcünü almış insanların gönül ferahlığı ile, "Oh, iyi vardım da yaptım. Canım sağ olsun" diyordu (1, 117).*

Üsküdar'da kayıkhane işleten bir memleketlisini görmeye gitmiş ve kaç zamandır emniyetli birini arayıp duran o adam da Sadık'ı hemen yanında alıkoymuştu. Diğer taraftan aynı gün Kıvırcık da kendi başının çaresine bakmış, Boğaziçi vapurlarında bir çımacılık bulmuştu. Bu itibarla *iki arkadaş birbirlerini*

tekrar göremediler. Ve Sadık, Recep'in vazifesini ihmal ettiğinden haberdar olmadı (1, 135).

2.1.2.4.3.6. Bu Sayede

Bağlaçlıklarla bildirilen nedenleme örneklerinden 2'si *bu sayede* bağlaçlığıyla oluşturulmuştur. Zeynep Korkmaz (2003), neden bildiren yapılar içinde *bu sayede* bağlaçlığıyla kurulmuş cümle örneklerine yer vermiştir (s. 512).

***Ankara'daki grubun, Modalıların aylık maylık birer yayın organları var. Bu sayede** tanıttılar kendilerini.[Onlarda yayın organı olmadığı için tanıtamadılar.](1, 199).*

***Zili beni dakik, muntazam, kararlı ve prensiplerine bağlı bir insan yapmıştı.** Zaman savurganlığımdan da **bu sayede** uzaklaşıyordum (4, 60).*

2.1.2.4.3.7. Bu Suretle

Bağlaçlıklarla bildirilen nedenleme örneklerinden 2'si *bu suretle* bağlaçlığıyla kurulmuştur.

***Hatta lükslerden biri evinin tam önüne rastlayan baytar bey, geceleri hanımını alıp misafirliğe gitmek ve bu suretle** ışıktan kâr etmek âdetinden vazgeçmiş, entarisini giyip köşe minderine bağdaş kurarak komşunun radyosunu dinlemekle vakit geçirmeye başlamıştı (1, 163).*

***Oradan mezun olduktan sonra babasının tavsiyesi veçhile ayrıca iki yıl kadar da Arnavutköy'deki Amerikan Koleji'ne devam etmiş ve bu suretle** Anglo-Sakson terbiyesinin nimetlerinden hissedar olmuştur (1, 50).*

2.1.2.4.3.8. Bu Yüzden

Bağlaçlıklarla bildirilen nedenleme örneklerinden 19'unda *bu yüzden* bağlaçlığı kullanılmıştır. *Bu yüzden* bağlaçlığı, neden-sonuç ilişkisi kurar ve *bundan dolayı, bunun için* anlamlarını taşır (Korkmaz, 2003, s. 503, 511; Gencan, 2007, s. 161; Karaağaç, 2013, s. 173, 355, 737; TS, 2005, s. 331). Bağlaçlıktaki *yüzden* sözcüğü *nedeniyle, sebebiyle, sebebinden* sözcükleriyle karşılanır (Gülensoy, 2011, s. 1197-1198) ve neden bildirir (Li, 2004, s. 791; Gülensoy, 2011, s. 1197-1198). *Bu yüzden* yapısıyla önceki

bir nedene göndermede bulunur. *Bu yüzden*le oluşturulmuş nedenleme örneklerinde, önce neden verilmiş; sonra da sonuç cümlesi *bu yüzden* bağlaçlığıyla aktarılmıştır.

Asıl Cengiz tutkundu ona körkütük. *Prevantoryumda bile yattıydı oğlan* ***bu yüzden*** *(1, 208).*

Ben budala, üstelik senin gibi aylıklı muhafız da olmadığım, bu yüzden *ekmek de yemediğim halde, dost sandığım kimselere atılan başka türlü kurşunlara siper olup, başka türlü ama senden ağır yaralandım (2, 108).*

Borcunu daha ilk gününde ödeyen zengin sigortacı bu yüzden *müzayakaya düştüğünü göstermek için kızına hiç de mutantan bir düğün yapmadı (1, 55).*

Gönlün fazla et çekince Duizburg'da yaptığımız gibi yine sahanda yumurtaya guvvet. Bu yüzden *Berlin işçi gesiminde de ülser oradaki gader mebzuldür (4, 70).*

Halbuki pahalı sinema olduğundan öyle girip çıkarken itişilip kakışılacak kadar tıkışıklık da olmazdı. *Kevser Hanım* ***bu yüzden****, sabun, havlu, kolonyadan ibaret aksesuarına her renkten iğne iplik de katmak zorunda kalmıştı (3, 66).*

Hayır, İmadettin Bey'le bir safta olmak her şeyden önce onun bu esprilerinin prestijini bundan sonrası için hayli sarsabilirdi. *Şimdi sırf* ***bu yüzden*** *ona rahatlıkla menfi oy kullanabilirdi (3, 124).*

Hele kilit altında bulundurulmak fena halde onuruna dokunuyordu. Bu yüzden*, o çok sevdiği hanımını mı pençelemedi, kızcağıza Weihnachten'dan hediye gelen o canım kırmızı abajuru mu tuzla buz etmedi (2, 77).*

Kabilenin en gençleri orangutan maymunu gibi tırmanırlar bunlara. Onlar silker, öbürkiler toplar. O ağaç bitti, değil mi?.. İnip öbürüne tırmanmak yok. Ya?.. ***Elindeki kancalı ipi savurur şöyle yandaki ağaca, ipe asılır bırakır kendini boşluğa****... Ama, her yıl* ***bu yüzden*** *yirmi, otuz kişi de zayiat verirler. Dal çürük çıktı mı, otuz metreden düşen iflah olmuyor gayri (2, 41).*

Kalbi biraz önceki heyecandan boynunda atıyor, bu yüzden *Hülya'nın babasının praf'larına ayak uydurabilmek için tıknefes oluyordu (3, 101).*

Mambo Cemil ise, mambo yaptığı kadar, yüzüstü iyi kravl yüzer. Bu yüzden *enişte-baldız iyi uyuşuyorlardı (2, 126).*

Mekruhtur deyi ben göpek sevmem pek. Ama ***onlar da benim peşimde siftinir dururlar. Bu yüzden*** *sahaplarının da bana ganı gaynar (4, 78).*

Meşrutiyetin ilanı sıralarında yurda döndüğü vakit ilkin Jamanak gazetesinde siyasi makaleler yazmış, sonra Ermeni mekteplerinde Fransızca muallimliğinde

bulunmuş; fakat ***en nihayet işi sigortacılığa dökerek bu yüzden*** *bir hayli zengin olmuştu (1, 49).*

[Miralay Bey kendinden geçercesine çalışıyor.] *Tut ki ölümü* ***bu yüzden*** *olacak (1, 23).*

Onlar yazlığa gelmeden gezip gezip afi satar âleme. Bu yüzden *kaç kere, dayak da yedi paşadan (1, 106).*

Öğleden sonra şöyle bir şekerleme yapıp bir de ılık duş aldıktan sonra Park Otel'in barında Mr. Prichett ile buluşmayı kuruyordu ki, o Allah belası telefon çalmıştı. *Aday kim olursa olsun, şimdi* ***bu yüzden*** *rahatlıkla menfi oy kullanabilirdi (3, 121).*

Ren bölgesinin işgalinden sonra, Gerda'nın gece ziyaretleri hissedilir derecede seyrekleşti. Çünkü alt kata genç bir teğmen taşınmıştı. Bu yüzden *bütün askerler, indikleri pansiyonlarda müthiş koltuklanıyorlardı (3, 71).*

Rıza bu kararsızlıklar içinde bunalırken bir gece garip bir düş gördü. Bu rüyada Sulu İskender, Rıza'nın kulağına eğilmiş; "Ülen Irza sen sanatı değiştirmişsin. Para ile gart garılara oynaşlık ediyormuşsun" diye, arsız arsız sırıtmıştı. Bunun üzerine ortada beliriveren Yakup da arkadaşını teyit etmiş; "Elbette ya. O köşkte uşaklar, bahçıvanlar gırla. *Irza'yı sırf* ***bu yüzden*** *tutuyorlar" demişti (1, 34).*

Serap bunu bildiğinden erkeklerle, yahut evlenecek çağda oğlu olan kadınlarla konuşurken bir biçimine getirir sık sık gülümserdi. Bu yüzden*, hiç de öyle olmadığı halde, herkes onu alaycı sanıyordu (2, 28).*

Tavuk kolerası hengâmında hastalanan hayvanlarını inadına bahçeye salan ve böylece hastalığı zorla İfakat Hanım'ınkilere de bulaştıran Saraylı Hanım değil mi idi? *Aradan üç ay geçmesine rağmen İfakat Hanım bunu hâlâ unutamamıştı. Nasıl unutsundu ki, iki sarılı yumurta yumurtlayan o canım legornleri* ***bu yüzden*** *ikişer üçer gün ara ile birer birer helak olup gitmişlerdi (1, 117).*

2.1.2.4.3.9. Bundan Dolayı

Bağlaçlıklarla bildirilen nedenleme örneklerinden 2'si *bundan dolayı* bağlaçlığı kullanılarak oluşturulmuştur. *Bundan dolayı* bağlaçlığı, *bu nedenle, bundan ötürü* gibi bağlaçlıklarla karşılanmakta ve neden ilişkisi kurmaktadır (TS, 2005, s. 326; Korkmaz,

2003, s. 502, 511; Banguoğlu, 2004, s. 392; Bilgegil, 2009, s. 94; Gülensoy, 2011, s. 175; Karaağaç, 2013, s. 173, 355, 737).

Benim, Fraulein Haubold'le ahbaplığım, merdivende rastladıkça selamlamaktan, Sultan Reşat pullarına karşılık Francois Joseph pulları almaktan, bir de geceleri tepemdeki gürültü dayanılmaz hale gelince, dolabın üstüne çıkıp süpürge sopasıyla tavana vurmaktan öteye geçmiyordu. Bundan dolayı *da gece ziyaretlerine gelen dostlarını tanımıyordum (2, 76).*

En dişli sandıkları arkadaşlarını bir kalemde bertaraf etmiş olan bu zorlu müdürün kendilerine ilişmemiş olmasını büyük bir teveccüh sayıyor, bundan dolayı *için için iftihar duyuyorlardı (1, 38).*

2.1.2.4.3.10. Bundan Kerli

Bağlaçlıklarla bildirilen nedenleme örneklerinden 1'i *bundan kerli* bağlaçlığı ile yapılmıştır. Bu bağlaçlık, *kerli* ilgeciyle işaret adılının birleşmesinden oluşmuştur. Belirlediğimiz örnekte, öyküdeki kahramanın ağız özellikleri yansıtılmış olup *bundan gelli* biçiminde ve *bundan dolayı* anlamıyla kullanılmıştır.

Ayrıca Alamanın içine hepinizden önce girmişim. Gapıdan govmuşlar bacadan gelmişim. Bundan gelli *de onların her bir türlü huyunu, ciğerini okumuşum (4, 71).*

2.1.2.4.3.11. Bundan Ötürü

Bağlaçlıklarla bildirilen nedenleme örneklerinden 17'si *bundan ötürü* bağlaçlığı kullanılmıştır. *Türkçe Sözlük* (2005)'te, *bundan ötürü* bağlaçlığı *bu nedenle* bağlaçlığı ile karşılanmıştır (s. 326). İncelememizde belirlediğimiz örneklerde, bu bağlaçlık iki cümleyi neden ilişkisiyle birbirine bağlamıştır.

Aksi takdirde, elden kader okumayı nasıl izah edeceksiniz? Elden insana, insandan yıldızlara ve dolayısıyla geleceğin sırlarına atlayıvermek, bana oldum olasıya normal üstü bir sezgi işi göründü. Bundan ötürü *falcılara karşı daima korku ile karışık bir saygı beslemişimdir (1, 122).*

Bazı kimseler Jirayir'in sırf, ***kendi için sararıp solan kıza acıdığını, bundan ötürü*** *oraya gittiğini iddia ediyorlardı (1, 55).*

Birinci yarıda dinlenmiş, güvenli ve yay gibi gergindiniz. Önünüzde bol vaktiniz vardı. *Belki* ***bundan ötürü*** *yayıldınız, işi gevşek tuttunuz, yapmak istediklerinizi ikinci yarıya ertelediniz (3, 150).*

'Dropsi'nin hiçbir özelliği yoktu' dedik ama, bir gözü sarı, öbürü mavi idi. Bundan ötürü *de bana İstanbul'daki komşumuzun kedisini hatırlatırdı (2, 74).*

Eski müdürün gaybubeti esnasında ona vekâlet etmiş ve bundan ötürü *müdüriyet makamına kendisinin geçirileceğini ummuştu (1, 37).*

Fakat Artin Margusyan sebatkâr adamdı. Aslında piyasadaki mevkiini de geniş ölçüde bu meziyetine borçlu bulunuyordu. Bundan ötürü, *bir üçüncü düğmeye bastı (2, 23).*

Gerçi bazen için için bekâretinin lüzumundan fazla uzadığını hissediyor, *gururu* ***bundan ötürü*** *acı acı burkuluyordu (1, 51).*

Hepsi şunun bunun forsu ile girmiş. *İşte* ***bundan ötürü*** *de orkestra Allahlık olmuş (3, 135).*

Keza yine aynı duvarda, sıvası dökülmüş bağdadilerin ayıbını örtsün diye, bilmecburiye yan yana asılmış ve bundan ötürü *de insana ister istemez karı koca imişler hissini veren Frederic Chopin'le dansöz Anna Pawlova (1, 146).*

Meğer maarif hizmetine gireli otuz altı yılı doldurduğu halde bir tarih yanlışı dolayısıyla hizmet süresi vekâletteki künyesinde otuz üç sene olarak görünüyor, bundan ötürü *de emsali bir üst derece maaş aldığı halde zavallı resim hocamız mağdur duruma düşmüş bulunuyormuş (2, 70).*

Onlardan sonra sıra Mathildamıza geliyordu, konserin bütün yükünü nahif omuzlarına yüklenen ve bundan ötürü *de bir defaya mahsus olmak üzere hocanın kıymetli kemanını çalmak mazhariyetine erişen Mathildamıza… (1, 151).*

Onlularla Dokuzlular, resimsiz kâğıtlar içinde önemli oyunlara katılma imtiyazına sahip, başlıca kâğıtlardır. Bundan ötürü *de hallerinde görgüsüzce bir çalım, budalaca bir kurum sezilir (2, 51).*

Ragıp Avşar'ın da Müştak Ulaş gibi Kürt olduğunu hepsi biliyorlardı. Bunu içlerinde tek bilmeyen dekan, espriyi anlayamadığı için şimdi bu gülüşmeleri bir çeşit cıvıma sanmıştı. Bundan ötürü, *Müştak Ulaş'ın; "Şahsıma sataşıldı. Söz istiyorum" diye ayağa fırlamasına karşılık; "Sataşılmadı. Konuşamazsınız" dedi (3, 128).*

Sonra hayatı kesif yaşamak için Modigliani gibi kendini içkiye, eroine verdi. Bundan ötürü *de uzun zaman psikanaliz doktorlarının eşiğini aşındırdı (1, 207).*

Süheyl Erbil, kargalardan, yağmurdan, yağmurlu havada tramvaylara arız olan hıçkırıktan, buğulu camlardan yuvarlanan damlalardan, hele tramvayın içine sinen ıslak palto kokusundan fena halde sinirlenirdi. Bundan ötürü *sahanlığa çıkmış, orada duruyordu (2, 24).*

Terlikçi İhsan, üst üste iki düşeş atmakla marsı sağlamış gibiydi. Bundan ötürü *Müslim'in pencüyek sallayıp pencüdü diye yutturuşunu görmezlikten geldi (3, 32).*

Zira sonradan öğrendik ki, oğlan Yahudi imiş. Tanrı korusun, Hitlerci gençler bunu bir sezecek olsalar… Bundan ötürü *Yahudi oğlan geldiği zaman kapının önünde ıslıkla Lehar'ın Şen Dul operetinden bir melodi çalardı (2, 76).*

2.1.2.4.3.12. Bunun İçin

Bağlaçlıklarla bildirilen nedenleme örneklerinden 7'si *bunun için* bağlaçlığıyla oluşturulmuştur. *Bunun için* bağlaçlığı iki cümleyi neden ilişkisiyle bağlamaktadır (Banguoğlu, 2004, s. 392). Bu bağlaçlık, tamlayan durumu eki almış işaret adılının üzerine *için* ilgecinin gelmesiyle oluşmuştur. *İçin* ilgecinin oluşumuyla ilgili değişik görüşler vardır. Bu görüşler, *için* ilgeci maddesinde yer almaktadır.

Doygun adamı oynarım. Bunun için *de doygunluğum daha doğal görünsün diye salıdan önce başka caniplerde iyice doyup öyle gelirim (4, 98).*

[Ercüment'i gecenin bir yarısı ***kesilmiş bir ayağı sormak için*** *hastaneden ararlar.] Yahu gece yarısı* ***bunun için*** *rahatsız edilir mi insan? (3, 45).*

[Fasarya ile Güzide Hanım, Kuruçeşme'de silahlı saldırıya uğrar. Fasarya, Güzide Hanım'ı korumak için kendini siper eder. Ağabeyi ona kızar.] "Ayıp ettin ağabey. Ayağını öpeyim konuşa böyle. Bana ***bunun için*** *mi ekmek yedirmişler? Ben vazifemi yaptım. Ben helal süt emmiş adamım ağabey." diyor (2, 100).*

'Kendi armutlarına rakip çıkacak diye korkmuştur.' Efdalettin Bey de aynı fikirdedir. 'İşte bunun içindir ki' *diye sözlerini bağlar. 'İlk şart köye okumuş imam, uyanık imam, inkılabı hazmetmiş imam göndereceksin. Ne denirse densin, köy her işte imamın peşinden gider. Köye aydın imam gönder… Bak o zaman ne oluyormuş.' (2, 87).*

'Kendi armutlarına rakip çıkacak diye korkmuştur.' Efdalettin Bey de aynı fikirdedir. 'İşte bunun içindir ki' diye sözlerini bağlar. 'İlk şart köye okumuş imam, uyanık imam, inkılabı hazmetmiş imam göndereceksin. Ne denirse densin, köy her işte imamın peşinden gider. Köye aydın imam gönder… Bak o zaman ne oluyormuş.' Bunun için *de konu döner dolaşır imam-hatip okullarının ıslahına dayanır (2, 87).*

Saatin sahibi olarak objektif kalmak kaygısıyla, Amerika'da özellikle İsviçre ve Fransa'da daha şık ve zarif saatler yapılabileceğini kabul etmekle birlikte, Rusların bu işte "designe"den çok, sağlamlığa önem verdiklerini belirtiyordum*. Gerçekten de öyle değil mi?* ***Bunun için*** *binalarına, ticaret ve savaş filosu gemilerine, şehircilik planlarına bir bakmak yeter.(4, 59).*

Sonra da hemen o anda, bir kelimeyi söylerken, bunun pek de mümkün olamayacağını anladı: ***Ayağın bilhassa parmak nahiyeleri kangrenli uzuvlara has morumtırak bir büzülme arz ediyorlardı.*** *Hem* ***bunun için****, hem de o sırada köpüklü kahveler de geldiğinden, savcı yardımcısının gönlünü almak için; "Mamafih, ihtiyaten yine bir kere sordurayım" dedi. "Olur, olur" (3, 39).*

2.1.2.4.3.13. Bunun Üzerine

Bağlaçlıklarla bildirilen nedenleme örneklerinden 16'sında *bunun üzerine* bağlaçlığı kullanılmıştır. *Bunun üzerine* bağlaçlığı, iki cümle arasında neden ilişkisi kurmuştur (Banguoğlu, 2004, s. 392).

Ağladı, sızladı, uludu, inledi. Bunlar da para etmeyince daha şirretlenip, oğlanın yüzünü hart diye dişledi. Bunun üzerine *Erdem de, o sakin o sabırlı çocuk da, çileden çıktı. Kızı bu olayın geçtiği Koço'da herkesin önünde bir güzel ıslattı (1, 192).*

"Bak canikom" diyor. "Bu Kazım Efendi benim askerlikte emir erimdi. Öl desem ölür, kal desem kalır, böylesine mert bir delikanlıdır." *Caniko ile teğmen* ***bunun üzerine*** *Fasarya'ya bakarak fiskos bir şeyler konuşuyorlar (2, 101).*

Bir keresinde bir atletizm yarışmasında sekiz yüz metre derecesini daha kronometrörler ilan etmeden bilişim, o zamanki gazetelere bile geçti. Hatta bunun üzerine, *zamanın en tanınmış ruh doktorlarından biri, beni arayıp buldu (3, 21).*

Bir süreden beri bu elektrikli atmosferde söylenenleri yarım kulak dinleyen ama çocukluğunu bildiği bu koca adamları şimdi yine o çocukça, amatörce heyecan

içinde görerek şaşırakalan yeni konuk bunun üzerine *konuşmak zorunda kaldı (3, 117).*

Bu mart ilk yaşını dolduran Dropsi de, yeni duymaya başladığı genç kızlığının olanca ihtirasıyla hanımının o aygın baygın Slav şarkılarına taş çıkartan konserlere başladı. Tabi bunun üzerine *semtin bütün erkek kedileri evin etrafını sarıp Dropsi'nin özlem dolu haykırışlarına aynı şekilde ateşli ve fıraklı karşılıkta bulundular (2, 77).*

Fakat Halk Partisi'nden iki yüz elli lira kadar bir iyilik görmüştü. Bunu açıkça söyledi. *Muhterem zat* ***bunun üzerine*** *güldü: "Bunu daha evvel söyleseydin ya dostum" dedi (1, 61).*

"Fazla laf ettünüz gayrı, hedi bahalım iş başına!" diye buz gibi bir laf etti. Bunun üzerine *ırgatlar dağıldı (1, 32).*

Genç adam Rıza'yı işaret ederek babasına bir şeyler söyledi. Bunun üzerine *adam da dönüp onun gösterdiği tarafa baktı (1, 29).*

"Ne dedikse onu yap işte. Amma da herifsin be!" diye aksilendi. *Kıvırcık da* ***bunun üzerine;*** *"Kızma ağabey gideriz" deyip alttan aldı (1, 135).*

"Orda, ancak zırhlı geldikçe iş görebilir. Halbuki Air Force'ta oldu mu, her aklına esince uçuş yapar." Bunun üzerine *sivil olanı daha gürültülü gülmeye başladı (1, 115).*

Radyoda Hamiyet, "Yesin onu ninesi"ne başlayınca kaptan göz kırpıp, "Sadık bak seninkini çalıyorlar" demiş, *Sadık da* ***bunun üzerine*** *edepli edepli gülümsemişti (1, 133).*

Rıza bu kararsızlıklar içinde bunalırken bir gece garip bir düş gördü. Bu rüyada Sulu İskender, Rıza'nın kulağına eğilmiş; "Ülen Irza sen sanatı değiştirmişsin. Para ile gart garılara oynaşlık ediyormuşsun" diye, arsız arsız sırıtmıştı. Bunun üzerine *ortada beliriveren Yakup da arkadaşını teyit etmiş; "Elbette ya. O köşkte uşaklar, bahçıvanlar gırla. Irza'yı sırf bu yüzden tutuyorlar" demişti (1, 34).*

Rıza onların bu kötü zehabını "İftire, kanaat olsun iftire" sözleri ile tekzip etmek istemiş, fakat berikiler "Gart garının oynaşı, gart garının oynaşı" diye onu maytaba almışlardı. Bunun üzerine *fevkalade öfkelenen Rıza, o sırada nasıl olup da eline geçirdiğini bilemediği koca bir balta ile arkadaşlarının üstüne yürümüş; "Daha mı söylüyonuz orospunun doğurdukları!" diye bağırırken kan ter içinde uyanmıştı (1, 34).*

Sekban güldü. Bunun üzerine *Judith de güldü (3, 183).*

Selman Atacan; "Nerden kestirip atabiliyorsun bu kadar kati olarak?" diye sordu. Başasistan da, bakışının ifadesi ile Selman'ın sorusunu tekrarlar gibi idi. Bunun üzerine *İskender İskit güldü (3, 42).*

"Söylesene Erol… önden'in mi var, arkandan'ın mı yavrum?"/ *Küçük şehzade* ***bunun üzerine,*** *terbiyeli terbiyeli; / "Önden'im var anneciğim" deyince, vekilin karısı onun askısını çıkarmadan sadece pantolon düğmelerini çözmekle yetinmişti (3, 63).*

2.1.2.4.3.14. Hiç Değilse

Bağlaçlıklarla bildirilen nedenleme örneklerinden 2'si *hiç değilse* bağlaçlığıyla oluşturulmuştur. *Hiç değilse* sözcük öbeği, belirlediğimiz örneklerde iki cümle arasında neden sonuç ilişkisi kurmuştur.

Emekli Danıştay Üyesi Gavsi Bey güya içlerinde en kültürlüleri. Hiç değilse *asarıatikaya, asarı antika demiyor (4, 86).*

İyi ki ***uzakta, Karabük'teler***. ***Hiç değilse*** *gözü görmüyor, gönlü katlanıyor (4, 34).*

2.1.2.4.3.15. Ne de olsa

Bağlaçlıklarla bildirilen nedenleme örneklerinden 3'ü *ne de olsa* bağlaçlığıyla yapılmıştır. *Koşul eki*nin kalıplaşmasıyla oluşan *ne de olsa* sözcük öbeği, neden ve sonuç bildiren iki cümleyi bağlamaktadır (Türkyılmaz, 1999, s. 94). Belirlediğimiz örneklerin 2'si neden+sonuç, 1'i ise sonuç+neden sıralamasıyla oluşturulmuştur. *Ne de olsa* sözcük öbeği, neden ifadesinin başında (2 örnekte) ve ortasında (1 örnekte) kullanılmıştır.

Fakat ***biz ne de olsa mahviyetkâr insanız.*** *Onun için tutup da heykelimizi şehrin umumi meydanlarından birine rekzedecek değiliz (1, 42).*

Ne de olsa komşu olup yaşayacağız. *Gerginliğe, dargınlığa gerek var mı? Ne demişler, ev alma, komşu al, diye (4, 88).*

Komşular bir anda kadının başına üşüşünce Sadık adeta hafifledi. ***Ne de olsa kadın kısmı teselli etmesini daha iyi bilirdi*** *(1, 134).*

2.1.2.4.3.16. Ne var ki

Bağlaçlıklarla bildirilen nedenleme örneklerinden 1'i *ne var ki* bağlaçlığı ile yapılmıştır. *Ne var ki* bağlaçlığı, *ne var* bağlaçlığı ve *ki* bağlacının birleşmesiyle oluşmuştur. *Ne var* bağlaçlığı, *zira, nitekim* bağlaçlarıyla eş anlamlı kullanılmaktadır (Hacıeminoğlu, 1992, s. 183).

[Nizamettin Bolayır, personellere sivil savunma konusunda brifingden sonra iki ciddi alarm denemesi yaptı. İlk deneme habersiz olduğu için başarısız, ikinci deneme açıklamanın ardından başarılı oldu.] Personel bir hava üssü eratı mükemmeliyeti ve sürati intikali içinde -bu onun deyimiydi- vazifesini yerine getirdi. Ne var ki, *sivil savunma alanında personel muma döndükten sonra Nizamettin Bolayır işsizlikten sıkılır olmuştu (4, 44).*

2.1.2.4.3.17. O Halde

Bağlaçlıklarla bildirilen nedenleme örneklerinden 1'i *o halde* bağlaçlığı ile yapılmıştır. *O halde* sözcüğü neden ve sonuç ilişkisi bulunan iki cümleyi bağlamıştır (Karaağaç, 2013, s. 355).

Madem x, y'den büyüktür. O halde *y, x'ten küçüktür (2, 70).*

2.1.2.4.3.18. Ondan Ötürü

Bağlaçlıklarla bildirilen nedenleme örneklerinden 1'i *ondan ötürü* bağlaçlığı ile yapılmıştır. *Ondan ötürü* bağlaçlığı neden bildirmektedir (Bilgegil, 2009, s. 94).

Ama ne yapsın, ***kadıncağızın müzmin romatizması vardı. Ondan ötürü*** *de, henüz kırk beş yaşında olmasına rağmen, ihtiyarlar gibi iki yanına salına salına yürüyordu (3, 43).*

2.1.2.4.3.19. Onun İçin

Bağlaçlıklarla bildirilen nedenleme örneklerinden 6'sı *onun için* bağlaçlığıyla yapılmıştır. *İçin* ilgeci, *bu* ve *o* gibi işaret zamirleriyle birleşerek neden bildirmek için kullanılmaktadır (Bkz. Bunun için). Bu bağlaçlığın neden bildirme işlevi kaynaklarda yer almaktadır (Korkmaz, 2003, s. 511; Gencan, 2007, s. 161; Karaağaç, 2013, s. 355).

"Bak kardeşim" demişti, "bu müessesenin bozuk düzen idaresi vekâlete bağlı bütün işlerin de aksamasını mucip oluyor. Ben buradan ne kadar yazıp çizsem, ne kadar zılgıt versem, faydasız… ***Her şeyden evvel işin başında otoriter bir müdür lazım. Onun için*** *sana salahiyeti tamme veriyorum (1, 36).*

Fakat ***biz ne de olsa mahviyetkâr insanız. Onun için*** *tutup da heykelimizi şehrin umumi meydanlarından birine rekzedecek değiliz (1, 42).*

"Nasıl olur beyefendiciğim? Küçük olsa neyse ne idi; ama bakın büyük diyorsunuz, bunu cadde üzerine dikerseniz gelen geçen görür, nazarı dikkati celbeder." *"Bendeniz de* ***onun için*** *arzu ediyorum ya efendiciğim…" (1, 46).*

Necmi Uyanık gerçi o sabah hem sarhoş, hem de uyku sersemi idi ama gördüğünün bir kâbus olmadığına emin bulunuyordu. Onun için; *"Hayır beyefendi" diye itiraz etti (1, 81).*

Toplarla formaların parasını o veriyordu. Onun için *kimse onun sözünden çıkamazdı (2, 94).*

Yıllarca evvel Yakup Kadri'nin Yaban'ını okumuştu. Anadolu'da lohusaların ipe tırmanıp çocuk doğurduğunu, doğan çocukların yarı beline kadar toprağa gömüldüğünü biliyordu. Onun için *çamaşıra giderken şalvarına doğuran kadını talihli bile buldu (1, 182).*

2.1.2.4.3.20. O Zaman

Bağlaçlıklarla bildirilen nedenleme örneklerinden 15'i *o zaman* bağlaçlığıyla kurulmuştur. Bu bağlaçlık, *o* işaret zamiri ve *zaman* ilgecinin birleşmesiyle oluşmuştur. *Türkçe Sözlük* (2005)'te *zaman* ilgeci, *bir süre ile ilgili durum ve şartlar* anlamıyla verilmiştir (s. 2221). O *zaman* bağlaçlığı, neden bildirmek için kullanılmıştr (Banguoğlu, 2004, s. 392; Karaağaç, 2013, s. 173, 355, 737). Belirlediğimiz örneklerde *zaman* ilgeci *o* işaret zamiriyle birleşerek, neden ilişkili iki cümleyi bağlamıştır.

"Acep bir morso daha lütfetmezsiniz?" gibi nazikane ve hatır alıcı cümleler sarf ettiği de olmuyor değildi. O zaman *genç kız, yüzünde memnun bir tebessümle tekrar piyanoya döner, bu sefer de Beethoven'in Ayışığı sonatını, ümitli ümitli çalmaya koyulurdu (1, 54).*

Âlemin güpgüzel kızını hiç bırakırlar mı sana? ***Elinde bir lise diploman bile yok… Yarın askere gittin mi neferi merkumsun sağlam****…* ***O zaman*** *insanı birinciye de bindirmezler (4, 91).*

[Beatris Mavyan, Jirayir'e piyano çalar, edebiyattan, roman tahlillerinden, şiirlerden söz eder.] … mevzuu sentimental bir mecraya sürüklemeye çalışırdı. ***Fakat hışır Jirayir'in Mahmutpaşa esnafı tonu ile verdiği kem küm cevaplar, onun yaratmaya çalıştığı şairane havayı ossaat dağıtır, etraflarında uçuşmaya başlayan aşk perilerini bir anda kaçırıverirdi. O zaman*** *bütün gayretlerinin boşa gittiğini gören Beatris ellerini dizlerinin üzerinde kenetleyerek mahzun mahzun susmak zorunda kalırdı (1, 55).*

Düğünlerinin paskalyadan sonra yapılacağı söyleniyordu. Andon son zamanlarda İzmir'deki gazinocu bir amcasından beş bin liralık bir de miras yemişti. Harikliya'nın dişinden, tırnağından artırdığı drahoması da buna eklenince, Kurtuluş'ta çoktan beri gözüne kestirdiği bir dükkânı satın alabilecek ve artık başlı başına küçük bir karoseri imalathanesi açabilecekti. O zaman *işleri işti. Karı-koca rahat rahat geçinebilecekler, hatta kimbilir, yakında pazar gezmelerine belki şöyle elden düşme bir küçük Austin'le dahi çıkabileceklerdi (1, 89).*

İhtiyarcığı böyle gözü yaşlı gördün mü, lafı hemen değiştirip onun sevdiği askeri mevzulara getirivermelidir. ***O zaman ağlarken eline oyuncak verilen bir çocuk gibi derdini hemen unutur*** *(1, 21).*

İki şimşek çakıp bir gök gürlemeye görsün*,* ***o zaman*** *selameti kaçışta bulur (3, 105).*

Evet, Süheyl'i o yola gelen gangster filmine götürmeli idi. ***O zaman anlaşma çok kolay olurdu*** *(2, 32).*

"Kendi armutlarına rakip çıkacak diye korkmuştur." Efdalettin Bey de aynı fikirdedir. 'İşte bunun içindir ki' diye sözlerini bağlar. ***"İlk şart köye okumuş imam, uyanık imam, inkılabı hazmetmiş imam göndereceksin. Ne denirse densin, köy her işte imamın peşinden gider. Köye aydın imam gönder…*** *Bak* ***o zaman*** *ne oluyormuş." (2, 87).*

Kız yaklaşınca leylek havalanmadı, küçük çapta bir devekuşu gibi, zıplaya zıplaya uzaklaştı. *İşte* ***o zaman*** *anladık ki, uçamıyordu (3, 56).*

*"****O zaman*** *da yer bulmak zordur" dedi Rıza Bey. "****Bütün Ankara buraya akın eder****." (3, 166).*

"Siz Türklerin çok ekmek yediğini nerden biliyorsunuz?" İşte o zaman *katıksız bir İstanbul şivesi ile, "**Ben de Türküm de ondan**" demesin mi? (2, 55).*

Şefkati Oğuztürk,"Biz burada doktorasız doçentleri bile icabında profesör yapmışız. Hadi, beni kötü kötü söyletmeyin."dedi. ... ***Bu, Cevat için bulunmaz fırsattı. Şefkati'ye pişman olma mühleti tanımadan hemen fırladı: "Doktorasız profesörleri küçümseyen bu acayip görüşü nefretle sahibine iade ederiz" dedi. "Benim şahsen iki doktoram var. Bu konuda objektif olarak konuşuyorum. Ama şunu belirtmeme müsaadenizi rica edeceğim. Doktoralı-doktorasız ayrımı çok küçük hesapların bir sonucudur. Biz doktorasız profesörlerin bu çatıya en az doktoralılar kadar şeref verdikleri kanısındayız."*** *Şefkati Oğuztürk, devirdiği çamı, işte* ***o zaman*** *anlayabildi. Yüzü pancar gibi oldu (3, 131).*

Tehlike yokken kasıla kasıla yürür. ***İki şimşek çakıp bir gök gürlemeye görsün, o zaman*** *selameti kaçışta bulur (3, 105).*

Uyku sersemliği ile "Hey canına kurban olduğum medeniyet, telefonları bile erken saatte surdinli çalıyor" diye ahizeye uzandım. ***Ahizede ses seda yok.*** *Ancak* ***o zaman*** *hâlâ edepli edepli kolumda çalmakta olan yeni saatimi fark edip gülümsedim (4, 58).*

Vekilin hanımı çocuğunu önden'ini yaptırdıktan sonra onu arabaya yollayıp kendi işini de bitirmiş, o zaman *henüz bozuk olmayan iki numaralı kabinenin sifonunu çekerek pür azamet dışarı çıkmıştı (3, 63).*

2.1.2.5. İlgeçlerle Bildirilen Nedenleme

İlgeçler, sözcüklerin bir araya gelmelerinde çeşitli işlevler üstlenirler. Dil bilgisi kitaplarında ve sözlüklerde, *ilgeç*lerin neden bildirme işlevi ile sözcükler arasında bağ kurduğu belirtilmektedir (Korkmaz, 2003, s. 502; Bilgegil, 2009, s. 217; Karaağaç, 2013, s. 353,743). İncelememizde belirlenen neden bildiren ilgeçler aşağıda açıklanmış ve örneklendirilmiştir. Bunların dışında Türkçenin tarihi ve çağdaş dönemlerinde neden bildiren başka ilgeçler (*berâyi, li- nâşî* gibi) de bulunabilmektedir (Bilgegil, 2009, s. 218).

Sözcüklerle bildirilen nedenleme örneklerinden 644'ü *ilgeç*lerle kurulmuştur.

2.1.2.5.1. Beri

İlgeçlerle bildirilen nedenleme örneklerinden 3'ü *beri* ilgeci ile yapılmıştır. *Beri* ilgeci başlangıç bildirmekte ve *-den bu yana* anlamıyla kullanılmaktadır (TS, 2005, s. 247). Başlangıcı oluşturan bu durum ya da olay aynı zamanda bir sonucun nedeni olmaktadır. Bu durumda zaman ve neden işlevi iç içe geçmiş biçimde bulunmaktadır.

Efdalettin Bey, çikleti icat ettiklerinden beri, *Amerikalılara düşman kesilmiştir (2, 89).*

Hikmet Bey'in bu saf kan Pakistan tazısı, elektrik prizini yalayıp cereyana kapıldığı günden beri, *kuyruk sokumu ile uyluklar arasında sürekli bir sızıdan yakınıyordu (3, 97).*

Missuri zırhlısının İstanbul'a geldiği günden beri *kıza bir haller olmuş, dikişlerini yüzüstü bırakıp her gün İstanbul'a iniyor, bazı geceler de eve hiç gelmiyormuş (1, 90).*

2.1.2.5.2. Diye

İlgeçlerle bildirilen nedenleme örneklerinden 169'u *diye* ilgeci ile yapılmıştır. Kaynaklarda *diye* ilgecinin neden bildirdiği belirtilmektedir (Korkmaz, 2003, s. 510, 990; Yurtbaşı, 2004, s. 133; TS, 2005, s. 544; Gencan, 2007, s. 458; Özezen, 2008, s. 341; Bilgegil, 2009, s. 156, 273; Çotuksöken, 2011, s. 36; Karaağaç, 2013, s. 354, 593). *Diye,* çeşitli yapılar üzerine gelerek neden bildirmektedir.

2.1.2.5.2.1. Eylem Cümlesi + diye

Diye ilgeciyle bildirilen nedenleme örneklerinden 148'i *eylem cümlesi*nin üzerine gelerek oluşturulmuştur.

2.1.2.5.2.1.1. Bildirme Kipleriyle Çekimlenmiş Eylem + diye

Diye ilgeciyle bildirilen nedenleme örneklerinden 68'i *bildirme çekimi*nin üzerine gelerek oluşturulmuştur.

2.1.2.5.2.1.1.1. Eylem + -DX + Kişi Eki + diye

Diye ilgecinin kullanıldığı nedenli yapıların 18'i *eylem + -DX + kişi eki + diye* biçiminde kullanılmaktadır.

*Bazen tanıdığım tanımadığım ergekler bana söz atar: **"Nassıl, garımı beğendin mi?" deyi [sormak için]** (4, 77).*

***'Dropsi'nin ayak sesleri… İşte geliyor yavrum, geliyor tontonum. Yeminlen size duydum' diye** belediye kütüphanesinde çalışan kakavan kapı komşusunu kaç kere tatlı uykusundan etti (2, 80).*

*Genç kadın, **saçlarının dalgası bozuldu mu diye**, aynaya kaçamak bir göz attı. Erci demin ellerini yıkamadan gelmiş, gitti ellerini yıkadı (3, 45).*

*"Hayrını görsün. Tepe tepe kullansın."... "İpek gibi kız pekâlâ**. Sana yüz vermedi diye,** değil mi?" (2, 123).*

*Hatırlar mısınız albayım, Tevfik Yüzbaşı **bir gün kendisini selamlamayı unuttum diye**, beni divanıharbe verecekti (4, 48).*

*İstedikleri kadar arkamdan acısınlar, **"Artırdı artırdı alamadı" diye** (3, 88).*

***Köprüye ne çabuk geldik diye** şaştı (1, 75).*

*Nerde ise cici kızının önünde diz çöküp alaturka şarkı ağzı ile, **"Affet beni meleğim, seni yok yere kırdım, üzdüm, incittim" diye** özür dileyecek (1, 113).*

*Paşa oğlu, **getti mi diye** bekçiden yana bakıyor (2, 120).*

*Polis geldi baytar geldi. **İt gorkup şok oldu deyi** göpek sinir gıliniğine götürüldü (4, 75).*

***Riolu dilber ne oldu diye** uzanıp içeri baktım (1, 128).*

***Şimdi yaşlandın, hamladın, senden geçti diye** mi bize bu yüklenişin? (2, 148).*

*Şöyle deseler daha doğru: İnsanoğlu, başkasının başına gelen felakete sözde acıyan ama **o felaket kendini bulmadı diye** de için için sevinen bir rezildir (4, 25).*

*İnsanlar her bakımdan saate benziyorlar. Hatta güleceksiniz belki; boş zamanlarımda öbür insanları da kendim gibi saate benzetmek en sevdiğim hayal oyunlarımdan biri. Tanıdıklarıma, yakınlarıma bakıp, bu saat olsa, **nasıl bir saat olurdu diye [nasıl olacaklarını merak ettiğim için]** düşünürüm (3, 25).*

***"Ulan maval mı okudunuz yoksa bana" diye** celallenmek üzere idi ki, İbraam kum arabası ile çıkageldi (3, 36).*

"Vaktim doldu. Tam altıda başka bir randevum vardı" diye *müsaade isteyiş, açık kalan ağızlar… (4, 59).*

Yahut belki de, ha bire yenilmekte olduğu için zaten öfkesi burnunda bir altmış altı tiryakisi, ***istediği kahveyi zamanında getirmedi diye*** *kızıp, 'Ulan ne fasarya oğlan şu Kazım be, meredin çaylak çaylak bakınmaktan başka bir işe yaradığı yok' diye bağırmış olacak (2, 92).*

Yahut belki de, ha bire yenilmekte olduğu için zaten öfkesi burnunda bir altmış altı tiryakisi, istediği kahveyi zamanında getirmedi diye kızıp, 'Ulan ne fasarya oğlan şu Kazım be, ***meredin çaylak çaylak bakınmaktan başka bir işe yaradığı yok' diye*** *bağırmış olacak (2, 92).*

2.1.2.5.2.1.1.2. Eylem + -mXş + Kişi Eki + diye

Diye ilgecinin kullanıldığı nedenli yapıların 3'ü *eylem + -mXş + kişi eki + diye* diziliminde kullanılmaktadır.

Bi gocagarının iti yukarı gatta tek başına gapalı galmış deyi *itfaiye uğraştı (4, 75).*

Ona bu merak, ***nereden, nasıl, niçin, ne zaman illet olmuştur diye*** *az kafa yormadım (1, 186).*

Yahudi ile düşüp kalktığı ortalığa yayıldığından ***'kanı bozulmuştur' diye*** *Alman ahbaplarından yüzüne bakan da kalmadı (2, 81).*

2.1.2.5.2.1.1.3. Eylem + -yor + Kişi Eki + diye

Diye ilgecinin kullanıldığı nedenli yapıların 14'ü *eylem + -yor + kişi eki + diye* diziliminde kullanılmaktadır.

Alamanlar insan gadri bilmeyolar deyi *heç üzülme (4, 81).*

Bir kişiliği, belirli bir rengi olmadıkça, ***sırf dergi çıkarıyoruz diye*** *övünmek için dergi çıkarılmaz (1, 199).*

Bu adam Avşar'ı mı vuruyor, yoksa ***benim Turizm Bankası'ndaki idare meclisi üyeliğimi mi ima ediyor diye*** *sözün sonunu beklediği belli oluyordu (3, 127).*

Çık, kızımı evlendiriyorum, diye *dayattı (2, 153).*

Ertesi gün, ***"Emirgân'a teyzemlere gidiyorum" diye*** *çıktım (1, 110).*

Fahrünnisa'nın çantasını çıkarıp bir kaparo verişi, sonra da yan gözle, ***beni görüyorlar mı, diye*** *etrafa bir bakışı var… (3, 83).*

Fakat havyan ona dargın dargın bakarak başını öbür yana çevirmiş, o hasta halinde bile, ***sırf o veriyor diye****, suyu içmemiş (2, 79).*

Kadın, ayağında rugan çizmeler, sırtında yakası açık ipek gömlek, bir kalkıp bir oturarak, hayvanı koşturuyor, bir yandan da ***"beni görüyorlar mı" diye*** *çaktırmadan etrafına bakınıyordu (1, 27).*

Kusur benim. ***"Hâlâ bıraktığım yerde otluyor" diye*** *kızsa yeri. Ağız dolusu küfür etse haklı. Yerden göğe haklı (4, 114).*

"Meret yine on dakika ileri gidiyor" diye *tamire kalkışmaz mı? (3, 23).*

Nitekim işte bugün burada Malumatı Vataniye dersinden yazılı yoklama yapılacağını, hocanın şu şu sualleri sormuş olacağını, o içeri girerken çocukların rap diye ayağa kalkacaklarını, içlerinden birinin kucağındaki kitabı düşürüp kulaklarına kadar kızaracağını, ***kendisine, sayfaları bile açılmamış bir kitabın, işte bu okutuluyor, diye*** *yutturulmak isteneceğini, daha sabahleyin, buraya gelmeden, sarayın merdivenlerini inerken bilmekte idi (2, 68).*

Uyku sersemliği ile ***"Hey canına kurban olduğum medeniyet, telefonları bile erken saatte surdinli çalıyor" diye*** *ahizeye uzandım (4, 58).*

Yine iri, kurşuni bir dalga geliyordu karşıdan. Ona baktı galiba. Gözlerini kırpmadan. ***"Katilim bu olacak" biliyorum, diye*** *(3, 174).*

Zaten ***maç primlerini artırmıyorlar diye*** *üzgündük (2, 148).*

2.1.2.5.2.1.1.4. Eylem + Geniş zaman çekimi+ diye

Diye ilgecinin kullanıldığı nedenli yapıların 16'sı eylemlerin geniş zaman çekiminin üzerine *diye* gelerek oluşturulmuştur. Bunların 13'ü geniş zamanın olumlu çekimiyle, 3'ü de geniş zamanın olumsuz çekimiyle sağlanmıştır.

2.1.2.5.2.1.1.4.1. Eylem + -(A)r + Kişi Eki + diye

Diye ilgecinin kullanıldığı nedenli yapıların 13'ü *eylem + -(A)r + kişi eki + diye* diziliminde kullanılmaktadır.

Aksi gibi ***İfakat Hanım muannit inkıbazdan mustarip olduğundan peklik verir diye*** *ayva yiyemiyordu (1, 119).*

Belkim gelecek sezon transfer ederler beni diye *yağcılık etti (3, 140).*

"Bir kere de dut yüzünden kavga ettiydik" diyecekti, ***öğretmen kızar diye*** *vazgeçti (3, 34).*

Biz de varız diye *buram buram kokuyorlar (4, 53).*

Ettimse bile, orda duruyor ya ***istediğim zaman alırım diye*** *üstüne düşmemişimdir (3, 75).*

Gelen geçen görür diye *düşündüm (1, 43).*

Neme lazım, ***yine belki sıkılır diye*** *gözlerimi kapadım (2, 114).*

Nuri, alacağından değil, ***ucuza satıyorsa başkasına okutup kâr edebilir miyim, diye*** *sormuştu (2, 201).*

Sanki her saat başı Ziya Paşa ile birlikte; ***Sanma ki saat çalar/ Bil başına tokmak vurur diye*** *bizi azarlamaktadır (3, 25).*

Son duraktan rahat binerim diye *Fatih'e kadar yürüdü (1, 74).*

"Uy boyu devrilesu soysuz, uy leşi serilesi diyyuz, daha mı söylenirsin?" diye *elini arka cebine atınca, jandarmalar Sadık'ı bırakıp kollarına asıldılar (1, 139).*

Yazı masasına otururken ***belki yumuşar diye*** *kalbini çıkarıp bir kenara bırakıyor (2, 146).*

Janos Eckmann (2005), korkmak eyleminin kullanıldığı cümleden sonra gelen cümlenin neden bildirdiğini belirtmektedir. Fakat verdiği örnekler ki bağlacı kullanılarak oluşturulmuştur (s. 153). Belirlediğimiz örnekte korkmak eyleminden önceki cümle neden bildirmektedir.

Yine kusarım diye *korktu, su içmedi (3, 176).*

2.1.2.5.2.1.1.4.2. Eylem + -mAz + Kişi Eki + diye

Diye ilgecinin kullanıldığı nedenli yapıların 3'ü *eylem + -mAz + kişi eki + diye* diziliminde kullanılmaktadır.

"Eylemsiz edebiyata girilmez" diye *az mı çırpınmıştı çocuk (1, 199).*

Hatta geçen gün eve, ***işe yaramaz diye*** *tramvay idaresi deposuna atılmış koca bir meydan saati bile getirdim (3, 28).*

*Ve vaktiyle **işe yaramaz diye** ayıklanmış olan mağdur memurlar böylece ilk partide eski vazifelerine iade edildiler (1, 41).*

2.1.2.5.2.1.1.5. Eylem + AcAk + Kişi Eki + diye

Diye ilgecinin kullanıldığı nedenli yapıların 17'si *eylem + -AcAk + kişi eki + diye* diziliminde kullanılmaktadır.

*Ablası işi biliyor, **nasıl olsa evlenecekler diye**, gezmelerine göz yumuyordu (2, 132).*

*Ben de aval gibi **ne yapacak diye** bakıyorum (2, 99).*

*Ben Dolmabahçe'de ayrılmak istedim. İlle, **"Seni evine kadar geçireceğim" diye** ayak diriyor. İster istemez bir taksi çevirdik (1, 110).*

*Bir ara **"Pilavcı Pasajı'nda butik açacağım" diye** tutturmuştu (4, 50).*

***Bulamayacağız diye** öyle korkmuştuk ki (3, 121).*

*Bütün kış bekâr odalarında titremek, her gece pastırma ile helvaya yatmak, **iki şiirimi basacak diye** ciğeri beş para etmeyen dergi sahiplerine yaranmak... Bu mu idi hayat? (1, 103).*

*Hakemin düdük çalması ile, **sen alacağın ben alacağım diye**, bir itişmedir başlıyor (3, 141).*

***Kendi armutlarına rakip çıkacak diye** korkmuştur (2, 87).*

*Korktum birden... **başka şeyler de itiraf edecek diye**... (3, 84).*

*Lakin tadını aldı ya bir kere hazret, haftasına varmadan tutturmaz mı **ille bu sefer de "Bir tarih-i harp kaleme alacağım." diye**... (1, 24).*

*Maçta da kendini pek yormaz, hızlı verilen paslara koşmaz, **saçım bozulacak diye** kornerden gelen topa kafa vurmaz ama yine de biçimli yerlerde durup uygun paslar alır, yarı ofsayt durumlarından beleş goller çıkarırdı (2, 95).*

*Ne yaparsa yapsın, istediği kadar **havalanacağım diye** çırpınsın, sonunda insanoğlu da yaralı leylek gibi rezil ve perişan yan üstü toprağa yuvarlanıyor mu? (3, 61).*

*Onları böyle yatıştırdıktan sonra, ertesi gün, **"Şule ile Atlas'a gideceğiz" diye** evden çıktım (1, 113).*

***Ömrüm boyunca ona çalışacağım diye** taahhüdüm yok ya (2, 133).*

"Şu vartayı bir atlatalım. Dinim hakkı için üç koyun gurban edecem" diye *adak adıyordu (1, 141).*

Ve nihayet, ***oldu olacak diye*** *beklenen büyük deşarj, gol ve onu takip eden çığlıklar, kayan gözler, tutulamayan salyalar (3, 144).*

Zavallılar kan ter içinde, bir yandan karşı taraf içlerini tutacağız, bir yandan forveti besleyip akına yardım edeceğiz diye*, ileri geri helak olur dururlar (2, 93).*

2.1.2.5.2.2.2. Tasarlama Kipleriyle Çekimlenmiş Eylem + diye

Diye ilgeciyle bildirilen nedenleme örneklerinden 80'i tasarlama çekiminin üzerine gelmiştir.

2.1.2.5.2.2.2.1. Emir Çekimi + diye

Diye ilgecinin kullanıldığı nedenli yapıların 75'i eylemlerin emir çekiminin üzerine *diye* gelerek oluşturulmuştur.

2.1.2.5.2.2.2.2. Eylem + -AyIm + diye

Diye ilgecinin kullanıldığı nedenli yapıların 4'ü *eylem + -AyIm + diye* diziliminde kullanılmaktadır. Yusuf Çotuksöken (2011), *-AyIm* ekini istek eki olarak değerlendirmiş ve *diye* ilgeciyle birlikte kullandığında neden bildirdiğini belirtmiştir (s. 36).

"Bambo ağacından…" dedim, "bir takım varmış da" dedim, ***"bir göreyim diye*** *geldim." (3, 84).*

Bende onu sarsan bir meziyet yakalamış olmasını bile bir oysa ile gölgelemek neden? ***Şımarmayayım diye*** *(4, 95).*

Meğer Gürcü dostlar ***uçağı kaçırmayayım diye****, verirken alarm zilini altı buçuğa ayarlamışlar (4, 58).*

Ondan sonra üç kayanın tepesinde dön baba dön. ***Belki biri bıkar, doyar, havalanır da havalanmaya karar verince yerine ilk atlayan ben olayım diye*** *(4, 20).*

2.1.2.5.2.2.2.3. Eylem + Ø (2.t.k) **+ diye**

Diye ilgecinin kullanıldığı nedenli yapıların 2'si *eylem + Ø + diye* diziliminde kullanılmaktadır.

*Müşteriler, **"Oyunbozanlığın âlemi var mı ya, kır şu inadı da dörtbaşı mamur bir taksim geç be yahu" diye** ısrar ettikçe Cemal, "Tövbeliyim anam… Yıllar var ki ağzıma klarnet almadım" diyor, yeminler edip nimetler öpüyordu (1, 68).*

*Ne de olsa komşu olup yaşayacağız. Gerginliğe, dargınlığa gerek var mı? **Ne demişler, ev alma, komşu al, diye (4,** 88).*

2.1.2.5.2.2.2.4. Eylem + -sXn + diye

Diye ilgecinin kullanıldığı nedenli yapıların 56'sı *eylem + -sXn + diye* diziliminde kullanılmaktadır.

***Aklınca moral versin diye** getirdi Salim Ağabey ta Ankara'dan (3, 143).*

*Anlayıp da mı gelmiş bunlar, yoksa **dostlar alışverişte görsün diye** mi? (3, 140).*

*Ases, Can'ın her akınını kesiyordu. Can ifrit oldu. Bir keresinde kendi hatasından düştü. Kalkıp buna bir tokat atmaz mı? A… A… Hem de on bin kişinin önünde… Ases de elini kaldırdı. Vuracak sandık. Hayır. Büyük bir sükûnetle Can'ın bileğini yakaladı. **Bir daha vurmasın diye** (3, 146).*

*Az evvel **havalansın diye** penceresini araladığı odaya bir araba soğuk doluvermişti (1, 174).*

*Bakma, ben senden biraz daha temiz geziyorum, her gün tıraş oluyor, ütülü gömlek giyiyor, **tepemin açıldığı belli olmasın diye** öndeki iki tel saçımı itina ile arkaya tarıyorum (2, 107).*

*Berber Kazım hergelesi **inat olsun diye** Denizli'ye gidip oradan bizzat en acar horozu transfer edeli Rıfkı'nınkinin pabucu çoktan dama atıldı (4, 36).*

*Biri tarafından beğenilmiş, ayırtılmış, kaparosu verilmiş, **başkası heveslenmesin diye** de altına alanın adresi iliştirilmiş bir resim, bir kilim, bir vazo, bir ne bileyim ben, biblo gördüm mü, içimin yağı eriyor (3, 74).*

***Bohem sanatçı rollerini bozmasın diye**, zengin babalarından aldıkları harçlıkları gizlemeseler, pekâlâ iyi bir salon da tutabilirlerdi (1, 199).*

*Bu arada bir kere, **denetim kurulundan geçsin diye**, arkadaşlar dün bir kopyasını yollamışlar (2, 146).*

*Bu arada, **mertlik bende kalsın diye** lüzumlu lüzumsuz, "Ben hiç evlenmeyeceğim. Bütün erkekler egoisttirler, hiçbirine inan olmaz" gibi büyük laflar yumurtlar, "kalbinin kalesini fethedecek şövalyenin daha anasının karnından çıkmadığını" iddia eder dururdu (1, 51).*

*Bu sırada kapı açıldı. **Oya katılsın diye** yatağından alınıp getirilen Ayetullah Bey İhsan'ın kolunda içeri girdi (3, 134).*

*Bütün müzik hocalarının **reklam olsun diye** talebelerine yaptıkları konser müsveddesi bir tören (1, 151).*

*Cevatçı gruptan Nedim; "Nasıl, nasıl?" dedi. Duymadığından mı, hayır. Hınzırlığından. **Duymayan varsa ikinci söyleyişte duysun diye** (3, 131).*

*Çocuk, alışık olmadığından, hazır bulmuşken tıka basa yemiş, **görgüsüzlük olmasın diye** bilmediği karışık içkilerden içmiş, âdettir sanıp bir ara yanındaki kıza sulanacak olmuş; ama şimdi birden ağırlaşıp aşırı derecede durulmuştu (2, 127).*

*Çocuk, alışık olmadığından, onların basit yemeklerinden pek az yemiş, amma da kibarmış demesinler diye adi içkilerinden bir-iki yudum içmiş, âdet yerini bulsun, **kalbi kırılmasın diye** bir ara yanındaki kıza kompliman yapmış ama şimdi birden hafifleyip aşırı derecede neşelenmişti (2, 185).*

*Çok olmadı. Avrupa'nın göbeğinde bir akıllı, **yabancı istasyonları dinleyemesin diye** bütün radyolara hususi mühür takmaya kalkmadı mı? Tıpkı bekâret kemeri gibi (1, 170).*

*Derken laf döner dolaşır bu sefer de Linowsky'de karar kılar. Niçin daima böyle neşesizmiş? Neden yüzü hiç gülmüyormuş? Babası doktor olan Atıfet; **"Sakın verem olmasın…" diye** endişe eder (1, 149).*

*Doygun adamı oynarım. Bunun için de **doygunluğum daha doğal görünsün diye** salıdan önce başka caniplerde iyice doyup öyle gelirim (4, 98).*

*Elektrikleri söndürmüşler, **hava versin diye** her tarafta kilise mumları yakmışlar, duvarlara ikonlar, non figüratif iki-üç resim asmışlar (4, 107).*

*Ellerini kuruladıktan sonra, **kalbi kırılmasın diye** Kevser Hanım'ın serptiği adi kolonyayı da geri çevirmeyen alçakgönüllü hanımefendi giderken eline bir de, iki buçuk liralık sıkıştırıvermişti (3, 64).*

*Erdal ve arkadaşları ne olduğunu pek anlamadan, **sululuk olsun diye** kavgacıları kışkırtıyorlardı (2, 137).*

Evet, her şeyi, kimin hangi durumda ne söyleyeceğini evvelden biliyor, yine de işte ***ayıp olmasın diye,*** *âdet yerini bulsun diye, karşısındakini dinler görünüyordu (2, 68).*

Geçen seçim bu dört kardeşin dördü de, ayrı partiden aday oldular. ***Seçimi hangi parti kazanırsa kazansın Meclis'te ortak aile çıkarlarını koruyacak bir sözcü bulunsun diye*** *(3, 128).*

Görmüştür de kaspaanik, ***fenalık olsun diye*** *sesini çıkarmamıştır (1, 117).*

Hikâyenin sonunda bir de çok dramatik linç sahnesi vardı ama bereket, eş dost aklına girip ***daha yerli olsun diye*** *bunu değiştirmiş, Arabı kaçarken düştüğü bir kuyuda havasızlıktan öldürerek hiç de daha az dramatik olmayan bir bitiriş sağlamışlardı (1, 198).*

İşin tuhafı ben de gülümsedim. Niye olduğunu bilmeden. ***Belki laf olsun, olgunluk bende kalsın diye*** *(4, 87).*

Kaçıp gitmesin diye*, Necmi'yi yanına gestapo gibi dikmişlerdi (3, 135).*

Kardeşleri, üzülmesin diye *analarına henüz bir şey açmıyorlarmış (1, 90).*

Kemer yerine beline bağladığı bavul kayışı görmesin diye *de düğmesiz ceketinin önünü kavuşturup kendine çekidüzen verdi (1, 69).*

Keza yine aynı duvarda, ***sıvası dökülmüş bağdadilerin ayıbını örtsün diye****, bilmecburiye yan yana asılmış ve bundan ötürü de insana ister istemez karı koca imişler hissini veren Frederic Chopin'le dansöz Anna Pawlova (1, 146).*

Kızın hatırı olsun diye *nişana cümbür cemaat katıldılar (2, 104).*

'Kulüpte bir çay içelim' dedi. ***Ayıp olmasın diye*** *hayır demedim. Ne mahzur var bunda? (1, 191).*

Kurusun diye *dışarı sarkıttığı havlusunu ve bermuda şortunu alırken kumsala baktı (3, 170).*

Mama nasıl sermayelerin moralini artırmak için "Sizde göz var kızlar" deyip ciddi ciddi hepsini tütsüden geçirirse, idareci de bunları alır moral versin, ***şanssızlık gitsin diye*** *toplu olarak Eyüp Sultan'a götürür, dua ettirir (3, 146).*

Mama nasıl sermayelerin moralini artırmak için "Sizde göz var kızlar" deyip ciddi ciddi hepsini tütsüden geçirirse, idareci de bunları alır ***moral versin,*** *şanssızlık gitsin* ***diye*** *toplu olarak Eyüp Sultan'a götürür, dua ettirir (3, 146).*

Memurların öğle tatilinde voleybol oynadıkları filelere -bak nerden nereye- naylon yelkenler asılmış, ***kurusun diye*** *(3, 169).*

Merdivenden inecek olmadığı için Saime gitti, ***israf haramdır, boşuna yanmasın diye*** *elektriği söndürdü (2, 167).*

Nisim ***bir değişiklik olsun diye*** *yetirdi bizi (3, 162).*

Nizamettin Bolayır bu hikayeyi daha o zaman unutmuştu bile. Şimdi anımsadı, üstelik hiç de ***şaka olsun diye*** *söylememişti (4, 48).*

Nurettin zaten hep ***yanıldığı vurgulansın diye*** *konuşmuştu (3, 113).*

Oğlanlar denize dalıp tekneyi sağdan soldan, arkadan önden itmeyi denediler. Olmayınca ***tekne hafiflesin diye*** *kızları indirdiler (4, 26).*

Programda ilk olarak Mozart'ın bir quatuoru vardı. Bunu müteakip ***konserin tatlı su rengine bir parça çeşni katsın diye*** *araya sıkıştırılan Atıfet'le İlhami'nin bir solosu (1, 151).*

Ragıp Avşar'ın ses tonunda, gizlemesine rağmen, sinsi bir sevinç vardı. Belli bir şey ki, geçen haftaki oturumda, ***kadro kendine kalsın diye*** *Necati'nin aleyhine oy kullanmış (3, 122).*

Sanki biri arkasına geçmiş kadının, ***sesi öyle titresin diye*** *omuzlarından zangır zangır sarsıyor (1, 146).*

Siz onu ***ibret olsun diye*** *tasvir etseniz bile, ham ervah ondan intibah hasıl edip ibret alacak yerde, ilham alıp, kendine örnek edinir (2, 150).*

Söndürürüm söndüremezsin diye*, karı-koca tatlı tatlı cilveleşirken, telefon (2, 169).*

Sulanmaya başlıyorum sanmasın diye *de başka tarafa bakarak ve elimdeki bir otu ısırarak; "Ne güzel söyledin demin" dedim (4, 104).*

Tarih boyunca ne medeniyetler kurulmuş, ***ebediyete kalsın diye,*** *sonra ne hükümdarlar çıkmış bu medeniyetleri yıkmış, yerle bir etmiş, toz etmiş, yine ebediyete kalmak için (4, 87).*

Tek tük gelip geçenler görmesin diye*, kadın daha siper bir köşeye büzüldüğünden, Zulfikar da ister istemez çömelip ona sokulmuştu (2, 121).*

Üftade kızmasın diye*, her sefer olduğu gibi, ayakkabılarını paçasında temizledi (4, 53).*

Üstadın, metronomu bulan Maelzel'e armağan olarak, ***ritmik metronom temposunda çalışsın diye*** *bestelediği on ikinci Mouvement'ı, o her dinleyişimde kendimden geçtiğim canım Allegretto Scherzando'yu herifler tutup da Rubato Çalmazlar mı?... Yakalayıp radyoyu yere çalasım geldi (3, 24).*

Üstüne de, ***uçmasın diye*** *bir taş koydu (3, 163).*

Validenin ısrarı ile teehhül etmeye karar verince de, ***ille iri göğüslü olsun diye*** *şart koştum (2, 112).*

Visine verdi, damlattım. ***Hatırı olsun diye*** *(4, 61).*

Yaptığımız sevap tamam olsun diye, *bulduk buluşturduk, tabi masrafını cebimizden ödemek şartıyla bir tabiyle anlaşıp eseri satışa çıkardık (1, 23).*

Zaten bunu da içten gelerek değil, daha çok ***arkadaşlarına gösteriş olsun diye*** *yapardı (1, 33).*

2.1.2.5.2.2.2.5. Eylem + -AlIm + diye

Diye ilgecinin kullanıldığı nedenli yapıların 3'ü *eylem + -AlIm + diye* diziliminde kullanılmaktadır.

Atatürk'ün geldiği anlaşılınca ihtiyatlı hocamız, ***heyecanlanıp da şaşırmayalım diye****, ayaküstü, bize sorduğu suallerin cevaplarını da anlatıverdi (2, 65).*

Bir yandan da gözü elektrik süpürgesinde. ***Sırası gelirse kaçırmayalım, diye (3,*** *81).*

Öbürküler, daha çok laf olsun diye, ***başkalarından aşağı kalmayalım diye,*** *diploma peşine düşmüş, iyi kötü bir evlilik yapınca her işi yüzüstü bırakacak cinstendir (4, 21).*

2.1.2.5.2.2.2.6. Eylem + -Xn + diye

Diye ilgecinin kullanıldığı nedenli yapıların 2'si *eylem + -Xn + diye* diziliminde kullanılmaktadır.

Arkadaşlarına ileri gidin, diye *işaret ediyor (3, 150).*

Her ihtimale karşı tetik bulunun diye *söylüyorum, ağabey (2, 148).*

2.1.2.5.2.2.2.7. Eylem + -sXnlAr + diye

Diye ilgecinin kullanıldığı nedenli yapıların 8'i *eylem + -sXnlAr + diye* diziliminde kullanılmaktadır.

Ben de, ***anlamıyor sanmasınlar diye****, lafa karıştım: "Daha çocuk. İlerde öğrenir" dedim (3, 141).*

(...). büyük bir inşirahı kalbi ile okudum, ***intibah hasıl etsinler diye*** *akşam taamını müteakip kızıma damadıma hafidlerime de okudum (2, 233).*

Buradan bakınca o delikanlının hangi tav usullerini kullanacağını; ama sonunda tavlanır görünen o ufak tefek biblo gibi kızın ökçesine düşüp tavlanacağını, o işgüzar karı-kocanın bu çalışma coşkusunun asıl kimlerin kesesine yarayacağını, bunu göremesinler, sezemesinler, her sabah bu hevesle koşa koşa işe gelsinler diye *de burunlarına primlerden terfilerden, buzdolabı, çamaşır makinesi, Murat arabası gibi imrenilebilir nice standart oltalar uzatılacağını, buradan tepeden bakan siz anlayıp gülümseyebiliyorsunuz (4, 28).*

Çocuk, alışık olmadığından, onların basit yemeklerinden pek az yemiş, ***amma da kibarmış demesinler diye*** *adi içkilerinden bir-iki yudum içmiş, âdet yerini bulsun, kalbi kırılmasın diye bir ara yanındaki kıza kompliman yapmış ama şimdi birden hafifleyip aşırı derecede neşelenmişti (2, 185).*

Devletten üç yüz mark da tahsisatı var her birinin. Serserilik tazminatı. ***Aç galıp da hırsız olmasınlar deyi*** *(4, 79).*

Müttefikler harpten sonra ordu yasağı goydular bunlara ki ***bir daha harp çıkarmasınlar deyi*** *(4, 73).*

*"Ne anlatır Alman hoca?" "Sanat Tarihi. Tarih boyu sanat nasıl gelişmiş..." "****Öğrenciler de bunu başkasına satsınlar diye mi****?" (4, 102).*

"Niçin yazarsınız?" ***"Okusunlar, beğensinler, sevsinler, alkışlasınlar diye…"*** *(4, 101).*

2.1.2.5.2.2.2.2. İstek Çekimi + diye

Diye ilgecinin kullanıldığı nedenli yapıların 2'si *eylem + -A + kişi eki + diye* diziliminde kullanılmaktadır (Gencan, 2007, s. 336).

Bütün bunları neden anlattım? ***Bilesin, anlayasın, öğrenesin deyi*** *(4, 74).*

Yanımda bir elli lira daha olsa inan olsun alırdım. Altmış liralık lügati iki yüz altmışa bile alırdım. ***Tek sen memnun olasın diye*** *(3, 87).*

2.1.2.5.2.2.2.3. Koşul Çekimi + diye

Diye ilgecinin kullanıldığı nedenli yapıların 3'ü *eylem + -sA +kişi eki + diye* diziliminde kullanılmaktadır.

Bir ele geçirse onları, ayaklarına kapanıp, ***kendisini kayırsalar diye*** *yakaracak (3, 67).*

Mamafih yine gözü karşı müdürün odasında… ***"Şu moruk bir an evvel tekaüt olsa da yerine ben geçsem" diye*** *dört gözle bakıyor (1, 41).*

Sonra bu merasimden fazla sıkıldığını belli eden bir sabırsızlıkla, ***"Şu kâhya gelse de bahçıvan mıdır ne halttır onun yanına götürse beni" diye*** *kapıdan yana bakmaya başladı (1, 30).*

2.1.2.5.2.2. Ad cümlesi + diye

Diye ilgecinin kullanıldığı nedenli yapıların 21'i *Ad cümlesi + diye* diziliminden oluşmaktadır.

"Dikkat edin, beş metre sonra denizde uçurum var" diye *uyardı (3, 163).*

Taburun önünde giden iki polis köpeği birden durdular. ***Bu işte bir iş var diye*** *şüpheli şüpheli bakındılar (3, 100).*

Bari, ***istidasında pul yok, diye*** *itiraz buyursa idiniz (3, 130).*

Bazen çekip gitmeyi kuruyordu, fakat akabinde bunun saçmalığını kendi de idrak ediyor, ***"Aptallığın âlemi yok, deli olma oğlum" diye*** *bu tasavvurundan çabuk geçiyordu (1, 34).*

Düşünün bir kere, her aklına esen, ***kanunda böyle bir kayıt yok diye*** *evinin önüne kendi büstünü dikecek olursa, İstanbul'un manzarası ne hale girer? (1, 47).*

"Korkacak bir şey yok" diye *yemin ediyorlar. İnşallah doğrudur. "Geçer mi?" diye sordukça, "Bilinmez diyorlar (3, 23).*

Belediye bu heykeli neden diktirmedi? ***Büyük diye*** *değil mi? (1, 47).*

"Çok gürültülü beyefendi" diye *orta yaşlı adam, konuşmayı kamulaştırdı birden (3, 166).*

Fakir diye, kimsesiz diye *sahipsiz değil ya bu (1, 95).*

Hani bana, sen hem Yahudi geçiniyorsun, ***hem de eski bir Nazisin diye*** *takılırdı arkadaşlar (4, 47).*

Hasta mısın diye *soruyorlar, yo hayır diyor (3, 107).*

Hatta hiç unutmam, kedinin çiğnenişinin üçüncü günü sinemaya gittiğim için bana içerlemiş, ***'Sen zaten hissiz, taş yürekli çocuğun birisin' diye*** *küsüp aylarca konuşmamıştı (2, 74).*

İnsanı idama bilem götürseler ***son arzusu deyi*** *yaparlar (2, 31).*

Kendini nerden bu kadar tanır da, ***ümit sizde hocam, diye*** *güvenir? (3, 122).*

Kocası doksan lira aylıklı bir bahriye gediklisi olacak -neden deme öyledir işte-. Çünkü bu kız esmer erkekten hoşlanır. Kocasına ***hem esmer diye hem de tersaneli diye*** *varmıştır (1, 123).*

Mekruhtur deyi *ben göpek sevmem pek (4, 78).*

Meşeye armut aşılamışlar. İyi güzel, fakir fukaranın biraz yüzü gülecek değil mi? Hayır. İmam efendi fetvayı basıyor. ***Günahtır diye****. 'Etme eyleme kardeşim, bunun neresi günah?' 'Allah'ın ağacı ne ise odur.' Meşe, meşe; armut da armut kalmalı imiş. Meşeyi zorla armut yapmak Allah'ın emrine karşı gelmekmiş (2, 87).*

Müdür tenkisat yaparken ***sakattır diye*** *ilk ağızda buncağızı yürütmüş... (2, 103).*

Pazar sabahı gazetede ilanı okudun. ***Bu 'Artırma' dedikleri de ne mene şeymiş diye*** *kalktın buraya geldin (3, 77).*

Tophane'de gözünün önünde tombul Eliza'yı şişleyen çarkçı Şahin ise ancak yedi yıl hapiste kalmış, yedinci yılın sonunda, ***"ciğerim hastadır" diye*** *rapor alıp evine çıkmıştı (1, 138).*

*"Üstelik söz de oluyordu biraz" diye ekledi. "****Rus saati diye****... bir bakıma isabet oldu hani." (4, 67).*

2.1.2.5.3. Dolayı

İlgeçlerle bildirilen nedenleme örneklerinden 1'i *dolayı* ilgeci ile oluşturulmuştur. *Dolayı*, sözcük/sözcük öbeklerinin üzerine gelerek neden-sonuç ilişkisi kurmaktadır (Hacıeminoğlu, 1992, s. 3; Korkmaz, 2003, s. 510, 877, 895, 908; Banguoğlu, 2004, s. 559, 583; Li, 2004, s. 218; Hengirmen, 2007, s. 260; Gencan, 2007, s. 145, 457, 459; Bilgegil, 2009, s. 218; Korkmaz, 2011, s. 65; Deny, 2012, s. 567; Karaağaç, 2013, s. 354, 593). *Türkçe Sözlük* (2005)'te bu ilgeç, *ötürü, yüzünden, sebebiyle* anlamlarıyla karşılanmaktadır (s. 556). Kaynaklarda, iyelik eki alan *-dik* ve *-ecek* ortaç eklerinin ve *-me* ad-eylem eki üzerine *dolayı* ilgeci alarak neden ulacı olarak kullanıldığı ifade edilmiştir (Banguoğlu, 2004, s. 438; Bilgegil, 2009, s. 272). Örnek

olarak verilen cümleler neden bildirmektedir: *Sizi rahatsız ettiğimden dolayı özür dilerim./ Ziyaret etmemizden dolayı memnun oldular* (Banguoğlu, 2004, s. 438).

Memurlar, Bahadır'ın zamanında ***fuzuli gayretkeşliklerinden dolayı*** *kendi kendilerine hem şaşıyor, hem de kızıyorlar (1, 41).*

2.1.2.5.4. Dolayısıyla

İlgeçlerle bildirilen nedenleme örneklerinden 6'sı *dolayısıyla* sözcüğü ile yapılmıştır. Kaynaklarda *dolayısıyla* ilgecinin dolaylı olarak neden bildirme işleviyle kullanıldığı belirtilmiştir (Korkmaz, 2003, s. 908; Karaağaç, 2013, s. 173, 737; Gülensoy, 2011, s. 296). Tahsin Banguoğlu (2004), *-dik* ve *-ecek* ortaç eklerinin ve -me ad-eylem eki üzerine iyelik ekleri ve *dolayısıyla* alarak neden ulacı olarak kullanıldığını söylemiştir. Verilen örneklerde dolayısıyla neden bildirmektedir: *Evlenmeleri dolayısıyla bir hediye lazım* (s. 438). *Türkçe Sözlük* (2005)'te ise *dolayısıyla* ilgeci *nedeniyle, yüzünden, ...-dan (-den). ötürü, hasebiyle, haysiyetiyle* gibi neden bildiren yapılarla karşılanmıştır (s. 556).

Altı sene kadar evvel ***bir iş dolayısıyla*** *Macaristan'a gitmiştim (1, 44).*

*Amerikalı fotoğrafçının bu buluşuna dayanan bir Alman bilgini de çıkmış, 'İşte' diyor, '****her şeyi böyle olduğundan daha büyük görüş,*** hayvanda ***dolayısıyla*** *bir aşağılık duygusu yaratmış ve onu daha ilk çağlardan itibaren insanın hizmetkârı derekesine indirmiştir (2, 19).*

Devamlı kariniz olan damadım dolayısıyle *hemen her eseriniz evimize girer (2, 149).*

Horoz yarışı dolayısıyla *bu sabaha ortak çok (4, 37).*

Meğer maarif hizmetine gireli otuz altı yılı doldurduğu halde bir tarih yanlışı dolayısıyla *hizmet süresi vekâletteki künyesinde otuz üç sene olarak görünüyor, bundan ötürü de emsali bir üst derece maaş aldığı halde zavallı resim hocamız mağdur duruma düşmüş bulunuyormuş (2, 70).*

(…).tarihli bir yazınızda vazifesinde ihmali görülen Zulfikar adında bir bekçi arkadaştan bahsolunması dolayısıyla*, keyfiyet arkadaşlar canibinden öğrenilmiştir (2, 144).*

2.1.2.5.5. Göre

İlgeçlerle bildirilen nedenleme örneklerinden 7'si *göre* ilgeci ile yapılmıştır. Kaynaklarda, neden bildiren ilgeçler arasında *göre* ilgeci de bulunmaktadır (Korkmaz, 2003, s. 907; Banguoğlu, 2004, s. 559; Çotuksöken, 2011, s. 38; Karaağaç, 2013, s. 354). *Türkçe Sözlük* (2005)'te *göre* ilgeci, *bir şeye uygun olarak, bir şey uyarınca, gereğince (bir şeye). göre: uygun, elverişli, için* biçiminde karşılanmıştır (s. 779). Belirlediğimiz örneklerde *"... olduğu için"* ya da "*... öyle gerektirdiği için*" anlamlarıyla kullanılmış ve kendinden önce yönelme durumu eki (+A) almıştır.

***Adayın Cumhuriyet gazetesinde çıkan makalelerini toplayan kitabını da bilimsel eser sayamayacağımıza göre**, geriye üç eser kalıyor demektir (3, 130).*

***Bu adam Amerikalı ve işadamı olduğuna göre**, kütüphanesinde Dayle Carnegie'nin kitapları da vardır (3, 85).*

***Bu hesaba göre,** oradakileri Protestan, Saint Pierre üzerinden dolaşanları Katolik, Trafalgar Meydan'nda uçuşanları emperyalist, Kremlin kulelerine konanları da komünist mi sayacağız? (3, 55).*

*Cüneyt **sözün gelişine göre** karşısındakine bazen sen, bazen de siz der (4, 39).*

***Hiçbir şey almadığıma, hiçbir şey üzerimde kalmadığına göre** her şeyi alabilirim, her şey üzerimde kalabilir demektir (3, 89).*

***Kim söylemiş, bilmiyorum, eski filozoflardan biri, makrokosmoslu, mikrokosmoslu bir laf etmiş; "İnsanoğlu" diyor, "nasıl kâinatın küçük çapta bir modeli ise, insan eli de öylece insan ruhunun bir örneğidir." Şu hale göre,** el ayası hem iç dünyamızın bir aynası, hem de cümle kâinatın küçük mikyasta bir haritası oluyor... (1, 122).*

***Kürtaj sıhhi bir müdahale olduğuna göre** neden lüzum hasıl olunca yapılmasın? Bu lüzumun varlıklı insanlarda da sıkcana duyulmasını acaba neden münhasıran bu muhitlerdeki analık hissinin fıkdanına veya aile kutsiyetinin küçümsenmesi gibi kötü niyetlere hamletmeye çalışıyorsunuz? (2, 145).*

2.1.2.5.6. Hasebiyle

İlgeçlerle bildirilen nedenleme örneklerinden 2'si *hasebiyle* ilgeci ile yapılmıştır. *Türkçe Sözlük* (2005)'te bu ilgeç *nedeniyle, dolayısıyla* sözcükleriyle karşılanmıştır (s.

852). Belirlediğimiz örneklerde *hasebiyle* ilgeci, ad-eylem grubunun üzerine gelmiş ve neden bildirmiştir.

Büyük olmak hasebiyle *paraları Sadık çekti, sonra yanındaki arkadaşına "Oğlum Recep" dedi (1, 132).*

Topalmusagiller sulbünün bir ferdi müteferriki olman hasebiyle *bunu senin şanına ve sıfatına heç bi yakıştıramadım (4, 71).*

2.1.2.5.7. İçin

İlgeçlerle bildirilen nedenleme örneklerinden 348'i *için* ilgeci ile yapılmıştır. *İçin* ilgeci sözcüklerin/sözcük öbeklerinin üzerine gelerek neden-sonuç ilişkisi kurmaktadır (Hacıeminoğlu, 1992, s. 3; Korkmaz, 1995, s. 31, 33; Korkmaz, 2003, s. 510, 875, 948, 1056; Ergin, 2004, s. 262; Yurtbaşı, 2004, s. 133; Banguoğlu, 2004, s. 438, 559, 583; Li, 2004, s. 519; Öztürk, 2005, s. 87; Gencan, 2007, s. 144, 174, 250, 496; Hengirmen, 2007, s. 168, 260, 335; Bilgegil, 2009, s. 272; Öztürk, 2010, s. 117; Deny, 2012, s. 538; Karaağaç, 2013, s. 354, 363, 593; Özkan, 2013, s. 127). *İçin*, "*neden ve sonuç belirten bir söz"* olarak tanımlanmış ve "*-den dolayı, -den ötürü"* anlamlarıyla karşılanmıştır (TS, 2005, s. 931; Bilgegil, 2009, s. 272). Janos Eckmann (2005), *için* ilgecini *çünkü* ile karşılar (s. 92).

Bazı araştırmacılar (W. Bang, M. Ergin, T. Banguoğlu, K. Bilgegil, G. Karaağaç), *için* ilgecinin *uç, nihayet* sözcüğüyle ilgili görmüşler; bazısı (A. Von Gabain), *bir hedefe sona ulaşmak* eylemiyle karşılamış (Bu durumda sondaki ek ulaç ekidir); bazıları ise (Z. Korkmaz, N. Hacıeminoğlu, T. Gülensoy), Türk dilinin bütün alanlarında neden gösteren bir ilgeç olduğu gerekçesiyle *sebep* sözcüğüyle denkleştirmiştir (Korkmaz, 1995, s. 31; Hacıeminoğlu, 1992, s. 98; Bilgegil, 2009, s. 217).

Jean Deny (2012), *için* ilgecinin "karşılık, misilleme" anlamındaki öç sözcüğünden yapıldığı düşünmektedir (s. 536).

Tuncer Gülensoy (2011), *için* ilgecinin <ET. uçun~üçün<*uç 'sebep' + u + n 'araç durum eki' açılımından oluştuğunu bildirmektedir (s. 424). Günay Karaağaç (2013) ise, *için*<uç-u-n "onun ucu veya sonucu olarak" açıklamasını yapmıştır (s. 354, 363, 593).

İçin ilgeci çeşitli yapılar üzerine gelerek neden bildirmiştir.

2.1.2.5.7.1. Sözcük/Sözcük Öbeği + için

İçin ilgecinin kullanıldığı nedenli yapıların 18'i *sözcük/sözcük öbeği + için* diziliminden oluşmuştur.

*Ases **ekip için** oynuyor, **tribün için** değil (3, 142).*

*Babacığım, **ev işi için** emrini bekliyorum (4, 51).*

*Ben **başka bir iş için** açtım (4, 50).*

*Benim hayırsız evladım beni bu ihtiyar halimde bırakıp kaçsın da bu cici hanım kızım **benim için** bu kadar zahmetlere girsin (1, 20).*

***Bir sinir doktoru için**, saatleşen bir insan kendini at sanan, tren sanan, olmuş bir armut sanan kadar olağandır (3, 22).*

*Bu sefer de **attığı golün nizami olmadığını itiraf eden bu centilmen sporcuyu tebrik için** Fenerliler üşüştüler (3, 140).*

*Dört haftalık tatilini bu yıl yurtta deel de, **Ökkeş abinin hatırı için** Berlin'de geçiriver (4, 80).*

*Eski bir sağaçık, ortalarından, gollerinden çok **alnına dökülen perçemi için** sevilirdi (3, 143).*

*Evvela **heykel için** münasip bir yer aradım (1, 43).*

*İçelim, ille istiyorsanız. Ama **lütfen enayiliğimin şerefine**. Ancak **bunun için** içebilirim sizlerle (3, 181).*

*İki Ankaralı kadın, **akşam yemeği için** kılık değiştirmiş, odalarından iniyorlardı (3, 178).*

*Madem siz aradasınız, **güzel hatırınız için** yazlığını sekiz yüze bırakırız (1, 67).*

*Oksid dö ferli bir şey verdiydi ya doktor, **anemi için** (2, 125).*

*Selmin Hanım **yürüyüş için**, pantolonunun üzerine kalın bir dağ süveteri giymiş, ayaklarına ökçesiz spor iskarpinler geçirmişti (3, 102).*

*Sizi biraz geç haberdar ettiğimiz için özür diler, **esirgemeyeceğinizden emin olduğumuz müsaadeniz için** şimdiden teşekkürlerimi sunarız (2, 146).*

*Sonra bütün kızların **onun için** yanıp tutuştuklarını, fakat onun iki senedir beraber yaşadığı sarışın bir Rum dilberinden gayrı kimseye başını çevirip de bakmadığını ilave etti (1, 52).*

*Uzun boylu, gırtlağı fırlak bir garson, **öğle yemeği için** masaları hazırlıyordu (3, 159).*

*Üç yüze bırakırım **Melâhat'in hatırı için** demiş (2, 133).*

2.1.2.5.7.2. Eylem + -mA + İyelik Eki + için

İçin ilgecinin kullanıldığı nedenli yapıların 10'u *Eylem + -mA + İyelik Eki + için* diziliminden oluşmuş ve neden bildirmiştir (Gencan, 2007, s. 137; Bilgegil, 2009, s. 272). Bu yapıyla oluşan örneklerin 6'sı olumlu eylem, 4'ü olumsuz eylemle yapılmıştır.

*Fakat **heykelin heykel olması için** estetik bir ânı tespit etmesi, pozun kahramanca bir ifade taşıması lazımdır (1, 44).*

*Harikliya'yı bulmak, **bu çılgınlıktan vazgeçmesi için** dilimin döndüğü kadar nasihat etmek istiyordum (1, 90).*

*Hem kuzum biz şark kadınları **gözlerimizin bu kadar parlak olması için** ne yapıyormuşuz? (1, 109).*

***Mutluluğunun tam olması için** bunu yabancı bakışlarda okuması gerekli idi (3, 95).*

*O gün tekrar **şarkı söylemesi için** kendisine teklif edilen iki yüz elli lirayı alsaydı Demokratlar ona susması için yeniden bir üç yüz elli lira verirler ve Mehmet böylece iki tarafı çok daha fazla yolabilirdi (1, 61).*

*O gün tekrar şarkı söylemesi için kendisine teklif edilen iki yüz elli lirayı alsaydı Demokratlar **ona susması için** yeniden bir üç yüz elli lira verirler ve Mehmet böylece iki tarafı çok daha fazla yolabilirdi (1, 61).*

***Bu lafların havada galmaması için** sana hayatı hakikiyeden bazı emsal vereyim ki moralin düzelsin ve de anla bak, pısırmanın âlemi olur muyum şu Alaman gâvurunun diyarında (4, 74).*

*Erkek, ceketini **sabah serinliğinde üşümemesi için** sevgilisinin omuzlarına koymuş, ona bir şeyler anlatıyordu (1, 80).*

*"Muhakkak… da…" "Da'sı ne oluyor?" **"Da" her şeyi birden kolaylaştırmanın, ciddiyeti, inandırıcılığı bulandırmaması için** başvurulmuş bir engeldi (3, 113).*

***Ragıp Avşar'ın seçilmemesi için** bu kadar gayretkeşlik göstermesinin elle tutulur hiçbir sebebi olamazdı (3, 134).*

2.1.2.5.7.3. Eylem + -mAk + için

İçin ilgecinin kullanıldığı nedenli yapıların 206'sı *Eylem + -mAk + için* diziliminde oluşturulmuştur. Bu yapıların çoğu olumlu eylem köküne/gövdesine gelmekte ve neden bildirmektedir (Bilgegil, 2009, s. 272).

2.1.2.5.7.3.1. Olumlu Eylem + -mAk + için

İçin ilgecinin kullanıldığı nedenli yapıların 168'i olumlu eylem + *-mAk + için* diziliminden oluşmaktadır. Tahir Nejat Gencan, ad-eylemlerin yalın durumu üzerine *için* ilgeci alarak neden ulacı olduğunu belirtmektedir (Gencan, 2007, s. 459).

Acıbademliler, "Gece yarısı" diyorlar, "evvela çatır çatır camlar çatlamaya başladı." Millet bir de bakıyor ki, Huriser'in hanımlarının evi yanıyor. Topal Aziz, "Sahabısı ***sigortadan para almak için*** *yaptı." diyor (2, 105).*

Adamın sözleri arasında bir delik bulup ***Hülya'nın döviz işini açmak için*** *pusuda bekler bir hâli vardı (3, 97).*

Ama ***böyle bir hükme varabilmek için****, Kalender'in kendini evvelce başka hiçbir yerde görmemiş olması şarttır (2, 20).*

Amaçları o en güzel kayadır. Onu kaptırınca, evet ancak onu kaptırınca, ***kıyıdaki öbür ikinci sınıf kayalara konmak için*** *depara geçerler (4, 20).*

Andon'un geçen yılbaşı zengin bir garaj sahibinin kızı ile evlendiğini ve genç karısıyla gül gibi geçinip gittiğini Harikliya'ya yazmadım. Varsın orada hâlâ kendisi için sararıp solan bir eski nişanlı hayaliyle övünsün dursun. Zira ***bazı kadınlar tam manasıyla mesut olabilmek için*** *ille birini bedbaht etmiş olmanın gururunu duymalıdırlar (1, 91).*

Artık ***albay tulumbadan su çıkarmak için*** *soluk soluğa gelmiyor, kaymakam petrol lambalarının fitilleriyle uğraşmıyor, gümrükçü güneşle beraber yatağa girmiyor ve kaptan sarhoş döndüğü geceler yoldaki çukurlara tekerlenmiyordu (1, 163).*

Artık ***evden yola, yoldan eve varabilmek için*** *evvelce yerleştirilmiş iri kayalar üzerinde sekmek icap ederdi (1, 162).*

Askeri tabiyede düşmanı aldatmak için *böyle tuzak kurmak mubah da karşı kaleciyi gafil avlamak neden günah olsun…(4, 46).*

*Atatürk, **yüzünü daha iyi görebilmek için** yengeç gibi yampiri yampiri hatta gerisin geri yürüyen bir sürü çocuğun arasında, iki eli ceketinin iki yan cebinde, gururlu ve gülümser ilerliyordu (2, 72).*

***Avucumun içinden bir sabun gibi kaydırıp başkalarına kaptırdığım saadetin hiç değilse tatlı hatırasını yeniden yaşamak, o sakin kıyıda eski günleri hayaliyle üç ay olsun baş başa kalmak için** bundan güzel fırsat mı olurdu? (1, 64).*

***Batan gemiyi kurtarmak için** uykudan uyandırılan ihtiyar ve hamiyetli bir kaptana benziyordu (3, 134).*

*Ben onu **denemek için** yaptım (2, 105).*

*Beni bugün **surat etmek için** mi çağırdın? (4, 93).*

*Benim anladığım, **herif bunlardan para sızdırmak için** yapıyor (2, 98).*

*Bile bile, **sırf yanılmış olmak için**, 8.15 diye atıyordum mesela (3, 22).*

*Binaenaleyh, **insanı sağmak için**, evvel emirde onu da diğer memeli hayvanlar gibi dört ayak, ufki vaziyete getirmek ve tecrübeyi ondan sonra yapmak icap eder (2, 116).*

***Bir ara Dropsi'yi unutmak, kendini avutmak için** bir başka kediyi evlat edinmeyi kurdu (2, 79).*

*Bir keresinde, **sırf kendi bakmak için**, röntgen hademesi ile laborantı kandırıp bir radyografisini çektirmişti (3, 111).*

*Bir kişiliği, belirli bir rengi olmadıkça, **sırf dergi çıkarıyoruz diye övünmek için** dergi çıkarılmaz (1, 199).*

*Bir koruyucu buldu ya, **şimdi olduğundan da saf görünmek için** kendini zorladığı, bundan da zevk aldığı belliydi (3, 114).*

*Bir müddet içinde göze girmek, **göze girip de takımda yer almak için**, canını dişine takarak didinir durur ve çok zaman o aşırı coşkunlukla karşı taraf forlarına lüzumsuz şarjlar yapıp, bize bir-iki penaltıya ve dolayısıyla mağlubiyete mal olurdu (2, 93).*

*Bir okuma yazma bilmeyen, yıllar boyu özlemini çektiğim, zevkini en çok benim çıkarabileceğim bir kitabı göz göre göre parmaklarımın arasından kapıp götürmüştür. **Okumak için** mi? Ne gezer. **Kapının kanadına dayamak, üst üste koyup, basamak yaparak rafa uzanmak için** (3, 87).*

***Bir sabah ortalığı temizlemek için**, onun odasına giren hizmetçi, konsolun üstünde bir zarf bularak hanımına götürdü (1, 86).*

*Bir, **doymak için** hapır hupur atıştırmak var, bir de tadını çıkararak yemek yemek (3, 147).*

***"Bitti" demek için** ağzını açtı (2, 33).*

*Bodrumun penceresini Dropsi'yi kurtarmak isteyen erkek kediler mi elbirliğiyle kırmışlardı, yoksa gündelikçi kadının bahçede oynayan küçük kızı Ursula mı cama taşı atıp indirmişti ve **nihayet ille Milletler Cemiyeti'nde Bulgar delegesi olmak için** Anton Georgiyef mi, yurtsever bir coşkunluk anında böyle bir tertibe başvurmuştu, anlaşılamadı (2, 78).*

*Borcunu daha ilk gününde ödeyen zengin sigortacı bu yüzden **müzayakaya düştüğünü göstermek için** kızına hiç de mutantan bir düğün yapmadı (1, 55).*

*Böyle bir tiryakiliğimiz varsa, yaz kış yataktan beşte fırlamak gerek, **sabahı herkesten önce yakalamak için** (4, 17).*

*Böyle bir zan altında kalmak onu çileden çıkarıyor, **bir yeni ipucu bulup kadının sadakatsizliğini ortaya koymak için** bütün zekâsını seferber ediyordu (1, 84).*

*Bu adam, **bilmek için** öğrenmiş olmaya ihtiyacı olmayan, bildiğini bilen, bilmediğini de şıp diye sezen bambaşka bir insandır (2, 67).*

*Bu arada Ferhunde'nin de Cavidan'a suç ortaklığı etmekte olduğunu ve **meseleyi idare etmek için** evvelden hazırlıklı bulunduğunu açığa vurdu (1, 85).*

*Bu eller iş için değil, **sevilip okşanmak, öpülüp koklanmak için** yaratılmış (1, 127).*

***Bu evi bir yazlığına kiralamak için** ne bekliyordum? (1, 64).*

*"Bu işi puanla yapsanız bence daha doğru olur" dedi **bir laf söylemiş olmak için** (4, 36).*

***Bu kadınla tanışmak için** ömrümün beş yılını vermeye hazırım (2, 55).*

*Bu manyaklar da **buraya binlerce aç gözlü erkek bakışını bacaklarında hissetmek için** gelmiyorlarsa kalıbımı basarım (3, 143).*

*Buraya vefadan, dostluktan çok, hastane atmosferinde, **kendine bir avuntu aramak, haline görecelikle şükretmek için** gelmiş olabileceğini düşündü (3, 115).*

*Bütün gazeteler kurtulan denizcilerin grup halindeki fotoğraflarını ilk sayfalarında neşrediyor, **kaza hakkında öğrendikleri yeni tafsilatı meraklı karilerine yetiştirebilmek için** birbirleriyle yarışıyorlardı (1, 138).*

*Cami avlularında gezişi neden? **Cenaze görmek için** (2, 47).*

*Çamaşırcı kadına iyilik etmekten çok, **doktorun dalına basmak için** direniyor gibiydi (1, 180).*

Çocuğun belirli zamanı yoktu. Aklına esince geliyordu. ***Fraulein Haubold bunu bildiğinden çatışmaları önleyebilmek için*** *bir parola tertiplemiş ve bunda isabet de etmişti (2, 76).*

Demin öpenler de ***dövmek için*** *üstüne yürüdüler (3, 141).*

Dil Kurumu'nun gözüne girmek için *hep arık tilciklerle konuşan, Rumelili olduğu için de devrik tümceyi içlerinde en rahat kullanan Yaltırım ise; "Salt yırla, öyküyle çıkar mı sanat dergisi?" diye karışıyordu lafa (1, 200).*

Donmamak için *tepindim (3, 182).*

Dört buçuk oldu mu kadın memurlar ***boyanmak, taranmak için*** *tuvaletin önünde kuyruk olurlar neredeyse (4, 52).*

Duraksamasını koşu adımı ile telafi etmek için *daha da hızlandı (4, 37).*

Dündar artık ***kime beğendirmek için*** *şiir yazacaktı? (1, 207).*

Düşününce de hep işlevsel düşünür, ***somuta, pratiğe yönelik bir karar almak için*** *düşünür (4, 40).*

Eller gösterdi ki, hep almaya alışmış; eller var yine, ***sırf vermek için*** *yaratılmış (1, 123).*

En sonda ise ***konseri kapamak için*** *muhteşem bir finale; bir finale molstuoso [vardı/çalındı] (1, 151).*

Ercüment ***yeni evlilerde görülen cinsi uyuşmazlığı önlemek, karısını bir ayak evvel kendine uydurmak için*** *bütün doktor arkadaşlarının yaptığı gibi nişanlısına çok evvelinden Almanca bir seksoloji kitabı vermiş, bunun çok da faydasını görmüştü (3, 53).*

Erdal'la Vural ***sıhhi imdat arabası çağırmak için*** *hemen telefona koştular (2, 221).*

Ertesi gün şehri gezmek için *buluştuğumuzda Henry'de beraberdi (2, 57).*

Eserin red ediliş sebeplerini öğrenmek için *dün Neyir'i radyoya yolladık (2, 151).*

Evet belki önce ***yemek, içmek, uyumak için*** *yaşar (4, 85).*

Fakat bir yandan da, ***göze girebilmek için****, ister istemez aşırı bir faaliyet göstermeye başladılar (1, 37).*

Fakat ***fazla yağlarını eritmek için*** *karısı ile yürüyüşe çıkan fabrikatör, onu bu halde görünce küplere bindi (1, 158).*

Fakat Serap kulaklığı kulağına dayamış, ***ağızlığa daha iyi yetişebilmek için*** *ayaklarının ucuna basmış, annesiyle konuşuyordu (2, 33).*

Filmlerde gördükleri gibi öpüşme, sarılışma ve çiftleşme numaralarıyla oğlan ona ustalığını, kız da ona sözümona ***masumluğunu, acemiliğini belgelemek için*** *çabalayacak (4, 24).*

Fraulein Haubold sanki dünyaya ***bu sözün doğruluğunu göstermek için*** *gelmişti (2, 75).*

Gerçekten de siyah bıyıklı bir genç ***karşısındaki boyalı kadına yaranmak için,*** *kalktı yerini Sebati Bey'e verdi (1, 75).*

Gördüğüm sizin hanımefendi idi, hatta ***daha emin olmak için*** *sezdirmeden peşine düştüm (1, 81).*

Göz gözü görmezdi sofada. Elektrik ampulü de ne hikmetse hep bozulmuş olurdu. ***Kapıdaki kartviziti okuyabilmek için*** *ya kibrit çakacaktınız, yahut da kanadı ardına kadar itip içeriden gelen gün ışığından medet umacaktınız (1, 144).*

Gül bre Allah'ın kulu, bir kerecik olsun gülümse şöyle. A-ah, istese de beceremeyecek. Yüz hatları ihtimal ki gülme nedir unutmuş. Hele gözler, o üzgün bakışlı gök mavisi gözler… Bu gözler sanki, "Çalış, didin, uğraş! Sanatın evci balasına ulaş. Peki sonra? Netice?" diye sormaktadırlar. "Büsbütün bunlar ***ergenlikli orta mektep talebelerine saati dört liradan iskala yaptırmak için*** *mi idi?" (1, 150).*

Güldüğü zaman, ***dişçinin dişlerini düzeltmek için*** *koyduğu teller görünüyordu (3, 42).*

Günlerden Perşembe ise eğer, öbür çocukların hepsi de ***izahlı müzik seansını dinlemek için*** *içerde bekleşmektedirler (1, 149).*

Hacettepe ağır sahada sıfır-sıfırın üstüne yatıp bir puan koparmak için *müdafaa oynuyor hep (3, 140).*

Halbuki ***albayın evlatlığı kendini göstermek için*** *terliklerini yarık topuklu tabanlarında şaplata şaplata aşırı bir kırıtışla geçmişti (1, 27).*

Halbuki Beatriscik ***onu canlandırmak, coşturmak için*** *neler yapmıyordu (1, 54).*

Hatta düğmeci güzelinin bu zahmetlere, ***karşı evdeki bir aşifteyi seyretmek için*** *katlandığını söyleyenler bile mevcuttu (1, 55).*

Hatta o arada Caldwell'ini yaşamakta olan Sungur daha da ileri gitmiş, ***onun biraz daha gözüne girebilmek için****, durduğu yerde Çukurova tarlalarında bir de zenci-beyaz çekişmesi icat edivermişti (1, 198).*

Hatta ***onu coşturmak için*** *bazı sualler de sorar, sanki bilmezmiş de öğrenmek istiyormuş gibi… (2, 87).*

Herkesten başka olmak, kendimize bir şahsiyet yaratmak için *sağcı, solcu, ırkçı, turancı, anarşist, idealist geçindiğimiz günler (2, 28).*

Herkes kalkmış, ***sigara içmek için*** *dışarı çıkmaya hazırlanıyordu ki, birinin hatırına geldi (3, 136).*

Heyecanını bastırmak için *bir sigara yaktı (4, 91).*

Heykelimi diktirmek için *bütün meziyetleri şahsımda toplamış bulunuyorum (1, 42).*

Hürlüğümü korumak için *bağlanmaktan korkup hep kopmaya kopabilmeye baktım (3, 90).*

Isırmak için *yastık yok (4, 111).*

Islak şortu ve bluzu ile ilk otomobile atlayıp ya evine döndü ya da öç almak için *başka bir erkek arkadaşının evine doğru yollandı (4, 27).*

İçimizin yağı eridiği halde yanımızdaki kızı umursamadığımızı göstermek için *kör olası bir gururla kendimizi cendereye soktuğumuz çağlar (2, 28).*

İki nefes çekiyor piposundan. ***Kendini toplamak için*** *(3, 109).*

İkinci babasını övmek için *söylemiyordu, adam, gerçekten de gençlerin anlattığı kadar aşırı ciddi değildi (2, 189).*

İlhami Ağabey ***sizi Silivrispor'un koçu yapmak için*** *az uğraşmadı. Neden kabul etmediniz? (4, 39).*

İlk pansiyoncum, ***kendi zaten malın gözü olduğu için, on parmağında on kara, herkese de en olmadık lekeleri bulaştırmak için*** *fırsat kollardı (2, 73).*

İnce ve bol köpüğün üstünden yağ gibi kayan bir jilet bile, ağız uçlarınızı, gülümseme adı verdiğimiz o iç açıcı çizgiye benzetmek için *biraz yıkarı kaldıramazsa, durum umutsuz, çok umutsuz demektir (3, 111).*

İnsan bu yaştan sonra ***ne için*** *yaşar?* ***Rahat etmek için*** *yaşar (4, 85).*

İnsan ***ne için*** *yaşar?* ***Yüzyılların berisinden yüzyılların ötesine seslenebilmek için*** *(4, 88).*

İnsanoğlu ***harekete geçmek için*** *ara sıra onurunda bir hareket kırbacının şaklamasını bekliyor galiba (1, 96).*

İstanbul'a ***sırf memleket görmek, tecrübe edinmek için*** *gelmiştir (4, 98).*

İşin tuhafı, sırf laf olsun diye, ***sırf onu avutmak için*** *söylediğim sözler bana şimdi bir dokunsun, bir dokunsun… (2, 109).*

İşte bunlardan biri, sırf laf olsun diye, ***sırf onu kızdırmak, onunla zevklenmek için*** *'fasarya' deyip geçivermiştir oğlana (2, 92).*

*İşte o zaman **trende nişanlısına yer kapmak için** var kuvvetiyle koşan bir delikanlı ile çarpışıp yere kapaklandı (1, 76).*

***İyi kalpli bekçi demin onları ille merkeze götürmek için** direndi ya, şimdi içine bir pişmanlık çökmüştü (2, 219).*

*Kadının parmakları şimdi, uzun zaman yorganın altında kalmış genç kız bacakları gibi, yaramaz yaramaz tepiniyor, şehvetli şehvetli geriniyor, velhasıl **beni çıldırtmak için** ne lazımsa yapıyordu (1, 126).*

*Kalbi biraz önceki heyecandan boynunda atıyor, bu yüzden **Hülya'nın babasının praf'larına ayak uydurabilmek için** tıknefes oluyordu (3, 101).*

***Kaleye yapılan akınlar bir kadını yumuşatmak için** yapılan çabalara benzetilebilir (3, 144).*

*Karnından yukarı demir bir yumruk gibi gelen o ağrı ve nefesini kesen o böğürtü **yuttuğu suları atmak için** değildi belki de. Bu kuşusun asıl kökeni, belki de kendinden iğrenişi idi (3, 180).*

*Kasaba gelince, **o biraz evvel adadığı üç kurbanı ikiye indirmek için** vicdanını dolandırmakla meşguldü (1, 143).*

***Kaybını telafi etmek için** bir sene sonra yapılan ara seçimlerde bu açık artırma taktiğine baş vurup kesesini hayli doldurdu (1, 61).*

*Kendi grubundan on bir doktorasız profesörü, durduğu yerde kırıp karşı tarafa kaydırabilecek, üstelik **karşı gruptaki doktorasızları kendine büsbütün düşman edecek bu potunu geri almak için** cümle düşünüyor ama aklına hiçbir şey gelmiyordu (3, 131).*

***Kendimden, insanlardan, kati olarak tayin edemediğim daha birtakım şeylerden öç almak için** gitmiş gibiydim oraya (1, 101).*

***Kendine baktırmak için** güzel usul doğrusu (2, 54).*

***Kendini affettirmek için** karşısında çırpınan bu burnu kızarmış kızı şimdi lakayt, sakin ve biraz da küçümser bakışlarla süzüyordu (4, 92).*

*Kimbilir belki de mahsus yapıyordu. **İleride 'Ben Atatürk'ün huzurunda bile kopya çekmiş adamım' diye böbürlenebilmek için** (2, 65).*

***Kocalık vazifesini yerine getirirken duyduğu tiksintiyi bastırmak için** gene haftada birkaç gün, Tarlabaşı'ndaki sarışın sevgilisine kaçamak yapıyor (1, 56).*

***Köprü'ye inmek için** dolmuş beklerken biri girdi koluna (3, 116).*

*Kumlara sürüne sürüne nasıl **tatlı canını kurtarmak için** çabaladığını (3, 180).*

Mama nasıl sermayelerin moralini artırmak için *"Sizde göz var kızlar" deyip ciddi ciddi hepsini tütsüden geçirirse, idareci de bunları alır moral versin, şanssızlık gitsin diye toplu olarak Eyüp Sultan'a götürür, dua ettirir (3, 146).*

Mama, ***genelevde biteviyeliği bozmak için*** *nasıl arada hatıralarını anlatırsa, idareciler de bazen, oyuncuları toplar, eski milli maçları, seyahatleri yahut hovardalıklarını anlatır (3, 146).*

Martılardan biri ***o açıktaki kayayı kapmak, üstüne binmek için*** *seğirtir (4, 19).*

Masumiyetini bir dereceye kadar ispat edebildiği için şimdi bir başka vazifeye verilmiş olan Hulûsi Bey, işinin eskisinden çok daha rahat olduğunu ve maaşının bir derece arttığını söylüyor, fakat bir yandan da ***Bahadır'ın rahatça çalabilmek için*** *kendisini daireden attırdığını iddia ederek, "Ben bunu onun yanına bırakmayacağım" diye tehditler savuruyordu (1, 39).*

Mektup getiren hizmetçi kız kazara odamda biraz kalacak olsa ***ossat içerde seksen beş milyon Alman nüfusuna bir kişi daha eklemek için*** *ortaklaşa faaliyette bulunduğumuza hükmeder (2, 73).*

Mesut bir yuva kurmak için *hiçbir eksikleri yok (1, 89).*

Mücerret, ***bir göz kırpışını, bir dudak büküşünü tekrardan görebilmek için*** *Bitmemiş Senfoni'ye tam 7 kere gitmiştim (1, 171).*

Nitekim, tuhaf bir tesadüfle, Yıldırımspor'un -kulübümüzün adı böyle idi- evet Yıldırımspor'un soliç, solaçık, solbek yerlerini tutan üç solak kardeşler, bizim mahalleden başka bir semte göç edince, ***boş kalan üç yeri doldurmak için*** *takıma alınanlar içinde Fasarya da vardı (2, 93).*

Niye gazetelerde bu kadar fıkracı var? ***Halka çiğnenmiş hazır lokma görüşler hazırlayabilmek için*** *(3, 144).*

Nizamettin Bolayır, ***vurmak için*** *dolayda bir tahta aradı (4, 35).*

O burada olsaydı, ***şoförü kıskandırmak için*** *ona buna yaltaklanan hizmetçi Şükriye'nin bu numaralarından faydalanır, fingirdek kızın orasını burasını mıncıklardı (1, 33).*

O işin tavanına varmak için*, ayakların yerden kesilecek, dünyadan kopacaksın (4, 110).*

Onu anlayabilmek için*, Kadıköy'den kalkan dokuz elli vapurunun penceresinde görmek ve tesiriyle benim gibi allak bullak olmak lazımdı (1, 126).*

Onun biraz kıpırdadığını görünce hemen yerini almak için *depara hazır durumdalar (4, 25).*

*Opera yıldızının, **gözleri sevinçten yaşaran Kevser Hanım'ı daha sevindirmek için**, handiyse; "Eski dostluk unutulur mu hiç? Sen merak etme Kevser Hanımcığım. İhtiyacım oldukça başka yerden yarmam, sık sık sana uğrarım" diyesi gelmişti (3, 64).*

***Orada laklakla yitirdiği zamanı kapatmak için** daha bir hızla dosyalarına döndü (4, 52).*

*Oysa deminden beri öyle parlak cümleler hazırlamıştı ki, **bunları birer şamar gibi karşı tarafın onuruna şaklatmak için** söz sırasını kolluyordu (3, 136).*

*Oysa **kendi, sakin ve dengeli olmak için** spor ceketini giymiş, piposunu temizliyor (3, 108).*

*Oysa, vurucu bir santrafor, ya da acar bir açık, bir gol kralı, futbolcuların en erkek elemanı sayılsa yeri. O, kalenin ebedi avcısıdır. **Kaleciyi bir gafil ânında avlamak için** tetiktedir hep. Doksan dakika (3, 144).*

***Ölüme kafa tutabilmek için** de zavallının iki imkânı vardır. Ya, çoluk sahibi olup, adını, soyunu idame ettirmek; ya da Şeyh Galip gibi ölmez mısralar söylemek veya yeryüzüne herhangi bir şekilde imzasını atmak (4, 85).*

***Ölümsüzleşmek için** yaşar (4, 85).*

*Refet **eksiğini affettirmek için** hemen sordu: ... (4, 36).*

*Sabah giderler, akşam gelirler. Öğleyin ayaküstü bir şeyler atıştırırlar. Koş bre koş... Koş bre koş... Niye? **Beş-on kuruş fazla kazanmak için** (1, 75).*

*Sabahın ilk saatlerinin suskunluğunu müzikle bile bozmaya kıymamalı. Susmalı, sadece susmalı ve dinlemelidir. **Sabah saatlerinin suskunluğu sadece içilmek içindir. İçe sindirilmek için** (4, 18).*

*Sadık gelip geçenlerin kendine çevrilen meraklı bakışlarını görmemek için başını önüne eğmiş, hızlı hızlı yürüyor, **heyecandan mütevellit bir gıcığı yenmek için** üç-dört adımda bir öksürüyordu (1, 139).*

***Sakin olmak için** saçlarının ucunu yine burnuna götürüp kokluyor (4, 106).*

*Sanat **beğenilmek için** yapılır (4, 101).*

***Sancho bu tak sesini vurgulamak için** şemsiye yere değince ıslak burnunu sert bir baş hareketi ile havaya kaldırmaya başladı (3, 99).*

***Sancho onları şaşırtmak için** bu acayip vurgulamaya aşırı bir ciddilikle devam ediyor ama kendini deli sanan bu bakışlardaki şaşkınlık ifadesini çok iyi kestirebildiğinden gülmesini zor tutuyordu (3, 99).*

*Sancho, Kastor'un önünden geçerken **onu daha çok şoke etmek için** vurgulamasına bir de hırlama kattı (3, 100).*

***Savcı yardımcısı odadaki gergin havayı dağıtmak, işi tatlıya bağlamak için**; "Demek bey kardeşim de kesmemiş" dedi (3, 43).*

*Selamı unuttuğumu, **bana unutmayacağım bir ders vermek için** yüz kere selam verdirdiğini söyledi (4, 48).*

***Sınıf arkadaşı ve adaşı öbür Nazım Bey'den, Nazım İstinye'den ayırt edilmek için** kendisine böyle deniyor (2, 84).*

***Sırf onu aksesuarsız bırakmak için** diyalogu yatak odasından alıp yalının rıhtımına, zamanı da akşam yemeğinden bir saat sonraya almalı (3, 108).*

***Sizi kızdırmak için** yazıyoruz (2, 235).*

*Sonra da hemen o anda, bir kelimeyi söylerken, bunun pek de mümkün olamayacağını anladı: **Ayağın bilhassa parmak nahiyeleri kangrenli uzuvlara has morumtırak bir büzülme arz ediyorlardı. Hem bunun için, hem de o sırada köpüklü kahveler de geldiğinden, savcı yardımcısının gönlünü almak için**; "Mamafih, ihtiyaten yine bir kere sordurayım" dedi. "Olur, olur" (3, 39).*

*Sonra **hayatı kesif yaşamak için** Modigliani gibi kendini içkiye, eroine verdi (1, 207).*

*Sonra **müfettişin bu zehabını tashih etmek için** elinden geleni yaptı, yeminler etti, kasemler etti; fakat hiçbiri adamı kanaatinden ayıramadı (1, 84).*

*Şimdi onun bunun yanında, **kibarlık taslamak için**, 'Nuri Bey', 'Nuri Usta' diyordu (2, 207).*

*Şimdiye kadar neyi tuttumsa hep iğreti, **parmaklarımın ucuyla, hemen, kolayca bırakabilmek için** tuttum (3, 90).*

*"Şu halde, oraya kasdı mahsusla bırakılmış olacak... **Sırf buradan atıldı hissini uyandırmak için**... (3, 39).*

*Tacı atan, çoğu zaman, atacağı yeri belli etmemek, **rakibi şaşırtmak için** başka tarafa bakıp başka yere atar (3, 148).*

*Tarih boyunca ne medeniyetler kurulmuş, ebediyete kalsın diye, sonra ne hükümdarlar çıkmış bu medeniyetleri yıkmış, yerle bir etmiş, toz etmiş, **yine ebediyete kalmak için** (4, 87).*

***Tavlamak için** konuşur; **tezgâhçılık için** konuşur, yağcılık **için** konuşur. **Espri yapmak için** konuşur, **kendini göstermek için** konuşur, **suçlamak için** konuşur, **bindirmek için** konuşur, **boşalmak için** konuşur, **savunmak için** konuşur, **belgelemek için** konuşur, **yutturmak için** konuşur, **yutar görünmek için** konuşur, konuşur oğlu konuşur (4, 23).*

Tegel'e, Van Gölü'ne getmek için *otobüs bekleyen turist gurupları, Zoo'yu görmek için öğretmenleriyle gelen okul çoccukları, yoldan geçen garı gocalar, genç gızlar, ya tek tek, ya toplu olarak resim çektirecehler seninle (4, 80).*

Tegel'e, Van Gölü'ne getmek için otobüs bekleyen turist gurupları, ***Zoo'yu görmek için*** *öğretmenleriyle gelen okul çoccukları, yoldan geçen garı gocalar, genç gızlar, ya tek tek, ya toplu olarak resim çektirecehler seninle (4, 80).*

Terlikçi Memduh, ***Hamza Zigana'nın ona duyurmak için*** *özellikle yüksek sesle yaptığı imayı duymamıştı bile (4, 37).*

Uşakları aşka getirmek için *"Uy uy" diye naralar atarak (3, 48).*

Vaftiz ***babasını savunmak için*** *söylemiyordu (2, 128).*

Ve selam alma, selam verme hikâyesini anlattı, ***havayı hafifletmek için*** *(4, 55).*

Ve siz, ***beni hâlâ o soytarılığa devama zorlamak için*** *şerefime içiyorsunuz (3, 181).*

Yakın bir dostunuzun "benbilirimci" bir ukalalığı ile mi karşılaştınız, onu yaralamadan yola getirmenin yolu, Shakespeare'in bu sözünü, ***işe biraz da şaka yumuşaklığı katmak için*** *teatral bir abartı ile okumaktır (4, 56).*

Yalnız taburun en arkasındaki abraş yüzlü, kanlı gözlü bir kurt köpeği dönüp dönüp Sancho'ya bakıyor, sanki tenhada görünce ***öcünü almak için*** *yüzünü mimlemeye çalışıyordu (3, 101).*

Yanındaki kıza afi yapmak için *onun önüne, dilenciye sadaka verir gibi bahşiş fırlatan züppeyi, bıraksalar öldürecekti (2, 96).*

"Yap numaranı, al paranı" diye söylendi. "Hep böyle yapar bu namussuz... Uçamayacağını bilmediğinden mi? Burada kalabalık gördü ya, ***sırf kendine acındırmak için*** *(3, 59).*

Yeni şehir planı mucibince bu cadde üzerinde inşaat yapılamayacağını ve ***heykel diktirmek için*** *de belediyeden izin alınacağını bilmiyor muydunuz? (1, 45).*

"Yıllara meydan okuyorsunuz, maşallah albayım" dedi ***bir şey söylemiş olmak için*** *(4, 41).*

Yün bluzunu aşağı doğru çekip, turunç memelerini büsbütün ortaya çıkararak piyanonun yanına öyle bir yaklaşması vardı, ders almak bir yana, ***sade bunu görmek için*** *saatine dört kağıdı seve seve verirdiniz (1, 147).*

Zaten durumun vahametini sezen müdürle hoca, ***işi gürültüye boğmak için*** *Atatürk'e müfredat programına ilişkin bir şeyler anlatmaya başladılar (2, 66).*

Zırhlı gidince Harikliya evine döndü. Ama ***ailesi ile barışmak için*** *değil,* ***eşyalarını toplayıp pasaportunu çıkartmak için*** *(1, 91).*

Zülfikâr Bey de çıkar biraz sonra, ***sarıp sarmaladığı torununu arabası ile gezdirmek için*** *(4, 28).*

2.1.2.5.7.3.2. Olumsuz Eylem + -mAk + için

İçin ilgecinin kullanıldığı nedenli yapıların 38'i olumsuz eylem kök veya gövdelerine *-mAk + için* yapısı getirilerek neden bildirmiştir.

Ağlamamak için *dudaklarını dişleyip sustu (1, 89).*

Al al olmuş yüzünü göstermemek için *notları tetkik eder görünen Mathilda'ya ve hâlâ masum rolü oynamaya çalışan şu rengi atmış geçkin zamparaya kahkahalarla gülebilseydim (1, 153).*

Ama kanaatkâr martılar, akıllı, temkinli martılar daha ilk kapışmada en güzel kayanın kendilerinin olamayacağını sezip, ***hiç değilse bu kayaları elden kaçırmamak için*** *usulca gelip onlara çöreklenmişlerdir (4, 20).*

Ama sevgililerin bulunabilecekleri yerlere ne yapıp yapıp kendine çekidüzen vererek gitmelidir. ***Sırf hatıralarının şiirini bozmamak, onları geçmişlerinden arlandırmamak için****… (3, 81).*

Bekçi onlara duyurmamak için *sesini büsbütün kısarak; 'Başbaşa kalmak istiyorsanız gazinolar var' dedi (2, 215).*

Büsbütün de ***gülünç vaziyete düşmemek için****, "İhtimal ertesi gün için aldırmış olacak" dedim (1, 114).*

Bütün perdeleri indirirdim ***yağmuru görmemek için****… (2, 25).*

Çımacı ona elini uzatmak istedi. Fakat kadın ***bu ter kokulu, hırpani adamın elini tutmamak için*** *acemi bir sıçrayışla kendini rıhtıma atıp dik ökçelerinin üstünde pür azamet uzaklaştı (1, 143).*

Çıtırtı yapmamak için *merdivenleri yalınayak inerdi (3, 70).*

Emme arada bir önünü gollayacaksın. ***Kuyu çukur felan varsa düşmemek için*** *(4, 71).*

En imrenilen kayanın da açığında cezirle bile hiç ortaya çıkmayan, varlığını hiç belli etmeyen ama denizcilerin dip haritasında belli yeri olan, vapur ve motor

*kaptanlarının açığından geçtiği, **yerli kayıkçıların bindirmemek için** kolladıkları bir sinsi denizaltı yükseltisidir (4, 25).*

***Eniştemlerin önünden geçmemek için** de çamurlara battım bütün (4, 92).*

***Formaliteleri tamamlamak için** soluğu Ankara'da almış (4, 87).*

*Gülmeyin lütfen; Testoviron'u sade metreslerinin takazasından kurtulmak isteyen miadı geçmiş zamparalar değil, **prostata tutulmamak için** uslu akıllı efendiler de yaptırır (2, 84).*

*"Hakkınız var" dedi Sekban, **adamı cevapsız bırakmamak için** (3, 166).*

*Hem de **vicdanımı büsbütün utandırmamak için,** âdetim hilafına, kafayı çekip de gittim (1, 101).*

***Henry'ye görünmemek için** arka kapıdan sıvışıp tramvaya atladık (2, 59).*

***Hülya'nın babası yağmura tutulmamak için** kaçıyor (3, 105).*

*İnce ruhlu bekçi **bu son derece açık lafları duymamak için** iki eliyle kulaklarını tıkamıştı (2, 211).*

***İnkisara uğramamak için** hiçbir şarkıyı fazla sevmeyeceksin (1, 172).*

***Kadınlar gülmemek için** dudaklarını dişleyip bilmiş bilmiş bakıştılar (2, 126).*

*Kız da konuşuyor, **ondan geri kalmamak için** (4, 23).*

*Muhallebici ıslak bir bezle tezgâhın üstünü siliyor, **Sadık'la göz göze gelmemek için** caddeden geçen Kısıklı tramvayını seyrediyordu (1, 137).*

***Nazara gelmemek için** kendi kendine okuyup üflüyor, nerde tahta görürse tak tak vuruyor (2, 102).*

***O canım tohumlarını yere saçan, sonra da üstünden geçip çiğneyen bu hışır, bu anlayışsız, bu merhametsiz insanları görmemek için**, başını hafifçe önüne eğdi (1, 77).*

***Onu tokatlamamak için** zor tutuyordum kendimi (1, 64).*

*Oysa **kız onu yalnız bırakmamak için** yanına oturmuştu (4, 42).*

***Öbürlerinden geri kalmamak için** çekirge gibi sıçraya sıçraya tahta bacağı ile top oynamaya kalkardı fakir (3, 49).*

*Sadık **gelip geçenlerin kendine çevrilen meraklı bakışlarını görmemek için** başını önüne eğmiş, hızlı hızlı yürüyor, heyecandan mütevellit bir gıcığı yenmek için üç-dört adımda bir öksürüyordu (1, 139).*

*Sebati Bey **bunlardan birine çarpmamak için** şöyle yana sapacak oldu (1, 76).*

*Sebati Bey **paketinin ezdirmemek için** kol kanat germiş, eğiliyor, büzülüyor, dirsek uzatıyor (1, 76).*

Şimdi, ***ekini belli etmemek için*** *gün ağarırken deniz kenarındaki arka yoldan noktaya dönüyordu (1, 80).*

Tacı atan, çoğu zaman, ***atacağı yeri belli etmemek,*** *rakibi şaşırtmak* ***için*** *başka tarafa bakıp başka yere atar (3, 148).*

Tahakkuk memurlarına mahcup düşmemek için *ücret alıyor gibi mahsus gelir kısmını uydurma rakamlarla şişiriyorum (2, 191).*

Tevekkeli İdris, ***kimseyi darıltmamak için*** *bugün hiç ağzını açmıyor (3, 134).*

Verse üç gün önceden hazırlığa girişecek, saç yaptıracak, işi önemseyip elbise beğenmeyecek, ***ele güne küçük düşmemek için*** *kendini zora sokacak (4, 52).*

Yaprah gurdu neden yeşildir? ***Yaprahın rengini alıp göze batmamak için, aykırı düşüp yakalanmamak için*** *(4, 72).*

Zaten bu sevginin tesiriyle değil miydi ki susup geçilmesi pekala mümkün olan bu hadiseyi bir an evvel bildirmek ihtiyacını duymuş, ***fettan kadının onun hüsnüniyetinden daha fazla istifadesine meydan bırakmamak için,*** *koşup her şeyi anlatmıştı! (1, 82).*

2.1.2.5.7.4. Eylem + -AcAk + 1. Teklik Kişi İyelik Eki + için

İçin ilgecinin kullanıldığı nedenli yapıların 1'i *Eylem + -AcAk + 1. Teklik Kişi İyelik Eki + için* diziliminden oluşmuştur.

Kaynaklarda, iyelik eki alan bazı ortaç eklerinin üzerine ilgeç alarak neden ulacı oluşturduğu ve en çok kullanılan biçimin *-diği için* ve *-eceği için* ilgeç öbeği olduğu belirtmiştir (Banguoğlu, 2004, s. 438; Gencan, 2007, s. 457; Bilgegil, 2009, s. 272; Deny, 2012, s. 901). Tespit ettiğimiz tek örnekte 1. teklik kişi iyelik eki kullanılmıştır.

Ayıp değil ya, ben Aslardan oldum bittim hoşlanmam. ***Belki kendim hiçbir zaman as olamadığım, as olamayacağım için*** *(2, 48).*

2.1.2.5.7.5. Eylem + -DXk + İyelik Eki + için

İçin ilgecinin kullanıldığı nedenli yapıların 113'ü e*ylem + -DXk + iyelik eki + için* diziliminde oluşturulmuştur. Bu yapıyla oluşturulmuş nedenlemelerde 2. Çokluk kişi dışındaki kişiler kullanılmıştır.

Kaynaklarda, neden ulacı olarak kullanıldığı belirtilmiştir (Lewis, 1967, s. 186; Akalın, 2000, s. 6; Banguoğlu, 2004, s. 438; Gencan, 2007, s. 457; Bilgegil, 2009, s. 272; Deny, 2012, s. 901) ve "*Geciktiğiniz için sıranızı kaybettiniz" örneği verilmiştir* (Banguoğlu, 2004, s. 438). Belirlediğimiz örneklerde, daha çok 3. Teklik kişi iyelik ekinin kullanıldığı yapı tercih edilmiştir.

2.1.2.5.7.5.1. Eylem + -DXk + 1. Teklik Kişi İyelik Eki + için

İçin ilgecinin kullanıldığı nedenli yapıların 10'u *Eylem + -DXk + 1. Teklik Kişi İyelik Eki + için* diziliminde oluşturulmuştur.

*Batı müziğini neden seviyorum? **Her bestenin altında bir metronom tiktağı sezdiğim için** (3, 24).*

*Ben, biliyorsunuz, **bir dersten taktığım için** şimdilik bir bankada çalışıyorum (2, 148).*

***Beylerbeyili olduğum için** bu yolu pek severim (4, 102).*

*Daha ilk gününden beri sizi çoktandır tanıyormuşum hissine kapıldım. / **Türk olduğum içindir** (2, 58).*

*Hani psikolojide conditioned reflex diye bir bahis okumuştuk ya, **nefsimde tecrübe ettiğim için** söylüyorum: Son derece doğru (1, 114).*

*Hatta hiç unutmam, **kedinin çiğnenişinin üçüncü günü sinemaya gittiğim için** bana içerlemiş, 'Sen zaten hissiz, taş yürekli çocuğun birisin' diye küsüp aylarca konuşmamıştı (2, 74).*

***İki yıl boyu bu soruyu hep aynı cevapla çürüttüğüm için** gülümsedim (4, 61).*

*İşte **şimdi şu kitabı alamadığım için** bir kere daha gözünden düştüğüm şu tombalacık kadın, benim bir vakitler artırıp artırıp başkasına kaptırdığım bir matah değil mi idi? (3, 88).*

*Lale ile Günnur **kendilerini ektiğim için** müthiş içerlemişler (1, 109).*

***O güne kadar lüzumsuz sandığım için** hiç saat kullanmazken ilk defa kendime bir saat satın aldım (3, 22).*

2.1.2.5.7.5.2. Eylem + -DXk + 2. Teklik Kişi İyelik Eki + için

İçin ilgecinin kullanıldığı nedenli yapıların 2'si *Eylem + -DXk + 2. Teklik Kişi İyelik Eki + için* diziliminde oluşturulmuştur.

Para kazanamadığın için *para kazananları hor görüp, alaya alarak, kendini avutuyor olmalısın (3, 77).*

Sevgilinin, çocuklu olduğunu anlaman, yalanını tutman için*, senin Amerikan filmlerindeki gibi, yanan bir eve tırmanıp alevlerle pençeleşmen gerekiyormuş (2, 108).*

2.1.2.5.7.5.3. Eylem + -DXk + 3. Teklik Kişi İyelik Eki + için

İçin ilgecinin kullanıldığı nedenli yapıların 92'si *Eylem + -DXk + 3. Teklik Kişi İyelik Eki + için* diziliminde oluşturulmuştur.

Adamın dediği dedik, çaldığı düdüktür. Böyle olduğu için *de her istediğini yapabilen toy ve şımarık bir çocuğu hatırlatır (2, 83).*

Ağlayamadığı için *aklını kaçıran bir de erkek biliyordu (1, 134).*

Alman hocalar da onun ağzına baktığı için*, yedi oy da ordan, etti mi sana yirmi sekiz (3, 125).*

Ama ***artık kocadığı için*** *şimdi gezici fotoğrafçılık ediyor (1, 68).*

Ancak, ***o, değer verdiği için*** *bir şey sanılan, onun ilgisi ile biraz ışıklanan bir obje (3, 108).*

Atlas Sineması'ndan ise, ***belediye orayı tahliye ettirdiği için*** *ayrılmak zorunda kalmıştı (3, 66).*

Avrupa'yı ilk görüşüm olduğu için *her şey hayretimi mucip oldu (1, 44).*

Az buçuk Türkçe bildiği için *mi nedir, kanı İngeborg'a kaynadı (4, 99).*

Başasistan gürültüden söyleneni duyamamıştı ama savcı yardımcısının halinden yine ***bir nükte savurduğunu anladığı için*** *nezaketen gülümsedi (3, 52).*

Başka bir Amerikalı aklı evvel çıkıp da, ***atın kulak zarından mikrofon yapmak suretiyle plak almayı akletmediği için****, seslerin beygir kulağına kaç misli kuvvetli aksettiğini henüz bilmiyoruz (2, 22).*

Başkasına gittiği için, gider gibi olduğu için *bana dayanılmaz derecede çekici görünen şu masa, şu iskemleler, şu büfe… (3, 88).*

Belki de ***ona, hep unutmaya ve unutturmaya çalıştığı kayyum dedesini hatırlattığı için*** *olacak, bu çiçeği bozuğu İslam Tarihi profesörü ile yıldızı ilk günden beri barışamamıştı (3, 124).*

*"Ben" dedi, "**emekliye ayrıldığı için** artık uçuş yapamayan bir hava subayı tanırım (3, 59).*

*Bir bankada çalışan, **üstelik de denize Florya'dan girdiği için** Hicabi Bey'in görüş açısı dışında oturan bir kız aldı, oturdu (1, 192).*

***Bir profesörün köpeği kütüphanenin yolunu bilmediği için** ne kadar utandığını bizzat itiraf etmişti (3, 104).*

*Brünnhild'in adının çağrışımı Wagner konusu, **çoktan konuşulup tüketildiği için** bu sefer, mesela Lehnau'un "Weltschmerz"ini, Nietzche'nin "Ecce Homos"unu, Heine'nin "Atta Troll"unu, Kafka'nın "Milena'ya Mektupları'nı merdiven yapıp nice platonik ve entelektüel orgazmlara varırız (4, 98).*

***Bu ayırtıyı belirtecek başka kelimemiz olmadığı için** bunu kullanıp geçiyorum (3, 76).*

***Bu çetrefil cümleyi rahat söyleyemediği için** güldü (3, 45).*

***Bu esprisi pek o kadar second degre'lik olmadığı için** çoğu kimseyi güldürdü (3, 129).*

*Bu kız **müsamerenin tertip heyeti azasından olduğu için** aşağı yukarı bütün davetlileri tanıyordu (1, 52).*

***Bu küçümsemeyi bakışlarından gizleyemediği, daha doğrusu bilerek gizlemediği için,** av ve polis köpekleri ile arası her zaman hırıltılı olmuştu (3, 101).*

*"Bunları kaleme alsanıza beyefendi" deyivermiş bulundum. Ve **artık ok bir kere yayından çıktığı için** kolumu çimdikleyip duran Necla'ya aldırmadan; "Bu hatıraları…" diye devam ettim (1, 21).*

*Bunlar onun dengi değil ama **arkadaşları olduğu, onlara biraz da acıdığı için** lütfen alçakgönüllülük gösterip aralarına katılmış (2, 185).*

***Bunun deneme olduğunu müdürden başka kimseye söylemediği için** ilk deneme fabrikayı birbirine kattı (4, 44).*

*Cavidan'ın telgrafı üzerine derhal İstanbul'a gelerek elli lira mukabilinde yalancı şahitlik ettiğini ve şimdi **ihtiyacı olan yüz lirayı vermediği için** ablasını ihbar etmeyi bir vicdan borcu bildiğini söyledi (1, 85).*

*Cuntacılardan moral takviye aldı ya, Rüknettin Atamer, dışarıdan okunan gazellere hiç kulak asmadan raporunu burnunun ucunda tutmuş, okumaya devam ediyor, **takma dişlerine henüz alışamadığı için** de arada bir fıf fıf diye sesler çıkarıyordu (3, 130).*

***Çabuk yazamadığı için** de müdür beyden, sık sık özür diliyor (1, 41).*

Çok az yiyip içtiği için *kendini çok hafif hisseden görgülü delikanlı, Beyhan'la Bahtiyar Babcun'un sır yoldaşlığından hoşlanmıştı (2, 187).*

Çok zamandır daktilosundan uzak kaldığı için *parmakları büsbütün durmuş. Çabuk yazamıyor (1, 41).*

Daha küçük yaştan öğrendiği Fransızcasını evde annesiyle konuşa konuşa ilerlettiği için *Dame de Sion'a girdiğinde bütün sörlerin tebrikini kazanmıştı (1, 50).*

Dil Kurumu'nun gözüne girmek için hep arık tilciklerle konuşan, ***Rumelili olduğu için*** *de devrik tümceyi içlerinde en rahat kullanan Yaltırım ise; "Salt yırla, öyküyle çıkar mı sanat dergisi?" diye karışıyordu lafa (1, 200).*

Düşünmüyor kaplumbağa. Önyargısı, artyargısı yok. Kaplumbağa sebep-sonuç zinciri bilmez. Neden vardır? Yüz, yüz elli yıl yaşasa da, bir gün neden yok olacaktır? Niye bağasına yapışık yaratılmıştır? Onu da bilmez. ***Var olduğu için*** *vardır. Bağasıyla yaratıldığı için öyledir. Yürüdüğü için yürür. Durduğu için durur (4, 31).*

Düşünmüyor kaplumbağa. Önyargısı, artyargısı yok. Kaplumbağa sebep-sonuç zinciri bilmez. Neden vardır? Yüz, yüz elli yıl yaşasa da, bir gün neden yok olacaktır? Niye bağasına yapışık yaratılmıştır? Onu da bilmez. Var olduğu için vardır. ***Bağasıyla yaratıldığı için*** *öyledir. Yürüdüğü için yürür. Durduğu için durur (4, 31).*

Düşünmüyor kaplumbağa. Önyargısı, artyargısı yok. Kaplumbağa sebep-sonuç zinciri bilmez. Neden vardır? Yüz, yüz elli yıl yaşasa da, bir gün neden yok olacaktır? Niye bağasına yapışık yaratılmıştır? Onu da bilmez. Var olduğu için vardır. Bağasıyla yaratıldığı için öyledir. ***Yürüdüğü için*** *yürür. Durduğu için durur (4, 31).*

Düşünmüyor kaplumbağa. Önyargısı, artyargısı yok. Kaplumbağa sebep-sonuç zinciri bilmez. Neden vardır? Yüz, yüz elli yıl yaşasa da, bir gün neden yok olacaktır? Niye bağasına yapışık yaratılmıştır? Onu da bilmez. Var olduğu için vardır. Bağasıyla yaratıldığı için öyledir. Yürüdüğü için yürür. ***Durduğu için*** *durur (4, 31).*

Eline iyi kağıt geldiği için *bir kat daha neşelenen doktor Epkem Cangetir; 'Belki üste para vermiş bile görünebilirsin' dedi (2, 129).*

Eski diplomasi ekolüne bağlı olduğu için*, sefir-i kebirimizin ütüsüz pantolon, kolasız yaka ile gezdiği vaki değildir (2, 86).*

Eylül olduğu için *ağustosböcekleri pek ötmüyorlardı (2, 175).*

Fakat ***Jirayir geldiği zamanlar iki saatten fazla oturmadığı için*** *genç kız bununla iktifa etmiyor, o gittikten sonra onun lafıyla, onun hayaliyle oyalanmaya çalışıyordu (1, 53).*

Fasarya sol vuramadığı için *beni ister istemez sola aldılar (2, 93).*

***Gizlileri saklıları olmadığı için**, konuşacakları olunca, herkesin ortasında konuşurlardı (2, 195).*

*Golf Kulüp'ten tanıdığı petrol müdürü, **öğleyin geçen konuşmayı da bilmediği için** (nerden bilecek, o orada değildi ki).; "Bir briç partisine ne buyrulur?" dedi (3, 167).*

*Halbuki Rıza, **sırf arkadaşları yanında fazla istekli görünmeyi onuruna yediremediği için** böyle hareket etmişti (1, 29).*

***Hanımefendinin hayatını kurtardığı, bütün müstahdem tarafından bilindiği için** bütün hizmetkârlar ona güler yüz gösteriyor, iyi muamele ediyorlardı (1, 31).*

*Hastaneye ilk geldiği hafta hariciyeye verilen ama sonra **içi götürmediği için** dahiliyeye aktarılan Kastamonulu bir Süleyman vardı (3, 51).*

*Haydan gelen parayla değil, **yaban elinde kafa emeğimle kazanılmış bir armağan olduğu için**, ayrıca övünüyordum (4, 60).*

***Henry, konuşmamızdan bir şey anlamadığı için** yavan yavan esniyor ve alenen burnunu karıştırıyordu (2, 58).*

***Her kâğıda eşit değer tanıyan biricik oyun olduğu için** şimdi yalnız Pasyans açıyorum (2, 52).*

***Herhalde öbür leyleği tanıdığı için** uçmak istedi (3, 59).*

*Hiç unutmam, yanımdaki sırada, **şimdi büyük mevki sahibi olduğu için** ismini vermeyi doğru bulmadığım bir arkadaşımız oturuyordu (2, 65).*

*İhtimal hanımın yatak odasında gördüklerinden yüzü gözü iyice açıldığından, yahut da **Yugoslavya'dan gelen baharatlı yemeklerin artıkları ile yetiştiği için** hislerine gem vuramadığından olacak, gayrı çaresi bulunamaz olmuştu (2, 77).*

*İmdi doktorun tezi şu: **Normal üstü bir duyma hassam olduğu için** şuuraltım, bir pandülün temposunu âdeta bir plak gibi zaptedip kendisine sindirmiş (3, 21).*

***İnfilakın serseri bir mayından husule geldiği artık kati surette anlaşıldığı için** hadise matbuata da intikal etmiş bulunuyordu (1, 138).*

*İnsan değil miyiz, kudretliyi çekemez, **düşmüş olanı bize benzediği için** severiz (2, 84).*

***İstediği parayı almadığı için** ablasına söve söve sokakta giden Nail'in bu hiddetinden faydalanmış, eroini fazlaca kaçırmış olan oğlana işte her şeyi bülbül gibi söyletivermişti (1, 85).*

*Jean Kiepura ile evlendiğinde günlerce yemeden içmeden kesilmiştim. **Sonraları sırf ona benzediği için**, Alman mektebinden bir de kız sevdimdi… (1, 171).*

Kâmil Erciyaş yenildiği için *değil,* ***cidden yenildiği için*** *değil, sırf bu lüzumsuz tecessüsünden ötürü, doktora içerler gibi olmuştu (2, 129).*

Kendi, ***o sıra iniş halinde olduğu için****, belki bu dalgayı olduğundan da büyük gördü (3, 172).*

Kendine de iş çıktığı için *memnundu (2, 137).*

Konuşulanı anlamadığı için *sıkıldığı belli (4, 99).*

Masumiyetini bir dereceye kadar ispat edebildiği için *şimdi bir başka vazifeye verilmiş olan Hulûsi Bey, işinin eskisinden çok daha rahat olduğunu ve maaşının bir derece arttığını söylüyor, fakat bir yandan da Bahadır'ın rahatça çalabilmek için kendisini daireden attırdığını iddia ederek, "Ben bunu onun yanına bırakmayacağım" diye tehditler savuruyordu (1, 39).*

Merdivenden inecek olmadığı için *Saime gitti, israf haramdır, boşuna yanmasın diye elektriği söndürdü (2, 167).*

Mesela, ***kendi kadar iyi İngilizce bildiği için****, adam olma şansını hepsinden fazla gördüğü Sungur'a; "…" diyordu (1, 196).*

Münasebeti düştüğü için *müsaadenizle size bir fıkra nakledeyim (2, 150).*

O gün trene tıpatıp yetiştiği için *istasyoncu ile mülatafa edemediler (1, 74).*

O pek sevdiği bahriye elbiselerini çıkarmış, yerine kendine biraz bol gelen, ***bol geldiği için*** *de onu büsbütün şapşal gösteren açık renk bir kostüm giymiş (2, 96).*

Oğlunun hocası olduğu için*, Mesut Çağlayan'a hususi bir saygı besliyordu (3, 35).*

Olacağı olmuştu İhsan için, entrikacılık gençlikten kalma bir alışkanlıktı. Ya da hobby. Zevk aldığı bir çeşit sosyete oyunu. Bunu ***çıkar için*** *değil,* ***artık tiryakisi olduğu için*** *yapıyordu (3, 134).*

Onu o getirdiği için*, istiyordu ki, şimdi kendini desteklesin (3, 117).*

Orada herkesin alışılmış bir yeri olduğu için*, Nizamettin Bolayır gider, en gerideki sıranın sol başına oturur (4, 52).*

Önünde sonunda, bütün gözler size, şimdiye kadar susmuş, en sona kalmış, ***en sona kaldığı için*** *de son hükmü verme tekelini adeta kendiliğinden almış olana dönecektir (1, 201).*

Ragıp Avşar'ın da Müştak Ulaş gibi Kürt olduğunu hepsi biliyorlardı. Bunu içlerinde tek bilmeyen dekan, ***espriyi anlayamadığı için*** *şimdi bu gülüşmeleri bir çeşit cıvıma sanmıştı (3, 128).*

Renkler gerçi henüz uçuk, belirsiz ve siliktirler ama ***şekilleri muhayyelesi ile tamamlamak yaratıcılığını verdiği için*** *çoğu kimse pastel tonları yeğlemez mi? (4, 18).*

Resim karalarken kafası daha iyi işlediği için *şimdi bir durum muhakemesi yapmaya başlamıştı (3, 125).*

Rıhtıma çarpan dalgaların aralığını bozduğu için *bütün vapurlara kızıyorum (3, 23).*

Romancı dostum Simonof beni önceden uyardığı için *hazırlıklı idim, oyunlarına düşmedim (4, 57).*

Sadakat, ***biz köpeklere moral bir tümlük sağladığı için, kendi içimizde bizi çelişmelerden koruyan bir tutamak olduğu için, dengesi hiç bozulmayan bir ruh huzuru yarattığı için*** *[vardır]. İnsan sadece bir araç (3, 104).*

Serap oralı bile değil. Rimelini tazeliyor. Bir çeyrek önce tazelemiş olmasına rağmen. Aynayı yan tutarak ve esneyerek. ***Susarken bile yalancı olduğu için****. İki işaret parmağını iki avurduna takıp cart diye yırtabilir şu anda bu esnemeyi (3, 108).*

Ses olarak, gülme ile boşalamadığı için *sevinci damarlarında, kanadında daha bir yoğun oturmuştu (3, 119).*

Sinsi kayanın yüzeyi teknenin üçte birini aldığı için *kenarlarında ancak üç kişi barınabiliyordu (4, 26).*

Sustuğu için *de iyi dinlerdi (4, 104).*

Şahı güzel kıstırdığı için *bir kat daha neşelenen doktor Epkem Cangetir; "…" (2, 191).*

Tam bunu düşünürken, ***bu sefer arkası da dönük olduğu için****, ense köküne kurşun gibi ikinci bir dalga indi (3, 173).*

Tiki tiki'lerini prafsız bırakan bu aksamanın farkına ***-dalmış düşündüğü için-*** *Sancho hayli geç vardı (3, 97).*

Utanmasam, arkasından koşacak, ***bu manasız kadını üstümden çekip aldığı için*** *yüzünü gözünü öpecektim (1, 67).*

Vazifeşinas adam, ***kendine de iş çıktığı için*** *memnundu (2, 215).*

Yahut belki de, ***ha bire yenilmekte olduğu için*** *zaten öfkesi burnunda bir altmış altı tiryakisi, istediği kahveyi zamanında getirmedi diye kızıp, 'Ulan ne fasarya oğlan şu Kazım be, meredin çaylak çaylak bakınmaktan başka bir işe yaradığı yok' diye bağırmış olacak (2, 92).*

*Yalnız **kocası eski tertip üzere tekaüt edilmiş olduğu için** eline çok az para geçen baytar beyin hanımı, onlarla aşık atamıyor, fakat o da Horhor'daki dükkânın kirasını artırmak suretiyle gelirini yükseltmek yollarını arıyordu (1, 165).*

***Yeni gelenlerle ahbaplığı ilk tesis eden çocuklar olduğu için** ilk tepkiler de evvela onlarda görüldü (1, 164).*

*Yirmi gün evvel ameliyat edildiği halde **biraz şeker görüldüğü için** henüz taburcu edilememişti (3, 46).*

***Ziya Sungur bu lütufta bulunmadığı için** sözü Dündar Sülünoğlu aldı: "…" dedi (3, 127).*

*Zulfikar, **kadının sırtı dönük olduğu için** onun ılık nefesini burnunda, bıyıklarında hissetmedi (2, 165).*

2.1.2.5.7.5.4. Eylem + -DXk + 1. Çokluk Kişi İyelik Eki + için

İçin ilgecinin kullanıldığı nedenli yapıların 2'si *Eylem + -DXk + 1. Çokluk Kişi İyelik Eki + için* diziliminde oluşturulmuştur.

*Sizden habersiz, **sizi, hiç hoşlanmadığınız bir işe sokmuş olduğumuz için** cidden çok üzgünüz (2, 151).*

***Sizi biraz geç haberdar ettiğimiz için** özür diler, esirgemeyeceğinizden emin olduğumuz müsaadeniz için şimdiden teşekkürlerimi sunarız (2, 146).*

2.1.2.5.7.5.5. Eylem + -DXk + 3. Çokluk Kişi İyelik Eki + için

İçin ilgecinin kullanıldığı nedenli yapıların 7'si *Eylem + -DXk + 3. Çokluk Kişi İyelik Eki + için* diziliminde oluşturulmuştur.

*Ararsanız asıl sebebi siz de bulabilirsiniz: Şöyle ki: **varlıklı vatandaşlar konfor ve medeniyetten nispeten daha fazla hissedar oldukları ve bu arada daimi sıhhi kontrolden diğerlerine nazaran daha ziyade müstefit bulundukları için**, bünyelerinin sıhhi icabatı, bunlarda daha kolay farkına varılıp yerine getirilmekte, buna mukabil, doktor kontrolünden mahrum öbür vatandaşlarda bu lüzum da bizzarure kendi haline bırakılmaktadır (2, 145).*

*Bir sürü soluyan, **yer buldukları için** muzafferane sırıtan insan… (1, 77).*

Güya erkekler onun ne gözü yüksekte bir kız olduğunu bildikleri için *yanına yaklaşmaya ve izdivacına talip olmaya cesaret edemiyorlarmış (1, 50).*

Onların dengi değil ama ***arkadaşları olduğu, biraz da acıdıkları için*** *aralarına almışlar (2, 127).*

Sedat Germiyanoğlu, geçen hafta şansını kaybeden Necati'nin de üye kontenjanından olup kurula katılamadığına, bugün, bunun profesörlüğü konuşulurken aleyhte oy kullanamadığına bayağı üzüldü. Hayır, ***sade nisab dolmadı da kendisini rahatsız ettikleri için*** *değil, -Allah var- sade bundan değil, biraz da yine her şeye rağmen içinde bir köşede kıvrılmış uyuyan bir hakkaniyet duygusundan ötürü bu ödeşmeyi arzuladığından (3, 122).*

Şimdi ***rüzgâra karşı yürüdükleri için*** *soğuk nefeslerini kesiyordu (1, 177).*

Türk olmadıkları, kardeşini de hatırlatmadıkları için*, en fazla müsaadeye mazhar devlet muamelesi gören o itoğlu itleri elime geçirsem bir kaşık suda boğacaktım (2, 62).*

2.1.2.5.8. İle

İlgeçlerle bildirilen nedenleme örneklerinden 44'ü *ile* ilgeci ile yapılmıştır. *İle* ilgeci, sözcüklerin/sözcük öbeklerinin üzerine gelerek neden bildirmektedir (TS, 2005, s. 953). Bu ilgeç, kendinden önce gelen sözcükle birleşerek +la/+le biçiminde ek olarak da kullanılmaktadır. Zeynep Korkmaz (2005), *+la/+le* ekinin seyrek olarak tarz ilgeçleri oluşturduğunu belirtmiştir: Çuv. mδnle "niçin" (s. 33). Kaynaklarda, *ile*'nin hem ek hem de ilgeç göreviyle araç durumu çekimi oluşturduğu ve neden bildirdiği belirtilmektedir (Li, 2004, s. 237; Gencan, 2007, s. 496; Bilgegil, 2009, s. 218; Karaağaç, 2013, s. 146).

İle ilgeci çeşitli yapılar üzerine gelerek neden bildirmektedir.

2.1.2.5.8.1. Sözcük/Sözcük Öbeği + ile

İle ilgecinin kullanıldığı nedenli yapıların 37'si *Sözcük/Sözcük Öbeği + ile* diziliminde oluşturulmuştur.

Anasının zoru ile *başını öne eğdi, ama Sekban'a pek yüz vermeden (3, 184).*

Askerlikten gelen hiyerarşi alışkanlığı ile *oğlu yerindeki müdürün karşısında hazır ol vaziyette yer alıp; "…" demişti (4, 44).*

Ayıldıktan başka, ***adrenalinin tesiri ile,*** *şimdi adeta cezbeye de gelmişti (2, 30).*

Bir de İngeborg vardır: İngeborg Yukarı Pomeranyalı, irikıyım, kalın boyunlu, dolgun memeleri ve parlatılmış elma gibi pembe yanakları ile *âdeta sıhhat anıtı bir kızdır (4, 98).*

Birbirleriyle hiç ara vermeden birleşen kaşları, sık sık pudralandığı halde daima kırmızılığını belli eden koca burnu ve her tarafını tüylerin bürüdüğü pürtük pürtük ergenlikli teni ile *cinsi latifin hiç de parlak bir temsilcisi addolunamazdı (1, 50).*

Boş elleri ve hiçbir şey yapmadığı zamanki yavan bakışları ile *ne güdük bir görünüşü var (3, 108).*

Bu sevinçle *postacının avucuna bir yarım mark bırakmıştı (2, 37).*

Bu yorum üzerine daha doğrusu bu yorumun ilhamıyla*, Fraulein Haubold aşağı yukarı aynı çeşit dört rüya daha gördü (2, 80).*

Çolak kolla *yük taşıyamaz, kundura boyayamaz, biletçilik, sandalcılık edemezdi (2, 100).*

Deminki heyecanlı çırpınmaların tesiriyle *kendini kaybeden kadın bu esnada eyerin üzerinden yavaşça kaydı, ağır vücudunu Rıza'nın kollarına bıraktı (1, 28).*

Esasen ben de ***bunları sanattan az buçuk çaktığımı göstermek maksadıyla*** *laf olsun diye söylemiştim (1, 44).*

Fakat ***seyyar satıcıların sivri sesleriyle*** *kendini tekrar hayatın o hiç de rüyalar kadar tatlı olmayan hakikatleri ortasında bulunca, zihni geceki ateşli Jirayir'le her günkü müştereddit Jirayir'in tezadına takılıp kalıyordu (1, 54).*

Feri kaçmış gözleri, büsbütün sarkmış uzun tüyleri ile *babasının bol ceketini giymiş istiska bir oğlana benziyor (3, 97).*

Gamzeli yanakları ile *şimdi on kat güzel (4, 105).*

Gürcüceye çevrilip Tiflis'te basılan bir kitabım vesilesiyle *oradaydım (4, 57).*

Havaya kalkık minnacık burnu, iri ve sivri göğüsleri ile *Sevim'in ayışığındaki silueti gerçekten çekici idi (2, 125).*

Her günkü rutinden çıkan bu başıboş kararla *sanki birden Gauguin oluvermişti (3, 116).*

İki yılda ***böyle böyle gur fargıyla*** *elli bin mark edindi (4, 76).*

İki yıl önce Şehir Tiyatrosunda oynamak üzere olduğumuz mahut komedinizi ***yukardan gelen bir emirle*** *sahneden indirmek zorunda kalmanın o zamandan beri mahcubiyeti içinde idik (2, 234).*

*İlkin **soğuğun etkisi ile** hızlı hızlı ama hemen sonra da, ahenkli bir tempoyla kravl yüzmeye başladı (3, 163).*

*İşin tuhafı, **dalgınlıkla,** biraz önce gayri ihtiyari çıkarıp cebime koyduğumu fark ettim (4, 64).*

*Kahraman bekçi Zulfikar **o gün aldığı yaranın tesiriyle** üç gün sonra öldü (2, 225).*

***Kendini beğendirmek gayretiyle**, lüzumsuz faulller yapmasa da, mevkiinden ve değerinden emin öbür oyuncular gibi uslu akıllı oynayabilse, pekala takima yararlı bir eleman olabilirdi (2,93).*

***Mahallenin isteği ile,** kız tarafı, nişanı Feyzullah'ın kahvesinde yapmaya razı oldu (2, 104).*

***Namusu mücessem olduğunu hep biliriz. Ve de bununla** maaile, iftihar ederiz (4, 84).*

***Nuri İskeçe'nin verdiği gözdağı ile** kasabada asarıatika lafı da pek duyulmadı (4, 87).*

*O bir zamanlar, "kim kime dum duma" diye bütün kayıtlardan azade, nalınla, takunya ile yakasız gömlek, kıçı sökük pantolonla bahçeye uğrayan emekli ahbaplar, **şimdi "elâlem ne der" düşüncesi ile** üstlerine başlarına dikkat eder olmuşlardı (1, 164).*

*Patavatsız oğlan, her ne kadar bu işin **Madam Şarlot ile Ermin Berberyan'ın zoru ile** olduğunu daha ilk akşamından belli etti ise de kurnaz ana laf karıştırarak vaziyeti kurtardı, hassas kızının meseleyi anlamasına mani oldu (1, 53).*

***Pelit'tekiler ve benzerleri kültüre açlıkları, zeki bakışları, sezişleri, algılayışlarıyla** hepsi başımın tacı. Çünkü aynı tekkenin müritleriyiz (4, 105).*

*Saatin sahibi olarak **objektif kalmak kaygısıyla**, Amerika'da özellikle İsviçre ve Fransa'da daha şık ve zarif saatler yapılabileceğini kabul etmekle birlikte, Rusların bu işte "designe"den çok, sağlamlığa önem verdiklerini belirtiyordum (4, 59).*

*Seke seke pervazın üzerinde ilerledi ve tam fabrikatörün dazlak başını nişan alıp, bir güzel pisledi. Gerçi, **ibibik kuşu olmak sıfatıyla** esasen çok kolay defi hacet ederdi (1, 159).*

*Sezon başı olmasına rağmen, yine de **iyi yanmış sayılabilecek yüzü, gür ve sarı kaşları, beyaz favorileri ile** Hindistan ordusundan doğu hizmeti yapan bir İngiliz albayını andırıyordu (3, 165).*

Uyku sersemliği ile *"Hey canına kurban olduğum medeniyet, telefonları bile erken saatte surdinli çalıyor" diye ahizeye uzandım (4, 58).*

Uzaktan geçen bir vapurun dalgası ile *şimdi hafif hafif yalpalıyor (4, 108).*

Yandaki apartımana adını veren ulu çınarın yaprakları ***denizden gelen bir meltemle*** *hafif hafif titriyor... (2, 121).*

Yirmiyi bitirmiş yirmi birine yeni basmıştı -atların yirmi yaşı, insanların, aşağı yukarı altmış, altmış beşi demektir- belediye temizlik işleri kadrosuna Muhittin Bey'in valiliği zamanında girdiğinden hatta emekliye ayrılması bile yaklaşmıştı. Üstelik adı da Kalender'di. Bu vasıflar ile *her şeyi yarım değil, iki misli büyük görse kimsenin bir şey demeye hakkı olamazdı (2, 20).*

Yoksa o da mı onlarla birlik olup ***bu "su geçirmez" rolü ile*** *beni kandırmıştı? (4, 66).*

2.1.2.5.8.2. Eylem + -mA + (İyelik Eki) + ile

İle ilgecinin kullanıldığı nedenli yapıların 6'sı *Eylem + -mA + (İyelik Eki). + ile* diziliminden oluşmuştur.

Erdoğan Boz (2013), *ile* ilgecinin ad-eylem bağlantısında anlamsal işlevleri arasında neden bildirmeye de yer vermektedir (s. 19). Tahsin Banguoğlu (2004), *-le* ekini bir ulaç olarak değerlendirmiş, genellikle *-mekle*; daha az olarak *-meyle* biçiminde görüldüğünü ve neden bildirdiğini ifade etmiş ve "*Haber göndermeyle beni sevindirdiniz."* örneğini vermiştir *(*s. 437). Belirlediğimiz örneklerde, -mA(sI).ylA yapısı daha çok görülmüştür.

Ama keyfini bitirip bir-iki çırpındıktan sonra havalanan mutlu martının havalanmasıyla*, o sırada tesadüfen başının üstünde tur atan aylak martılardan biri fırsatı değerlendirdi (4, 25).*

Bahadır'ın yerine gelen müdür, tekaütlüğüne iki sene kalmış, güler yüzlü, babacan bir adamdı. Onun gelmesiyle *işler birdenbire tavsadı (1, 41).*

Bir eksiği tamamlamıştı. ***Bir disiplin gereksinmesi ile****... (4, 49).*

Halbuki ***sonra o taşralı müteahhidin ona talip olmasıyla*** *bütün bu tasavvurlar iskambilden bir kule gibi bir anda yıkılıvermişti (1, 64).*

Nasıl ağzına bakarlardı, ***nasıl biraz beğenecek olması ile*** *deli gibi sevinir,* ***yermesi ile*** *olanca umutlarını yitirirlerdi (1, 195).*

Üç kere Pelit'e gelmeyle *bana da vükelalık mı geçti ne? (4, 104).*

2.1.2.5.8.3. Eylem + -mAk + ile

İle ilgecinin kullanıldığı nedenli yapıların 1'i *Eylem + -mAk + ile* diziliminden oluşmuş ve neden bildirmiştir (Banguoğlu, 2004, s. 437; Gencan, 2007, s. 460; Bilgegil, 2009, s. 273; Deny, 2012, s. 893; Boz, 2013, s. 19). Banguoğlu bu yapıya "*Bunu imza etmekle yeniden borçlanıyorsunuz" örneğini vermiştir* (Banguoğlu, 2004, s. 437). İncelememizde -mAklA yapısının daha az kullanıldığını tespit edilmiştir.

Cevap vermekle *onun fikrini yaymış oluruz (1, 205).*

2.1.2.5.9. Kadar

İlgeçlerle bildirilen nedenleme örneklerinden 1'i *kadar* ilgeci ile yapılmıştır. *Kadar* ilgeci, *dek* ilgeciyle eş değerdir (GTS). Bu anlamıyla bizi bir eylemin sonlanacağı yere, bir amaca dolayısıyla da bir nedene götürür.

Dört tarafı haraca kesen bu kudurmuş oğlanı kodese attırana kadar *elbirliğiyle çalışacağımıza söz veriyor muyuz? (1, 96).*

2.1.2.5.10. Karşı

İlgeçlerle bildirilen nedenleme örneklerinden 3'ü *karşı* ilgeci ile yapılmıştır. *Türkçe Sözlük* (2005)'te *karşı* sözcüğü, *karşılık olarak, mukabil, için* sözcükleriyle karşılanmıştır (s. 1093). Belirlediğimiz örneklerde "*başkalarının karşısına çıkılacağı için, her ihtimali düşünmek gerektiği için, alakasız davrandığın için*" gibi anlamlarla kullanılmış ve neden bildirmiştir.

Hadi geldin, bir tıraş olmalı değil mi ***ele güne karşı****? (3, 77).*

Halbuki öbür yandan, karşı taraf meşru, gayri meşru, bütün mukabil tedbirlere başvuruyor, hatta ***her ihtimale karşı,*** *Aydemir'in yaşını küçültmeyi dahi ihmal etmiyordu (1, 100).*

Senin bu alâkasızlığın karşısında *şimdi benim de susmam, seni arayıp sormamam icap ediyor ama ben yine dayanamıyorum (1, 107).*

2.1.2.5.11. Kerli/Kelli

İlgeçlerle bildirilen nedenleme örneklerinden 2'si *kerli/kelli* ilgeci ile yapılmıştır. *Türkçe Sözlük* (2005)'te *kelli* sözcüğü, '*sonra' ilgeci gibi, çıkma durumundaki sözlerin ardı sıra geldiğinde birbirine bağladığı iki yargıdan birincisini zorlayıcı bir sebep olarak gösteren bir söz* olarak tanımlanmıştır (s. 1131). *Derleme Sözlüğü* (1975)'nde *kerli* sözcüğü, "*Ondan dolayı, sonra*" biçiminde verilmiştir (Cilt: 8, Çankırı). Belirlediğimiz örneklerde de bu anlamlarla neden bildirdiği gözlenmiştir.

*Bunların yumurcakları daha da bir sevimli oluyor. **Niden dersen aptal olduklarından gelli.** Çocuk kısmına aptallık yaraşır (4, 79).*

***Şıvarz çalıştığımdan gelli** son bir derece tedabirli olmak gerek (4, 70).*

2.1.2.5.12. Mebni

İlgeçlerle bildirilen nedenleme örneklerinden 1'i *mebni* sözcüğüyle sağlanmıştır. *Mebni* sözcüğü neden bildiren *-den dolayı, -den ötürü* anlamlarıyla kullanılmaktadır (TS, 2005, s. 1358).

***Bu iş bittikten sonra, vaat veya tehdit suretiyle davadan vazgeçirilmesi ihtimaline mebni**, kızın bir müddet için bu muhitten uzaklaştırılması icabediyordu (1, 96).*

2.1.2.5.13. Mucibince

İlgeçlerle bildirilen nedenleme örneklerinden 1'i *mucibince* sözcüğüyle oluşturulmuştur. *Mucibince,* g*ereğince* anlamında kullanılmaktadır (TS, 2005, s. 1412). Belirlediğimiz tek örnekte bu ilgeç, *"...böyle emrettiği için"* anlamıyla karşımıza çıkmaktadır.

*Kâhya, **hanımefendinin emri mucibince,** Rıza'yı derhal hamama soktu, sonra sırtına temiz bir elbise giydirip huzura çıkardı (1, 30).*

2.1.2.5.14. Mukabil

İlgeçlerle bildirilen nedenleme örneklerinden 1'i *mukabil* sözcüğüyle yapılmıştır. *Mukabil* sözcüğü neden bildirmek için kullanılmaktadır (Karaağaç, 2013, s. 354). *Türkçe Sözlük* (2005)'te, *karşılık olarak* anlamıyla verilmektedir (s. 1418). Belirlediğimiz örnekte *karşılık olsun diye* anlamıyla kullanılmakta ve neden bildirmektedir.

Bana yaptığın büyük hizmete mukabil *ben de seni memnun etmek isterim (1, 30).*

2.1.2.5.15. Ötürü

İlgeçlerle bildirilen nedenleme örneklerinden 13'ü *ötürü* ilgeci ile yapılmıştır. Bu ilgeç sözcüklerin/sözcük öbeklerinin üzerine gelerek neden bildirmektedir (Hacıeminoğlu, 1992, s. 3, 70; Banguoğlu, 2004, s. 583; Li, 2004, s. 367; TS, 2005, s. 326; Gencan, 2007, s. 145; Bilgegil, 2009, s. 218; Korkmaz, 2011, s. 64; Karaağaç, 2013, s. 354, 593; Özkan, 2013, s. 127).

Tuncer Gülensoy (2011), *Köken Bilgisi Sözlüğü*'nde *ötürü* sözcüğü için, "Bir şeyden dolayı, bir şey yüzünden; -den dolayı" karşılığını vermiş, Türk Lehçelerinde için (Bşk. *ösön*; Kzk. *üşin*; Kırg. *-nın üçün*; Özb., Uyg. *üçün*; Tat. *öçin*; Trkm. *öçi:n*) anlamı verdiğine dikkat çekmiştir (s. 676).

James Russell Hamilton (1998), ötürü ilgecinin "delmek, arasından geçmek" anlamındaki *ötür-* eyleminin *-ü* ulaç eki alarak oluştuğunu bildirmiştir (s. 159).

Ötürü ilgeci çeşitli yapılar üzerine gelerek neden bildirmiştir.

2.1.2.5.15.1. Sözcük/Sözcük Öbeği + -DAn + Ötürü

Ötürü ilgecinin kullanıldığı nedenli yapıların 9'u *sözcük/sözcük öbeği + ötürü* diziliminde oluşturulmuştur.

Bu vakanın geçtiği Şişhane'de mevsim kasımdı ama, Sao Paulo'da, aynı ayın aynı günü ***-meridyen farkından ötürü-*** *ilkbahar hüküm sürmekte idi (2, 33).*

"Cehennem Hasadı" hikâyesindeki Çapraz Ahmet, ***renginden ötürü*** *hakarete uğrayan, sonra da Caldwell'in zencileri gibi, samanlıkta 13 yaşında bir beyaz kızı kirleten bir Araptı (1, 198).*

Dün gece barakada çıkan kavgadan ötürü *rahat bir uyku uyuyamamıştı (1, 27).*

Fasarya ***kolundan ötürü*** *terhisine altı ay kala çürüğe çıkarılınca, ne yapacağını şaşırdı (2, 100).*

Halbuki Hacı Bey de geldiğinde herkesle konuşur şakalaşır da hiçbirimizin aklına ***Hacı Bey'in bu alçakgönüllülüğünden ötürü*** *övmek gelmez (2, 84).*

Kâmil Erciyaş yenildiği için değil, cidden yenildiği için değil, ***sırf bu lüzumsuz tecessüsünden ötürü****, doktora içerler gibi olmuştu (2, 129).*

Koyu bir nasyonal sosyalist olmasına rağmen, Führerine bile bu meseleden ötürü *içerlediği muhakkaktı (3, 72).*

*Sedat Germiyanoğlu, geçen hafta şansını kaybeden Necati'nin de üye kontenjanından olup kurula katılamadığına****,*** *bugün, bunun profesörlüğü konuşulurken aleyhte oy kullanamadığına bayağı üzüldü. Hayır, sade nisab dolmadı da kendisini rahatsız ettikleri için değil, -Allah var- sade bundan değil, biraz da* ***yine her şeye rağmen içinde bir köşede kıvrılmış uyuyan bir hakkaniyet duygusundan ötürü*** *bu ödeşmeyi arzuladığından (3, 122).*

Üstelik Şişhane'de Merkez Bankası'nın önündeki büyük saat, 18.30'u gösterdiği halde Lorenza et Filho firmasının elektrikli duvar saati ***-yine aynı sebepten ötürü-*** *13.30'u gösteriyordu (2, 33).*

2.1.2.5.15.2. Eylem + -mA + İyelik Eki + -DAn + Ötürü

Ötürü ilgecinin kullanıldığı nedenli yapıların 2'si *eylem + -mA + iyelik eki + -DAn + ötürü* diziliminde oluşturulmuştur.

Tahsin Banguoğlu (2004), -me ad-eylem ekinin üzerine iyelik ekleri ve *ötürü* ilgeci alarak neden ulacı olarak kullanıldığını söylemiştir (s. 438).

Diojen'in Selmin Hanım'a bağlılığı sanır mısınız ki, ***sadakatin vaazlarda, okullarda bunca övülmesinden ötürüdür*** *(3, 104).*

Yahut da, evet, yahut da -bu ikinci ihtimal akla çok daha yakındır- o gün sadece yorgundu, bir canı sıkkındı, ne bileyim ben, ***gece belediye ahırında öbür beygirlerle çıkan bir yer çekişmesinden ötürü*** *uykusuzdu, keyfi yoktu da ondan kişnemeye, ürkmeye, iki gün evvelki gibi etrafı gürültüye vermeye, üşendi (2, 38).*

2.1.2.5.15.3. Eylem + -DXk + İyelik Eki + -DAn + Ötürü

Ötürü ilgecinin kullanıldığı nedenli yapıların 2'si *eylem + -DXk + iyelik eki + -DAn + ötürü* diziliminde oluşturulmuştur.

Kaynaklarda, iyelik eki alan *-dik* ve *-ecek* ortaç eklerinin üzerine *ötürü* ilgeci alarak neden ulacı olarak kullanıldığı belirtilmiştir (Banguoğlu, 2004, s. 438; Gencan, 2007, s. 457).

Adam yüzünü sanki Amerikan yardımının yetersizliğinden değil de ***Sancho'nun yüzüne basıp canını acıttığından ötürü*** *ekşitmişti (3, 102).*

Semt takımı dedim de aklıma geldi, bu ismi ona hep yedek durduğundan, ***bir türlü takıma alınamadığından ötürü*** *takım arkadaşlarından birinin vermiş olması, akla hepsinden yakın gelenidir (2, 92).*

2.1.2.5.16. Sebebiyle

İlgeçlerle bildirilen nedenleme örneklerinden 1'i *sebebiyle* ilgeciyle yapılmıştır. Tahsin Banguoğlu (2005), iyelik eki alan *-dik* ve *-ecek* ortaç eklerinin ve -me ad-eylem ekinin üzerine *sebebiyle* ilgeci getirilecek neden ulacı olarak kullanıldığını ifade etmiş ve "*İzinli bulunmamız sebebiyle işler aksadı*. / *Bozuşmamız sebebiyle işler durdu"* örneklerini vermiştir (s. 438, 583). *Türkçe Sözlük* (2005)'te *nedeniyle, dolayısıyla, yüzünden* sözcükleriyle karşılanmıştır (s. 1718). Belirlediğimiz örnekte adın üzerine gelerek neden bildirmiştir.

Efdalettin Bey, çikleti icat ettiklerinden beri Amerikalılara düşman kesilmiştir. Bu düşmanlık sebebiyle *Marşal yardımını nüktelerine sık sık sermaye yaptığı da olur (2, 89).*

2.1.2.5.17. Sonra

İlgeçlerle bildirilen nedenleme örneklerinden 11'i *sonra* ilgeci ile yapılmıştır. *Türkçe Sözlük*'te ve Tuncer Gülensoy *Köken Bilgisi Sözlüğü*'nde *sonra*nın tanımını '*Daha ileri bir zamanda'* olarak verir (Gülensoy, 2011, s. 799; TS, 2005, s. 1792). Belirlediğimiz örneklerde *sonra* ilgeç olarak kullanılmakta ve bir başlangıcı vermektedir. Bu nedenle, *sonra* sözcüğü neden ifadesinin sonunda kullanılmakta, hem neden hem de zaman bildirmektedir. Deny (2012), -DXktan sonra yapısının neden

bildirdiğini ve *–XncA* ulaç ekinin veya *mademki* bağlacının eş anlamlısı olduğunu belirtmektedir (s. 883).

Ayhan, ***şef evlendikten sonra*** *biraz sanat hevesini kaybeder gibi oldu (1, 207).*

Bilirkişilerin sözlerinden sonra*, saatimin daha başından beri "su geçirir" olduğunu kabullenmek artık imkânsız (4, 68).*

Bu kış geçirdiği krizden sonra *büsbütün de küngürdedi (1, 20).*

İkinci penaltı yine ona düşse, ***kaleci deminki tecrübeden sonra*** *onun ayak burnu yönünün aksi köşeye sıçramaya hazır bir yaylanmayla bekler (4, 46).*

Fakat bir kere onun baş döndüren rüzgârıyla sarsıldıktan sonra, *bu teoriye inanmamak olamazdı.(2, 54).*

Kalçalardaki o şehvetli çalkalanışı, göğüsteki o kabarık şahlanışı bir defa gördükten, bir defa bu dişi vücudun ter kokusuyla karışık sıcak rayihasını teneffüs ettikten sonra, *"çalma" deseler de artık duramazdı (1, 70).*

Mahalle çocuklarının alay etmeye hazır ağız uçları bu usta vuruştan sonra *büyük hayranlığa dönüşür, bu ak saçlı amcayı sokmaya hazırlandıkları "moruklar" kategorisinden alıp hemen, "Sende çok iş var amca" mertebesine yükseltirlerdi (4, 45).*

Ne var ki, ***sivil savunma alanında personel muma döndükten sonra*** *Nizamettin Bolayır işsizlikten sıkılır olmuştu (4, 44).*

O geldikten sonra *hırsızlık hadiseleri seyrekleşti ve nihayet hiç kalmadı (1, 78).*

Vekilin hanımı çocuğunu önden'ini yaptırdıktan sonra *onu arabaya yollayıp kendi işini de bitirmiş, o zaman henüz bozuk olmayan iki numaralı kabinenin sifonunu çekerek pür azamet dışarı çıkmıştı (3, 63).*

Zenginliğin hayali bile daha şimdiden şairliğini mahvetmişti. Anasını satmıştı şiirin de, edebiyatın da… *Tek mısra dahi yazmayacaktı* ***bundan sonra*** *(1, 104).*

2.1.2.5.18. Üzere

İlgeçlerle bildirilen nedenleme örneklerinden 4'ü *üzere* ilgeciyle oluşturulmuştur. *Üzere* sözcüğü, cümlede neden bildirmek için kullanılmaktadır (Li, 2004, s. 536; Hengirmen, 2007, s. 171; Gencan, 2007, s. 145, 460; Deny, 2012, s. 554; Karaağaç, 2013, s. 354, 593). Tuncer Gülensoy (2011), *üzere* sözcüğünün öz sözcüğünden türediğini belirtmiş [üzere < üz (<*ö:z)+re 'belirteçlerde bulunan +rA eki'], amacı ve şartı anlattığını vurgulamıştır (s. 1007). *Türkçe Sözlük* (2005)'te de

amacıyla, şartıyla karşılığıyla verilmiştir (s. 2069). Belirlediğimiz örneklerde *üzere* ilgeci, öncelikli olarak amaç bildirse de alt işlevde neden-sonuç ilişkisi kurmuştur.

(...) ***Hikâyenizdeki Mambo Cemil ile isim mübayenetine mahal verilmemek üzere*** *durumun tavzihini bilhassa rica eder, saygılarımı... (2, 155).*

Hocanın bendenizi tekdir etmek üzere *çatılmış kaşları gevşeyiverdi (2, 113).*

İlkin laterna eşliğinde sirtakiler yapıldı sonra ***mutat üzre*** *önce hızlı danslara geçildi (4, 107).*

Ücret ve diğer hususları konuşmak üzere *yarın onda seni stüdyoda bekliyoruz (2, 232).*

2.1.2.5.19. Üzerine

İlgeçlerle bildirilen nedenleme örneklerinden 10'u *üzerine* ilgeci kullanılarak oluşturulmuştur. *Üzerine* ilgeci neden bildirme işleviyle kullanılmaktadır (Korkmaz, 2003, s. 895). Tuncer Gülensoy (2011), *Köken Bilgisi Sözlüğü*'nde *üzerine* sözcüğünün '-den dolayı' anlamında kullanıldığını belirtmiştir: [Üzerine < üz (<*ö:z)+ e 'ilgeç-fiil eki' + r + i '3.teklik kişi iyelik eki' + n + e (Sözcüğün kökünün 'üzer' olduğunu ve kullanılmadığını bildirmiştir.)] (s. 1007). James Russell Hamilton (1998), *İyi ve Kötü Prens Öyküsü*'nde üze<*üz-/yüz- "yüzmek, su yüzüne çıkmak"+ -ä "ilgeç-fiil eki" biçiminde vermiştir (s. 164). *Türkçe Sözlük* (2005)'te *üzerine* sözcüğü *-den dolayı* ile karşılanmıştır (s. 2069). İncelememizde belirlediğimiz örneklerde de *-den dolayı* anlamıyla neden bildirmek için kullanılmıştır.

Belki de ***benim bir başkasıyla evlenip gidişim üzerine*** *hayattan soğudu, kendini koyverdi... (3, 82).*

"Beni aptal mı zannediyorsun? İnsan kardeşi ile sokak ortasında şapur şupur öpüşür mü? Yoksa siz Kızılbaş oldunuz da benim haberim mi yok... Söyle hanım, kimdi o aşığın olacak itoğlu it? ***Kocasının bu sözleri üzerine*** *Cavidan, "İftira, iftira!" diye haykırarak bayılma alametleri gösterdi (1, 83).*

Bu ikaz üzerine *köstekli saatini çıkarıp bakan ırgatbaşı, işçileri yirmi beş dakika fazla çalıştırmış olduğunu hayretle gördü (1, 26).*

Bu yorum üzerine *daha doğrusu bu yorumun ilhamıyla, Fraulein Haubold aşağı yukarı aynı çeşit dört rüya daha gördü (2, 80).*

Cavidan'ın telgrafı üzerine *derhal İstanbul'a gelerek elli lira mukabilinde yalancı şahitlik ettiğini ve şimdi ihtiyacı olan yüz lirayı vermediği için ablasını ihbar etmeyi bir vicdan borcu bildiğini söyledi (1, 85).*

Fabrikatör çıplak başında şaplayan ilk damla üzerine *gayri ihtiyari yukarı baktığından, ikinci, üçüncü postaları yüzüne gözüne giydi (1, 160).*

Jirayir'in evlerine dadanışı üzerine *Beatris o kadar sevindi, o kadar ümide düştü ki Beyoğlu Kız Sanat Okulu'nun ev işleri kursuna devam etmeye başladı (1, 53).*

Kızının yalvarması üzerine*, yine eski bir gazetenin ticaret sayfasını kopardı (2, 35).*

"Öyle ama Şükran Abla, bizde iken hiç değilse namusunla ekmek yiyordun" diyecek olmuş, bu lafın üzerine *Şükran, alaturka meraklısı eski müdürün pek beğendiği o çapkın gülüşüyle; "Kim demiş onu?" diye arsız arsız sırıtmış ve lüks mevkiye doğru yürümüş (1, 39).*

Uzatmayalım; tabii ***bu skandal üzerine*** *Fraulein Haubold ertesi gün palas pandıras pansiyondan ayrılmak zorunda kaldı (2, 81).*

2.1.2.5.20. Yüzünden

İlgeçlerle bildirilen nedenleme örneklerinden 13'ü *yüzünden* ilgeci ile yapılmıştır. *Yüzünden* ilgeci, sözcüklerin/sözcük öbeklerinin üzerine gelerek neden bildirmektedir (Korkmaz, 2003, s. 510, 894, 907; Banguoğlu, 2004, s. 583; Li, 2004, s. 791; TS, 2005, s. 2217; Gencan, 2007, s. 459; Karaağaç, 2013, s. 593). Tuncer Gülensoy, *yüzünden* ilgecini *'-den ötürü, -den dolayı, sebebiyle'* yapılarıyla karşılamış ve *yüzünden*< yüz + ü '3. Teklik kişi iyelik eki' + n 'adıl n'si' + den 'ayrılma durumu eki' yapısının ilgeç olarak kullanıldığını belirtmiştir (Gülensoy, 2011, s. 1201). Tespit ettiğimiz örneklerin 12'sinde 3. Teklik kişi, 1'inde ise 1. teklik kişi iyelik eki kullanılmıştır.

Sakın bu delikanlıya ***benim yüzümden*** *ceza verilmesin (2, 221).*

Asker emekliler ne eve, ne de kahveye yakışır. Evde boşlanmak, kahvede domino oynamak asker emeklisine yaraşır mı? ***İskender Bora emekli olduğunun ayında safrakesesi krizleri ile yatağa düştü. Necati Özmeriç Paşa ikinci ayında gut yüzünden yürüyemez oldu. Tevekkeli atalarımız "İşleyen demir pas tutmaz, aşınmak paslanmaktan yeğdir" dememiş*** *(4, 42).*

Bir hiç yüzünden *dalaşıyorduk neredeyse (4, 88).*

Bu dertler başıma ***senin yüzünden*** *geldi (2, 101).*

Et Berlin'de de pahalı. Ve de ***domuz işgili yüzünden*** *başka etleri de yiyemeyoz (4, 71).*

İstanbul'da kalan eski salt insancılar şimdi, ***gaile yüzünden*** *birbirlerini pek göremiyorlar (1, 207).*

Kahır yüzünden *lütuf buna derler (1, 39).*

Kocası İlyas ***bir alacak yüzünden****, yanında çalıştığı ciğerciyi vurup da mapusa girince onu bu kapıcılığa Zulfikar kayırmıştı (2, 120).*

Nişanlandım, ***sırf bu tempo uyuşmazlığı yüzünden*** *ayrıldım (3, 24).*

Register Mark meselesi yüzünden *bankanın havaleyi on gün geciktirmesi kaderde yazılı imiş… (2, 60).*

Sen bir gün iflas edersen ***bu dürüstlüğün yüzünden*** *iflas edeceksin (2, 171).*

Üstelik düşman atı, ***yukarda anlattığımız agrandisman meselesi yüzünden****, yarım misli daha büyük gördüğü de unutulmasın (2, 21).*

Zaten hastalıklı adamcağız… ***Senin yüzünden*** *bir hal olursa, azabını ömrün boyunca çekersin ağabey… (1, 23).*

2.1.2.5.21. Zaman

İlgeçlerle bildirilen nedenleme örneklerinden 3'ü *zaman* sözcüğü ile yapılmıştır. *Türkçe Sözlük*'te *zaman* sözcüğü, "Bir süre ile ilgili durum ve şartlar" olarak tanımlanmıştır (TS, 2005, s. 2221). Bu tanımda bildirilen durum veya şarlar, başka bir durum ya da hareketin nedeni olabilmektedir. Belirlediğimiz örneklerde *zaman* sözcüğü, "eylem + -DXk ortaç eki + iyelik eki" yapısının üzerine gelmiş ve neden bildirmiştir. *Zaman* ilgecinde neden, alt işlevdedir.

Bir mecliste kadın lafı olduğu, açık saçık fıkralar anlatıldığı zaman *kulaklarına kadar kızarır, odadan kaçarmış (2, 189).*

Bu fikrimi kendilerine söylediğim zaman *bizim heykeli yapan sanatkârlar güldüler: "Haklısınız" dediler (1, 44).*

Cüneyt, ***genç takım şampiyon olduğu zaman*** *hediye edilen, rakamlı dijital saatine baktı (4, 39).*

2.1.3. Kalıplaşmış Söz Öbekleriyle Bildirilen Nedenleme

Bu bölümde, neden bildiren yapı sözcük öbeklerinden oluşmaktadır. Neden göstergesine dayanan nedenleme örneklerinden 24'ü kalıplaşmış söz öbekleriyle bildirilmiştir.

2.1.3.1. Âdet Yerini Bulsun Diye

Kalıplaşmış söz öbekleriyle bildirilen nedenleme örneklerinden 4'ü *âdet yerini bulsun diye* sözcük öbeğiyle oluşturulmuştur. Bu sözcük öbeği "*gerekli görüldüğü için değil, yalnız alışılmış olduğu için* (ADS); usulen, formalite icabı (Özezen, 2009, s. 221)" anlamlarında kullanılan bir söz öbeğidir. Belirlediğimiz örneklerde eylemin yapılma nedeni, alışkanlık ya da gerekliliktir.

*Biz de **âdet yerini bulsun diye** şu dünyada bir şeyi artırıp almış olalım (3, 91).*

*Çocuk, alışık olmadığından, onların basit yemeklerinden pek az yemiş, amma da kibarmış demesinler diye adi içkilerinden bir-iki yudum içmiş, **âdet yerini bulsun**, kalbi kırılmasın **diye** bir ara yanındaki kıza kompliman yapmış ama şimdi birden hafifleyip aşırı derecede neşelenmişti (2, 185).*

*Evet, her şeyi, kimin hangi durumda ne söyleyeceğini evvelden biliyor, yine de işte ayıp olmasın diye**, âdet yerini bulsun diye**, karşısındakini dinler görünüyordu (2, 68).*

*'A hiç olur mu' cümlesini de laf kıtlığında laf olsun, **âdet yerini bulsun, diye** söylemişti (2, 201).*

2.1.3.2. Baktı Olmayacak

Kalıplaşmış söz öbekleriyle bildirilen nedenleme örneklerinden 2'i *baktı olmayacak* sözcük öbeğiyle oluşturulmuştur.

*Bakkal Rıza Bey, **baktı olmayacak**, işe milli hisleri de karıştırdı: "Ulan sende hamiyet yok mu?" diye bağırdı (1, 68).*

*Fraulein Haubold **baktı olmayacak**, bu azgınlık devri geçip yatışıncaya kadar Dropsi'yi aşağıdaki bodruma kapamaya karar verdi (2, 78).*

2.1.3.3. Durduğu Yerde

Kalıplaşmış söz öbekleriyle bildirilen nedenleme örneklerinden 1'i *durduğu yerde* sözcük öbeğiyle yapılmıştır.

*Söz misali, bunlar **durduğu yerde mi** böyle gaba ve hoyrat olmuşlar? (4, 72).*

2.1.3.4. Laf Olsun Diye

Kalıplaşmış söz öbekleriyle bildirilen nedenleme örneklerinden 12'si *laf olsun diye* sözcük öbeğiyle oluşturulmuştur.

*'A hiç olur mu' cümlesini de laf kıtlığında **laf olsun, âdet yerini bulsun, diye** söylemişti (2, 201).*

*Bunları, **laf olsun diye** söylemiyorum. İnsanlar, her bakımdan saate benziyorlar (3, 25).*

*Bunu **laf olsun diye** söylemediği muhakkak (3, 169).*

*En ağırlarına giden, günün birinde, **laf olsun diye** grup dışından, eski kuşaktan bir sanatçıyı beğenmesi olurdu (1, 197).*

*Esasen ben de bunları sanattan az buçuk çaktığımı göstermek maksadıyla **laf olsun diye** söylemiştim (1, 44).*

*İşin tuhafı ben de gülümsedim. Niye olduğunu bilmeden. **Belki laf olsun, olgunluk bende kalsın diye** (4, 87).*

*"İlk defa mı geliyorsunuz? diye sordu garson, **laf olsun diye** (3, 160).*

*İşin tuhafı, **sırf laf olsun diye**, sırf onu avutmak için söylediğim sözler bana şimdi bir dokunsun, bir dokunsun… (2, 109).*

*İşte bunlardan biri, **sırf laf olsun diye**, sırf onu kızdırmak, onunla zevklenmek için 'fasarya' deyip geçivermiştir oğlana (2, 92).*

***Laf olsun diye** yine merceğini sol gözüne taktı, yine kapakları ve camı çıkardı (4, 64).*

***Laf olsun diye**, düdüğü ağzına götürüp iki kere öttürdü (2, 119).*

*Öbürküler, **daha çok laf olsun diye,** başkalarından aşağı kalmayalım diye**,** diploma peşine düşmüş, iyi kötü bir evlilik yapınca her işi yüzüstü bırakacak cinstendir (4, 21).*

2.1.3.5. Ne …k Yemeye

Kalıplaşmış söz öbekleriyle bildirilen nedenleme örneklerinden 1'i *ne ...k yemeye* sözcük öbeğiyle oluşturulmuştur.

Cümle âlem bu gece Zafer Bayramı şerefine eğlenirken ***sen ne …k yemeye*** *naz edersin? (1, 68).*

2.1.3.6. Ne Olur Ne Olmaz

Kalıplaşmış söz öbekleriyle bildirilen nedenleme örneklerinden 2'si *ne olur ne olmaz* sözcük öbeğiyle oluşturulmuştur. Belirlediğimiz örneklerde "her ihtimali düşündüğümüz için, her ihtimale karşı" anlamlarında kullanılmış ve neden bildirmiştir (GTS).

Biliyorum yersiz ama ***ne olur ne olmaz,*** *çıkarayım şunu(saatimi)., dedim (4, 64).*
Bir sonraki gün sabah duşta, ***ne olur ne olmaz****, (saatimi). yine çıkardım (4, 64).*

2.1.3.7. Yüzü Suyu Hürmetine

Kalıplaşmış söz öbekleriyle bildirilen nedenleme örneklerinden 2'sinde *yüzü suyu hürmetine* sözcük öbeği kullanılmaktadır. Ömer Asım Aksoy, *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*'nde *yüzü suyu hürmetine* söz öbeğini deyim olarak kabul etmekte ve "*Onun saygınlığının yarattığı havadan yararlanarak, bu havanın yardımıyla; ona saygı göstermiş olmak için*" biçiminde tanımlamaktadır (Aksoy, 1988, s. 1034/7978). Buradan hareketle yapılan hareketin ya da eylemin nedeni bu kalıplaşmış ifadeyle belirtilmiştir. *Türkçe Sözlük*'te ise, "*Birinin veya bir şeyin hatırına veya varlığına değer verildiği için*" anlamıyla karşılanmaktadır (TS, 2005, s. 2213). Belirlediğimiz örneklerde *yüzü suyu hürmetine* sözcük öbeğinin önüne tamlayan gelmekte ve neden ifadesini oluşturmaktadır.

Galiba, ***bu tarihi günün yüzü suyu hürmetine****, Beyoğlu'nda sürtüp durdukları yanlarına kâr kaldı (2, 72).*

Müslümanlığın elden gittiği, dünyanın ancak ***iki-üç dini bütünün yüzü suyu hürmetine*** *durduğuna dair ahkâm çıkarılırdı (3, 67).*

2.2. Neden Göstergesiz Nedenleme

Türkçede neden bildirmek için çok değişik dilsel olanak bulunmaktadır (Huber, 2008, s. 70). Neden bildirmek için ek, sözcük ve sözcük öbekleri kullanılabileceği gibi, herhangi bir neden göstergesi kullanılmadan (biçimce bağları olmadan) da neden ilişkisi kurulabilir (Mehmedoğlu, 2001, s. 112, 114; Banguoğlu, 2004, s. 126, 428, 559; Gencan, 2007, s. 163). Kaynaklarda neden göstergesiz cümlelere şu örnekler verilmiştir: *Yağmur yağdı, yer yaş oldu (*Mehmedoğlu, 2001, s. 114); *O yalnız kalamaz, korkar./ Uğramam bahçelerin semtine, gülden yandım (*Banguoğlu, 2004, s. 559). Neden-sonuç ilişkisi kuran bu cümleler, ulaç ekleriyle ya da bağlaçlarla da kullanılabilmektedir. Örn: "*Unuttuğundan beklememiş.= Unutmuş, beklememiş.*" cümleleri eş işlevde verilmiştir (Banguoğlu, 2004, s. 428).

İncelediğimiz öykü kitaplarında, herhangi bir neden göstergesi kullanılmadan neden ilişkisi kuran 344 örnek tespit edilmiştir. Bu örneklerde neden ifadesini taşıyan cümleler değişik tür ve kiplerde bulunabilir.

2.2.1. Eylem Cümlesi

Herhangi bir neden göstergesinin kullanılmadığı örneklerin 246'sı neden bölümü eylem cümlesinden oluşmaktadır.

2.2.1.1. Basit Çekimli Eylem

Neden bölümü eylem cümlesinden oluşan örneklerin 192'si basit çekimli eylemle kurulmuştur.

2.2.1.1.1. Eylem + -DX

Neden bölümü basit çekimli eylem cümlesinden oluşan örneklerin 63'ü belirli geçmiş zaman kipiyle kurulmuştur.

*Ama **çocukluk işte, şeytan dürttü**. Ya herrü ya merrü deyip birden daha yukarı bakıverdim (2, 67).*

*Ama içim ısındı geçen gün biraz. **Hani beyaz iskarpinimin ucuna vişneli dondurma döküldüğü gün, hemen eğilip mendilinizle sildiniz.** Doğrulurken kan çıkmıştı yüzünüze (4, 101).*

Ama mazursun tabii, yaş dönemine çok yaklaştın. *Bu gibi hafıza bozuklukları olağandır (3, 109).*

Ankaralı grubun öbür erkeği, hani güler yüzlü, favorili olanı; "Öyleyse akşam yemeğinden sonrayı da, lütfen bize rezerve edin beyefendi" dedi. Yine gülüşüldü. *Sizin anlayacağınız, Sekban'ı paylaşamıyorlardı (3, 167).*

Anneme, "İşte muradınıza erdiniz" dedim. "Fred'le bozuştuk. Dün memleketine döndü." *Annem bayağı müteessir oldu. Peder bey pek aldırmadı ama için için sevindiği belli (1, 113).*

Arada ben ciddi bir böbrek iltihabı geçirdim. *İyileştiğimde Gandi'ye dönmüştüm (4, 87).*

Atatürk bize 'Oturun' dedi. Yok, hayır bize değil de hocamıza 'Otursunlar efendim' dedi. *Hoca da bize dönüp, 'Oturun' dedi (2, 66).*

Atatürk, hocaya; 'Dersi kitaptan mı takip ediyorlar, yoksa takrirden mi?' diye sordu. *Müdürle hoca ikisi birden; 'Kitaptan' diye atıldılar (2, 66).*

Bak çolak kaldım*, iş bulamıyorum (2, 101).*

Ben öyle sanıyorum ki, insanoğlunun bu alanda en büyük buluşu, kısa dalgadan da önce büyüteçtir. ***Büyüteç teleskoba girdi, bize küçüklüğümüzü; mikroskoba girdi, büyüklüğümüzü öğretti*** *(1, 185).*

Benim oldu artık*, istesen de alamazsın efendi... Avucunu yala, talihine küs, aptallığına doyma, e mi?" (3, 74).*

Bereket, son bir dalga, beni kaldırıp posa gibi sahile attı. ***Belki de, beni gülerek ölecek kadar güçlü bulmadı*** *(3, 181).*

Bir polis ona acıdı. *Kolundan tutup salona soktu (1, 75).*

Birden güvertenin bol güneşi gözlerini kamaştırmış gibi oldu. *Nerdeyse cebinden güneş gözlüğünü çıkaracaktı (3, 133).*

Bu Cevat'ın harika deparları vardı. *Antrenör Abrahams en çok onu beğenirdi, Semih'ten sonra (3, 117).*

Bunda ilkin Saraylı Hanım haklı görünüyordu. ***Güpegündüz hindilerini sürüp götürsünler de komşusu bunu görmesin, bu olacak iş değildi*** *(1, 117).*

Büyük beye ayrı bir saygısı vardı. ... ***Bayramdı, seyrandı der, her fırsatta Zulfikar'ı görürdü*** *(2, 124).*

Çekersin ağırlığı yukarı, tempo yavaşlar. Tik…tak…tik…tak… İndirirsin aşağı hızlanıverir. Tiktak…tiktak… Böyle bir ağırlık da öbür saatlere takılabilse… ***Bunu,***

geçen gün bizim doktora açtım. *Güldü. "Ne o, şimdi de zamanı mı yavaşlatmak istiyorsun?" dedi (3, 26).*

*"**Çok müspet konuştun**" dedi. "Kongrede kulüp idare heyetine seni teklif edecek arkadaşlar." (3, 119).*

***Deminki heyecanlı çırpınmaların tesiriyle kendini kaybeden kadın bu esnada eyerin üzerinden yavaşça kaydı, ağır vücudunu Rıza'nın kollarına bıraktı**. Çocuk bir bocaladı. **Baygın da olsa yabancı bir kadını böyle kucağında tutmak ona pek ayıp bir şey gibi geldi** (1, 28).*

*"**Düğüne gitti onlar**" dedi. "Akşama gelirler anca." (1, 133).*

***Elli beş dakika yıkadım**. Hayret edersiniz. **Bütün detaylar üzerinde idi.** Ne gren var, ne bir şey (3, 41).*

***Eniştesinin sorularına, ablasının sözlerini aynen tekit eden cevaplar verdi**. Müfettiş mahcup oldu, Cavidan'dan af diledi (1, 84).*

*Evvela şunu söyleyeyim ki sana çok ama çok çok güceniğim. **Nedir bu kadar hamfendilik yani? Gittin gideli bir ayı geçtiği halde, bir mektup olsun yazmadın** (1, 107).*

*Giderayak, bari gülümseyeyim dalgalara dedim. **Sözümona, erkekçe ölecektim.** Son anda bile, bir jest peşinde idim (3, 181).*

*Hasta mısın diye soruyorlar, yo hayır diyor. Öyleyse paraca dardasın? O da değil. Bir şeye sıkılıyorsun belki?.. Ne münasebet! **Bir oyuna geldin,** onuruna yediremiyorsun? Yok efendim o da değil. Peki nen var öyleyse be Allah'ın kulu? (3, 107).*

***Hepsine bir süs, bir tuvalet merakıdır arız oldu.** Artık kaptanın kızı beş defa taban değiştirmiş ayakkaplarını beğenmez olmuş, maliyecinin kerimesi ilk mektebin son sınıfından beri giydiği, kısalmış entarilerden yüksünmeye başlamıştı… (1, 164).*

***Hülya'nın babasının elini ısırdı.** Adam canı yanmaktan çok, olmayacak bir şeyle, mesela yağmurun aşağıdan yukarıya yağması ile karşılaşmış gibi bir çığlık attı (3, 102).*

***İki kere gidip geldikten sonra gözleri parladı**. Evi bulmuştu (3, 115).*

*İkinci denemeyi herkes kulağı kirişte ve hazırlıkla beklediğinden hiçbir ya da hemen hemen hiçbir yanlış yapılmadı. **Personel bir hava üssü eratı mükemmeliyeti ve sürati intikali içinde -bu onun deyimiydi- vazifesini yerine getirdi** (4, 44).*

*İstemiyorum, **ihtiyacım kalmadı**, sizin olsun şebekeniz (1, 104).*

Kafası aydınlanıyor gibi olunca birden doğruldu. Ama doğrulmak iyi gelmedi. *Tıkanacak gibi oldu. Kulakları vınlıyordu (3, 175).*

Kendi aralarında bir müddet mektuplaştılar. ***Araya işler, imtihanlar, stajlar, askerlik, şu, bu girdi.*** *Mektuplaşma tavsadı (1, 206).*

Kendime güvendim. *O hızla da sabahleyin dalgalara karşı yüzdüm (3, 181).*

"Kusura kalma, ***rahatsız ettik seni****" (3, 50).*

Mahinur müteahhitle evlenip gitti*, beni hüsranlarımla yalnız bıraktı (1, 64).*

Memurlar, tekaüde sevk olunan eski müdür zamanında rahata, enseye alışmışlardı. Bu ekşi sözler, bu dik bakışlar, tabii hiç hoşlarına gitmedi. *Keyifsiz keyifsiz masalarına döndüler (1, 37).*

Möbleye, iç dekorasyona ait şeylerden iyi anlardı, yahut anladığını sanardı. *İsviçre şalelerine benzeyen bu tek katlı evi o bulmuş, möbleleri o seçmiş, perdeleri, örtüleri o beğenmiş, duvarları bu fıstık yeşiline o boyamıştı (3, 44).*

Müdüriyet, yerine bir başka memur göndermek isteyince Asım Kutay buna şiddetle mâni oldu. ***Sokağın artık emniyete kavuştuğunu, boş yere bir memuru buraya bağlamanın doğru olmayacağını söyledi*** *(1, 86).*

Ne yaparsın Fahrünnisacığım. ***Sen gittin,*** *ben de kendimi böyle kitaplara verdim (3, 87).*

Netice, Nonoş Ayvalıklı tüccarın oğluna kaçtı. *Teğmene de hava almak düştü (2, 100).*

O anda nasıl sendelemedim, muvazenemi kaybedip merdivenlerden tekerlenmedim, *şaşılır (1, 65).*

O sırada karşı sokaktaki kebapçı dükkânlarını sıyırıp gelen piyaz kokulu bir rüzgar gazeteyi uçurdu. *Sancho koşup gazetenin üzerine bastı (3, 102).*

Oğluna kanı kaynadı tazenin*, eğildi öptü (3, 183).*

Okuyamadı*, uydurdu (4, 63).*

Otomobil lastiğinin yanında bir salyangoza rastladı. ***Ona da yüz vermedi***. *Güneşin tadını çıkarmaktan başka bir şey düşünmediği anlaşılıyordu (4, 31).*

Öğleden sonra deniz azdı. *Kumsalda kimse kalmadı (3, 181).*

Önce, bir kâbus geçiriyorum sandım. *Kalkıp elimi, yüzümü yıkadım (3, 20).*

Önlerindeki sıralardan bir adam başını kaldırıp onların locasına doğru baktı. *Melahat sesini alçalttı (4, 93).*

Patavatsız oğlan, her ne kadar bu işin Madam Şarlot ile Ermin Berberyan'ın zoru ile olduğunu daha ilk akşamından belli etti ise de kurnaz ana laf karıştırarak vaziyeti kurtardı, *hassas kızının meseleyi anlamasına mani oldu (1, 53).*

Ragıp Avşar'a acıdı. *Bu dalaverelerle profesörlüğü kündeye getirilen zavallı kurbana şimdi rahatlıkla müspet oy verebilirdi (3, 123).*

Sabrım taştı*, oğlanın sırtına vurdum. Şaşırdı (4, 77).*

Sabrım taştı, oğlanın sırtına vurdum. *Şaşırdı (4, 77).*

Sadık'a kadınla kızın ağlamasından çok bu yumruk dokundu*. Utanmasa oturup o da onlarla karı gibi ağlayacaktı (1, 134).*

Sancho direnmek istedi. Sonra onun ıslak ve yalvaran bakışlarına dayanamadı*. İskarpini bıraktı (3, 103).*

Sonra kendimden, galiba biraz da saatten utandım*, saati çıkarmadım (4, 63).*

Sonra sınıfın kapısı ardına kadar açılarak önde Atatürk, arkasında mutat zevat içeri girdiler. *O anda komuta almış bir bölük asker gibi rap diye ayağa kalkıp dimdik hazır ol vaziyetinde durduk (2, 66).*

Sonraları bir de slide merakına düştüler. *Evlerine kim gelirse ille o repertuvar baştan sona görülecek (4, 47).*

Stad yıkılıyor. ***Fenerbahçe son dakikada frikikten galibiyet golünü kazandı*** *(3, 151).*

Şu Henry denen herifi başınızdan savamaz mısınız? diye yalvardım. *Birden irkildi (2, 59).*

Tam böyle düşünüyordu ki, akşam güneşinin altında yorgun uzanan tozlu yoldan, bağırış çağırış bir çocuk sürüsü geçti. *Kahvecinin kedisi hemen yere atlayıp boş havuzun içine kaçtı****.*** *Mesut Çağlayan, homurdanarak uyanmıştı. Tavlacılar oralı bile olmadılar (3, 32).*

Tükürüğü boğazına kaçtı. *Recep koşup su getirmese, adamcağız az daha boğulacaktı (2, 91).*

Yine kusarım diye korktu*, su içmedi (3, 176).*

2.2.1.1.2. Eylem + -mXş

Neden bölümü basit çekimli eylem cümlesinden oluşan örneklerin 38'i belirsiz geçmiş zaman kipiyle kurulmuştur.

Acımış oğlanın haline, *böyle bilmeden goşarsan dalağın çatlar dimiş (4, 75).*

Adamın biri rüyasını anlatmış da, 'hayırdır inşallah' diyen olmamış. *Tam dört sene yol gitmiş fakir (2, 40).*

Ama aradan bunca yıllar geçmesine karşın bugün bile, bir konferans verirken, yazı yazarken, bir toplantıda bazen yine unutup, eski alışkanlıklarıma dönecek gibi olduğum zaman, uzaktan bir çift balrengi gözün beni alaycı bakışlarla gözlediğini sezer gibi olurum. Derlenir, toparlanır, tabiileşir, kendimleşirim. ***Öylesine sinmiş içime*** *(4, 114).*

Ama el şakası filan yapmadı benimle. ***Haddine mi düşmüş****? (1, 190).*

Ama, o sırada, yanımda konuşan iki kişiden öğrendim ki, plakları toptan vereceklermiş. *O ümit kapısı da kapandı (3, 86).*

Ameliyat bitip de, Ercüment kesilen kanlı ayağı, eski hademe midir yenisi midir bakmadan, bunun eline verince, Süleyman'ın başı dönmüş midesi bulanmış*, ameliyatta kesilen sakatat ve etrafın nereye götürüleceğini de bilemediğinden ayağı önüne gelen ilk pencereden mezbeleye atıvermiş (3, 51).*

Asker emekliler ne eve, ne de kahveye yakışır. Evde boşlanmak, kahvede domino oynamak asker emeklisine yaraşır mı? ***İskender Bora emekli olduğunun ayında safrakesesi krizleri ile yatağa düştü. Necati Özmeriç Paşa ikinci ayında gut yüzünden yürüyemez oldu. Tevekkeli atalarımız "İşleyen demir pas tutmaz, aşınmak paslanmaktan yeğdir" dememiş*** *(4, 42).*

Beni artırmalardan uzak tutan ne o, ne bu, sadece ***bu kararsızlık olmuş*** *(3, 89).*

Ben sersem, ben budala, ben mankafa, işte ancak o zaman anlayabildim ki, ***onun indinde, hiç ama hiçbir vakit, ben, ben olamamışım.*** *Ben onun gözünde sadece ve sadece kardeşiyim (2, 62).*

Bunlar hep bu saatte işe birlikte giderler. Yaz kış yürüyerek. ***Prensip edinmişler*** *(4, 28).*

Büyüklüğü geçtik, tam ebatta bile göremezler. ***Onlar yüksek sosyete ile iyice haşır neşir olduklarından, insanları dürbünün tersinden seyreder gibi, küçük, küçücük görmeye çoktan alışmışlardır*** *(2, 19).*

'Çalışkur' apartımanının gölgesi de yere gerçektekinden çok daha iri ve heybetli vurmuş. *Sırf gölgesine bakan, onu pekâlâ küçük çapta bir Hilton Oteli sanabilir (2, 120).*

Çocuk, alışık olmadığından, hazır bulmuşken tıka basa yemiş, görgüsüzlük olmasın diye bilmediği karışık içkilerden içmiş, âdettir sanıp bir ara yanındaki kıza sulanacak olmuş; *ama şimdi birden ağırlaşıp aşırı derecede durulmuştu (2, 127).*

Çok zamandır daktilosundan uzak kaldığı için parmakları büsbütün durmuş. *Çabuk yazamıyor (1, 41).*

Derin bir yara almasına rağmen durumu tehlikeli olmayan Şayeste de bu arada iyileşmiş, *hastanede gazetecilerle konuşacak, dudağında meşhur bir piyasa hanendesinden kapma tebessüm, resimler çektirecek hale gelmişti (1, 138).*

Doktor da rahattır. ***Ödevini yapmıştır*** *(3, 71).*

Dördü de son vapuru kaçırmış*, bu uykulu kaptanın istediği beşer lirayı hemen verip motora atlamışlardı (1, 140).*

Fakat aşk olsun yine Dilaver Bey'e, ***sapına kadar erkek adammış doğrusu*** *(1, 99).*

Fakat neylersin ki ***aman bilmez felek bu tirendaz zabiti de sonraları şöyle bir çarkının içine alıvermiş, bir-iki çevirdikten sonra işte böyle ihtiyar ve kimsesiz, şuraya, şu damı akan kira evinin bir odacığına posa gibi fırlatıvermiş. O aslan yelesine benzeyen saçlar şimdi sütbeyaz olmuş, o bülent endam kamburlaşmış, o sert bakışlar çocuklaşmış****. Ne arayanı kalmış, ne soranı (1, 20).*

Gadiragaların sığırtmaç Ömer'i tanırsın. ***Köln'e gaççak gelmiş****, govalamışlar (4, 74).*

Hatta hiç unutmam, kedinin çiğnenişinin üçüncü günü sinemaya gittiğim için bana içerlemiş, *'Sen zaten hissiz, taş yürekli çocuğun birisin' diye küsüp aylarca konuşmamıştı (2, 74).*

Hususi surette aldığı şan derslerinde bilhassa büyük terakkiler göstermiş. *Manon operasının aryalarını değme bir primadonna mahareti ile okuyacak hale gelmiştir (1, 50).*

İfakat Hanım çılgına dönmüş*, maaşı bile alıp sattığı yok (1, 120).*

Kadıköy'den kalkan dokuz elli vapurunda yer bulamamış*, alt kat salonun dışındaki tahta sırada ak sakallı bir ihtiyarla başörtülü bir kadının arasına sıkışmıştım (1, 124).*

Kim kimdir, hangi takımdandır, ayırt edemezsin. ***Hepsi balçık rengi olmuşlar*** *(3, 141).*

Missuri zırhlısının İstanbul'a geldiği günden beri kıza bir haller olmuş, *dikişlerini yüzüstü bırakıp her gün İstanbul'a iniyor, bazı geceler de eve hiç gelmiyormuş (1, 90).*

Ne? Nasıl? Bir Amerikalıyla evlenmek istiyormuşum, öyle mi?.. ***Hayret, şaşmış kalmış doğrusu. Bende bir nebzecik olsun milliyet hissi kalmamış mı acaba?.. Ailede kanı bozuk yokmuş ama ben nerden çıkmışım böyle!*** *(1, 112).*

Onların da gözü en güzel kayada şimdi. ***İhtiras onları da bürümüş*** *(4, 24).*

Rıza Bey'in ayak parmakları mayasıl olmuştur. *'Bana bir ilaç salık verin' der (2, 89).*

Saçlarını çözüp, omuzlarına döküyor, uzun parmakları ile bu saçların ucunu burnuna götürüp kokluyor. ***Sık sık yaptığı bu jest âdeta bir tik olmuş onda*** *(4, 109).*

"Satıyorum, satıyorum, sat…" Tam "tım" derken, elim de artık benim olan mala uzanmışken, "Doksan!" diyen bir hödük çıkmıştır her zaman. *Elim boşta kalmıştır (3, 87).*

Sen sen ol, zinhar onların gafasına gakmaya galkma. ***Böyle gelmiş böyle gederler. Onları ıslah sana bana düşmemiştir*** *(4, 74).*

Serap'ın iki kaşının arasında derin bir çizgi belirmiş. *Bu onun düşündüğüne, karşı taarruz hazırladığına alamet (3, 109).*

Sol tarafını kuvvetle yere basamayan erkek, erkek mi sayılırmış hiç*? Hacer kimbilir nasıl arlanacaktı bacaksız kocasından (3, 48).*

Ter içinde oraya yığılmışım*. Gelip beni ayıltmışlar, yatağıma yatırmışlar (3, 20).*

Yorgan üzerinden kaymış, gecelik entarisi sıvanmış*, tombul baldırı açıkta kalmıştı (4, 33).*

Yorganı sabaha doğru, her zaman yaptığı gibi altına almış*, esmer poposunun yarısı ile sol bacağı dışarıda kalmıştı (3, 110).*

Zafer Bayramı gecesi Emrullah'ın bahçesinde toplanan müşteriler kahvecinin civar bir çengiden devşirip getirdiği saz takımını beğenmemişler*, kendi başına bir masada oturan eski klarnetçi Cemal Efendi'ye yalvarıp ille de ille gırnata çaldırmaya uğraşıyorlar (1, 68).*

2.2.1.13. Eylem + Şimdiki Zaman Kipi

Neden bölümü basit çekimli eylem cümlesinden oluşan örneklerin 28'i şimdiki zaman kipiyle kurulmuştur.

2.2.1.1.3.1. Eylem + -yor

Neden bölümü şimdiki zaman kipiyle oluşturulmuş örneklerin 27'sinde *-yor* eki tercih edilmiştir.

Affedersin ama çok huysuzsun. Surat edecek ne var bunda? Gülümse bari mahsustan. ***Bak, herkes bize bakıyor.*** *Medeni bir insan kafa tutmaz böyle nişanlısına (1, 191).*

Alana garez oluyorum. ***Kim alırsa alsın, o avukatın, mühendisin, müteahhidin, doktorun, tüccarın, o kimse kimin, etiketini oraya koymasını bir çeşit lüzumsuz övünme sayıyorum*** *(3, 74).*

Ama sonu istediği gibi olmuyor. *Dinlenme molasında yarım bardak whisky'yi dikiyor. Sinirli sinirli bir sigara yakıyor (4, 109).*

Artık beni sokağa bırakmıyorlar*. Teyzeme diye kaçamak geldim bugün (4, 91).*

Aslarda o küçük dağları ben yarattım diyen heybet, Papazlarda o bütün güvenini sakaldan, asadan, baltadan alan azamet varken, o güdük, o sümsük, o boynu bükük Konçinalar onlara bir türlü el kaldıramıyorlar. Sinmiş bir kere içlerine, alışkanlık deyin, çekingenlik deyin, aşağılık, daha doğrusu Konçinalık kompleksi deyin, yapamıyorlar işte, ***ellerinden gelmiyor*** *(2, 52).*

Ayı deyip geçme. ***Bizim gocaoğlan burlarda mugaddes hayvan sayılıyor*** *(4, 74).*

Babamla hâlâ barışmış değilim. Şimdilik teyzemde kalıyorum. ***Fakat sana bir şey söyleyeyim mi, ne dersin, içimde ona karşı hiç de olması lazım geldiği şekilde büyük bir kin yok. Pek pişmanlık hissi de duymuyorum.*** *Bir kere büyük bir şey kaybetmedim. Sonra da he really did kiss wonderfully (1, 116).*

Bilmezsiniz ne kadar sevdi sizi içim, dedi. ***Bana birini, çok sevdiğim birini, erkek kardeşimi hatırlıyorsunuz. Sizin yanınızda iken kendimi onunla berabermişim sanıyorum*** *(2, 57).*

Birden yerdeki yumağa bir tekme atıyor. *Yumak döne döne gidiyor, rıhtımın merdivenlerinden tıkır tıkır inip karanlık denize dalıyor (3, 110).*

Biz Miralay Bey'i böyle tatlı tatlı dinlerken, birden eczanenin içi aydınlanıverir. ***Güneşin artık iyice çekildiğini gören Recep çıkmış, tenteyi kaldırıyordur*** *(2, 88).*

Biz Türkler bu hususlarda hiç de realist olamıyoruz vesselam. ***Lüzumsuz bir onur duygumuz var, elimizi kolumuzu bağlıyor*** *(2, 62).*

Bizim için böyle bir problem yok. ***Adaya gidiyoruz yazları nasıl olsa*** *(3, 162).*

*Atletizm bölümü kaptanına imza mukabili teslim edilsin, dedik, dinletemedik. **İşlerine gelmiyor tabii** (3, 117).*

***Daha inceleniyor**, henüz bir karara varılamadı (1, 45).*

***Her meslek insanı sonradan değiştiriyor.** Marangoz dünyanın her yerinde pazulu bir adamdır. Siz hiç ayağına sağlam olmayan postacı gördünüz mü? Politikacıların cırtlak, saat tamircilerinin çipil, bahçıvanların kambur oluşu tesadüf değil. Hicabi Bey'in de insana ilk bakışta, sırf bir çift masmavi göz görünüşü bundan. [Hicabi Bey opera dürbüncüsüdür.] (1, 187).*

*Herhalde sarışın olacak. **Eldivenin bittiği yerden zambak gibi beyaz bir kol çıkıyor. Üstünde sarı sarı, parlak parlak ayva tüyleri**… (1, 125).*

*İmkanı yok gözlerine bakılamıyor. **Çenesine kadar hadi neyse ne ama, başınızı daha yukarı kaldırdınız mı, gözleriniz iki kuvvetli projektörle karşılaşmış gibi kamaşıyor, çarpılıp sersemliyor, bir şeyler oluyorsunuz** (2, 67).*

*İyi ki uzakta, Karabük'teler. **Hiç değilse gözü görmüyor, gönlü katlanıyor** (4, 34).*

*İyi ki uzakta, Karabük'teler. **Hiç değilse gözü görmüyor,** gönlü katlanıyor (4, 34).*

***Nefercikler kalabalıktan ne yana kaçacaklarını bilemiyor**; gelip gelip ayak altında yol ağzında duruyorlar (1, 76).*

***O kadar da vergi veriyorsun yılda**, yazık değil mi? (4, 50).*

***Saatlerin her biri kendi kişiliğine göre işliyor**. Kimi ağırbaşlı, yavaş. Kimi genç bir kadın gibi sekmekte… Kimi dörtnala almış başını gidiyor (3, 29).*

***Semih, Ragıp'ın başına dikilmiş kararları zapta geçiriyor**, işi sağlama bağlıyordu (3, 119).*

*'**Sen memur adamsın. Devletin üniformasını taşıyorsun**. Yakışır mı sana çam tepelerinde gezmek?' (2, 40).*

*"Şöyle saçağın altına gelin." diyordu kız. "**Orada ıslanıyorsunuz**." (2, 29).*

*"Teessüf ederim" dedi. "**Âleme inanıyorsun da bana inanmıyorsun**… Bunun tahkiki güç bir şey değil. Ferhunde'ye de, kardeşim Nail'e sorup öğrenebilirsin." (1, 83).*

*Yazsam mı, yazmasam mı diye hâlâ kararsızım. **Yazsam aklımdan şüphe eden çıkabilir, yazmasam yazarlık vicdanıma yediremiyorum** (4, 67).*

2.2.1.1.3.2. Eylem + -mAktA

Neden bölümü şimdiki zaman kipiyle oluşturulmuş örneklerin 1'inde *-mAktA* eki tercih edilmiştir.

*Fakat işin kötüsü geri de dönülmüyor. **Kalabalık azgın bir sel halinde vapura doğru akmakta** (1, 75).*

2.2.1.1.4. Eylem + -AcAk

Neden bölümü basit çekimli eylem cümlesinden oluşan örneklerin 5'i gelecek zaman kipiyle kurulmuştur.

***Akşamüstü vesait kimbilir ne kalabalık olacak**... Acaba geri dönsem mi diye düşündü (1, 74).*

***Eski günlerin hasreti içinde yaşadığından olacak**, ikide bir, "Ayaklar baş oldu, başlar ayak oldu" diye cinaslı laflar eder, hatta pek kızdığı anlarda büyüklerimizi -hâşa sümme hâşa- görmemişzadeler diye vasıflandırdığı bile olurdu (1, 118).*

*Gorhman, **biz esgerimizi bırakacaz, hudutlarınızı biz savunacaz** (4, 73).*

*Üftade'ye davetten haber bile vermemişti. **Verse üç gün önceden hazırlığa girişecek, saç yaptıracak, işi önemseyip elbise beğenmeyecek, ele güne küçük düşmemek için kendini zora sokacak** (4, 52).*

*Onların getirmesini beklemeyecek, **tohumları bizzat kendi alıp gelecek** (1, 74).*

2.2.1.1.5. Eylem + Geniş zaman

Neden bölümü basit çekimli eylem cümlesinden oluşan örneklerin 56'sı geniş zaman kipleriyle kurulmuştur.

2.2.1.1.5.1. Eylem + -(A)r

Neden bölümü geniş zaman kipiyle oluşturulmuş örneklerin 40'ında geniş zamanın olumlu çekimi kullanılmıştır.

Aç açık kalmaz. ***Elbet yiyecek bir şeyler bulur*** *(2, 78).*

Ama aradan bunca yıllar geçmesine karşın bugün bile, bir konferans verirken, yazı yazarken, bir toplantıda bazen yine unutup, eski alışkanlıklarıma dönecek gibi olduğum zaman, uzaktan bir çift balrengi gözün beni alaycı bakışlarla gözlediğini sezer gibi olurum. *Derlenir, toparlanır, tabiileşir, kendimleşirim. Öylesine sinmiş içime (4, 114).*

Ama evlenince eşi bulunmaz bir hayat arkadaşı olacaktır. Buna eminim. Bir kere kocasına ukala ukala karşılık vermez. ***Sonra bu cins kadınlar çocuklarına düşkün olurlar*** *(2, 49).*

Bazen bir matematikçi kesinliği ile uyanırsınız yatağınızda. *Düş gibi, hayal gibi, fantezi gibi, yargı gücünüzü saptıran tüm asalak ögeleri elemişsinizdir kafanızdan (4, 67).*

Bazen de tam tersi, bir medyum gibi, uykuda gezer gibi kalkarsınız yatağınızdan. *Hayallerin, sezilerin, kökü belirsiz bilinçaltı itilerinin akışına bırakırsınız kendinizi. Dümeni bozuk bir gemi gibi çalkalanır durursunuz onların dalgasında. Hiçbir şeyi mantığa vurmadan, sebep sonuç zincirini takmadan (4, 67).*

Bazısı bu soytarılığı ömür boyu sürdürür*. Onlar iflah bulmaz budalalardır (4, 96).*

Bir müddet içinde göze girmek, göze girip de takımda yer almak için, canını dişine takarak didinir durur *ve çok zaman o aşırı coşkunlukla karşı taraf forlarına lüzumsuz şarjlar yapıp, bize bir-iki penaltıya ve dolayısıyla mağlubiyete mal olurdu (2, 93).*

Bir müteahhit malzemeden çalarsa*, /tiki tiki praf /* ***Önce yollar bozulur****, /tiki tiki praf /* ***Sonra topuklar çarpılır****, /tiki tiki praf /* ***Sonra kafalar yamulur. Düzenler eciş bücüş olur****. Sonra müteahhitler malzemeden çalmaya başlar (3, 96).*

Böyle dedi ama, biraz keyfi kaçmıştı. ***Nadir de olsa, penaltı kaçırmak onu hep tedirgin eder*** *(4, 53).*

Böyle gecelerin sabahında evler, yollar, ağaçlar yıkanmışa döner, uzaklar yakınlaşır. *Gözlük camlarını silmiş de öyle bakıyor gibi olur insan (4, 32).*

Böyle kalabalıkta yalnız olmak ne hoştur. ***Vagonsuz lokomotif gibi rahat manevra yapabilirsin. Üstelik de herkes seni merak eder*** *(3, 165).*

Bu kahveyi az buçuk Alman kültürü yalamışların sevişi boşuna değildir. ***İki garsonu da Almanca bilir. "Herr Ober" diye seslenebilirsiniz. Sonra en güzel Apfelkuchen'ı burası yapar*** *(4, 96).*

Bu Şevkiye Hanım da, tesadüfe bakın, ilk kocası Şevki Bey diye biri imiş. O merhum olunca, sekiz yıl önce bu kocasına varmış. Onun da adı tesadüfen Şevket. "Üçüncü defa evlensen muhakkak Şakir olur kocanın adı" diye takılır tapucu Hakkı Bey. *Gülüşürler (4, 47).*

Burası fazla rüzgâr alır*, sen üşümeyesin Sevim Hanım (4, 42).*

Çekersin ağırlığı yukarı*, tempo yavaşlar. Tik ... tak…tik…tak…(3, 26).*

"Çoook" dedi. "Herkes kendinle doludur. Herkesin kendi hikâyesi var anlatacağı, kendine mahsus. Herkes kendi bir tiyatro oynar, kendi yazdığı. Sizinkileri yarım kulak dinler. Sonra da unutur gider. Kulak arkasına atar. *" -Bir kabak çekirdeği tükürdü- Sonra ekledi: "Yazdıklarınız da, olsa olsa kabak çekirdekçilere kesekâğıdı olur." (4, 102).*

Fiyat hakkında cimri davranmadım. Eh… ***Bu hususta oldukça tecrübe sahibiyiz. Parayı kısarsan neticede kendin zararlı çıkarsın. Herifler tutar, heykeli şansız, pinti bir şey yaparlar*** *(1, 43).*

Gerçi Mudanya'da bir hayırsız kızı var amma böylesi olacağına olmasın daha iyi. ***Arsız karı, ihtiyarın üç aylıkları aldığı günler çıkagelir, allem edip kallem edip zavallının yarı maaşını çarpar kaçar*** *(1, 20).*

Gün boyu sizden onlara yorgun ışınımlar sinmiştir, gece boyu bunları geri verirler*; iyi dinlenemezsiniz (4, 68).*

Günün birinde talih bir ayna tutar yüzüne*, aklın başından gider (2, 21).*

Hem favrikada aldığından çok gazanırsın, hem itibar görürsün*, moralin yükselir (4, 80).*

Herif onu ayak altına kor. Hor kullanır. *Zaten çatlağı vardı, büsbütün çatlatır. Kırar da belki. (3, 75).*

Işığı söndür, ***aydınlıkta utanırım*** *(4, 108).*

İlk konanın öncelik hakkına, martıların bu oyununda da uyulur. *Bildiğim, hiçbir martı bu kuralı bozmuyor (4, 19).*

İndirirsin aşağı *hızlanıverir. Tiktak…tiktak…(3, 26).*

İşgüzar işgüzar kanat çırparken birden durulur, suya konarlar. *Ben onları maçtan önce ısınmaya çıkmış çurçur yedek oyuncularına benzetirim (4, 17).*

Mahalle çocuklarının alay etmeye hazır ağız uçları bu usta vuruştan sonra büyük hayranlığa dönüşür, *bu ak saçlı amcayı sokmaya hazırlandıkları "moruklar" kategorisinden alıp hemen, "Sende çok iş var amca" mertebesine yükseltirlerdi (4, 45).*

Mesela odamdaki duvar saatini alalım. Ben onun huzurunda mambo çalamam, bir kıza sarılamam. ***Camekanlarının altından büyük peder bakıyormuş gibi gelir bana*** *(3, 25).*

Mutluluğun neden geldiğini düşünmedi bile. ***Nizamettin Bolayır öyle her konuda, hele hele kendi üzerinde düşünmekten hiç hoşlanmaz. Âdeta ar sayar bunu*** *(4, 40).*

Mümkündür. ***Her şey beklenir ondan*** *(2, 128).*

O da, hınzır, bunu bildiğinden inadına damarlarına basar, *kıskançlıklarını körüklerdi (1, 197).*

*"Okumak istemez" dedi. "****Şu balık gibi işmarı göroorsun, o su geçirmez demeye gelir.****" (4, 63).*

Öyle ki operacılar yer bulamaz olur*, geri dönerler (4, 97).*

Saatlere büsbütün cansız denebilir mi? ***Onların esoterik bir varlıkları vardır neredeyse… Ondan size, hele daha çok, sizden ona, al tekke ver külah karşılıklı bir elektromanyetik akışım geçer*** *(4, 68).*

Sabah erkenden okula giden öğrencileri andırır Paşabahçe Fabrikası'nda çalışanlar. ***Sabah saatlerinde onlar gibi neşelidirler. Gruplar halinde güle söyleşe girerler kapıdan*** *(4, 43).*

Sekban, bu sefer çok kalmam, diye düşündü. Bir girip bir çıkarım. *Hiç girmemeyi hem onuruna, hem de programcılık duygusuna yaraştıramıyordu (3, 172).*

Sonu da acıklı bitmeli. ***Seyirci ne kadar ağlarsa filmcinin yüzü o kadar güler*** *(2, 147).*

Vallaha, güzellik nispi bir şeydir hanımefendi. ***Herkese göre değişir*** *(2, 126).*

Yarım kulak dinler. ***Seni dinlerken kendi konuşacağını düşünür*** *(4, 104).*

Yarın paydosu biraz erken çalar *ödeşiriz (1, 26).*

2.2.1.1.5.2. Eylem + -mAz

Neden bölümü geniş zaman kipiyle oluşturulmuş örneklerin 16'sında geniş zamanın olumsuz çekimi kullanılmıştır.

Affedersin ama çok huysuzsun. Surat edecek ne var bunda? Gülümse bari mahsustan. Bak, herkes bize bakıyor. ***Medeni bir insan kafa tutmaz böyle nişanlısına*** *(1, 191).*

Ama evlenince eşi bulunmaz bir hayat arkadaşı olacaktır. Buna eminim. ***Bir kere kocasına ukala ukala karşılık vermez.*** *Sonra bu cins kadınlar çocuklarına düşkün olurlar (2, 49).*

Ama o sırada farkına vardım ki, ben bugün kızıyla Fahrünnisa'nın da bulunduğu, bahusus her zamankinden de kılıksız ve suratsız geldiğim şu apartmandan hiçbir şey almaya gelmiş, hiçbir şey almadan gitmiş olamam. ***On beş yıl önce beni sevmiş, sever gibi olmuş, belki de sadece sever görünmüş bir kadına, ben, on beş yıl sonra Amerikan artırmalarına sırf pazar öldürmeye gelmiş bir avare adam olarak görünemem*** *(3, 85).*

Ayağını denk al yavrum, ***ateşle oyun olmaz****! (1, 52).*

*"Binmeyelim dadı, o tahta bacaklı kayıkçının sandalına" diyecekti. "****Devrilirsek bizi kurtaramaz.****" (3, 49).*

Bir bekin ya da hafin hiç şansı yoktur kadınlar katında. ***Bekle haf, genel olarak gol atmaz, alkışlanmaz, göklere çıkarılmaz*** *(3, 143).*

El alışkanlığı ile saati çıkarıp lavabonun kenarına koyuyordum ki, birden vazgeçtim. ***Benim yeni saatim su geçirmez arkadaş*** *(4, 58).*

İlkokul çocuklarını toparlamaya gelen minibüsün şoförü bekletilmekten hoşlanmaz. *Bunu bilen bücürler o gelmeden, sırtlarında çantaları, ellerinde sefertasları, anaları tarafından çoktan kaldırıma bırakılmışlardır (4, 18).*

Hele güzelseler hiç çevirmem. ***Güzellik Tanrı'nın en büyük armağanıdır insana. Başka hiçbir meziyeti olmasa bile… Çevresindeki genç, güzel, pırıl pırıl bakışlı kızlar tarafından ilgiyle dinlenilmek kimin hoşuna gitmez o yaşta****? (4, 97).*

Mektubunun bir yerinde "Gurbet ilde başım yerde gezerim" şarkısı dilimden düşmüyor yazmışsın ki senin gibi bir adama yakışmaz. *Bırak o şarkıyı kazet şarkıcıları okusun (4, 71).*

Mutluluğun neden geldiğini düşünmedi bile. ***Nizamettin Bolayır öyle her konuda, hele hele kendi üzerinde düşünmekten hiç hoşlanmaz.*** *Âdeta ar sayar bunu (4, 40).*

O yetiştirmiş bunu, sağı solu belli olmaz*. Bazen söyleyeceğini pattadan söyler, bazen de bir derli toplu laflar eder, şaşarsınız (4, 100).*

Onlar laf atarlar, o bu lafların altında kalmaz*. Bazen gülümser, berikiler yılışır. Bazen durur, döner, avaz avaz bağırır, azarlar (4, 22).*

Recep'i geç bir kalem, ***Recep lagardır. Açıkta Erol'u işletemez*** *(2, 45).*

Sadık gözlerine inanamıyordu. Olamaz. İnsan gâvur olsa, ne kadar aşağılık olsa, böyle bir halt edemezdi. ***Bir kerem gönlü razı gelmez*** *(1, 136).*

Zuhal öyle pek entelektüel kıza benzemez. *Konuşmaları ilgisiz dinliyor, arada da ağzı kapalı, çaktırmadan esniyor (4, 99).*

2.2.1.1.6. Emir Cümlesi

Neden bölümü basit çekimli eylem cümlesinden oluşan örneklerin 2'si emir kipiyle kurulmuştur.

2.2.1.1.6.1. Emir 2.T.K. (-Ø)

Neden bölümü emir cümlesinden oluşan örneklerin 1'i 2. teklik kişiyle çekimlenmiştir.

Yap numaranı*, al paranı (3, 59).*

2.2.1.1.6.2. Emir 1.Ç.K. (-AlIm)

Neden bölümü emir cümlesinden oluşan örneklerin 1'i 1. çokluk kişiyle çekimlenmiştir.

Yok yok, kalkalım. ***Geç oldu zati. On bir vapurunu kaçırmayalım*** *(2, 132).*

2.2.1.2. Birleşik Çekimli Eylem

Neden bölümü eylem cümlesinden oluşan örneklerin 54'ü birleşik çekimli eylemle kurulmuştur.

2.2.1.2.1. -mXştX

Neden bölümü birleşik çekimli eylemden oluşan örneklerin 19'u belirsiz geçmiş zamanın hikayesiyle kurulmuştur.

Bizim eski kafadarlar bu işlerden pek memnundular. ***Kaç yıldır başka semtlerdeki ahbaplarında görüp de imrendikleri medeni rahatlıklara bir kalemde kavuşuvermişlerdi*** *(1, 163).*

Bunu açıklamamasına karşın, ***personelle fazla haşır neşir olmayı kişiliğinin ve işinin ciddiyetiyle uygun bulmamıştı.*** *Hatta öğle tatilinde voleybol ya da çiftkale oynayan gençler topu onun önüne mahsus yuvarlasalar bile, o inadına, usta ayakları ile afili bir vuruş yerine, topu eline alıp geri atmakta ısrar ediyordu (4, 45).*

Dövizi uzatma işi görüşülmüş olmalı ki, Hülya'nın babasının bir keyfi gelmişti. *Islık çalıyor ve evden çıktığından beri oklava tahtası gibi orta yerinden tuttuğu şemsiyesini şimdi iki adımda bir havada sallayıp yere dayıyordu (3, 98).*

Evet hallaç pamuğuna dönmüştü kafası. *Çağrışımlar ilinti filan tanımadan, almış başını gidiyorlardı (3, 112).*

Fakat bütün bu rezaletler ortasında bir fazilet kalesi gibi yükselmekte olan Asım Kutay'ın evine bir diyeceği yoktu. ***Bugüne kadar onların bir tek yüzkarasını duymamıştı*** *(1, 79).*

Hangi iftiranın, neden, hangi Saiklerle kurbanı olduğunu o da binlerce Eminsu gibi bilememiş, kavrayamamış ve elli yaşında, en verimli çağında kendini ordunun dışına itilmiş bulmuştu. *Siyasetin, hele askerlerin de işe karıştığı siyasetin, böyle talih oyunları muziplikleri olabileceğini kabul etmekle birlikte yine de öçlenmişti, 27 Mayısçılara (4, 40).*

Hangi iftiranın, neden, hangi Saiklerle kurbanı olduğunu o da binlerce Eminsu gibi bilememiş, kavrayamamış ve elli yaşında, en verimli çağında kendini ordunun dışına itilmiş bulmuştu. Siyasetin, hele askerlerin de işe karıştığı siyasetin, böyle talih oyunları muziplikleri olabileceğini kabul etmekle birlikte yine de

öçlenmişti, 27 Mayısçılara. *Ama Eminsu Derneği'nin toplantılarına iki celse hariç, bir daha uğramamıştı bile (4, 40).*

Hayır hüsnükuruntu olamazdı bu kadarı. ***Kız da bal gibi hoşlanmıştı ondan.*** *Hiç öyle olmasa, saçlarını sert bir hareketle geriye fırlatıp kaymak gibi gerdanını gösteren o numaraya lüzum görür mü idi? (1, 103).*

Hayır, Sadık gelmeyecekti. ***Bugün oraya gittiğinde çok fena olmuş, yatışmaya yüz tutan kederi yeniden depreşivermişti*** *(1, 135).*

İçerideki daktilo durmuştu. *Bir an sessizlik oldu (2, 35).*

İhsan o gün bu sözlere ehemmiyet vermemişti. ***Kadın milleti değil mi, numara yapmasalar işleri rasgitmez, diye düşünmüştü*** *(4, 91).*

İskender İskit, başasistanın kendisini böyle biçimsiz zamanda çağırtmasına sinirlenmişti. *İçeri aksi bir suratla girdi (3, 42).*

İşletmeci müdür bu şakayı sevimli bulmuştu*. O da oradakilerden biriymiş gibi gülmeye başladı (4, 48).*

Memurlar, tekaüde sevk olunan eski müdür zamanında rahata, enseye alışmışlardı. *Bu ekşi sözler, bu dik bakışlar, tabii hiç hoşlarına gitmedi (1, 37).*

Necmiye bir çığlık atarak ayağa fırladı: ***Cemal, iskemlesinden kaymış, yerde dört ayak olup kalmıştı.*** *Ne büsbütün düşüyor, ne de kalkabiliyordu. Yere dayadığı iki elinin ortasına burnundan şıpır şıpır kan damlıyordu (1, 71).*

Sarışın denizcinin bu içten teessürü polise çok dokunmuştu. *Sadık'ı teselli etmek, ona bir şeyler daha söylemek ihtiyacını duydu, fakat fazla hassasiyeti mevkiine yakıştıramamış olacak ki birden kalktı, koridora çıktı (1, 131).*

Uzun boylu zayıf garson, set üstündeki lokantadan, içeri dışarı yemek taşımaktan terlemişti. *Ekşi ekşi kokuyordu (3, 166).*

Yere düşmesinin sebebi ve Nuri'nin üstünde çıkan kamanın neden kanlı olduğu şimdi anlaşılıyordu: ***Kahraman bekçi yaralandığını kimseye sezdirmemişti*** *(2, 221).*

Ve biyografini bir solukta anlatıverdiydi. Yok, pardon, hilafım var. ***Bunu, o gün değil, galiba ertesi gece, hem de bir rıhtım gazinosunda, sigarasının dumanını havaya savurarak, arada bir gözlerini nehire vurmuş titrek ışıklara daldırarak, ağır ağır, o biraz pürüzlü, biraz da kısık ama kendine çok yaraşan, samimi, yapmacıksız ve adamsendeci sesiyle anlatmıştı*** *(2, 57).*

2.2.1.2.2. -yordu

Neden bölümü birleşik çekimli eylemden oluşan örneklerin 21'i şimdiki zamanın hikayesiyle kurulmuştur.

Ankara Radyosu'nun çaldığı Macar rapsodisi şimdi bu süfli kır kahvesine, gölgeli yolları kaplayan şu sakin mayıs akşamına hiç mi hiç yaraşmıyordu. *Şöyle mahurdan bir şey olmalı idi şimdi (1, 106).*

Ases, Can'ın her akınını kesiyordu*. Can ifrit oldu (3, 146).*

Böyle söylemekte haksız da değildi. ***Fazenda'dan gelen kamyonlar ha bire aşağı depoya kahve getirip boşaltıyorlardı*** *(2, 34).*

Bu toy müdürü küçümsediğini her haliyle belli ediyor, bir mesele hakkında izahat verirken, lüzumlu lüzumsuz bilgiçlik taslıyordu. *Tabii bütün bunlar Bahadır'ın canını sıkıyordu (1, 38).*

Danzigli komşum, ikiye taksim edilen bir nesnenin pekâlâ üçe de taksim edilebileceğini söylüyor, ***onun bütün boş vakitlerini dolduramayacağı besbelli olan bu tüysüz oğlana böyle nikâhlı imişçesine bağlılık göstermesini saçma buluyordu*** *(3, 72).*

*"Dün hava güzeldi. Ama yine denize giremedim" dedi siyah süveterli, siyah pantolonlu Ankaralı hanım. "****Mandalar banyo yapıyorlardı plajda.*** *Bir koku bir koku." (3, 166).*

*"Dün hava güzeldi. Ama yine denize giremedim" dedi siyah süveterli, siyah pantolonlu Ankaralı hanım. "****Mandalar banyo yapıyorlardı plajda.*** *Bir koku bir koku." (3, 166).*

Elinde saati, kulak kesilmiş, ***kendi horozunun aşka gelmesini bekliyordu*** *(4, 36).*

Fazenda'dan gelen kamyonlar ha bire aşağı depoya kahve getirip boşaltıyorlardı *(2, 34).*

Gülüşünü beğenmedim. ***Gülerken boyalı dudakları çok açılıyor, yan taraftan köprülü bir altın dişi görünüyordu*** *(1, 65).*

Gün ağarıyordu. *Yol boyundaki elektrikler, ışıklar, birden gereksizleşmiş, zavallılaşmışlardı (4, 32).*

Hepsi 12'ye 1 vardı ama tiktakları duyulmuyordu*. Önce durmuş sandım (3, 30).*

Hoyrat kullanıyordun*, su kaçmıştır (4, 61).*

Hülya'nın babasının görüş alanı içinde bir sabırsızlık havası yaratmaya çalışıyordu. *Gitti, adamın ayakları dibinde hırladı (3, 97).*

İki gün sonra dükkâna gittiğimde, jetonun geç de olsa düşebileceğini, ustanın sonunda inadı bırakıp, daha bir anlayana gösterip saatin su geçirmezliğini kabul etmiş olabileceğini umuyordum. *Yanılmışım (4, 63).*

İskender İskit, gitmek üzere iken durmuştu. ***Neticeyi şimdi o da son derece merak ediyordu*** *(3, 44).*

Müsteşar beyin bu kahverengi buldoğu dilini çıkarıp kendi burnunun ucunu yakaladı. ***Aklı sıra onunla alay ediyordu*** *(3, 99).*

Necmiye bir çığlık atarak ayağa fırladı: Cemal, iskemlesinden kaymış, yerde dört ayak olup kalmıştı. ***Ne büsbütün düşüyor, ne de kalkabiliyordu. Yere dayadığı iki elinin ortasına burnundan şıpır şıpır kan damlıyordu*** *(1, 71).*

Saatimin ünü kısa zamanda yayıldı. ***Görenler, görmeyenlere anlatıyordu*** *(4, 59).*

Selmin Hanım masasının altında sol iskarpinini çıkarmış, ***zarif ayağına biraz nefes aldırıyordu*** *(3, 102).*

Şevki Mutlu'ya gelince, o, halinden pek memnundu. ***Üsküdar'daki depoda ne karışanı vardı, ne görüşeni. Bildiğini okuyordu*** *(1, 39).*

2.2.1.2.3. -(A)rDX

Neden bölümü birleşik çekimli eylemden oluşan örneklerin 11'i geniş zamanın hikâyesiyle kurulmuştur.

Fakat Mathilda'nın keman çalmasına hiç kimsenin itirazı olamazdı. ***O keman değil ya, davul çalsa, zurna çalsa yine kendine yaraştırırdı*** *(1, 147).*

Hatta Fasarya oyun kızıştı mı kunduralarını atar, yalınayak oynardı. *Yalınayak oynayınca daha iyi oynuyordu (2, 94).*

Hayatta mantıkla, sağduyu ile, bilimsel tahlille çözülemeyen şeyler olduğunu duyardım ama bunlar hep başkalarının başına gelir sanırdım. *Benim başıma gelince şaşırakaldım (4, 67).*

Hikâyeyi yazmadan önce keşki bendenize bir sorsaydınız. ***Size bu hilelerin en orijinallerinden birini anlatırdım, onu yazardınız*** *(2, 145).*

İyi ki beni vaktinde uyandırdınız. ***Evlenmiş olsam evelallah elimi kana bile bulardım*** *(1, 192).*

Komşularından motor mürettebatına kadar tek kişi Şayeste'nin kaptanın karısı olmayıp nikâhsız dostu, yani düpedüz metresi olduğunu bilmezdi. ***Nereden bilsinlerdi? Reis onu herkese "ayalim" diye tanıtır, kadın da ona "kocacığım" der dururdu*** *(1, 132).*

Ne severdim bu müzik terimlerini. İllaki bir 'allegro ma non troppo' vardı, en çok ona bayılırdım. ***Bunu söylerken İtalyanca konuşuyormuşum gibi gelirdi bana… Kendimi Verdilerle, Puccinilerle senli benli oluvermişim sanırdım*** *(1, 145).*

Niçin bana her bakışında boğazıma bir eziklik, süzme balın boğazda bıraktığı gıcığa benzer tatlı bir baygınlık yapışırdı*, o da meçhulüm (1, 63).*

Onun varlığını duymamaya imkân yoktu. ***Bir kere durmadan şarkı söylerdi. … Evi sade sesiyle değil vücudu ile de doldururdu*** *(2, 74).*

*Otomobiller uzaklaştıktan sonra Süheyl Erbil içini çekti****. Bekarlığı, yalnızlığı böyle yağmurlu havalarda daha bir içinden hissederdi*** *(2, 25).*

Sadık o gün İstanbul'da olsaydı, ne yapar yapar onu zorla yollar, daha olmazsa kalkar kendi giderdi. ***Sadık arkadaşlık hatırına çok hürmet eder, böyle şeylere pek ehemmiyet verirdi*** *(1, 135).*

2.2.1.2.4. -AcAktI

Neden bölümü birleşik çekimli eylemden oluşan örneklerin 2'si gelecek zamanın hikâyesiyle kurulmuştur.

Mutluluğuna bir makul sebep aradı. ***Bulabilse, sanki bu mutluluk daha da bir dört başı mamur olacaktı*** *(3, 119).*

(Önündeki kâğıtları buruşturup attı.). ***Ne mektup ne şiir, kızla doğrudan doğruya konuşacaktı*** *(1, 105).*

2.2.1.2.5. - yormuş

Neden bölümü birleşik çekimli eylemden oluşan örneklerin 1'i şimdiki zamanın rivayetiyle kurulmuştur.

Geçende komşunun çocuğunu yakalamış boynundan, çocuk avaz avaz bağırıyormuş*. Koşup kurtarmışlar (4, 43).*

2.2.1. Ad Cümlesi

Herhangi bir neden göstergesinin kullanılmadığı örneklerin 98'inin neden bölümü ad cümlesinden oluşmaktadır.

*Aday Ragıp Avşar'ın nizami doçentlik süresini doldurmuş olduğunu belirtmek, profesörlüğe layık olduğunun delili olarak ileri sürülemez. **İçtüzük bu şart dışında bir de bilimsel yeteneğinin belirtilmesini âmirdir** (3, 129).*

*Âlemin güpgüzel kızını hiç bırakırlar mı sana? **Elinde bir lise diploman bile yok**... (4, 91).*

*Allah'a şükür **kuvvei kalemiyyem yerindedir** (1, 21).*

*Alois bu günahının kefaretini ödeyememişti. **İlkin Hitler zebellası, sonra İkinci Cihan Harbi macerası. Diyar diyar, ordan oraya kaçış. Parasızlıktan altın dişlerini bile söküp satmak zorunda kalış. Hastalık, açlık, sefalet. Harp bitip de Hamburg'a dönünce karşılaştığı vaziyet**... (2, 36).*

*Anası Türkmen soyundan bir dağ aşiretinden gelirdi, sırım gibi bir kadın. Allah'ın günü imam olan kocasıyla sabahın köründe kalkmış. Nizamettin Bolayır da dünyaya gözünü açmış, bu düzeni bellemiş. **Üftade ise el kızı**. Buna uymasa da olur (4, 34).*

*Anlaşılıyor, alıcı değil, bakıcısın. **Alıcı suratı yok sende pek** (3, 77).*

*Aralarında çığlık çığlığa bir kapışmadır başlar. **Kaya ilk kapanındır** (4, 19).*

***Ases'in eli her işe yatkındır.** Elektrikten anlar, motor tamir eder, marangozluğu var, tabela ressamlığı da yapıyor (3, 145).*

***Babamla hâlâ barışmış değilim**. Şimdilik teyzemde kalıyorum (1, 116).*

*Barakanın arkasına gidelim. **Orası gölge** (2, 132).*

*"Benim aylaklarla uğraşacak vaktim de yok, hevesim de" dedi. "**Yapacak çok daha önemli işleri olan bir insanım**" diye kesip attı (4, 39).*

*Ben sersem, ben budala, ben mankafa, işte ancak o zaman anlayabildim ki, onun indinde, hiç ama hiçbir vakit, ben, ben olamamışım. **Ben onun gözünde sadece ve sadece kardeşiyim** (2, 62).*

***Berlin'de ipsiz sapsız takımının da hürriyeti dokunulmazlığı vardır.** Gimse onları ordan toplayamaz. Geyiflerine garışamaz (4, 79).*

*Beş senedir İngiliz Filolojisi'ne gidiyor, bitiremedi. Bitiremez de elbet. **Allah'ın günü kantinde ha ha ha, hi hi hi, akşamüstü de oğlanlarla altı buçuk matinesi** (2, 50).*

*"**Beton gibisin maşallah**" dedi. "Astronot olacak adamsın, astronot!" (4, 49).*

Bir bakışından, bir gülüşünden, içlerinden biri ile biraz fazla baş başa kalışından, kuruntulara kapılmalarının, *kendi kendine gelin güvey olmalarının elbette ki, önüne geçemezdi (1, 195).*

Bir kere her isteyen heykelini yaptıramaz. ***Bu bir mali imkân meselesidir*** *(1, 47).*

*"Bir kerem ifadesini alamaz pulis" dedi. "****Mebus evladı olduğuna teşrifatı masuniyesi vardır onun."*** *(1, 95).*

Bir yerde gözüne oyma bir yazı takımı mı ilişti, hemen yaklaşıp tahtasını muayene edecek: ***ıhlamurdan mı imiş yoksa gül ağacından mı****? (1, 73).*

Biz fırsat düşkünü değiliz*, almayalım (2, 171).*

Bu herhalde geçici bir maceradır. *Harikliya aklını er-geç başına toplar. Durum yine düzelir (1, 90).*

Bu içi geçmişlerden bıkınca Gantstrasse'nin göşesine yürürüm. ***Orası daha neşelidir Kranzler'in göşesinden*** *(4, 77).*

Bu kıyıda burnu büyüklere, ukalalara yer yok. ***Alçakgönüllüler ülkesi bu kıyı*** *(4, 31).*

Bu sohbetlerin baş hatibi de Siranuş'tur. Bir de lafebesi mübarek*, kimseye ağız açtırmaz (1, 149).*

Bu Şevkiye Hanım da, tesadüfe bakın, ilk kocası Şevki Bey diye biri imiş. O merhum olunca, sekiz yıl önce bu kocasına varmış. Onun da adı tesadüfen Şevket*. "Üçüncü defa evlensen muhakkak Şakir olur kocanın adı" diye takılır tapucu Hakkı Bey (4, 47).*

Bu tutturuşa, önce kimse şaşmadı. ***Boğazda, geçen vapurlara bakıp zamanı bazen dakikası dakikasına kestirmek mümkündür*** *(3, 19).*

Büyükada'ya gitmeli şimdi. ***Sokaklar boştur, ne güzel*** *(3, 115).*

Cahillik işte. *Hoş görmeli (2, 49).*

Danziglinin hali, büsbütün berbattı. *Kızı tanıdığından beri azalmaya yüz tutan sivilceleri yeniden azmaya başladı (3, 71).*

Dediği dedik, çaldığı düdük*... Müsteşar bile sözüne itiraz edemiyor (1, 40).*

Diyeceksiniz ki, falsolu vuruş kalleşçe bir aldatıştır. *Sporcuya yakışsa bile asker adama yakışmaz (4, 46).*

En ağırlarına giden, günün birinde, laf olsun diye grup dışından, eski kuşaktan bir sanatçıyı beğenmesi olurdu. O da, ***hınzır,*** *bunu bildiğinden inadına damarlarına basar, kıskançlıklarını körüklerdi (1, 197).*

Gapıcısı ahbabımdır. Beni oraya bedava bırakıyo *(4, 77).*

Geldiği geceler ikiye doğru gelirdi. ***Saat iki, bütün pansiyonun en derin uykusuna daldığı, Frau Keller'in odasından yükselen horultuların en tiz notalara vardığı saattir*** *(3, 70).*

Giderayak, bari gülümseyeyim dalgalara dedim. Sözümona, erkekçe ölecektim. ***Son anda bile, bir jest peşinde idim*** *(3, 181).*

*Goethe üstadımız, "Başkalarının acısını paylaşmak marifet değildir. **Asıl zor olan, başkalarının başarısına sevinebilmek, başkalarının saadetine gönül dolusu katılabilmektir**" buyurmuş (3, 76).*

*Gökyüzü, bulutlar, engin deniz, ancak ermişlere vergi bir huzur dünyası, bir nirvana âlemi olabilir. **Sıradan fanilere göre değil** (4, 29).*

*Güya bir de çopur yardımcısı var ama **adam büsbütün acemi**. Garson ona da ayrı nefes tüketiyor (3, 166).*

Halbuki Frau Morgenrot'un anahtarı vardı, *kapıyı çalmazdı (2, 36).*

*Haziran sonu gelirler, **deniz mevsimi** (4, 43).*

***Hele glissandolarda sol kaşını bir kaldırışı vardır**, hep iç geçirirler kızlar (1, 150).*

*"**Hep aynı fikre bağlılığı taassup haline getirmedim. Ben gerçek arayıcısıyım**. Bir konu üzerinde, o an ne düşündümse, onu söylemeliyim. Aynı konuda daha önce ne söylemiş olduğumu hiç hesaba katmadan." (3, 169).*

*"Her horozun en iyi derecesini alıp hafta sonu toplamalı. Sonra yediye bölüp en yüksek puanı kim tutturursa…"/ "Bunu teklif ettiler ama bakkal Rıza itiraz etti."/ "Hakkı da yok değil. **Rekor başka şey, puan başka şey. Rekor rekordur**." (4, 37).*

***İhtiyarın canı da pek tatlı**. "Gitmem, geri dönerim" diyor (1, 75).*

*İskender Bey'in damadı, işletmeci patron, personele her altı ayda bir check-up yaptırıyordu. **Amerika'da öyleymiş** (4, 49).*

*İyi ki kimse yoktu kumsalda. **Rezalet** (3, 177).*

*Jandarma kullanamazsınız. **Kanuna karşı gelen yok…** Biz burda usulü dairesinde porpuganda yapıyoruz! (1, 57).*

***Kadıköy'e kalkan ilk vapurun kamp otobüsüne yetiştirilip yetiştiremeyeceğinden şüpheli idi.** Neredeyse saate bile kızacaktı (4, 39).*

*Kaldı ki kargaların ukalalığını yadırgamamalı. **Bilimsel testler karganın attan daha zeki olduğunu saptayalı hanidir** (4, 19).*

*"**Kamp da antrenman da boş**" dedi. "Size harcanan paraya yazık…" (4, 38).*

*"**Karadeniz'in dalgaları başka olur Sekban Bey**" demişti. "N'olur fazla açılmayın denizde." (3, 157).*

*Kendi bilecekleri şey de Aydanur'a acıyor. **Yavrucak ayak arasında büyükler ortasında geç saatlere kadar uykusuz** (4, 34).*

***Kısmetmiş**, evlendik (2, 112).*

*Kışın beyaz yakalıklı okul üniforması içinde saf birer yavrucuk görünmesini, yaz gelip de dar süveterler ve blucinler giyince, birden on yaş büyümüş bakışlarla küçük dişi pozları taslamasını ne güzel becerirler. **Bu onlara doğuştan vergi** (4, 22).*

*Kronometreye de heves etme. **Yarış hakemi misin**? (4, 65).*

***Kunduramın tabanı delik.** Yağmur olsa sokağa çıkamam (2, 43).*

*Kusur benim. **"Hâlâ bıraktığım yerde otluyor" diye kızsa yeri. Ağız dolusu küfür etse haklı. Yerden göğe haklı** (4, 114).*

*"Kutlarım albayım" dedi. "**Maşallah damarlarımız yirmi yaşında**." (4, 49).*

***Mamafih İfakat Hanım tokgözlü kadındır.** Bu hizmetinin mükâfatını ödetmek aklına dahi gelmiyor (1, 121).*

***Mektep kaçkınımsı halleri, aşırı neşeleri**, Roksan'la aralarında lesbiyenlik gibi şeyler bile düşündürebilir (4, 99).*

***Müdürün bütün muameleleri, en küçük işkilleri bertaraf edecek kadar temiz ve sağlamdı.** Müfettişler, müdürü tebrik edip gittiler (1, 40).*

*"Müze Müdiresi Şükran Hanım'a bir göstereceğim."/"**Şükran Tur izinli, Silifke'de**. Yaz sonu gelecek. Ondan önce bir ben göreyim şunları hele" dedi (4, 83).*

*Nazım… Uzun boylu, esmercene, siyah bıyıklı bir adam. Bu taraflı olmayacak. **Hiç gördüğüm bir sima değil** (1, 82).*

*"Niye o pozlar, yaprak sigaraları, niye o Avrupalı gibi çarpık gülmeler, o kazulet kızın yanında?" diye sordu. "Doğrusun" dedim. "**Ama dünyanın kanunu bu.** Erkek kendini dişisine beğendirmek ister. Horozsa öter. Borazancı ise borazan çalar, sesi varsa gazel atar. Yüzücüyse kuleden atlar, zenginse varlığını önüne serer, yazar çizer düşünür senin deyiminle gözlüklülerin marifeti de laf cambazlığı işte, vükelalık." (4, 106).*

*Nizamettin 'Yeni alalım' diyor. **Primler bindi ya, teneke gibi şeyler, ateş pahası**… Ben eski olsun daha iyi diyorum (3, 84).*

*Nizamettin Bolayır birden Aydanur'u hatırladı. **Aydanur da bu, dizinin dibinde pantolonunu çekiştiren sümüklü kızın yaşında** (4, 43).*

*Nizamettin Bolayır her zaman olduğu gibi gitti üst güvertenin en önüne oturdu. **Burası onun her günkü yeri** (4, 40).*

***Okuyana garezdir**. 'Siz gözlüklüler' der aydınlara, küçümseme ile (4, 100).*

***On parmağınızda on kara be**. Sizlen başa çıkılmaz (2, 44).*

*Onu, ancak çıkarken tanımıştı. Nasıl tanımasın? **Âdeta onun elinde büyümüş gibi bir şeydi** (3, 64).*

*"Orası senden sorulmaz." "Sorulur. **Ben bu mahallenin bekçisiyim**." (2, 136).*

***Oysa şimdi kuş gibi hafifim**. İstediğim anda buradan çeker giderim (3, 89).*

***Önemli olan şu anda midelerinin feryadını dindirmektir.** Değil helikopter, üstlerinden bombardıman filosu geçse bile umursamayacaklardır (4, 19).*

***Pandül temposuna uyan her şeye hayran, uymayan her şeye düşmanım. Yavaş giden bir takanın pat patı, döşemeyi kemiren bir kurdun tıkırtısı… bir musluktan şıpırdayan damlalar, tren tekerleklerinin ray kesiminde çıkardığı gürültü, dörtnala giden bir atın şakırtısı, gece asfaltta uzaklaşan topal bir ihtiyarın adımları**… Bütün bunlar yorgunsam beni bir anda dinlendirir, neşesizsem keyiflendirir (3, 23).*

***Pürüzsüz, tane tane, şarkı söyler gibi ahenkli bir konuşma tarzı vardı.** İnsanı durduğu yerde santral memuresi yapmazlar (4, 41).*

***Rıza, sağ olsun, lakırdısı az bir oğlandı.** Evvelki günkü at hadisesinden hiçbirine bahsetmemişti (1, 29).*

***Romancı dostum Simonof beni önceden uyardığı için hazırlıklı idim**, oyunlarına düşmedim (4, 57).*

*Saatlere gelince, asıl şaşırtıcı olan seslerdir. **Sabahın ilk saatlerindeki sesler, insanlığın ilk günlerindeki, ilk insanın, ilk algıladığı seslere benzerler. Yepyeni, taptaze, ürpertici, merak uyandırıcı.**(4, 18).*

***Sabahın bu erken saatinde birbirlerine anlatacak ne çok da şeyleri vardır yarabbim**. Durmadan konuşuyorlar (4, 21).*

***Sahte utanç insanlara vergi.** Ateşböceği aşktan utanır mı? Hayvanlar bizden namuslu (4, 108).*

***Salı günleri ise, Alman nörslerin izin günüdür**. Onlar doldurur kahveyi (4, 97).*

*Sekban onu tatil günlerinde üstünden eksik etmiyordu. **Bir çeşit maskot** (3, 165).*

***Semt, civar karakollara uzak, mahalle sakinleri de hep varlıklı kişiler**! Hırsızlar buraya dadanmaz da nereye dadanır? (1, 78).*

***Sen yaşlı adamsın**. İşi tadında bırak… (1, 24).*

*Sevişirken bile doğal olamıyoruz. **Her şeyimiz numara** (4, 24).*

"Son dakikada yüzde yirmi fiyat da kırdık halbuki. Uyuyor galiba bu herifler. Elimdeki malı ne cehenneme göndereyim ben şimdi?" Böyle söylemekte haksız da değildi. Sonra bunları fuzuli buldu. ***Kız onu süfli haliyle beğenmemiş miydi? Üstelik bir karış da sakallı idi o gün. Zenginlerin bu gibi kaprisleri cümlece malum*** *(1, 105).*

Su derindi. *Daldım çıkaramadım (4, 60).*

Su geçirmeze de özenme… ***Dalgıç değilsin, balıkadam hiç değilsin*** *(4, 65).*

Şeytan tüyü mü var bende nidir*, çoluk çoccuk, genç ehtiyar, gadın ergek beni yere yama gomuyolar (4, 76).*

Şimdi demukrasi var. *İstediğimi söylerim (2, 44).*

Tanpınar ince ruhlu bir insandır. *Kimbilir hangi kıvrımlardan ne yüce ilhamlar almıştır (4, 102).*

Üstü gapalıdır*, yağmur güneş işlemez (4, 78).*

Vapur yanaşınca güverteye baktı. Âdeta bomboş… *Sevindi (1, 74).*

Yalnız, hiç unutmam, bir sabah Kadıköy Belediyesi'nin yanındaki saatin altından geçerken yine böyle kaçamak bir tahmin yaptım. "7.11" dedim. Baktım, yediyi yirmi bir geçiyor, evet yirmi bir*. Gözlerime inanamadım (3, 22).*

Yanaklarında gamzeleri var, dizlerinde gamzeleri var, ayak bileklerinde gamzeleri var. *Muhakkak belinin ortasında, kaba etlerinde de gamzeleri vardır (4, 99).*

Yaz kış, geceleri açık pencerede bir tek şort ve ince yorganla yatardı. ***Dedik ya, Spartalılık*** *(4, 33).*

Yere bir N M daha yaptı, bir de A yazdı. ***Nuri'nin soyadı Alparslan'dı*** *(2, 133).*

*"****You are a detective genius****" dedi. "Ben sizden korkmaya başlıyorum." (1, 108).*

BÖLÜM III

TABLOLAR VE GRAFİKLER

3.1. Tablolar

3.1.1. Neden Bildiren Ad Durum Eklerinin Kullanım Sıklığı

Tablo 1

Neden Bildiren Ad Durum Eklerinin Kullanım Sıklığı

Ad Durum Eki	**Ad Durum Ekinin Üzerine Geldiği Yapı**		**Sayısı**		**Toplamdaki Oranı %**
Ayrılma Durumu	Sözcük/Sözcük öbeği +Ayrılma D.E.		48	261	15,38
	Eylem+-mAk +Ayrılma D.E.		12		3,85
	Eylem+-mA +Ayrılma D.E.		2		0,64
	Eylem+-mA+ İyelik Eki +Ayrılma D.E.		13		4,17
	Eylem+-Xş +İyelik Eki +Ayrılma D.E.		10		3,21
	Eylem+-AcAk +İyelik Eki +Ayrılma D.E.		3		0,96
	Eylem + -DXk + İyelik Eki +Ayrılma D.E.	-DXk+ 1. T.K. İyelik Eki+Ayrılma D.E.	3	155	0,96
		-DXk+ 3. T.K. İyelik Eki+Ayrılma D.E.	134		42,95
		-DXk+ 1. Ç.K. İyelik Eki+Ayrılma D.E.	3		0,96
		-DXk+ 3. Ç.K. İyelik Eki+Ayrılma D.E.	15		4,81
	İşaret Adılı+Ayrılma D.E.		18		5,77
Yönelme Durumu	Sözcük/Sözcük öbeği +Yönelme D.E.		4	41	1,28
	Eylem +-mA +Yönelme D.E.		6		1,92
	Eylem+-mA +İyelik Eki +Yönelme D.E.		5		1,60
	Eylem+-Xş +İyelik Eki +Yönelme D.E.		7		2,24
	Eylem+-DXk +İyelik Eki +Yönelme D.E.		17		5,45
	Eylem+-AcAk+ İyelik Eki +Yönelme D.E.		1		0,32
	İşaret Adılı +Yönelme D.E.		1		0,32
Bulunma Durumu	Sözcük/Sözcük öbeği+ İç +İyelik Eki +Bulunma D.E.		2	4	0,64
	Sözcük/Sözcük öbeği+ Karşı +İyelik Eki +Bulunma D.E.		1		0,32
	Eylem+-DXk +İyelik Eki +Bulunma D.E.		1		0,32
Eşitlik Durumu				6	1,92
Toplam				**312**	**100%**

3.1.2. Neden Bildiren Eylemsi Eklerinin Kullanım Sıklığı

Tablo 2

Neden Bildiren Eylemsi Eklerinin Kullanım Sıklığı

Eylemsi Ekleri			**Sayısı**			**Toplamdaki Oranı %**
Ortaç Ekleri	-An			41	45	13,18
	-DIk			2		0,64
	-mXş			2		0,64
Ulaç Ekleri	-A			4	266	1,29
	-ArAk			26		8,36
	-DIkçA			10		3,22
	-XncA	Olumlu Eylem +-XncA	144	160		51,45
		Olumsuz Eylem + -XncA	16			
	-Xp			56		18,01
	-Xp ...-AlI			1		0,32
	-ken			6		1,93
	-r ...-mAz			3		0,96
Toplam					**311**	**100%**

3.1.3. Neden Bildiren Soru Ekinin Kullanım Sıklığı

Tablo 3

Neden Bildiren Soru Ekinin Kullanım Sıklığı

Soru ekinin üzerine geldiği yapılar	**Sayısı**	**Toplamdaki Oranı %**
Eylem + -DX + (Kişi Eki) + mX	14	58,33
Eylem + -mAz + mX	3	12,50
Eylem + -yor + mX	1	4,17
Eylem + -AyIm + mX	1	4,17
Ad + mX	1	4,17
Sözcük/Sözcük öbeği + değil + mi	4	16,67
Toplam	**24**	**100%**

3.1.4. Neden Bildiren Adların Kullanım Sıklığı

Tablo 4

Neden Bildiren Adların Kullanım Sıklığı

Adlar	**Sayısı**	**Toplamdaki Oranı %**
Adet	3	4
Bahane	1	1
Gerek	2	3
Gerekçe	1	1
Hikmet	4	6
İcap	11	15
İnat	4	6
Karşılık	1	1
Köken	1	1
Lazım	1	1
Neden	2	3
Niçin	1	1
Sebep	39	55
Toplam	71	100%

3.1.5. Neden Bildiren Zarfların Kullanım Sıklığı

Tablo 5

Neden Bildiren Zarfların Kullanım Sıklığı

Zarflar		**Sayısı**		**Toplamdaki Oranı %**
Asıl Zarf	Gayriihtiyarî	2	210	0,7
	Hürmeten	1		0,4
	İhtiyaten	1		0,4
	İlla	5		1,9
	Lütfen	9		3,3
	Neden	108		40,0
	Nedense	19		7,0
	Nereden	4		1,5
	Niçin	10		3,7
	Niye	48		17,8
	Özellikle	1		0,4
	Tesadüfen	2		0,7
Zarfımsı	Çaresiz	5	27	1,9
	İnadına	17		6,3
	Mahsus	1		0,4
	Ne	4		1,5
Zarflık	İster istemez	13	33	4,8
	Ne demeye	2		0,7
	Ne diye	4		1,5
	Ne Hikmetse	12		4,4
	Ne hikmettir	1		0,4
	Sebepli sebepsiz	1		0,4
Toplam			**270**	**100%**

3.1.6. Neden Bildiren Eylemlerin Kullanım Sıklığı

Tablo 6

Neden Bildiren Eylemlerin Kullanım Sıklığı

Eylemler		**Sayısı**		**Toplamdaki Oranı %**
Basit	Gelmek	5	16	15
	Gerektirmek	1		3
	Gereksizleşmek	1		3
	Göstermek	1		3
	İstemek	8		24
Birleşik	Âdet edinmek	3	18	9
	Âdet olmak	2		6
	Bahane bulmak	1		3
	İcap etmek	2		6
	İleri gelmek	8		24
	Sebep olmak	1		3
	Yol açmak	1		3
Toplam			**34**	**100%**

3.1.7. Neden Bildiren Bağlaçların Kullanım Sıklığı

Tablo 7

Neden Bildiren Bağlaçların Kullanım Sıklığı

Bağlaç		**Sayısı**		**Toplamdaki Oranı %**
Asıl Bağlaç	Ama	4	335	0,8
	Böylece	11		2,1
	Çünkü	47		9,0
	da/de	44		8,5
	Ki	114		21,9
	Madem	16		3,1
	Madem ki	1		0,2
	Meğer	5		1,0
	Nitekim	29		5,6
	Ve	8		1,5
	Ya	39		7,5
	Yoksa	3		0,6
	Zira	14		2,7
Bağlacımsı	Bak	9	74	1,7
	Bari	2		0,4
	Belli ki	7		1,3

	Binaenaleyh	5		1,0
	Böylelikle	2		0,4
	Değil mi ki	11		2,1
	Demek	4		0,8
	Demek ki	4		0,8
	Dolayısıyla	4		0,8
	Güya	3		0,6
	Hasılı	11		2,1
	Öyle ki	2		0,4
	Sanki	1		0,2
	Velhasıl	3		0,6
	Zaten	6		1,2
Bağlaçlık	Baktı ki	3	111	0,6
	Belli bir şey ki	4		0,8
	Bu bakımdan	1		0,2
	Bu durumda	2		0,4
	Bu itibarla	6		1,2
	Bu Sayede	2		0,4
	Bu Suretle	2		0,4
	Bu Yüzden	19		3,7
	Bundan Dolayı	2		0,4
	Bundan Kerli	1		0,2
	Bundan Ötürü	17		3,3
	Bunun İçin	7		1,3
	Bunun Üzerine	16		3,1
	Hiç değilse	2		0,4
	Ne de olsa	3		0,6
	Ne var ki	1		0,2
	O Halde	1		0,2
	Ondan ötürü	1		0,2
	Onun İçin	6		1,2
	O Zaman	15		2,9
Toplam			**520**	**100%**

3.1.8. Neden Bildiren İlgeçlerin Kullanım Sıklığı

Tablo 8

Neden Bildiren İlgeçlerin Kullanım Sıklığı

İlgeçler	Sayısı	Toplamdaki Oranı %
Beri	3	0,5
Diye	169	26,2
Dolayı	1	0,2
Dolayısıyla	6	0,9
Göre	7	1,1
Hasebiyle	2	0,3
İçin	348	54,0
İle	44	6,8
Kadar	1	0,2
Karşı	3	0,5
Kerli(Kelli)	2	0,3
Mebni	1	0,2
Mucibince	1	0,2
Mukabil	1	0,2
Ötürü	13	2,0
Sebebiyle	1	0,2
Sonra	11	1,7
Üzere	4	0,6
Üzerine	10	1,6
Yüzünden	13	2,0
Zaman	3	0,5
Toplam	**644**	**100%**

3.1.9. Neden Bildiren Kalıplaşmış Söz Öbeklerinin Kullanım Sıklığı

Tablo 9

Neden Bildiren Kalıplaşmış Söz Öbeklerinin Kullanım Sıklığı

Kalıplaşmış Söz Öbekleri	Sayısı	Toplamdaki Oranı %
Âdet yerini bulsun	4	17
Baktı olmayacak	2	8
Durduğu yerde	1	4
Laf olsun diye	12	50
Ne …k yemeye	1	4
Ne olur ne olmaz	2	8
Yüzü suyu hürmetine	2	8
Toplam	24	**100%**

3.1.10. Neden Göstergesiz Nedenleme Örneklerinin Kullanım Sıklığı

Tablo 10

Neden Göstergesiz Nedenleme Örneklerinin Kullanım Sıklığı

Neden Göstergesiz				**Sayısı**			**Toplamdaki Oranı %**
Eylem Cümlesi	Basit Çekimli Eylem	-DX		63	192	246	18,31
		-mXş		38			11,05
		Şimdiki zaman çekimi	-yor	27	28		7,85
			-mAktA	1			0,29
		-AcAk		5			1,45
		Geniş zaman çekimi	-(A)r	40	56		11,63
			-mAz	16			4,65
		Emir Cümlesi	(-Ø)	1	2		0,29
			(-AlIm)	1			0,29
	Birleşik Çekimli Eylem	-mXştX		19	54		5,52
		-yordu		21			6,10
		-(A)rDX		11			3,20
		-AcAktI		2			0,58
		-yormuş		1			0,29
Ad Cümlesi						98	28,49
Toplam						**344**	**100%**

3.1.11. Neden Göstergesinin Kullanım Sıklığına Göre Dağılımı

Tablo 11

Neden Göstergesinin Kullanım Sıklığına Göre Dağılımı

Neden Göstergesi		**Sayısı**		**Toplamdaki Oranı %**
Ekler	Ad Durum Ekleri	312	683	14,0
	Eylemsi Ekleri	311		14,0
	Kip Ekleri	36		1,6
	Soru Eki	24		1,1
Sözcükler	Adlar	71	1519	3,2
	Zarflar	250		11,2
	Eylemler	34		1,5
	Bağlaçlar	520		23,4
	İlgeçler	644		28,9
Kalıplaşmış Söz Öbekleri	Âdet yerini bulsun	4	24	0,2
	Baktı olmayacak	2		0,1
	Durduğu yerde	1		0,04
	Laf olsun diye	12		0,5
	Ne …k yemeye	1		0,04
	Ne olur ne olmaz	2		0,1
	Yüzü suyu hürmetine	2		0,1
Toplam			**2226**	**100%**

3.1.12. Neden Göstergesi Tercih Durumuna Göre Dağılımı

Tablo 12

Neden Göstergesi Tercih Durumuna Göre Dağılımı

Gösterge Tercihi	**Sayısı**	**Toplamdaki Oranı %**
Neden Göstergesiz	344	13
Neden Göstergeli	2226	87
Toplam	2570	**100%**

3.1.13. Neden Göstergesinin Kullanım Sıklığına Göre Ayrıntılı Dağılımı

Tablo 13

Neden Göstergesinin Kullanım Sıklığına Göre Ayrıntılı Dağılımı

Nedenleme							**Sayısı**				
Neden Göstergeli	Ek	Ad Durum Ekleri	Ayrılma Durumu	Sözcük/Sözcük öbeği +Ayrılma D.E.			48	261	312	683	2226
				E.+-mAk +Ayrılma D.E.			12				
				E.+-mA +Ayrılma D.E.			2				
				E.+-mA+ İyelik Eki +Ayrılma D.E.			13				
				E.+-Xş +İyelik Eki +Ayrılma D.E.			10				
				E.+-AcAk +İyelik Eki +Ayrılma D.E.			3				
				E. +-DXk +İyelikEki+ Ayrılma D.E.	E.+-DXk+ 1.T.K. İyelik Eki+Ayrılma D.E.	3	155				
					E.+-DXk+ 3.T.K. İyelik Eki+Ayrılma D.E.	134					
					E.+-DXk+ 1.Ç.K. İyelik Eki+Ayrılma D.E.	3					
					E.+-DXk+ 3.Ç.K. İyelik Eki+Ayrılma D.E.	15					
				İşaret Adılı+Ayrılma D.E.			18				
			Yönelme Durumu	Sözcük/Sözcük öbeği +Yönelme D.E.			4	41			
				E.+-mA +Yönelme D.E.			6				
				E.+-mA +İyelik Eki +Yönelme D.E.			5				
				E.+-Xş +İyelik Eki +Yönelme D.E.			7				
				E.+-DXk +İyelik Eki +Yönelme D.E.			17				
				E.+-AcAk+ İyelik Eki +Yönelme D.E.			1				
				İşaret Adılı +Yönelme D.E.			1				
			Bulunma Durumu	Sözcük/Sözcük öbeği+ İç +İyelik Eki +Bulunma D.E.			2	4			
				Sözcük/Sözcük öbeği+ Karşı +İyelik Eki +Bulunma D.E.			1				
				E.+-DXk +İyelik Eki +Bulunma D.E.			1				
			Eşitlik Durumu					6			
		Eylemsi	Ortaç Ekleri	–An			41	45	311		
				–DIk			2				

				–mXş			2			
			Ulaç Ekleri	–A			4	266		
				–ArAk			26			
				–DIkçA			10			
				–XncA	Olumlu E. +-XncA	144	160			
					Olumsuz E. + -XncA	16				
				–Xp			56			
				–Xp ...–AlI			1			
				–ken			6			
				–r ...–mAz			3			
		Kip Eki	Koşul Eki					29	36	
			Gereklilik Eki					7		
		Soru Eki	E. + -DX + (K.E.) + mX					14	24	
			E. + -mAz + mX					3		
			E. + -yor + mX					1		
			E. + -AyIm + mX					1		
			Ad + mX					1		
			Sözcük/Sözcük öbeği + değil + mi					4		
	Sözcük	Ad	Adet					3	71	1519
			Bahane					1		
			Gerek					2		
			Gerekçe					1		
			Hikmet					4		
			İcap					11		
			İnat					4		
			Karşılık					1		
			Köken					1		
			Lazım					1		
			Neden					2		
			Niçin					1		
			Sebep					39		
		Zarf	Asıl Zarf	Gayriihtiyari			2	210	250	
				Hürmeten			1			
				İhtiyaten			1			
				İlla			5			
				Lütfen			9			
				Neden			108			
				Nedense			19			
				Nereden			4			
				Niçin			10			
				Niye			48			
				Özellikle			1			
				Tesadüfen			2			
			Zarfımsı	Çaresiz			5	27		
				İnadına			17			
				Mahsus			1			
				Ne			4			
			Zarflık	İster istemez			13	33		
				Ne demeye			2			
				Ne diye			4			
				Ne Hikmetse			12			
				Ne hikmettir			1			

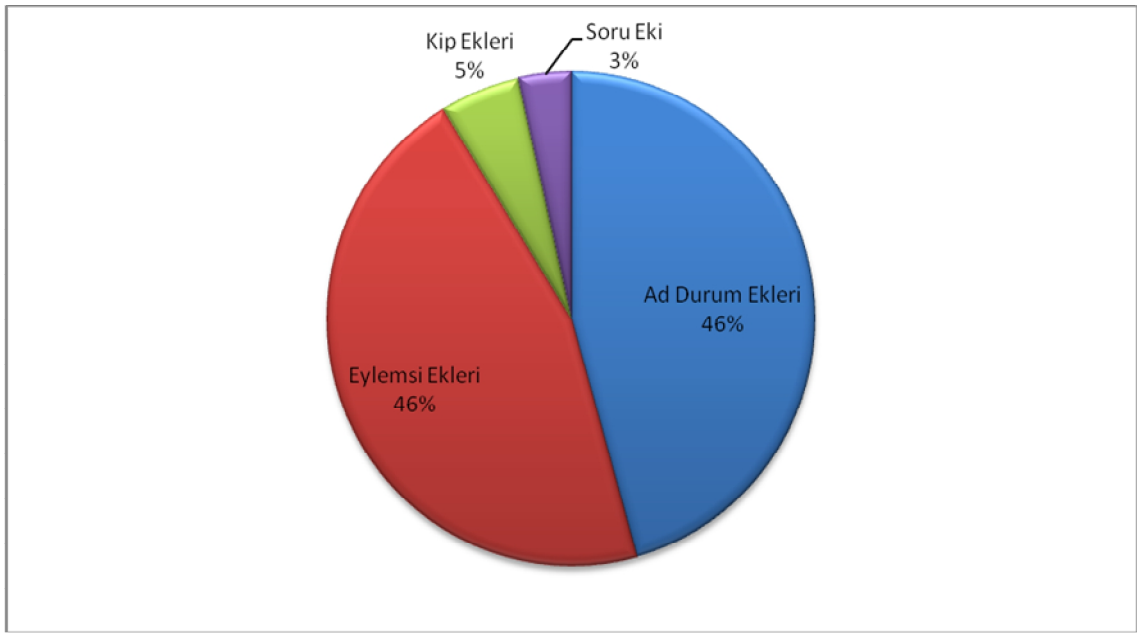
				Sebepli sebepsiz	1				
		Eylem	Basit	Gelmek	5	16	34		
				Gerektirmek	1				
				Gereksizleşmek	1				
				Göstermek	1				
				İstemek	8				
			Birleşik	Âdet edinmek	3	18			
				Âdet olmak	2				
				Bahane bulmak	1				
				İcap etmek	2				
				İleri gelmek	8				
				Sebep olmak	1				
				Yol açmak	1				
		Bağlaç	Asıl Bağlaç	Ama	4	335	520		
				Böylece	11				
				Çünkü	47				
				da/de	44				
				Ki	114				
				Madem	16				
				Madem ki	1				
				Meğer	5				
				Nitekim	29				
				Ve	8				
				Ya	39				
				Yoksa	3				
				Zira	14				
			Bağlacımsı	Bak	9	74			
				Bari	2				
				Belli ki	7				
				Binaenaleyh	5				
				Böylelikle	2				
				Değil mi ki	11				
				Demek	4				
				Demek ki	4				
				Dolayısıyla	4				
				Güya	3				
				Hasılı	11				
				Öyle ki	2				
				Sanki	1				
				Velhasıl	3				
				Zaten	6				
			Bağlaçlık	Baktı ki	3	111			
				Belli bir şey ki	4				
				Bu bakımdan	1				
				Bu durumda	2				
				Bu itibarla	6				
				Bu Sayede	2				
				Bu Suretle	2				
				Bu Yüzden	19				
				Bundan Dolayı	2				
				Bundan Kerli	1				
				Bundan Ötürü	17				

				Bunun İçin							7					
				Bunun Üzerine							16					
				Hiç değilse							2					
				Ne de olsa							3					
				Ne var ki							1					
				O Halde							1					
				Ondan ötürü							1					
				Onun İçin							6					
				O Zaman							15					
		İlgeç	Beri											3	644	
			Diye	Eylem Cümlesi + diye	Bildirme Kipleriyle çekimlenmiş Eylem + diye	-DX			18	68	148			169		
						-mXş			3							
						-yor			14							
						Geniş zaman çekimi+ diye	-(A)r	13	16							
							-mAz	3								
						-AcAk			17							
					Tasarlama kipleriyle çekimlenmiş Eylem+ diye	Emir Çekimi + diye	-AyIm	4	75	80						
							Ø	2								
							-sXn	56								
							-AlIm	3								
							-Xn	2								
							-sXnlAr	8								
						İstek Çekimi + diye			2							
						Koşul Çekimi + diye			3							
				Ad Cümlesi + diye							21					
			Dolayı											1		
			Dolayısıyla											6		
			Göre											7		
			Hasebiyle											2		
			İçin	Sözcük/Sözcük Öbeği + için							18			348		
				E. + -mA + İyelik Eki + için							10					
				E. + -mAk + için	Olumlu E. + -mAk + için			168			206					
					Olumsuz E. + -mAk + için			38								
				E. + -AcAk + 1. Teklik Kişi İyelik Eki + için							1					
				E. + -DXk + İyelik Eki + için	E. + -DXk + 1. Teklik Kişi İyelik Eki + için			10			113					
					E. + -DXk + 2. Teklik Kişi İyelik Eki + için			2								
					E. + -DXk + 3. Teklik Kişi İyelik Eki + için			92								
					E. + -DXk + 1. Çokluk Kişi İyelik Eki + için			2								
					E. + -DXk + 3. Çokluk Kişi İyelik Eki + için			7								
			İle	Sözcük/Sözcük Öbeği + ile							37			44		
				E. + -mA + (İyelik Eki) + ile							6					
				E. + -mAk + ile							1					
			Kadar											1		
			Karşı											3		
			Kerli(Kelli)											2		
			Mebni											1		

			Mucibince			1				
			Mukabil			1				
			Ötürü	Sözcük/Sözcük Öbeği + -DAn + ötürü	9	13				
				E. + -mA + İyelik Eki + -DAn + ötürü	2					
				E. + -DXk + İyelik Eki + -DAn + ötürü	2					
			Sebebiyle			1				
			Sonra			11				
			Üzere			4				
			Üzerine			10				
			Yüzünden			13				
			Zaman			3				
	Kalıplaşmış Söz Öbekleri	Âdet yerini bulsun					4	24		
		Baktı olmayacak					2			
		Durduğu yerde					1			
		Laf olsun diye					12			
		Ne …k yemeye					1			
		Ne olur ne olmaz					2			
		Yüzü suyu hürmetine					2			
Neden Göstergesiz	Eylem Cümlesi	Basit Çekimli Eylem	E. + -DX			63	192	246	344	
			E. + -mXş			38				
			E. + Şimdiki zaman	E. + -yor	27	28				
				E. + -mAktA	1					
			E. + -AcAk			5				
			E. + Geniş zaman	E. + -(A)r	40	56				
				E. + -mAz	16					
			Emir Cümlesi	E. +Emir 2.T.K. (-Ø)	1	2				
				E. +Emir 1.Ç.K. (-AlIm)	1					
		Birleşik Çekimli Eylem	E.+ -mXştX		19	53	54			
			E.+ -yordu		21					
			E.+ -(A)rDX		11					
			E.+ -AcAktI		2					
			E.+ -yormuş			1				
	Ad Cümlesi							98		
Toplam										**2570**

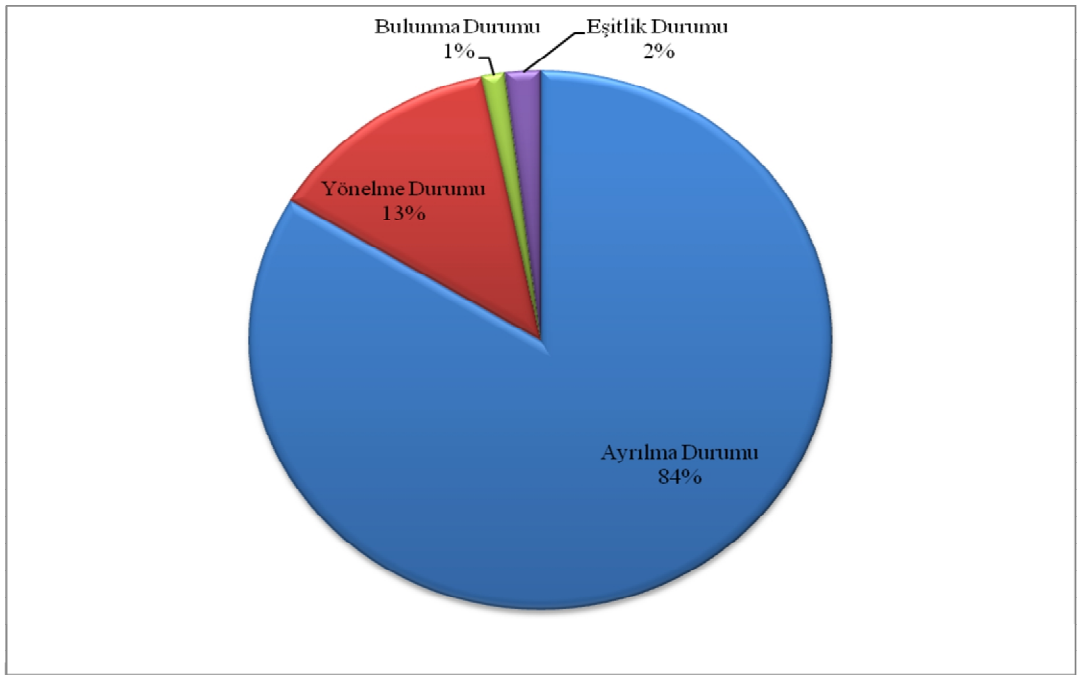
3.2. Grafikler

3.2.1. Neden Bildiren Eklerin Kullanım Sıklığı

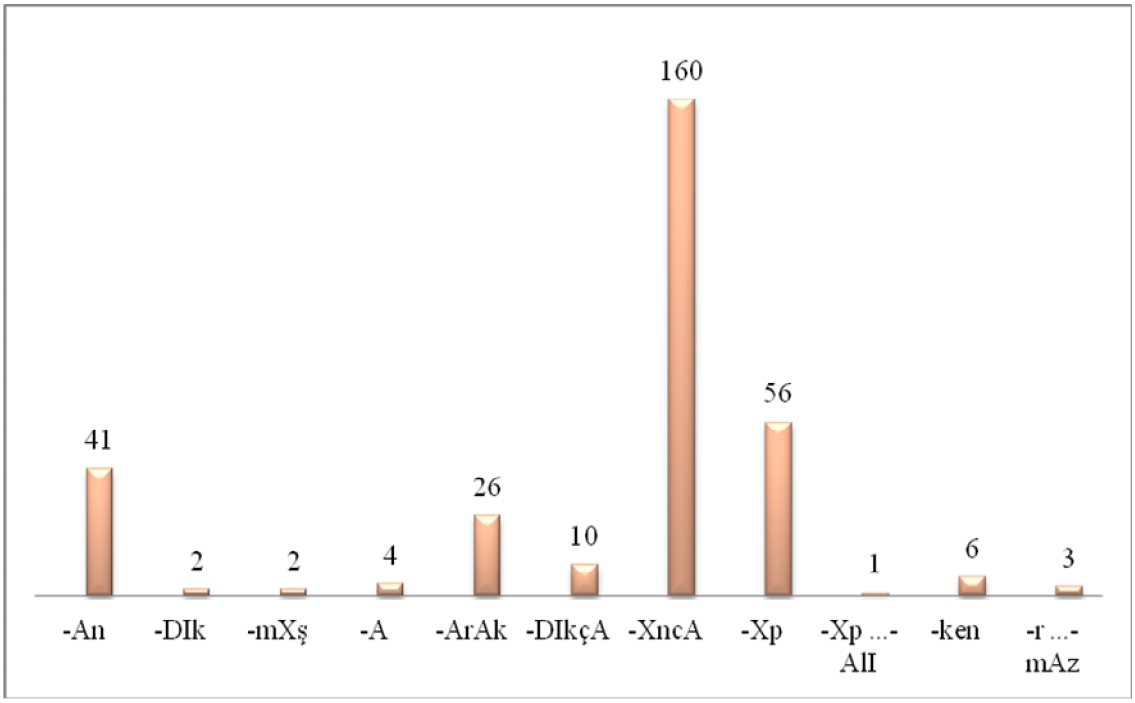
Grafik 1. Neden bildiren eklerin kullanım sıklığı

3.2.2. Neden Bildiren Ad Durum Eklerinin Kullanım Sıklığı

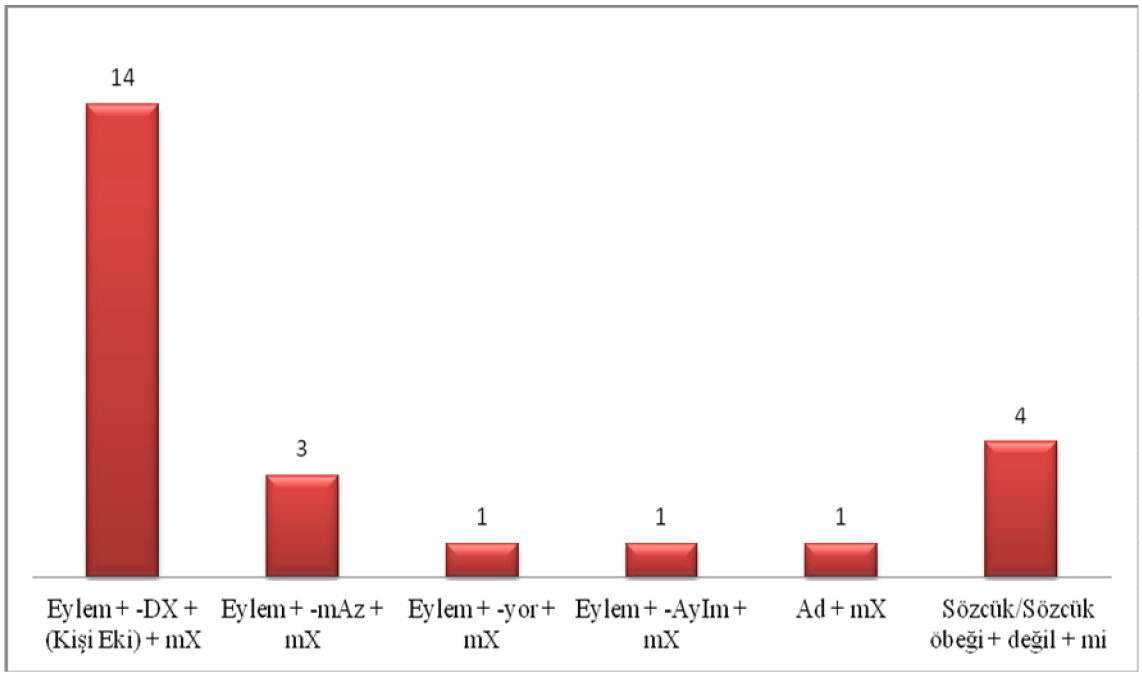
Grafik 2. Neden bildiren ad durum eklerinin kullanım sıklığı

3.2.3. Neden Bildiren Eylemsi Eklerinin Kullanım Sıklığı

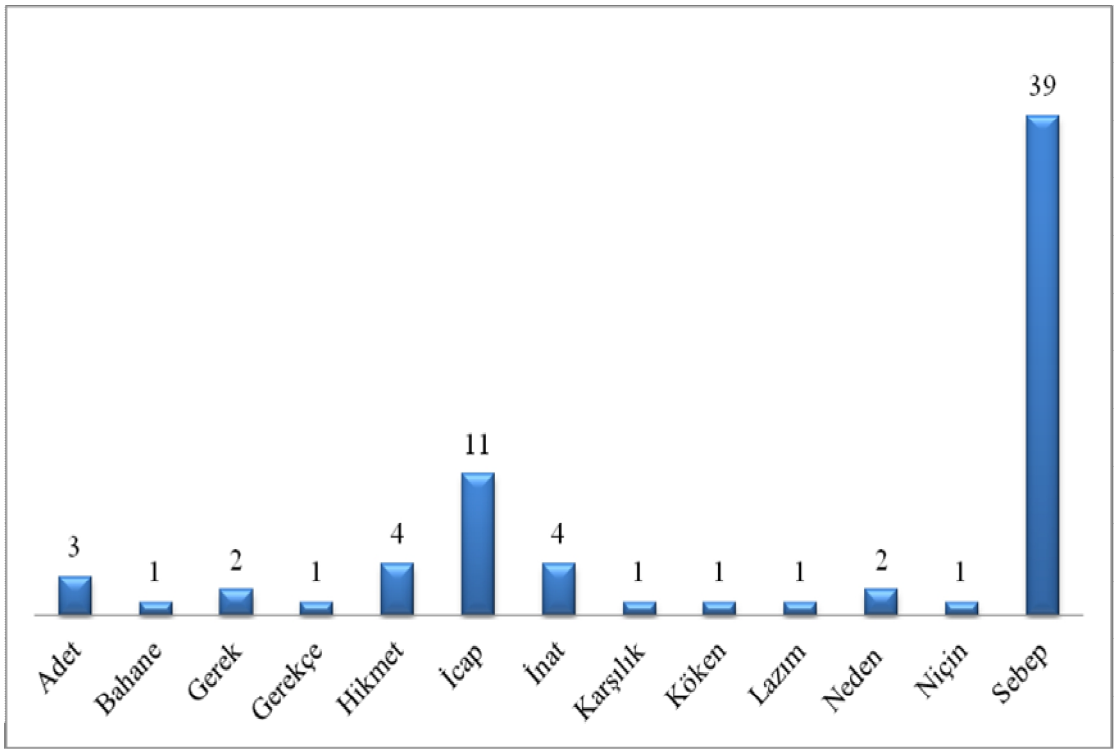
Grafik 3. Neden bildiren eylemsi eklerinin kullanım sıklığı

3.2.4. Neden Bildiren Soru Ekinin Kullanım Sıklığı

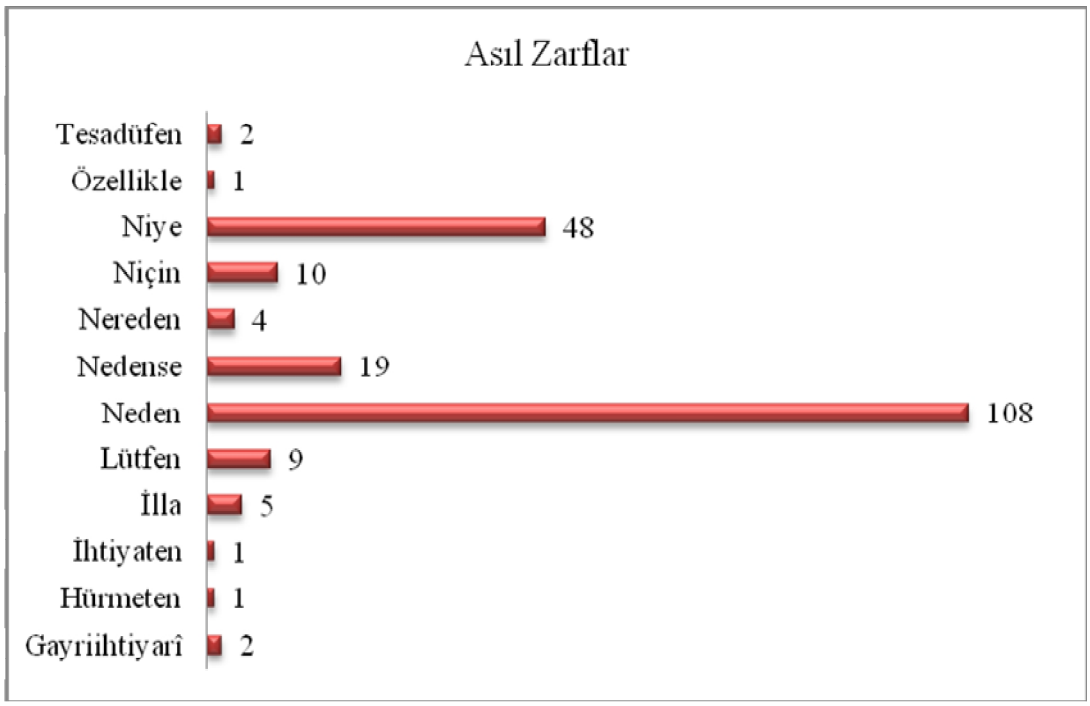
Grafik 4. Neden bildiren soru ekinin kullanım sıklığı

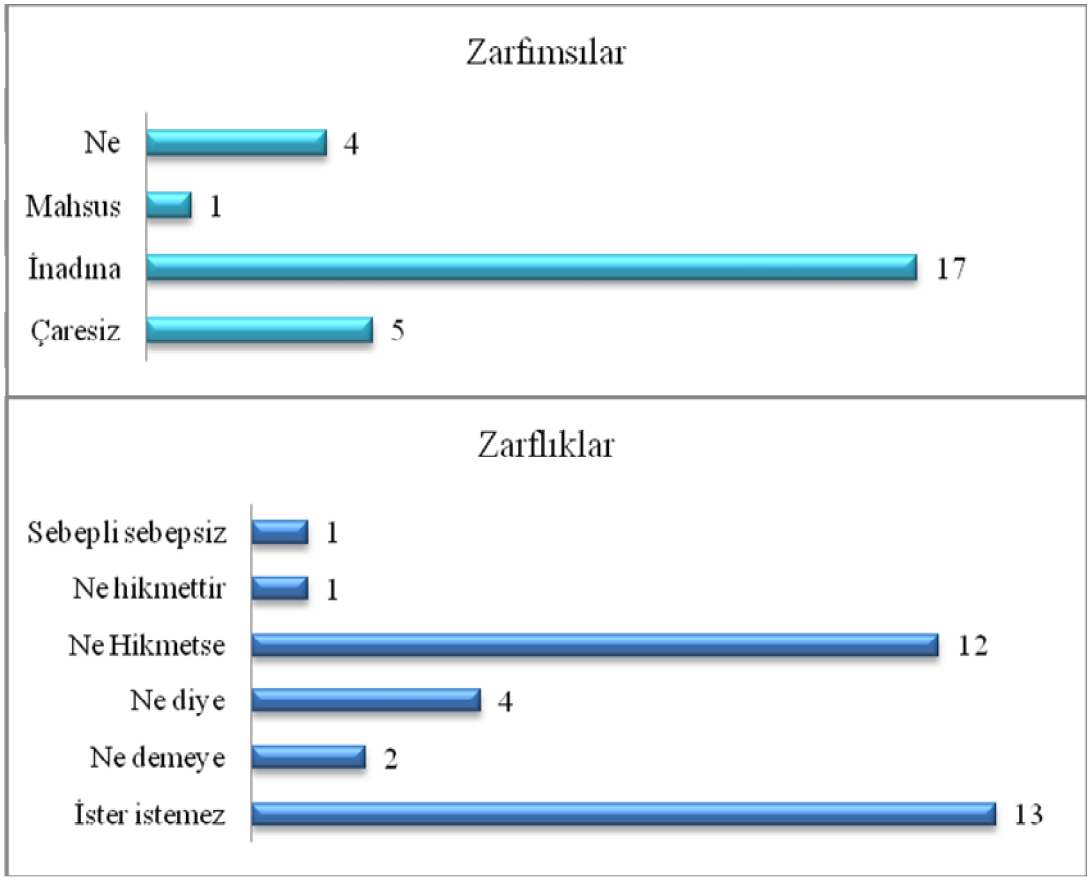
3.2.5. Neden Bildiren Adların Kullanım Sıklığı

Grafik 5. Neden bildiren adların kullanım sıklığı

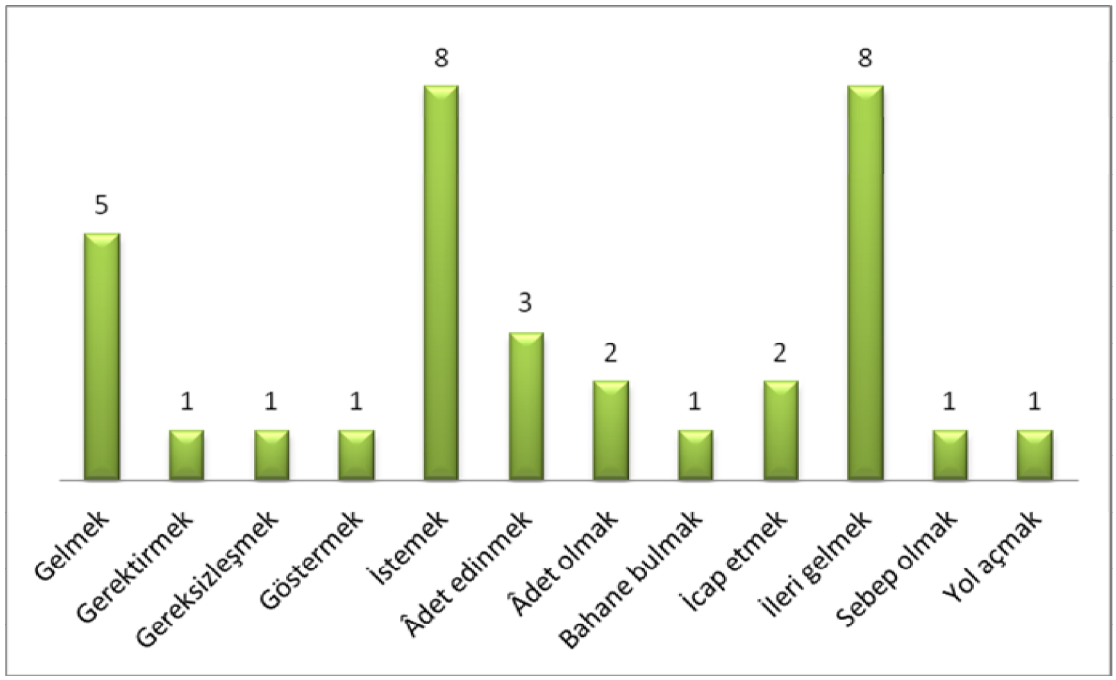
3.2.6. Neden Bildiren Zarfların Kullanım Sıklığı

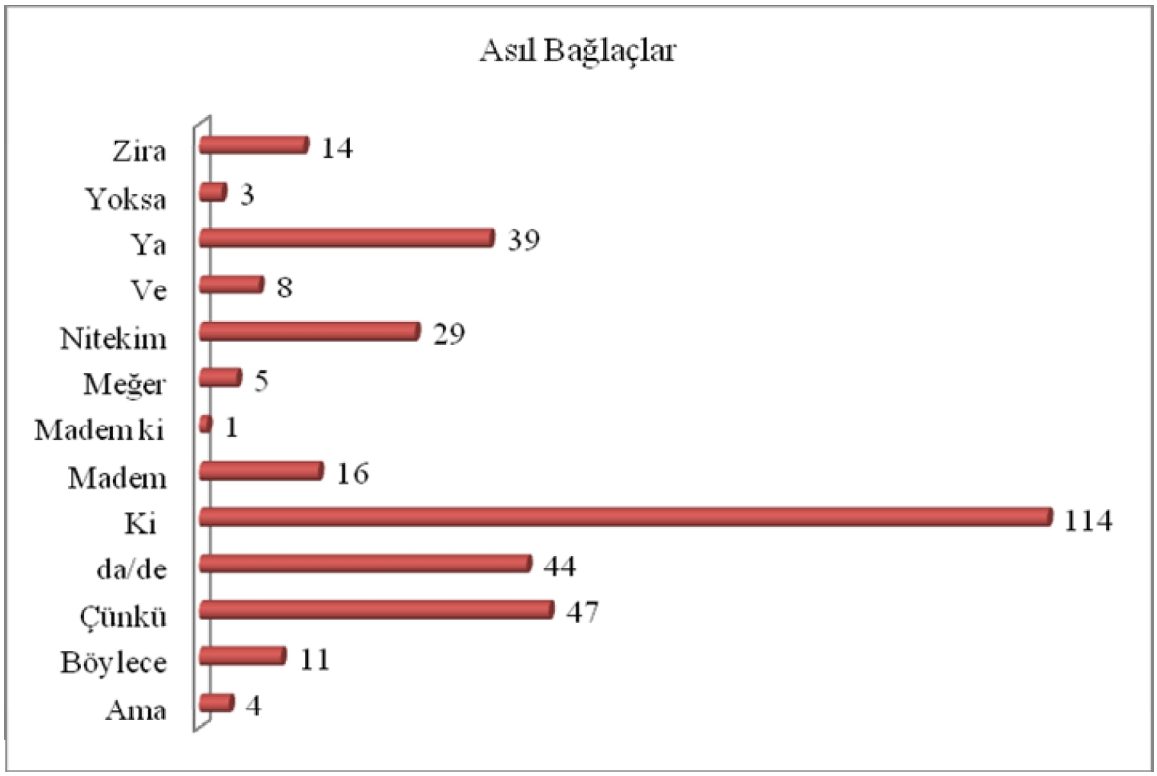
Grafik 6. Neden bildiren zarfların kullanım sıklığı

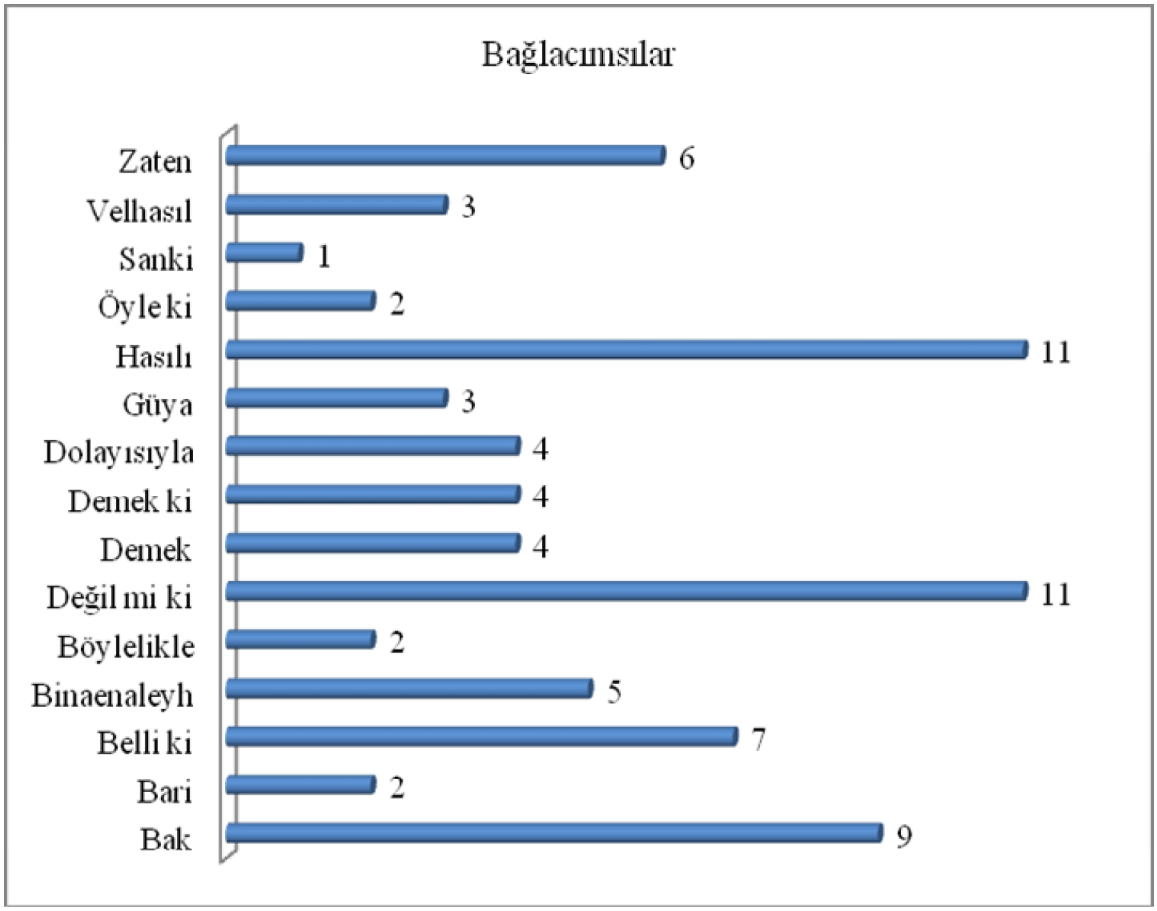
3.2.7. Neden Bildiren Eylemlerin Kullanım Sıklığı

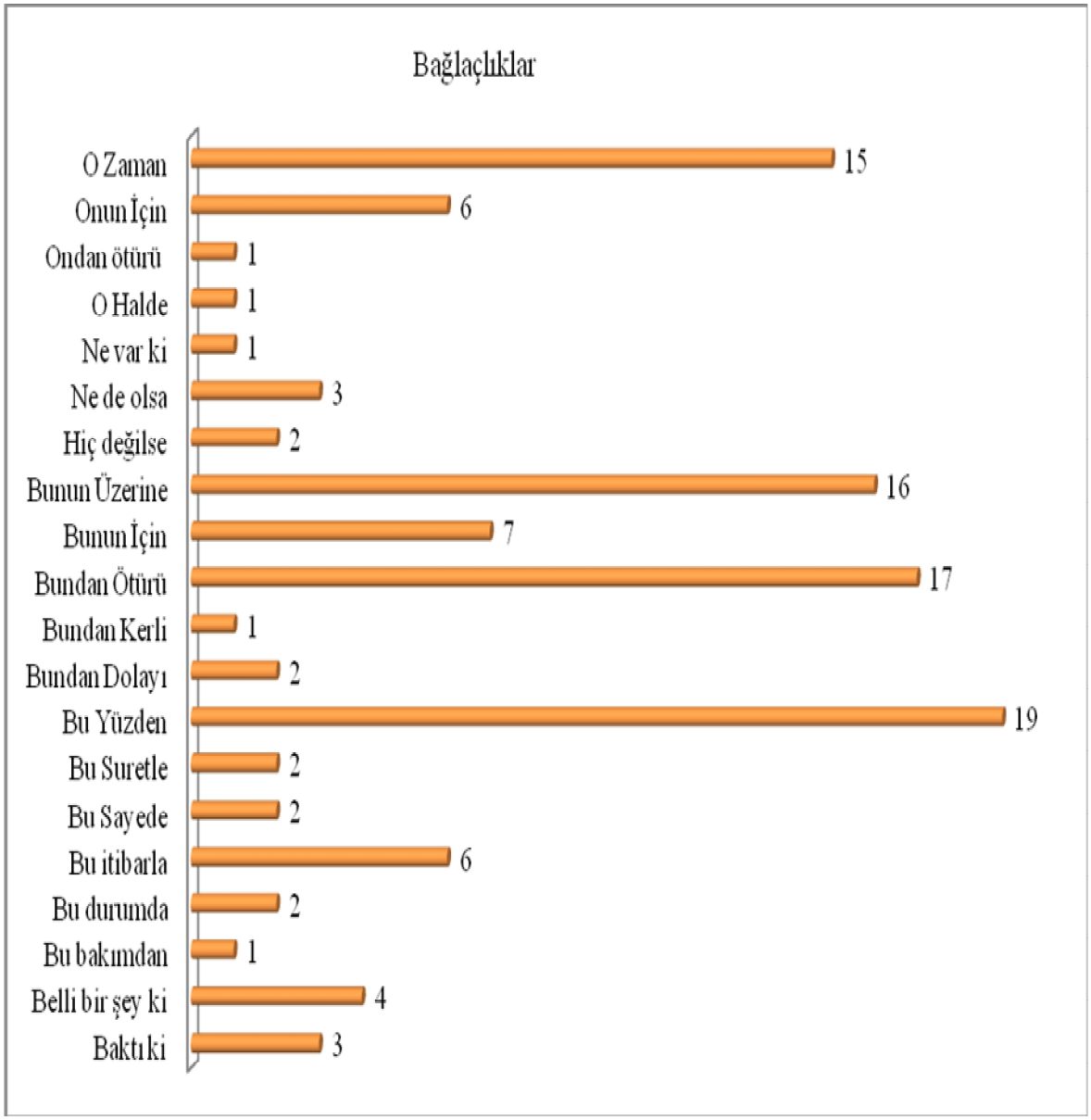

Grafik 7. Neden bildiren eylemlerin kullanım sıklığı

3.2.8. Neden Bildiren Bağlaçların Kullanım Sıklığı

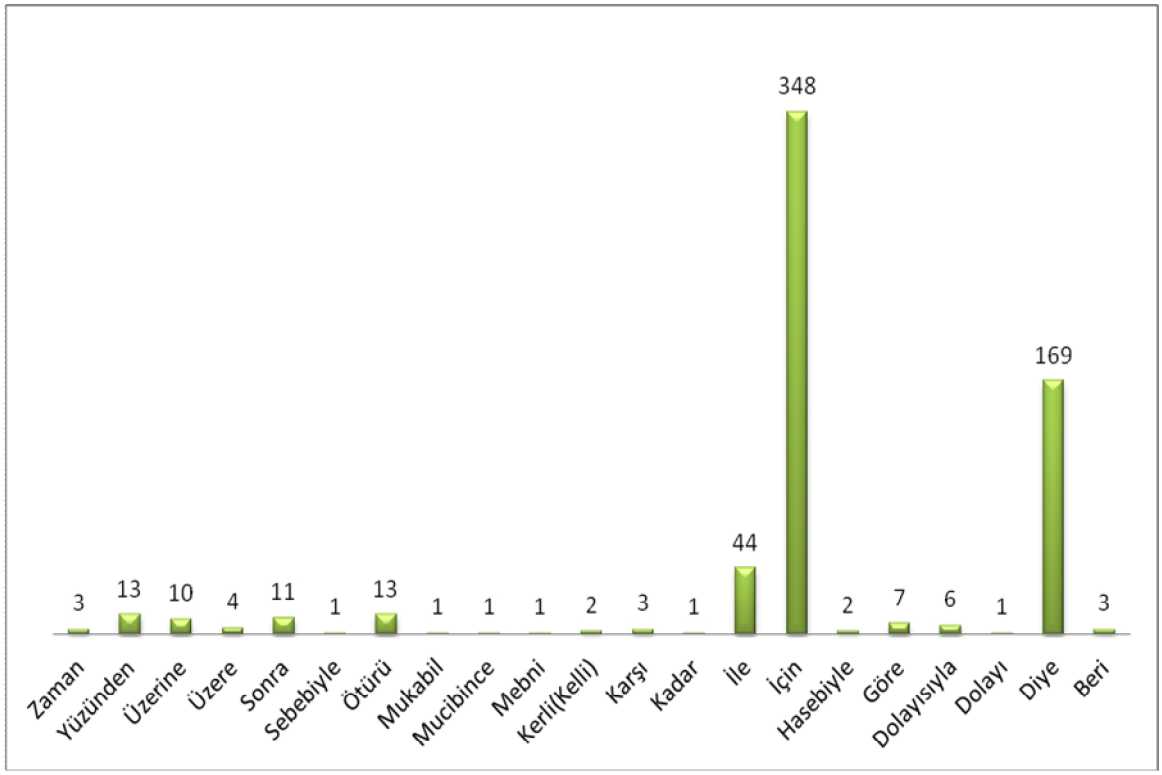

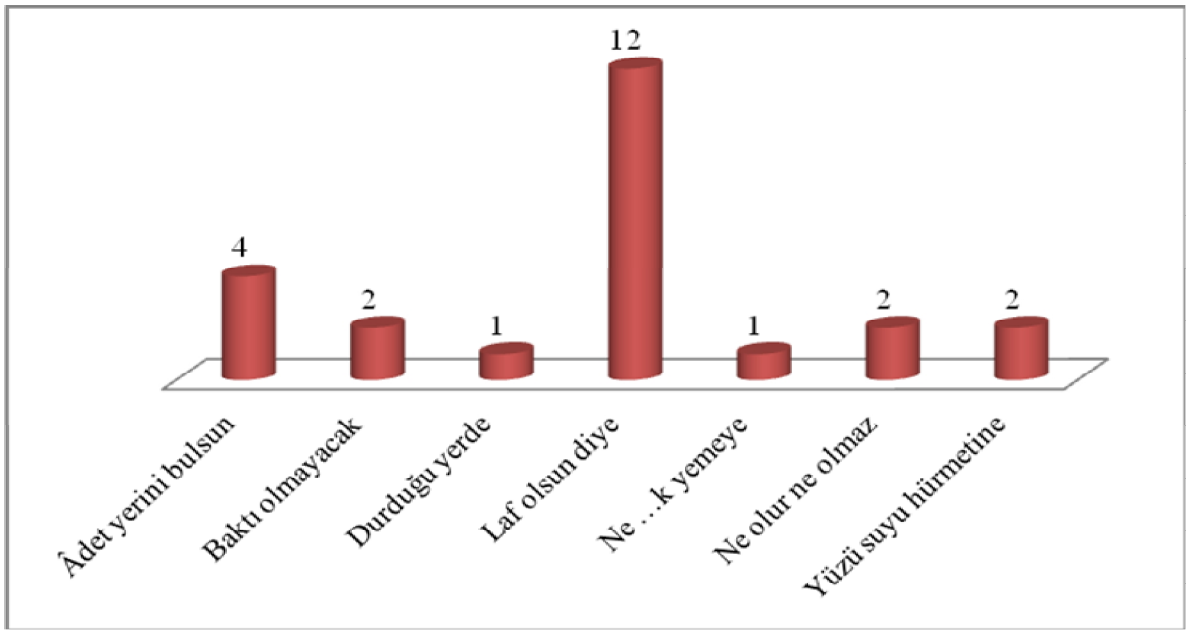
Grafik 8. Neden bildiren bağlaçların kullanım sıklığı

3.2.9. Neden Bildiren İlgeçlerin Kullanım Sıklığı

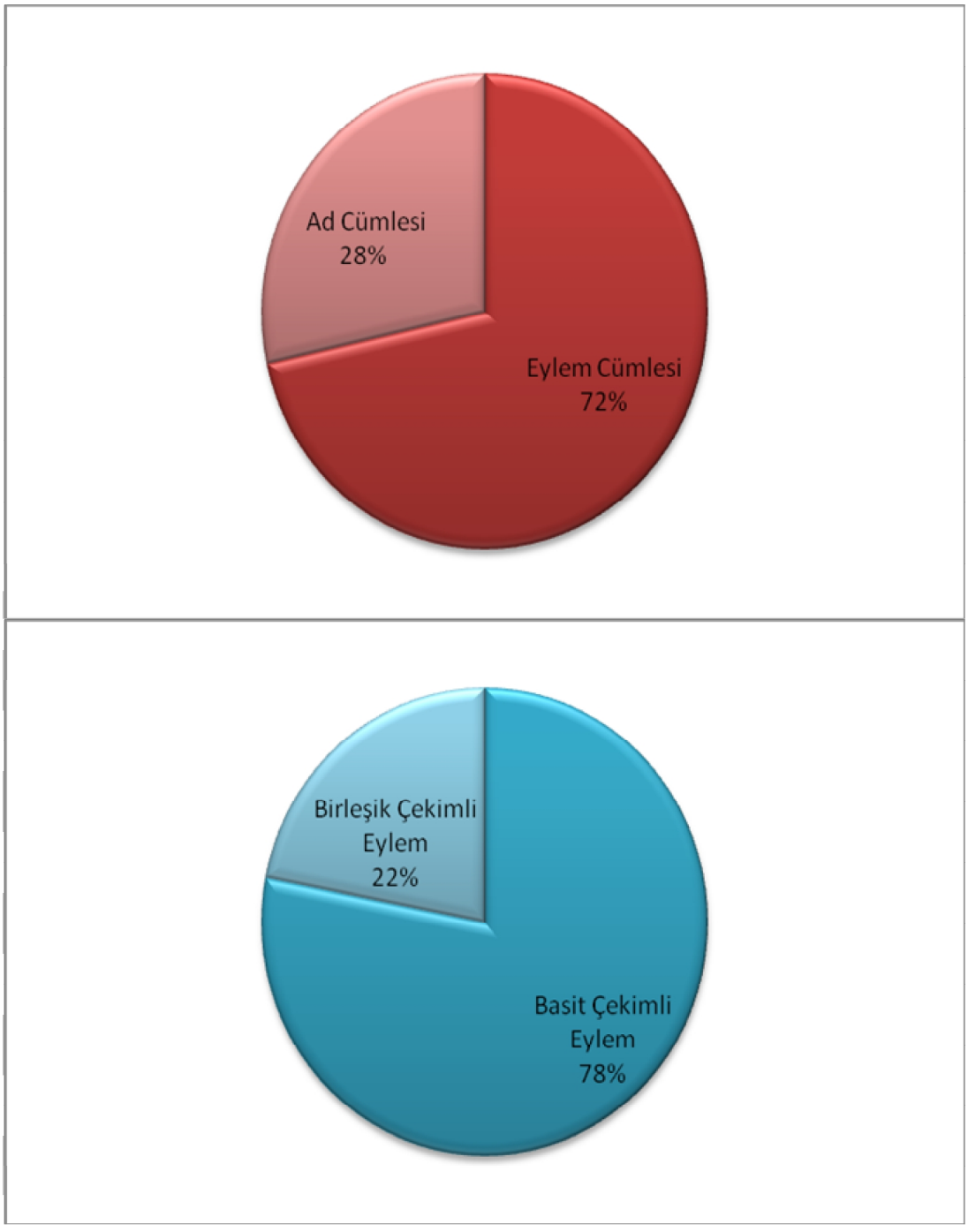
Grafik 9. Neden bildiren ilgeçlerin kullanım sıklığı

3.2.10. Neden Bildiren Kalıplaşmış Söz Öbeklerinin Kullanım Sıklığı

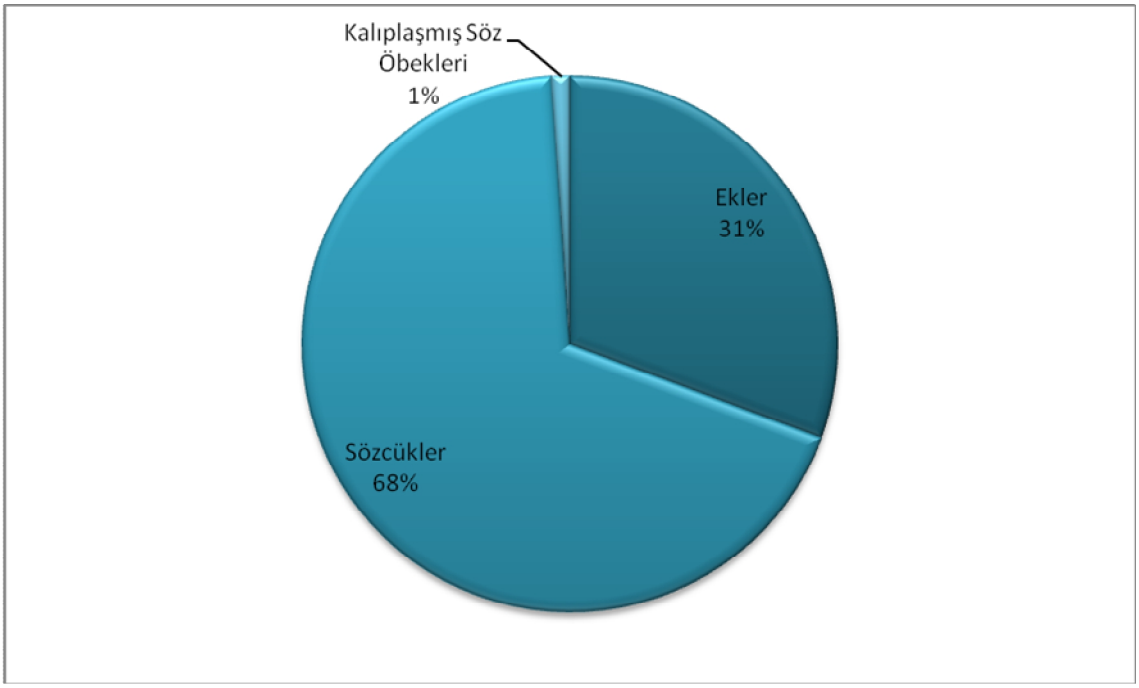
Grafik 10. Neden bildiren kalıplaşmış söz öbeklerinin kullanım sıklığı

3.2.11. Neden Göstergesiz Nedenleme Örneklerinin Kullanım Sıklığı

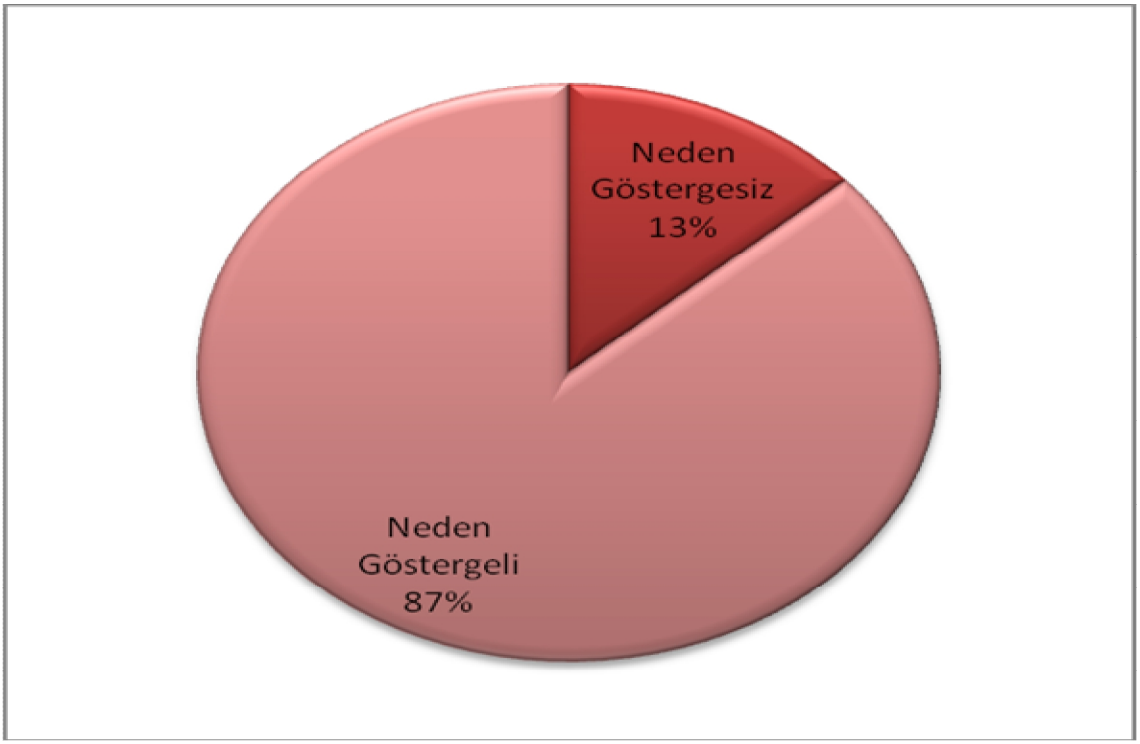
Grafik 11. Neden göstergesiz nedenleme örneklerinin kullanım sıklığı

3.2.12. Neden Göstergesinin Kullanım Sıklığına Göre Dağılımı

Grafik 12. Neden göstergesinin kullanım sıklığına göre dağılımı

3.2.13. Neden Göstergesi Tercih Durumuna Göre Dağılım

Grafik 13. Neden göstergesi tercih durumuna göre dağılım

BÖLÜM IV

SONUÇ

Çalışmamızda öncelikle Haldun Taner'in öykü kitaplarındaki neden-sonuç ilişkisi kuran yapı (nedenleme) örnekleri belirlenmiş ve bunlar biçimbilgisel özelliklerine göre sınıflandırılmıştır. İlk olarak tespit edilen nedenleme yapıları, neden göstergeli ve neden göstergesiz olmak üzere iki ana başlıkta değerlendirilmiştir.

İncelenen metinlerde, 2226'sı neden göstergeli, 344'ü neden göstergesiz olmak üzere toplamda 2570 nedenleme örneği belirlenmiştir (Tablo ve Grafik 12'ye bakınız). Bu veri, Haldun Taner'in neden ifade etmek için neden göstergesine daha çok (%87 oranında) başvurduğunu göstermektedir.

Neden göstergesiyle birbirine bağlanan örneklerin 683'ü eklerden, 1519'u sözcüklerden ve 24'ü kalıplaşmış söz öbeklerinden oluşmuştur (Tablo 11 ve Grafik 12'ye bakınız). Tezimizde neden göstergeli örneklerin en fazla *sözcük*lerle (ad, zarf, eylem, bağlaç, ilgeç) sağlandığı gözlenmiştir. Burada kullanılan ek, sözcük ya da sözcük öbekleri anlamsal işlevlerine göre değerlendirilmiştir. Belirlediğimiz kimi örneklerde yüzey yapıda neden bildirilmiş kimi örneklerde ise derin yapıda (alt katmanlarda) neden bildirme işlevinin kullanıldığı görülmüştür.

İncelememizde, eklerin anlamsal işlevlerinden neden bildirme işlevi üzerinde durulmuş, 312 örnekte ad durum ekleri, 311 örnekte eylemsi ekleri, 36 örnekte kip ekleri ve 24 örnekte soru eki örneğinin neden bildirdiği tespit edilmiştir. (Tablo 11 ve Grafik 1'e bakınız). Sınıflandırmamızda ad durum eklerinden kalıplaşan eylemsi ekleri, ad durum ekleri içinde değerlendirilmiştir. Bunun nedeni, bu eklerin kalıplaşmalarının tartışmalı olmasıdır. Bazı ekler kalıplaşma sürecini tamamlamış, bazıları ise bu süreci tamamlamamıştır. Fakat bu konuda araştırmacılar arasında düşünce birliği yoktur. Sonuç olarak, eklerle bildirilen nedenleme örneklerinde en fazla kullanılan ek, eylemsi ekleridir (Tablo 1-2'ye bakınız).

Ad durum eklerinden ayrılma, yönelme, bulunma ve eşitlik durumu ekleri neden bildirmiştir. Bunların içinde en fazla kullanılan ad durum eki 261 (%84) örnekle ayrılma durumu ekidir (Tablo 1 ve Grafik 2'ye bakınız). Ayrılma durumu ekinin kendinden önceki yapılarla kalıplaşarak ulaç eki olmaya eğilimi de dikkat çekicidir.

Ayrılma durumu eki, sözcüklerin üzerine doğrudan gelebileceği gibi ad-eylem ya da ortaç eki almış eylemlerin de üzerine gelerek neden bildirmiştir. Ad-eylem eklerinden -mA, -mAk, -Xş eklerinin üçü de kullanılmıştır. Ortaç eklerinden ise sadece -AcAk ve -DXk ekleri kullanılmıştır. Ayrılma durumu ekiyle oluşturulmuş örneklerin geneli değerlendirildiğinde en çok kullanılan yapının, 155 örnekle -DXk ortaç eki ve iyelik eki almış eylemin üzerine gelen ad durum eki yapısı olduğu gözlenmiştir. (Tablo 1'e bakınız). Ad durum eki, 18 örnekte işaret adılından sonra gelerek daha önce bahsedilmiş neden ifadesine gönderme yaparak neden bildirmiştir.

Yönelme durumu eki, ayrılma durumu ekiyle benzer yapılarda neden bildirmek için kullanılmıştır. Yönelme durumu ekinden oluşan 41 nedenleme örneğinden en fazla kullanılan yapı 17 örnekte karşımıza çıkan -DXk ortaç eki ve iyelik eki almış eylemin üzerine yönelme durumu ekinin geldiği yapıdır (Tablo 1'e bakınız).

Bulunma durumu ekinin neden bildirdiği 4 örnek tespit edilmiştir. Bunların 2'si içinde, 1'i karşısında, diğeri de -DXk ortaç eki ve iyelik eki almış eylemin üzerine gelen bulunma durumu ekiyle kurulmuştur. Bulunma durumunun üzerine geldiği iç ve karşı sözcüklerinin ilgeç gibi kullanılmaya eğilimli olduğu görülmektedir.

Çalışmamızda 6 örnekte, eşitlik eki neden bildirmiştir.

Eylemsi ekleri, eklerle bildirilen nedenleme örneklerinin önemli bir bölümünü oluşturur. Neden bildirmek için kurulan yapılarda en göze çarpan yapılar eylemsi ekleriyle (ortaç ve ulaç ekleri) oluşturulmuştur. Eylemsi eklerinden ad-eylem eki tek başına neden bildirmek için kullanılmamıştır. Fakat neden bildiren başka yapılardan önce kullanıldığı belirlenmiştir (Örn: -mAsIndAn) (Tablo 1'e bakınız).

Eylemsi eklerinden 45 örnekte ortaç eki kullanılmıştır. 41 örnekte -An, 2 örnekte -DXk, 2 örnekte de -mXş ortaç eki neden bildirmiştir (Tablo 2 ve Grafik 3'e bakınız). Sözcük türü olarak sıfatlar, neden işleviyle ortaç gruplarından oluşmuştur.

Ulaç ekleriyle bildirilen nedenleme örneğinin sayısı 266'dır. İncelememizde en çok kullanılan ulaç ekleri 160 örnekle -Xnca ve 56 örnekle -Xp ulaç ekleridir (Grafik 3'e bakınız). Türkçede bağlaçlarla kurulan neden cümleleri, ulaçlar kullanılarak da ifade edilebilir (Banguoğlu, 2004, s. 572, 582). Bu durum ulaç eklerinin kullanım sıklığını ve anlam çeşitliliğini artırmaktadır (Tablo 2'ye bakınız).

İncelenen metinlerde, kip eklerinden koşul ekiyle 29, gereklilik ekiyle 7 olmak üzere 36 örnekte neden bildirildiği tespit edilmiştir (Tablo 13'e bakınız).

Soru eki, sözdizimsel işlevi olan soru bildirme dışında farklı işlevler de kazanmıştır. Çalışmamızda 24 örnekte soru eki neden bildirmiştir. Soru ekinin, en çok -DX mX yapısıyla neden bildirdiği belirlenmiştir (Tablo 3 ve Grafik 4'e bakınız).

Tezimizde, neden bildiren sözcükler türlerine göre sınıflandırılmıştır. Sözcük türleri içinde *ad, eylem, sıfat (ortaç gruplarıyla oluşturulan örneklerde)*, *zarf, ilgeç* ve *bağlac*ın neden bildirdiği, *ünlemin* neden bildirmediği belirlenmiştir. *Adıl,* tek başına neden bildirmek için kullanılmamış, neden bildiren bir yapıdan önce kullanıldığı gözlenmiştir.

İncelediğimiz öykü kitaplarında, *âdet, bahane, gerek, gerekçe, hikmet, icap, inat, karşılık, köken, lazım, neden, niçin* ve *sebep* adlarının neden bildirmek için kullanıldığı belirlenmiştir. Bu sözcüklerle kurulan 71 örnek içinde en fazla kullanılan adlar, 39 örnekle *sebep*, 11 örnekle *icap* sözcükleridir (Tablo 4 ve Grafik 5'e bakınız). Adlarla bildirilen nedenleme örneklerinde dikkat çeken nokta, adların neden ifadesini kendi içinde taşımasıdır. Bu yüzden neden ifadesi örneklerde her zaman açıkça belirtilmemiştir.

Zarfla bildirilen 250 örnek tespit edilmiştir. Bu zarfların 210'u *asıl zarf*lar, 27'si *zarfımsı* ve 33'ü *zarflık*tır (Tablo 5'e bakınız). Zarfların içinde en çok kullanılanlar *neden* ve *niye* zarflarıdır (Grafik 6'ya bakınız).

Eylemlerle bildirilen 34 nedenleme örneğinin 16'sı basit eylem, 18'i birleşik eylemden oluşmuştur (Tablo 6'ya bakınız). Basit eylemlerden en çok kullanılan eylemler, *istemek* ve *gelmek* eylemleri olurken, birleşik eylemlerden en fazla kullanılan eylem *ileri gelmek* olmuştur (Grafik 7'ye bakınız). Neden bildiren basit eylemler şunlardır: *gelmek, gerektirmek, gereksizleşmek, göstermek, istemek*. Anlamca kaynaşmış-deyimleşmiş birleşik eylemler ise: *adet edinmek, adet olmak, bahane bulmak, icap etmek, ileri gelmek, sebep olmak, yol açmak*tır. Bu yapılarda neden bildirme işlevi eylemin üzerindedir.

Öykülerde, 335'inde asıl bağlaçlar, 74'ünde bağlacımsılar ve 111'inde bağlaçlıklar olmak üzere toplamda 520 örnekte bağlaç, neden-sonuç ilişkili cümleleri birbirine bağlamaktadır (Tablo 7'ye bakınız). İncelememizde, 13 farklı asıl bağlaç, 15 farklı bağlacımsı ve 20 farklı bağlaçlık kullanılmıştır (Grafik 8'e bakınız). Asıl bağlaçlardan *ki*'nin gözle görülür bir farkla çok kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca *ki* bağlacının kendinden önce gelen bazı yapılarla birleşip neden bildirme işlevini devam ettirdiğini gözlenmiştir. Bu bağlaçların bazıları yüzey yapıda, bazıları ise derin yapıda neden bildirmektedir.

Çalışmamızda 21 farklı ilgecin neden bildirmek için kullanıldığı belirlenmiştir (Tablo 8'e bakınız). Neden bildirmek için en çok kullanılan ilgeçler sırasıyla 348 örnekte *için*, 169 örnekte *diye* ve 44 örnekte *ile* ilgeçleridir (Grafik 9'a bakınız).

İncelenen metinlerde, *âdet yerini bulsun diye, baktı olmayacak, durduğu yerde, laf olsun diye, ne ...k yemeye, ne olur ne olmaz, yüzü suyu hürmetine*, söz öbekleri nedenleme için kullanılmış ve bu öbeklerle kurulmuş 24 örnek tespit edilmiştir (Tablo 9 ve Grafik 10'a bakınız). Kalıplaşmış ve deyimleşmiş sözcük öbeklerinden oluşan yapılar, neden ifadesini oluşturmaktadır. *Yüzü suyu hürmetine* söz öbeği, kendinden önce bir tamlayan istemektedir.

Herhangi bir neden göstergesinin kullanılmadığı nedenleme örneklerini ise neden cümlesinin kipine göre sınıflandırdık (Tablo 10'a bakınız). Bu örneklerde neden bildirmek için herhangi bir dil göstergesinden yararlanılmamıştır. Bu şekilde oluşturulan 98'i ad cümlesi, 246'sı eylem cümlesi olmak üzere toplam 344 örnek belirlenmiştir. Haldun Taner'in neden bildirmek için daha çok eylem cümlesi (%72 oranında) kurduğu gözlenmiştir (Grafik 11'e bakınız).

İncelememiz, Haldun Taner'in neden ifade etmek için neden göstergesine daha çok başvurduğunu göstermektedir (Grafik 13'e bakınız). Tezimizde kullanılan yapılar, yazarın üslubunu, dili kullanmadaki yeteneğini ve dönemin dil tercihlerini vermiştir.

Dil, bize sınırlı olanaklarla sınırsız kullanımlar/anlamlar sunar. Tezimizde birbirinden farklı yapıları ortak bir çatıda neden bildirme işleviyle değerlendirdik. İnceleme bölümünde ayrıntılı olarak örnekleriyle verilen bu yapıların bazılarının tartışmaya açık olması, farklı yaklaşımlarla değerlendirilmesi mümkündür. Haldun Taner'in öykülerine dayalı bu incelemede nedenleme kipliğini dil bilgisel göstergelere göre belirleyip yorumlamaya çalıştık. Dar anlamıyla Haldun Taner'in öykülerinde, geniş anlamıyla Türkçede neden göstergelerini ortaya çıkaran bu çalışmanın yeni çalışmalara kaynaklık etmesini umuyoruz.

KAYNAKÇA

Alyılmaz, C. (1994). *Orhun yazıtlarının söz dizimi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

Akalın, Ş. H. (2000). Eski anadolu türkçesinde çün, çünki, çünkim cümle başı edatlarıyla kurulmuş isim cümleleri. *4. Uluslar Arası Türk Dili Kurultayı,* 25-29 Eylül 2000, Çeşme, İzmir: Türk Dil Kurumu.

Akarsu, B. (1998). *Felsefe terimleri sözlüğü (10. Baskı).* İstanbul: İnkılap Yayınevi.

Aksan, D. (1998). *Anlambilim (Anlambilim konuları ve Türkçenin anlambilimi)*, Ankara: Ergin Yayınevi.

Aksan, D. (2003). *Her yönüyle dil ana çizgileriyle dilbilim (2. Baskı).* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Aksoy, Ö. A. (1988). *Atasözleri ve deyimler sözlüğü* (II Deyimler Sözlüğü), İstanbul: İnkılâp Kitabevi Yayın Sanayi ve Ticaret A.Ş.

Banguoğlu, T. (2004). *Türkçenin grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Bayraktar, N. (2006). *Dil bilimi (2. Baskı).* Ankara: Nobel Yayınları.

Benzer, A. (2012). *Türkçede zaman, görünüş ve kiplik*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

Bilgegil, K. (2009). *Türkçe dilbilgisi*. Erzurum: Salkımsöğüt Yayınları.

Bolay, S. H. (2009). *Felsefe doktrinleri ve terimleri sözlüğü (Genişletilmiş 10. Baskı).* Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Boz, E. (2013). *Türkiye Türkçesi biçimsel ve anlamsal işlevli biçimbilgisi (2. Baskı).* Ankara: Gazi Kitabevi.

Buran, A. (1996). *Anadolu ağızlarında isim çekim (hâl) ekleri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 660.

Bybee J., Fleischman S. (1995). *An ıntroductory essay, modality in grammar and discourse*. 2-14, Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Press.

Cemiloğlu, İ. (1994). *Eski Anadolu Türkçesi söz diziminde 'çün'lü cümleler*. Türk Dili, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Ceylan, N. (2005). *Haldun Taner'in öykülerinde cümle bağlayan bağlaçlar.* Basılmamış yüksek lisans tezi, Çukurov Üniversitesi, Adana.

Çotuksöken, Y. (2011). *Yapı ve işlevlerine göre Türkiye Türkçesi'nin ekleri*. İstanbul: Papatya Yayıncılık.

Dancygier (2003). *Conditionals and prediction: Time, knowledge and causation in conditional constructions*, Cambridge: Cambridge University Press.

Demir, S. A. (2008). *Türkçede isteme kipliği*. Ankara: Grafiker Yayınları.

Denkel, A. (1996). *Anlam ve nedensellik*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

Deny, J. (2012), *Türk dil bilgisi* (Günümüz Türkçesi: Ahmet Benzer). İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

Derleme sözlüğü (1975). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Eckmann, J. (2005). *Çağatayca el kitabı.* (Çeviren: Günay Karaağaç). Ankara: Akçağ Yayınları.

Eker, S. (2009). *Çağdaş Türk dili*. Ankara: Grafiker Yayınları.

Ercilasun, A. B. (2007). *Makaleler (Dil- Destan- Tarih- Edebiyat)*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Ergin, M. (2004). *Türk dil bilgisi*. İstanbul: Bayrak Yayınları.

Ediskun, H. (1985). *Türk dilbilgisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Ersoy, F. (2007). *Çuvaş Türkçesi, Türk lehçeleri grameri* (Editör: Ahmet Bican Ercilasun), Ankara: Akçağ Yayınları.

Frolov, I. (1997). *Felsefe sözlüğü* (Türkçesi: Aziz Çalışlar), 2. Baskı, İstanbul: Cem Yayınevi, S. 351-352.

Gencan, T. N.(2007). *Dilbilgisi*. Ankara: Tek Ağaç Eylül Yayıncılık.

Göğüş, B. (1998). *Anlatım terimleri sözlüğü*. Ankara: Kurtuluş Ofset Basımevi.

Guiraud, P. (1999). *Anlambilim (La Sèmantique).* (Çev.: Berke Vardar), İstanbul: Multilingual Yayınları.

Güçlü, A., Uzun, E., Uzun, S. & Yolsal, Ü. H. (2003). *Felsefe sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Gülensoy, T. (2011). *Türkiye Türkçesindeki Türkçe sözcüklerin köken bilgisi sözlüğü*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 911.

Gülsevin, G. (2007). *Eski Anadolu Türkçesinde ekler*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Hacıeminoğlu, N. (1992). *Türk dilinde edatlar*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Hamilton, J. R. (1998). *İyi ve kötü prens öyküsü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Hançerlioğlu, O. (2007). *Türk dili sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Hengirmen, M. (2007). *Türkçe dilbilgisi*, Ankara: Engin Yayınevi.

Huber, E.(2008). *Dilbilime giriş*. İstanbul: Multilingual Yayınları.

Kara, M.t (2008). *Türkiye Türkçesinde istem (valenz)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Fatih Üniversitesi, İstanbul.

Karaağaç, G. (2013). *Dil bilimi terimleri sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Kılıç, V. (2009). *Anlambilime giriş-temel kavramlar*. İstanbul: Papatya Yayınları.

Korkmaz, Z. (2005). Bağlaçlar ve Türkiye Türkçesindeki oluşumları. Türk Dil Kurumu, *Türk Dili dergisi,* 638.

Korkmaz, Z. (1995). *Türk dili üzerine araştırmalar (I. Cilt).* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Korkmaz, Z. (2003). *Türkiye Türkçesi grameri (Şekil Bilgisi)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Korkmaz, Z. (2011). *Türkçede eklerin kullanılış şekilleri ve ek kalıplaşması olayları*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Lewis, G.L. (1967). *Turkish grammar*. London: Oxford University Press.

Li, Y. S. (2004). *Türk dillerinde sontakılar*. İstanbul: Kebikeç Yayınları.

Maren-Grisebach, M. (1995). *Edebiyat bilimi'nin yöntemleri.* (Çeviren: Arif Ünal), Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını.

Mert, O. (2002). *Kutadgu Bilig'de hâl kategorisi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

Mehmedoğlu, A. (2001). *Türk dilinde bağımlı birleşik cümle söz dizimi*. Adapazarı: Aşiyan Yayınları.

Öner, M. (2007). *Tatar Türkçesi, Türk lehçeleri grameri.* (Editör: Ahmet Bican Ercilasun), Ankara: Akçağ Yayınları.

Özezen, Yüceol, M. (2008). Türkiye Türkçesinde +A ve -A ekli zarflar üzerine. Ç.Ü. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 17(2), 329-344.

Özezen, Yüceol, M. (2009). *De- Fiilinin Grameri*. Adana: Karahan Kitabevi.

Özkan, M. (2013). *Türk dilinin gelişme alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*. İstanbul: Filiz Kitabevi.

Özmen, M. (2010). *Türk dili üzerine makaleler (1. Baskı).* Ankara: Akçağ Yayınları.

Öztürk, D. (2008). *Türkiye Türkçesinde anlamca kaynaşmış-deyimleşmiş birleşik fiiller*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Öztürk, R. (2005). *Özbek Türkçesi el kitabı*. Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları.

Öztürk, R. (2010). *Yeni Uygur Türkçesi grameri (2. Baskı).* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Saussure, F. de (2001). *Genel dilbilim dersleri.* (Çeviren: Berke Vardar), İstanbul: Multilingual Yayınları.

Shibatani, M. (2002). *Introduction: Some basic issues in the grammar of causation: The grammar of causation and ınterpersonal manipulation* (Edited by: Masayoshi Shibatani), Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.

Sev, G. (2007). *Tarihi Türk lehçelerinde hal ekleri*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Tooley, M. (1997). *Time, tense and causation*. Oxford: Clarendon Press.

Torun, Y. (2009). *Nurullah Ataç'ın denemelerinde devrik yapılar.* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Torun, Y. (2009). *Türkçede gelecek zaman ve kiplik özellikleri,* Adana: Karahan Kitabevi.

Torun, Y. (2013). Türkiye Türkçesinde sorulu cümle kuruluşları ve Eski Anadolu Türkçesindeki anlamdaş yapılarla karşılaştırması. *Uluslar arası Türk Dili Kurultayı Bildirileri* (20-25 Ekim 2008), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 1067/IV.

Türkçe Sözlük (2005). *(10. Baskı).* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Türkyılmaz, F. (1999). *Tasarlama kiplerinin işlevleri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Üstünova, K.(2002). *Dil yazıları*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Vardar, B. (2002). *Açıklamalı dilbilim terimleri sözlüğü*. İstanbul: Multilingual Yayınları.

Woodward, J. (2008). *Mental causation and neural mechanism, being reduced: New essays on reduction, explanation and causation* (Edited by: Jakob Hohwy and Jesper Kallestrup), Oxford: Oxford University Press.

Yazıcı, Ersoy, H.(2007). *Yeni Uygur Türkçesi, Türk Lehçeleri grameri.* (Editör: Ahmet Bican Ercilasun), Ankara: Akçağ Yayınları.

Yazıcı, Ersoy, H.(2007). *Başkurt Türkçesi, Türk lehçeleri grameri* (Editör: Ahmet Bican Ercilasun), Ankara: Akçağ Yayınları.

Yazım Kılavuzu (2009). *(26. Baskı).* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Yurtbaşı, M. (2004). *Sınıflandırılmış Türkçe deyimler* (1. Basım). İstanbul: Arian Yayınevi.

İNTERNET KAYNAKLARI

http://Türk Dil Kurumuterim.gov.tr/bts/

http://tr.wikipedia.org/wiki/Haldun_Taner

http://tr.wikipedia.org/wiki/nedensellik

http://tr.wikipedia.org/wiki/Ren%C3%A9_Descartes

http://www.Türk Dil Kurumusozluk.com

http://turkdili.gen.tr/cekim-ekleri.html

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı **:** Berrin ÖZCAN

Doğum Yeri ve Yılı **:** Adana- 20.11.1986

Cinsiyet **:** Bayan

Medeni Durum **:** Bekar

Uyruk **:** Türkiye Cumhuriyeti

İLETİŞİM BİLGİLERİ

Adres Bilgileri **:** Mavi Bulv. Yeşilyurt M. 71199 S. No:2 Ufuk Apt. K:3/8 Seyhan/ADANA

Cep Tel. : 0 530 305 75 42

E-posta **:** berrinozcan01@gmail.com

EĞİTİM BİLGİLERİ

TezliYüksek Lisans	2009-2015	Ç.Ü.	S.B.E.	Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (**Tez Konusu**: *Haldun Taner'in Öykülerinde Nedenleme)*
TezsizYüksek Lisans	2008-2009	Ç.Ü.	S.B.E.	Ortaöğretim Alan Öğretmenliği- Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Üniversite	2010- …	Ç.Ü.	E.F.	İngilizce Öğretmenliği (Devam ediyor)
Üniversite	2004-2008	Ç.Ü.	F.E.F	Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (**Tez Konusu**: *Bazı Günlük Gazetelerde Dil Yanlışları)*
Lise	2000-2004	Adana		Kozan Sağlık Meslek Lisesi (Okul Birincisi)
Ortaokul	1997-2000	Adana		Meryem Abdurrahim Gizer İlköğretim Okulu
İlkokul	1992-1997	Adana		Gazeteci Adem Yavuz İlkokulu

İŞ DENEYİMİ

2006 – 2011	Adana Numune Eğitim ve Arş. Hast.	Sağlık Memuru
2011- 2014 2014- 2015	Adana İmamoğlu Lisesi Adana Feke Anadolu Lisesi	Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni
2015- Halen	Adana Lokman Hekim Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni (Müdür Yrd.)

KURS / SERTİFİKA BİLGİSİ

2013	Etkileşimli Tahta Kullanımı Eğitimi
2012	Fatih Projesi Eğitimde Teknoloji Kullanım Kursu
2012	Temel Bilgisayar ve İnternet Kullanım Kursu
2008	II. Uluslar arası Türk Dili ve Edebiyatı Öğrenci Kongresi (**Bildiri Konusu:** *Türkiye Türkçesinde Soyut Anlam Kazanan Somut Anlamlı Eylemler)*
2007	AEGEE Adana Kişisel Gelişim Semineri
2006	Uluslar arası Geçerli Hızlı Okuma Eğitmenliği Eğitimi
2006	Uluslar arası Geçerli Hızlı Okuma Eğitimi
2003	Etkili İletişim ve Halkla İlişkiler Kursu
2002	Güzel Konuşma ve Diksiyon Kursu

BİLGİSAYAR BİLGİSİ

Windows XP, Microsoft Office, İnternet Kullanımı Teknik Bilgi ve Tüm Çoklu Ortam Program Kullanımı, 10 Parmak Klavye Kullanımı (Dk. 50 Sözcük)

YABANCI DİL BİLGİSİ

İngilizce ÜDS: 61.25 – KPDS: 61